

EUROPA - PARLAMENTET
EUROPÄISCHES PARLAMENT
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ

EUROPEAN PARLIAMENT
PARLAMENTO EUROPEO
PARLEMENT EUROPEEN

PARLAMENTO EUROPEO
EUROPEES PARLEMENT
PARLAMENTO EUROPEU

Directorate-General for Research

WORKING PAPER

ABRIDGED MULTILINGUAL EDITION

DA	EUROEN SOM 'PARALLEL VALUTA' 1999-2002
DE	DER EURO ALS „PARALLELWÄHRUNG“ 1999-2002
EL	ΤΟ ΕΥΡΩ ΩΣ “ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΝΟΜΙΣΜΑ” 1999-2002
EN	THE EURO AS "PARALLEL CURRENCY" 1999-2002
ES	EL EURO COMO "MONEDA PARALELA" 1999-2002
FI	EURO "RINNAKKAISVALUUTTANA" 1999-2002
FR	L'EURO COMME 'DEVISE PARALLÈLE' 1999-2002
IT	L'EURO COME "MONETA PARALLELA" 1999-2002
NL	DE EURO ALS 'PARALLELE MUNTEENHEID' 1999-2002
PT	O EURO ENQUANTO 'MOEDA PARALELA' 1999-2002
SV	EURON SOM "PARALLELL VALUTA" 1999-2002

Economic Affairs Series
ECON 114 A XX

The original working paper, ECON 114, is available in EN and FR.

PUBLISHER: European Parliament
L - 2929 Luxembourg

AUTHORS: TEPSA - Trans European Policy Studies Association
BRUXELLES

EDITOR: Ben Patterson
Directorate General for Research
Economic, Monetary and Budgetary Affairs Division
Tel.: (00352) 4300-24114
Fax: (00352) 4300-27721
E-Mail: GPATTERSON
Internet: gpatterson@europarl.eu.int

The opinions expressed in this working paper are those of the author and do not necessarily reflect the position of the European Parliament.

Reproduction and translation of this publications are authorised, except for commercial purposes, provided that the source is acknowledged and that the publisher is informed in advance and supplied with a copy.

Manuscript completed in april 1999.

EUROPA - PARLAMENTET
EUROPAISCHES PARLAMENT
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ

EUROPEAN PARLIAMENT
PARLAMENTO EUROPEO
PARLEMENT EUROPEEN

PARLAMENTO EUROPEO
EUROPEES PARLEMENT
PARLAMENTO EUROPEU

Directorate-General for Research

WORKING PAPER

ABRIDGED MULTILINGUAL EDITION

DA	EUROEN SOM 'PARALLEL VALUTA' 1999-2002
DE	DER EURO ALS „PARALLELWÄHRUNG“ 1999-2002
EL	ΤΟ ΕΥΡΩ ΩΣ “ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΝΟΜΙΣΜΑ” 1999-2002
EN	THE EURO AS "PARALLEL CURRENCY" 1999-2002
ES	EL EURO COMO "MONEDA PARALELA" 1999-2002
FI	EURO "RINNAKKAISVALUUTTANA" 1999-2002
FR	L'EURO COMME 'DEVISE PARALLÈLE' 1999-2002
IT	L'EURO COME "MONETA PARALLELA" 1999-2002
NL	DE EURO ALS 'PARALLELE MUNTEENHEID' 1999-2002
PT	O EURO ENQUANTO 'MOEDA PARALELA' 1999-2002
SV	EURON SOM "PARALLELL VALUTA" 1999-2002

Economic Affairs Series

ECON 114 A XX

03-2001

TABLE OF CONTENTS

DA	EUROEN SOM 'PARALLEL VALUTA' 1999-2002.....	5
DE	DER EURO ALS „PARALLELWÄHRUNG“ 1999-2002.....	21
EL	ΤΟ ΕΥΡΩ ΩΣ “ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΝΟΜΙΣΜΑ” 1999-2002.....	37
EN	THE EURO AS "PARALLEL CURRENCY" 1999-2002.....	55
ES	EL EURO COMO "MONEDA PARALELA" 1999-2002.....	69
FI	EURO ”RINNAKKAISVALUUTTANA” 1999–2002.....	85
FR	L'EURO COMME 'DEVISE PARALLÈLE' 1999-2002.....	101
IT	L'EURO COME “MONETA PARALLELA” 1999-2002.....	117
NL	DE EURO ALS 'PARALLELE MUNTEENHEID' 1999-2002.....	133
PT	O EURO ENQUANTO 'MOEDA PARALELA' 1999-2002.....	149
SV	EURON SOM ”PARALLELL VALUTA” 1999-2002.....	165
	RECENT ECONOMIC AFFAIRS SERIES PUBLICATIONS.....	181

EUROEN SOM 'PARALLEL VALUTA' 1999-2002

Den 1. januar 1999 trådte ØMU'en (Den Økonomiske og Monetære Union) i kraft med elleve medlemsstater, og euroen blev den nationale valuta i hvert af disse lande.

I hele overgangsperioden indtil den 31. december 2001, og selv om de gamle nationale valutaer ikke længere eksisterer, findes deres respektive nationale *valutaenheder* fortsat som *underenheder* af *euroenheden* uden decimaler. Denne enhed - en euro - opdeles også i et hundrede cent, dens anden *underenhed*.

I løbet af denne periode er betalinger eller indgåelse af aftaler osv. i euro eller i en national "valuta" i juridisk henseende begge en anvendelse af euroen: i det første tilfælde i selve euroenheden, i det andet tilfælde i en af euroens nationale underenheder.

For anvendelsen af euroenheden gælder "ingen tvang, intet forbud"-princippet: alle kan frit anvende den, men ingen er tvunget til at gøre det. Men da der i overgangsperioden ikke er europengersedler eller -mønter i omløb, afhænger euroens anvendelse som betalingsmiddel af, i hvilket udstrækning banksektoren tilbyder betalingstransaktioner i euro.

Ved overgangsperiodens udløb - dvs. fra og med den 1. januar 2002 - ophører de nationale underenheder med at eksistere. Alle henvisninger hertil i retlige instrumenter - love og administrative bestemmelser, betalingsinstrumenter (undtagen pengesedler og mønter), aftaler osv. - bliver automatisk henvisninger til euroenheden til den pågældende omregningskurs. Europengersedler og -mønter vil blive indført gradvis, og sedlerne og mønterne i den nationale denominering vil blive inddraget inden for en periode på maksimalt seks måneder. Den nøjagtige tidsplan og de nærmere betingelser herfor vil blive fastsat af de nationale myndigheder.

Del 1: OVERGANGSPERIODEN

Baggrunden for overgangsperioden er at sørge for en problemfri overgang til euroen, under hensyntagen til alle berørte parter behov (*se kapitel I*).

For nogle sektorer var der således behov for en øjeblikkelig overgang i januar 1999. Dette var tilfældet med den finansielle sektor. ECB (Den Europæiske Centralbank) skulle kun føre sin monetære politik i euro fra ØMU'ens iværksættelse. Endvidere skulle deltagerlandenes regeringer udstede deres nye gældsbeviser i euro og også redenominere deres udestående gæld. Euroområdet's penge-, valuta-, obligations- og aktiemarked havde derfor enhver interesse i at forberede sig på en "big bang"-omstilling samme dato.

Mange store virksomheder havde også en interesse i på et tidligt tidspunkt at indføre euroen som monetært grundlag for deres transaktioner.

Borgerne forventedes derimod at udvise en vis træghed med hensyn til at anvende euroen.

På baggrund af disse i en vis grad modstridende krav skulle "ingen tvang, intet forbud"-princippet gennemføres på en måde, som i videst muligt omfang opfyldte alle parter behov.

A. Tiltag med henblik på at lette anvendelsen af euroen

Der var betydelige hindringer, der skulle overvindes.

- I henhold til nationale love, bestemmelser, aftaler osv. skulle den nationale valuta anvendes. Dette begrænsede i vidt omfang muligheden for at vælge at anvende euroen.
- Der var praktiske problemer med hensyn til at anvende "ingen tvang, intet forbud"-princippet. Hvordan kunne man forene den ene parts ønske om at anvende euroenheden med den anden parts krav om at anvende euroens nationale underenhed?

Disse hindringer blev i vidt omfang overvundet på grundlag af følgende:

1. *Fleksibiliteten i forordningerne om indførelsen af euroen*

Med disse forordninger (*se kapitel II*) fik de nationale myndigheder mulighed for at erstatte den nationale enhed med euroenheden på organiserede engrosmarkeder og i clearing- og betalingssystemer. Dette blev gjort i god tid, hvorved det blev muligt for penge-, obligations-, aktie- og valutamarkedet at gå over til euroen lige fra ØMU'ens iværksættelse.

Forordningerne gjorde det endvidere muligt for bankerne at "optræde som formidlere" i betalingskredsløbet: dvs. foretage de nødvendige omregninger, således at en kunde kan give sin bank en betalingsordre i euro, som modtagerbanken derpå udbetaler til betalingsmodtageren ved at kreditere vedkommendes konto i den nationale enhed for modværdien.

2. *ØMU-landenes positive holdning til euroen*

De offentlige myndigheder (*se kapitel III*) i ØMU-landene vil fortsat anvende deres nationale valutaenhed i forbindelse med deres interne regnskaber og budgetter indtil udgangen af 2001. Nederlandene har dog valgt en gradvis overgang.

Alle ØMU-lande giver imidlertid deres virksomheder og selvstændige erhvervsdrivende mulighed for at vælge mellem euroenheden og den nationale enhed i forbindelse med hovedparten af deres finansielle transaktioner og finansielle strømme til og fra de offentlige myndigheder. Det drejer sig om følgende områder:

- fastlæggelse eller redenominering af et selskabs kapital
- lovpligtig og anden regnskabsaflæggelse
- indberetning af obligatoriske statistiske oplysninger
- selskabsregnskaber
- skatteindbetalinger
- indbetalinger til sociale og nationale forsikringsordninger
- skatterevisioner
- skattedokumentation.

Mange medlemsstater gør muligheden for at anvende euroen betinget af, at virksomheden indfører euroen som bogføringsenhed. Nogle tillader ikke, at euroen anvendes i forbindelse med skatteindberetninger og erklæringer i forbindelse med sociale og nationale forsikringsordninger.

For den enkelte borger er muligheden for at anvende euro mere begrænset.

Europa-Kommissionen og de nationale myndigheder har også taget initiativer til fremme af euroen. Tre henstillinger fra Kommissionen af 23. april 1998, som er blevet støttet af Økofin-Rådet, vedrørte således følgende:

a) Bankgebyrer for omregning til euroen

Der blev foreslået standarder for god praksis: dvs. vedrørende gebyrer for omregningen af betalinger i overgangsperioden og for omregningen af konti ved denne periodes udløb samt vedrørende gennemsigtighed (korrekt omregningskurs og særskilt angivelse af alle gebyrer).

b) Dobbelt angivelse af priser og andre monetære beløb

Selv om disse anliggender skal løses på nationalt niveau, krævede Kommissionen dog følgende: ved beregningen af modværdierne ved dobbelte pris- og beløbsangivelser benyttes den nøjagtige omregningskurs, afrunding sker til nærmeste cent, og beløbene skal angives på en sådan måde, at de ikke kan misforstås. For at undgå en overlæsning kunne de dobbelte pris- og beløbsangivelser begrænses til den endelige pris.

c) Dialog, opfølgning og oplysning

Under denne overskrift falder aftaler mellem branche- og forbrugerorganisationer om dobbelt prisangivelse, initiativer fra store virksomheders side med henblik på at lette omstillingen for de små og mellemstore virksomheder, oprettelse af observationscentre, som skal overvåge overgangen til euroen, oplysningsaktiviteter og målrettet information, uddannelse af lærere og udarbejdelse af undervisningsmateriale.

Den 30. juni 1998 indgik organisationerne for distribution, turisme, håndværk og de små og mellemstore virksomheder en aftale med forbrugerorganisationerne om en frivillig adfærdskodeks for dobbelt prisangivelse.

3. Euro-baserede tjenesteydelser, som tilbydes af banksektoren

Da det var vigtigt at sikre deres andel af euromarkedet, traf bankerne og andre finansielle institutioner de forberedelser, der var nødvendige, for at de kunne tilbyde kunderne en bred vifte af euro-baserede produkter lige fra ØMU'ens iværksættelse (*se kapitel IV*).

Bankerne ændrede bl.a. deres kontoadministration og -udtog, hvor sidstnævnte til orientering viser saldoen i euro, hvis kontoen føres i den nationale valuta og omvendt.

De fleste betalingstjenester i lokale enheder er også blevet mulige i euroenheden.

Med hensyn til veksling af pengesedler har bankerne fulgt Kommissionens henstilling: der anvendes ikke længere en margin, og i stedet angives omregningskursen adskilt fra de gebyrer, der måtte blive beregnet. De gebyrer, som bankerne plejede at samle under ét sammen med deres kursrisiko i marginen mellem købs- og salgskurser, fremgår derfor nu klart. Dette har imidlertid givet indtryk af, at bankerne opkrævede nye omkostninger.

I forbindelse med kontanthævninger i udlandet i pengeautomater følges samme praksis: marginen anvendes ikke længere, og gebyrerne anføres adskilt. Prisaftalerne er blevet ændret. Generelt er det overalt blevet billigere at foretage hævninger, undtagen i forbindelse med meget små beløb i en række lande.

Hvad angår indenlandske checks, er disse i det væsentlige beregnet på anvendelse på nationalt plan. Forskelle med hensyn til udformning, sprog, lovgivning, manglende grænseoverskridende trunkering, hævegebyrer osv. forklarer, hvorfor de ikke uden videre accepteres i udlandet, og hvorfor gebyrerne er meget høje, når de hæves i en udenlandsk bank. Dette gælder også for de nyindførte indenlandske checks, hvormed der kan foretages betalinger i euro.

Situationen forholder sig anderledes i forbindelse med eurochecks, som er et standardiseret produkt, der kan anvendes både på nationalt plan og på tværs af grænserne.

Antallet af betalinger med kort (kreditkort, hævekort osv.) stiger fortsat hurtigt. Bankerne vil fortsat forsøge at fremme brugen af dem, da de er billigere at behandle end checks, og det er lettere at afsløre kortbedrageri. Muligheden for at betale i euro med et bankkort afhænger af, om kasseterminalen er i stand til at håndtere eurobeløb. Terminalerne er ved at blive tilpasset, men det er forskelligt fra land til land, hvor langt man er nået, idet det afhænger af antallet af terminaler, der skal tilpasses eller udskiftes.

De elektroniske pengekort blev oprindeligt udviklet til betaling af mindre beløb på nationalt plan: købmand, parkometre, telefonboks osv. De forskellige nationale systemer vil formentlig kunne fungere sammen ved overgangsperiodens udløb og således kunne anvendes på tværs af grænserne.

De nationale betalingssystemer for pengeoverførsler og direkte debitering er begge blevet tilpasset euroen, men kun på nationalt plan.

Der arbejdes på at få udviklet et fælleseuropæisk system for direkte debitering.

Bankgebyrerne er blevet nedsat i forbindelse med grænseoverskridende pengeoverførsler. Men valutarisikoens bortfald er den eneste omkostningsdæmpende faktor i forbindelse med de national pengeoverførselssystemers grænseoverskridende transaktioner, som grundlæggende fortsat er ikke-kompatible. Som følge heraf bliver disse overførsler - for hovedpartens vedkommende betalinger af ringe værdi - generelt stadig udført via "korrespondentbank"-net.

Der er behov for tid og ressourcer til at forbedre denne situation, men markedskræfterne vil fremskynde den hastighed, hvormed ændringerne indtræffer.

B. Overgangen til euroen i den ikke-finansielle handelssektor

Virksomhedssektoren (*se kapitel V*) har i vidt omfang stillet sig positiv over for ØMU'en, da den fjerner valutarisikoen og forbedrer de makroøkonomiske betingelser gennem lavere rentesatser, prisstabilitet og sunde offentlige finanser.

Undersøgelser og studier har vist, at virksomhedernes reaktion på euroens indførelse har været afhængig af:

- *virksomhedens størrelse*: virksomheder med mere end 200 ansatte er næsten alle ved at forberede sig på omstillingen; blandt virksomheder med under 20 ansatte er der meget få, der gør det;
- *internationaliseringseffekt*: kendskabet er større i eksportvirksomheder og virksomheder, som oplever konkurrence på hjemmemarkedet;
- *berørte afdelinger*: de fleste virksomheder betragter overgangen som et regnskabsmæssigt og finansielt anliggende. Væsentlige indvirkninger som f.eks. de forretningsmæssige konsekvenser af prisgennemsigtighed og øget markedsadgang på tværs af grænserne overses i vidt omfang. Dette er en alvorlig mangel, som understreger behovet for en målrettet informationskampagne;
- *geografisk placering*: der er betydelige forskelle mellem landene med hensyn til, i hvor høj grad deres virksomheder har fået oplysninger om forberedelsen af omstillingen;
- *aktivitetsområder*: detailsektoren og andre servicesektorer, f.eks. turisme, er blandt dem, der har vist størst interesse for den fremtidige udvikling på markedet. Turisterne er således allerede begyndt at betale i euro med kreditkort, og mindst en stor virksomhed i turistbranchen udgiver en prisliste, der er forsynet med dobbelte prisangivelser, og opfordrer til betaling i euro med kreditkort. I løbet af første kvartal af 1999 udgjorde betalingerne i euro 2,5%-7,5%, afhængigt af, hvilket land der er tale om.

En væsentlig fysisk hindring for euroens anvendelse er de manglende euromønter og -pengesedler, som dæmper følelsen af, at anvendelsen er presserende. Princippet om "ingen tvang, intet forbud" tilskynder desuden til, at man indtager en afventende holdning. Som følge heraf er opdateringen af IT-software forsinket.

Endvidere har de fleste virksomheder ikke erkendt, hvilke virkninger euroen vil få på konkurrencesituationen.

Det er en ulempe, når de offentlige myndigheder ikke fuldt ud giver mulighed for at anvende euroen. I en række lande skal socialsikringserklæringer f.eks. fortsat indgives i den nationale denominering.

Den fælles valuta afdækker, at der mangler fælleseuropæiske grænseoverskridende instrumenter. Forsinkelser og transaktionsomkostninger, forskellige lovbestemmelser for bankgarantier og finansielle garantier er frustrerende for de mindre virksomheder og offentligheden.

Der bør rettes op på denne utilfredsstillende situation:

- ikke gennem mere information - de små og mellemstore virksomheder oversvømmes med materiale - men gennem direkte kontakter. Store virksomheder kan spille en vigtig rolle med hensyn til at skabe en større erkendelse hos de mindre virksomheder: f.eks. de forsøg, som Siemens og Auchan har gennemført
- de offentlige myndigheder og navnlig de lokale myndigheder bør spille en central rolle med hensyn til at fremme virksomhedernes anvendelse af euroen
- der bør findes løsninger på de nuværende problemer i forbindelse med de grænseoverskridende betalinger.

C. Borgernes anvendelse af euroen

For de fleste borgere i euroområdet var euroens tilblivelse frem for alt en mediebegivenhed. Der var faktisk ikke noget, der ændrede sig i deres liv, og de fortsatte med at anvende deres degraderede valutaer som tidligere uden at gøre sig klart, at de rent faktisk anvendte underenheder af euroen, deres nye valuta (*se kapitel VI*).

1. Startvanskeligheder

Der er dog to områder med relevans for forbrugerne, der har givet anledning til bekymring:

a) omkostningerne ved veksling af pengesedler fra euroområdet

På grundlag af en henstilling fra Europa-Kommissionen opgiver bankerne ikke længere købs-/salgskurser ved handler med pengesedler fra euroområdet og beregner på nuværende tidspunkt et særskilt gebyr oveni den fastlåste omregningskurs.

Bortfaldet af valutarisikoen har nedsat disse gebyrer i forhold til den tidligere margen, men nedsættelsens omfang, som desuden varierer bankerne imellem og i endnu højere grad enkelte lande imellem, var en skuffelse og gav anledning til bekymring hos Kommissionen og Europa-Parlamentet.

I juridisk henseende er pengesedlerne fra euroområdet, i en materiel form, nationale underenheder af euroen. Endvidere er de fordringer på ESCB (Det Europæiske System af Centralbanker), og i overensstemmelse med traktaten veksler hver national centralbank, på sit forretningssted, pengesedler, der er udstedt af de øvrige deltagere, til lokale pengesedler til kurs pari: dvs. til den fastlåste omregningskurs og uden omkostninger.

Men på grund af det lille antal centralbankafdelinger er den brede offentlighed stadig henvist til sin "lokale" bank, som absolut har ret til at opkræve et "administrationsgebyr" for at optræde som "stedfortræder" for sin centralbank.

Den enkelte centralbank bør derfor påtage sig en lederrolle og tage del i omkostningerne, når den forsyner sine lokale banker med pengesedler fra euroområdet, der måtte være anmodet om, og overtage deres overskydende beholdninger heraf. Målet bør være lave bankgebyrer for veksling af pengesedler på alle niveauer.

b) omkostningerne ved grænseoverskridende betalinger i euroområdet

Bankkunder er begyndt at beklage sig over de høje gebyrer, der beregnes i forbindelse med grænseoverskridende betalinger inden for euroområdet.

Selv om bankerne rent faktisk har opgraderet deres forskellige nationale massebetalingssystemer, hvorved de *på nationalt plan* kan håndtere betalinger i euro ved siden af betalinger i den nationale enhed, sørgede de ikke for, at disse systemer kunne fungere sammen, således at de kan anvendes *på tværs af grænserne*. Resultatet har været, at grænseoverskridende massebetalinger (dvs. betalinger af lav værdi) inden for euroområdet, hvad enten det er i euroenheden eller i en af dens nationale underenheder, fortsat hovedsagelig udføres via de tidkrævende og dyre "korrespondentbank"-net.

Bankerne er klar over, at der er behov for at rette op på denne situation. Overgangsperiodens udløb synes at være en passende frist at stræbe efter. Men det er muligvis ambitiøst, da der for bankernes vedkommende i forretningsmæssig henseende næppe er nogen fordel ved at oprette et grænseoverskridende system, hvor gebyrerne vil skulle bringes i overensstemmelse med de gebyrer, der på nuværende tidspunkt beregnes i forbindelse med de subsidierede indenlandske overførsler. Som et alternativ kunne sidstnævnte forhøjes.

Bankerne bør imidlertid ikke kun anskue "gebyrproblematikken" ud fra et omkostningsmæssigt synspunkt. Der er også en indtægtsside, da borgerne på bankernes foranledning går væk fra pengesedler og mønter og over til bankkort og elektroniske pengekort som betalingsmiddel. Dette medfører en stigning i såvel antallet af bankkonti som i kontienes gennemsnitlige saldo. Ved at stille disse betalingssystemer til rådighed øger bankerne således deres indtægter, da de derved kan udlåne flere midler fra konti med en positiv saldo og beregne sig debetreter på de konti, hvor der er underskud.

2. Borgernes anvendelse af euroen i overgangsperioden

Ideelt set bør borgerne benytte denne periode til gradvis at omstille sig til euroen, således at den eneste omstilling, der skal ske den 1. januar 2002, vil være vekslingen af pengesedler og mønter.

En væsentlig grund til at presse på med dette anliggende, selv om det formentlig ikke vil realiseret, er den tid, det tager, og indsats, det kræver, før alle begynder at "tænke" i europriiser og blive fortrolige med de nye værdiskalaer. Borgerne/forbrugerne vil med andre ord ikke blot skulle indprente sig helt andre europriiser for de varer og tjenesteydelser, vedkommende normalt køber, men vil også, hvilket er endnu vanskeligere, skulle sætte disse nye priser i forhold til hinanden, dvs. vurdere deres "værdimæssige" forskelle.

Dobbelt prisangivelse vil være en hjælp. På grundlag af den frivillige aftale af 30. maj 1998 om dobbelt prisangivelse, der blev indgået mellem forbrugerorganisationerne og brancheorganisationer inden for distribution, turisme, håndværk og SMV-sektoren, er dobbelt prisangivelse gradvis ved at blive indført.

Alligevel vil dobbelt prisangivelse alene muligvis ikke være nok. Hvis forbrugeren nemlig fortsat betaler i sin nationale enhed, vil vedkommende formentlig ikke lægge specielt mærke

til euro-prismærket, mens det absolut vil være tilfældet, hvis vedkommende ønsker at betale i euro.

Om dette vil være tilfældet afhænger af:

- *Viljen blandt undertegnerne af aftalen af 30. maj 1998 til foruden at angive dobbelte priser også at acceptere betaling i euro.* Betalinger i euro accepteres naturligvis af finansielle formidlere såsom banker, børsrådgivere, forsikringsselskaber osv. Med visse undtagelser er dette også tilfældet med offentlige myndigheder og offentlige forsyningsvirksomheder.
- *Tilgængeligheden af specifikke betalingsmidler i euro.* De mest nyttige - dvs. europengersedler og -mønter - er ikke til rådighed. Checks findes, men det indebærer, at man skal have to checkhæfter på sig. Der kan foretages specifikke betalinger i euro med bankkort, hvis betalingsterminalen individualiserer det beløb, der skal betales: euro eller national enhed. Men sædvanligvis anfører de beløbet i begge enheder.
- *Borgerens motivation for at betale i euro.* Dette er den væsentligste hindring. Borgerne kan frit vælge at betale i den nationale enhed indtil overgangsperiodens udløb. Vanens magt og en manglende erkendelse af fordelene ved at betale i euro kan tilskynde de fleste til at gøre dette. Frygten for sammenblanding er også en hindring: f.eks. at skulle have to checkhæfter på sig.

Det er selvfølgelig muligt, at visse befolkningsgrupper hurtigt kan vænne sig til euroen. Dette kan f.eks. være tilfældet med personer, der bor i grænseområder, eller som erhvervsmæssigt deltager i grænseoverskridende aktiviteter såsom turisme og transport osv., eller i virksomheder eller endog brancher, som opererer på grundlag af euro: f.eks. landbruget og dets tilknyttede sektorer.

Hovedparten af borgerne i euroområdet vil af gammel vane og mangel på et overbevisende motiv formentlig holde fast ved deres vante valuta og dermed opleve et ubehageligt "big bang" ved overgangsperiodens udløb.

Dette dystre perspektiv har frembragt et væld af informations-/kommunikationsaktiviteter fra Europa-Kommissionen, de nationale myndigheder, finansielle formidlere, forbrugerorganisationer og andre, der repræsenterer særlige befolkningsgrupper. Dette er sket i form af brochurer, nyhedsbreve, særlige fax- og telefonnumre, e-mail, Internet og tv-spots. Endvidere har Kommissionen iværksat pilotprojekter, som er rettet mod persongrupper med behov for særlige kommunikationsmetoder: ældre, syns- eller hørehæmmede, økonomisk dårligt stillede befolkningsgrupper.

Det må dog konkluderes, at borgerne endnu ikke er begyndt at omstille sig til euroen. Og desværre allermindst på betalingsområdet, hvor det er vigtigst, at borgerne begynder at "tænke" i europapriser og blive fortrolige med de nye værdiskalaer.

Mere information alene vil ikke være tilstrækkeligt til at rette op på denne situation. En mere målrettet kommunikation kunne motivere mange, men der vil være behov for incitamenter for at få den brede offentlighed til at vælge euroen frem for den vante nationale enhed. Hvis disse ikke lykkes, vil der i lang tid efter overgangsperiodens udløb sagtens forsat kunne være dobbelte pris- og beløbsangivelser.

Del 2: INDFØRELSEN AF EUROPENGESEDLER OG -MØNTER

Fra og med 1. januar 2002 vil europengesedler og -mønter blive sat i omløb, og de nationale sedler og mønter vil blive trukket tilbage. Ca. 12 mia. europengesedler og 50 mia. euromønter vil være til rådighed til gennemførelsen af denne omstilling (*se kapitel VII*).

De centrale spørgsmål i forbindelse med denne vigtige opgave er:

1. Bankgebyrer

Ifølge Kommissionens henstilling af 23. april 1998 om standarder for god praksis bør bankerne yde gebyrfri veksling af deres kunders "husholdningsbeløb" i sedler og mønter. De, der ikke agter at gøre dette, bør i god tid oplyse deres kunder herom, men der er intet, der tyder på, at bankerne vil gøre dette. I Spanien er det i henhold til loven forbudt at opkræve gebyrer, og lignede forbud er i "venteposition" i andre lande.

Selv om banksektoren støtter princippet om, at der ikke skal opkræves gebyrer, forventer den imidlertid, at centralbankerne påtager sig en del af byrden og omkostningerne i forbindelse med omstillingen.

Definitionen af "husholdningsbeløb" overlades til banksektoren i de fleste lande eller lovfæstes i andre lande. Beløbene svinger mellem ingen begrænsning (Finland, Luxembourg, Spanien) og €250 (foreslået i Nederlandene).

Det bemærkes, at vekslingen af ikke-bankkunders pengesedler stadig er et åbent spørgsmål. Der beregnes gebyrer for at veksle pengesedler fra andre lande i euroområdet.

2. Periode med to slags pengesedler og mønter i omløb

Ifølge forordningen om indførelse af euroen bør den periode, hvor både euroen og den nationale enhed har status som lovligt betalingsmiddel, begrænses til højst seks måneder. Denne periode kan nedsættes ved national lov.

Den valgte strategi - forsøgsvis for de fleste - er forskellig fra land til land. Nederlandene stræber efter en periode på fire uger. Andre (Østrig, Belgien, Frankrig, Tyskland, Irland og Luxembourg) regner med 6 uger/3 måneder. Andre igen er ved at gennemføre forundersøgelser. Der synes i den senere tid at være ved at opstå enighed om en periode på højst to måneder.

3. Logistiske anliggender

a) Forhåndsdistribution

Hermed menes, at specifikke økonomiske sektorer forsynes med en beholdning af eurosedler og -mønter inden den 1. januar 2002. F.eks.:

- banker, som således kan give deres kunder mulighed for at hæve europengesedler i deres pengeautomater den 1. januar 2002
- detailhandlere, således at de kan give kunderne penge tilbage i euro fra samme dato
- kunder: "startpakker" kunne stilles til rådighed inden den 1. januar 2002 (selv om sedlerne og mønterne ikke kan anvendes på det tidspunkt), på samme måde som turister kan købe valuta, inden de rejser til udlandet.

Sådanne foranstaltninger vil uden tvivl fremskynde overgangen.

ECB støtter forslaget om på forhånd at distribuere pengesedler og mønter til banker og detailhandlere. En periode på 1-3 måneder inden "E-dag" anses for at være passende. Juridiske argumenter og risikoen for, at eurosedler og -mønter sættes i omløb for tidligt, udgør hindringer for, at de på forhånd distribueres til forbrugerne.

b) Sikkerhed, transport og lagerkapacitet

12 mia. pengesedler og 50 mia. mønter vejer henholdsvis ca. 13 500 og 250 000 t og lægger beslag på henholdsvis 80 000 og 500 000 containere. Disse tal tydeliggør betydningen af, at sedlerne og mønterne udsendes på forhånd.

I alle lande er der behov for ekstra transportkapacitet. Der drøftes forskellige muligheder, men der er endnu ikke truffet nogen afgørelser.

- Bankerne forventer, at deres centralbanker afholder omkostningerne i forbindelse med den ekstra transport og sikkerhed.
- Et forslag med henblik på at mindske risikoen og transporten går ud på, at de nationale pengesedler gøres ugyldige i de private bankers forretningslokaler.
- Et andet kunne være en kampagne med henblik på at tilskynde til indlevering af nationale mønter inden "E-dag".

c) Tilpasning af pengeautomater

Ved udgangen af 1998 var der installeret 140 000 pengeautomater i euroområdet. Det skønnes, at 70% af alle europengesedler vil blive distribueret via disse. En hurtig omstilling af pengeautomaterne er derfor en forudsætning for en hurtig overgang.

Overgangen vil ske fra den ene dag til den anden i Østrig, Belgien og Tyskland. De øvrige lande har valgt et mere gradvist forløb og derfor en mindre hurtig overgang.

Del 3: EUROENS UDVIKLING PÅ INTERNATIONALT PLAN

Euroens tilblivelse har givet anledning til håb blandt nogle og frygt blandt andre med hensyn til, at den før eller siden kunne udfordre US-dollarens position som den dominerende internationale valuta.

Ethvert forsøg på at besvare dette spørgsmål kan kun være tentativt. En valuta får nemlig ikke en international status på grundlag af en officiel godkendelse, men er resultatet af, at offentlige og private aktører træffer de samme valg på internationalt plan.

Mange valutaer spiller helt naturligt en international rolle som fakturerings- og betalingsenhed i forbindelse med *deres* landes udenrigshandel. Blandt de industrialiserede lande lykkes dette bedst for USA. Men de fleste af de omkring 200 lande i verden kan ikke anvende deres egne valutaer som betaling for deres import og ønsker måske endog, at deres eksport ikke bliver betalt i deres egne valutaer, men i en mere pålidelig eller anvendelig udenlandsk valuta som f.eks. US-dollar.

Det er i realiteten dette, der menes med dollarens "internationale" rolle: dens anvendelse *mellem* tredjelande på samme måde som dens anvendelse *inden for* USA.

Dollaren, som på nationalt plan anvendes som regningsenhed, betalingsmiddel og værdiopbevaringsmiddel, udfører således de samme funktioner mellem lande for både deres private og deres offentlige sektor:

- den *private sektor*: fakturering og betaling i dollar i forbindelse med eksport/import af varer og tjenesteydelser til/fra *andre* lande end USA; beholdninger af aktiver i dollar såsom indlån, obligationer, osv.
- den *offentlige sektor*: dollar som "anker" for deres valutaers vekselkurs (fast valutakursbinding eller "sliding peg"-politik); valg af dollar som interventionsvaluta på deres valutamarkeder; dollar som deres centralbankers primære reservevaluta.

Ud over dollarens anvendelse *mellem* lande kan den også anvendes også *inden for* et givent land. Denne såkaldte "dollariserings" mest almindelige form er den parallelle anvendelse af dollarsedler i en række nye vækstøkonomier. Den mest ekstreme form - som overvejes i Argentina - er indførelsen af dollar som den nationale valuta.

A. En stærk euros internationale rolle

Selv om dollaren stadig er dominerende, har dens internationale rolle været faldende, efterhånden som DEM, JPY, GBP og FRF også begyndte at spille en international rolle. Umiddelbart inden euroens indførelse var DEM blevet en vigtig international valuta, selv om det hovedsagelig var på regionalt plan som den centrale valuta i EMS: anker-, interventions- og reservevaluta for de øvrige deltagere. ECU begyndte også at spille en rolle som international valuta, i det mindste indtil udvidelsen af udsvingsmargenerne som led i valutakursmekanismen i 1993.

Den 1. januar 1999 blev euroen øjeblikkeligt en international reserve- og interventionsvaluta gennem overtagelsen af den rolle, som DEM, FRF og ECU hidtil havde spillet (*se kapitel VIII*).

Ser man ud over denne startfase, er udsigterne for euroens videre udvikling lovende.

En væsentlig forudsætning er økonomisk vægt. Jo større et land er, desto større er dets BNP og andel af verdenshandelen. I denne henseende kan euroområdet sagtens måle sig med USA. Det har en befolkning på 290 mio. i forhold til 278 mio., dets BNP udgør € 5 500 mia. i forhold til € 6 800 mia., og det tegner sig for 18% af eksporten på verdensplan i forhold til USA's 15%.

Eksistensen af store, diversificerede og likvide finansmarkeder i euro spiller også en central rolle for euroens udvikling på internationalt plan. Starten var lovende den 4. januar 1999, hvor ØMU'ens penge-, obligations- og aktiemarked begyndte at operere i euro. De vil i meget højere grad end de tidligere fragmenterede nationale markeder tiltrække udenlandske låntagere, långivere, emittenter og andre operatører.

Den monetære politik spiller selvfølgelig også en rolle. ECB's forfatningsmæssige mandat til at sikre prisstabilitet vil medføre et euroområde med lav inflation (defineret som under 2%). Skal dette mål nås varigt, vil det kræve en sammenhængende policy-mix mellem den fælles monetære politik og ØMU-landenes nationale budgetpolitikker inden for rammerne af stabilitets- og vækstpagten. Afhængigt af troværdigheden af, at dette vil ske, vil en anden forudsætning for, at euroen kan udvikle sig til at blive en vigtig international valuta, være opfyldt.

Træghed over for ændringer kan dog hæmme euroens udvikling. Jo mere en valuta anvendes i internationale transaktioner af enhver art, desto mere anvendelig og billig bliver den for andre potentielle brugere. Dollar besidder denne såkaldte "netværks"-fordel.

B. Specifikke områder af euroens videre udvikling

Hvis ØMU'en udgør euroens base, fremmes dens udvikling lige fra starten på et meget bredere grundlag.

1. Potentielle deltagerlandes og tredjelandes anvendelse af euroen

Et umiddelbart bidrag til euroens internationale udvikling vil komme fra de potentielle deltagerlande, indtil deres deltagelse i ØMU udvider det egentlige euroområde¹ (*se kapitel IX*).

¹ Grækenland har planer om at indtræde inden 2001. Danmarks og Sveriges indtræden vil blive afgjort på grundlag af folkeafstemninger. Der er endnu ikke fastsat en dato. I februar erklærede den britiske regering, at den havde til hensigt i princippet at ansøge om medlemskab i løbet af den næste parlamentsperiode, muligvis omkring maj 2001. Hvis der opnås et positivt resultat, som efterfølges af omfattende forberedelser, kan en indtræden forventes at finde sted i begyndelsen af 2004.

For de potentielle deltagerlande er euroen ikke kun endnu en udenlandsk valuta. For Danmark og Grækenland, som deltog i valutakursmekanismen, er euroen blevet deres valutakursanker, og den spiller en stigende rolle som interventions- og reservevaluta.

Den private sektor i de potentielle deltagerlande vil formentlig blive berørt på følgende måde:

- eksportører til euroområdet vil skulle tilpasse sig det lavere prismiljø som følge af euroen, mens importørerne vil få fordel heraf;
- både eksportører og importører vil i mindre grad kunne anvende deres valuta i prislister og i forbindelse med fakturering og betaling. Deres valutakursrisiko øges derfor;
- der vil formentlig udvikle sig dobbelte pris- og betalingssystemer i detailsektoren, først i turistområderne og derpå på andre områder, når euromønter og -sedler indføres i deltagerlandene.

Den "indenlandske" anvendelse af euroen - dvs. anvendelsen *mellem* borgere i de potentielle deltagerlande - vil også blive øget, da multinationale selskaber muligvis på et tidligt tidspunkt vil vælge at gå over til euroen. Ifølge en nylig undersøgelse vil en række store britiske eksportører tilskynde deres britiske leverandører til at anvende euroen.

Euroens udvikling i de potentielle deltagerlande befordres af den imødekommende holdning, som finanssektoren og de nationale myndigheder udviser - dette er navnlig tilfældet i Det Forenede Kongerige, hvor finanssektoren har tilpasset sine clearing- og betalingssystemer, således at Londons finansverden kan deltage på det globale euro-interbank-, valuta- og obligationsmarked på lige fod med deres konkurrenter i det egentlige euroområde (*se kapitel IX*).

På nuværende tidspunkt er bankerne i de potentielle deltagerlande mere interesseret i at tilvejebringe euro-baserede tjenesteydelser til deres erhvervs-kunder. Private kunder kan selvfølgelig også åbne konti i euro, som de kan i enhver anden udenlandsk valuta. Men der er fortsat tale om et lille antal, og privatpersoners anvendelse af euroen vil formentlig forblive begrænset i betragtning af kursrisikoen. Dette kunne ændres, hvis/når beslutningen om at indtræde i ØMU træffes.

Landene i Central- og Østeuropa ligger nærmest euroområdet. Mange af dem er ansøgerlande - eller potentielle ansøgerlande - med henblik på tiltrædelse af EU. På baggrund heraf har Ungarn og Polen planer om at forankre deres valuta til euroen, muligvis inden udgangen af året. Lande med valutaråd, såsom Bulgarien og Estland, vil erstatte DEM med euroen som deres ankervaluta, og Litauens valutakurs er fastsat på grundlag af en kombination af dollar og euro på 50/50.

Med hensyn til Middelhavslandene - bl.a. Egypten, Tyrkiet, Israel, Libanon, Tunesien, Marokko, Jordan og Algeriet - foregår hovedparten af deres samhandel med EU, mens - med få undtagelser som f.eks. Tunesien og Marokko - faktureringen hovedsagelig finder sted i US-dollar. Det samme gælder deres udlandsgæld og valutaeserver. Dette vil formentlig blive ændret for mange af dem. Dette er allerede sket med hensyn til de afrikanske lande i det franske franc-område, som nu er knyttet til euroen.

I betragtning af Latinamerikas og Asiens tætte forbindelser til dollar og for sidstnævntes vedkommende også til yen stiller disse regioner euroen over for en vanskeligere udfordring. Efterhånden som industriens og finanssektorens globalisering øges på verdensplan, kan det imidlertid forventes, at der også i disse regioner vil ske en diversificering til fordel for euroen.

2. Euroens entré på de internationale finansmarkeder

Euroens entré på de internationale obligationsmarkeder har været en eklatant succes (*se kapitel IX*).

I første kvartal af 1999 havde de internationale obligationsemissioner i dollar og i euro samme markedsandel: begge tegnede sig for 44%. Dette resultat er bemærkelsesværdigt, da ØMU-deltagernes samlede emissioner aldrig havde oversteget 36% inden ØMU'ens iværksættelse.

Foruden de resultater, der er opnået i mængdemæssig henseende, bør følgende positive udviklingstendenser også nævnes: en stigning i antallet af emissioner på 1 mia. eller mere, hvilket varsler godt for markedets likviditet, en stigning i antallet af selskabsemissioner, tegn på en forstærket tendens til disintermediering, flere nye emittenter, mens der på investorsiden kunne registreres stigende købsinteresse fra japansk side. Den amerikanske efterspørgsel forblev på samme niveau.

På valutamarkederne er der en anden betydningsfuld udvikling i gang: euroen er ved at blive en betalingsvaluta. Man er med andre ord begyndt at anvende euroen som et "medium" ved køb/salg af valutaer på valutamarkederne. I dag er dette stadig i høj grad forbeholdt US-dollar.

C. Euroen og det internationale monetære system

På baggrund af, at USA's og euroområdet økonomiske vægt er sammenlignelig, er euro/dollar-kursen den vekselskurs, der vil få størst betydning i det internationale monetære system (*se kapitel X*).

Dette perspektiv frembyder udfordringer for ØMU-landene og ECB i to henseender:

1. Fastlæggelse af euroområdet monetære politik udadtil

Indtil oprettelsen af ØMU'en havde EU-medlemsstaterne ofte grund til at huske en tidligere amerikansk finansministers vittige bemærkning:

"The dollar is our currency, but your problem" (dollaren er vor valuta, men jeres problem)

På daværende tidspunkt havde en udstrømning af dollar fra USA direkte retning mod DEM, som kom under pres, hvilket medførte, at Tysklands partnere i valutakursmekanismen fik den utaknemlige opgave at skulle styrke deres egne valutaer ved hjælp af interventioner på valutamarkedet og renteforhøjelser for at bevare deres tilknytning til DEM.

I dag stiller tingene sig anderledes. En strøm af dollar til euroområdet styrker euroen, men da ØMU-deltagerne har den samme valuta, følger de alle med op. I modsætning til situationen med valutakursmekanismen fordrejes deres monetære stilling ikke.

Der er også et andet aspekt, der bør understreges: samhandelen inden for euroområdet er blevet lokal handel. Kun i forbindelse med ØMU-landenes samhandel med tredjelande er der fortsat en kursrisiko. Men eksporten til disse lande tegner sig kun for 13% af ØMU-deltagernes BNP. For USA er dette tal en anelse mindre. Anvendelsen af euroen som faktureringsvaluta i forbindelse med eksport skulle mindske ØMU-deltagernes valutarisiko yderligere og stort set bringe den på linje med USA. Det er derfor meget muligt, at ikke kun USA, men også ØMU vil udvise en vis tilbageholdenhed over for bevægelser i euro/dollar-kursen.

Dette gælder imidlertid kun i forbindelse med løbende betalinger. Kapitalbevægelser, som tegner sig for hovedparten af transaktionerne på valutamarkedene, kunne i vidt omfang øge valutakursbevægelserne. De to områder bør derfor være rede til i fællesskab at tage fat på risikoen for gensidigt skadelige uligevægte og for stor valutakursvolatilitet.

2. Euroområdets repræsentation i internationale monetære institutioner

I slutningen af 1998 opnåede Det Europæiske Råd enighed om vilkårene for euroområdets repræsentation i G7, Den Internationale Valutafond (IMF) og i missioner til tredjelande. Forslagene vedrørende G7 - ECB og formanden for Euro 11-Rådet ville begge deltage, idet Rådet skulle bistås af Kommissionen – blev imidlertid ikke accepteret. Navnlig USA var imod en forhøjelse af antallet af europæiske repræsentanter. Der blev derfor forelagt ændrede forslag i midten af 1999.

Disse vanskeligheder er forårsaget af og viser ØMU-landenes modvilje mod at tilpasse udformningen af deres internationale repræsentationer til de institutionelle ændringer, der er opstået som følge af ØMU'en.

Uanset udformningen bør en repræsentation for euroområdet, som er talerør for elleve lande, kunne fremkomme med en fælles holdning til de spørgsmål, der drøftes. Dette er et stift forlangende, men det er af afgørende betydning, hvis ØMU-landene ønsker at få større indflydelse på de internationale økonomiske og monetære anliggender.

DER EURO ALS „PARALLELWÄHRUNG“ 1999-2002

Die WWU (Wirtschafts- und Währungsunion) begann am 1. Januar 1999 mit 11 Mitgliedstaaten, und der Euro wurde zur nationalen Währung dieser teilnehmenden Staaten.

Für die Dauer der Übergangszeit bis zum 31. Dezember 2001 und obwohl die alten Landeswährungen nicht mehr existieren, wurden die jeweiligen nationalen Währungseinheiten als nichtdezimale Untereinheiten der Euro-Einheit beibehalten. Diese Einheit – ein Euro – wird auch in 100 Cents, ihre andere Untereinheit, unterteilt.

Während dieses Zeitraums stellen Zahlungen oder die Unterzeichnung von Verträgen sowohl in Euro als auch in einer nationalen „Währung“ vom juristischen Standpunkt aus eine Verwendung des Euros dar, und zwar im ersten Fall der Euro-Einheit selbst; im zweiten Fall in Form einer der nationalen Untereinheiten des Euros.

Für die Verwendung der Euro-Einheit gilt der Grundsatz „kein Zwang, kein Verbot“: Jedem steht es frei, sie zu verwenden, keiner ist jedoch dazu verpflichtet. Da Euro-Banknoten und -Münzen in der Übergangszeit noch nicht verfügbar sind, hängt die Verwendung des Euros als Zahlungsmittel von der Verfügbarkeit der vom Bankensektor angebotenen Euro-Dienstleistungen ab.

Am Ende der Übergangszeit - d.h. ab dem 1. Januar 2002 – hören die nationalen Untereinheiten auf zu existieren. In allen Rechtsinstrumenten – Gesetzen und Verwaltungsvorschriften, Zahlungsinstrumenten (mit der Ausnahme von Banknoten und Münzen), Verträgen usw. – tritt an die Stelle der Bezugnahme auf die nationalen Untereinheiten automatisch die Bezugnahme auf die Euro-Einheit in dem jeweils anzuwendenden Umrechnungskurs. Euro-Banknoten und -Münzen werden schrittweise eingeführt und Geldscheine und Münzen in der nationalen Denomination innerhalb von maximal 6 Monaten eingezogen. Die genaue Zeitplanung und die Modalitäten müssen von den einzelstaatlichen Behörden festgelegt werden.

Teil 1: DIE ÜBERGANGSZEIT

Es wurde eine Übergangszeit vereinbart, damit die Umstellung auf den Euro reibungslos erfolgen und den Bedürfnissen aller Beteiligten Rechnung getragen werden kann (*vgl. Kapitel I*).

In einigen Sektoren wie z.B. im Finanzsektor war es jedoch notwendig, bereits im Januar 1999 eine unmittelbare Umstellung durchzuführen. Die EZB (Europäische Zentralbank) sollte ihre Währungspolitik sofort mit Beginn der WWU in Euro durchführen. Zudem sollten die Regierungen der Teilnehmerstaaten ihre Neuverschuldung in Euro ausweisen und auch die Schuldtitel auf Euro umstellen. Es lag somit im Interesse des Geld- und des Währungsmarktes sowie der Renten- und Aktienmärkte in der Euro-Zone, auf eine *Big Bang*-Umstellung zum gleichen Zeitpunkt vorbereitet zu sein.

Auch zahlreiche große Unternehmen hatten ein Interesse an der frühen Einführung des Euros als „Basis“-Währung für ihre geschäftlichen Transaktionen.

Andererseits rechnete man damit, daß Privatpersonen gegenüber der Verwendung des Euros ein gewisses Zögern an den Tag legen würden.

Angesichts dieser in gewisser Weise gegensätzlichen Bedürfnisse mußte der Grundsatz „kein Zwang, kein Verbot“ in einer Weise umgesetzt werden, die jedem soweit wie möglich gerecht wurde.

A. Erleichterungen für die Verwendung des Euros

Die wichtigsten Hindernisse mußten in Angriff genommen werden.

- Einzelstaatliche Rechtsvorschriften, Verordnungen, Verträge und usw. machten die Verwendung der nationalen Währungseinheiten erforderlich, wodurch eine mögliche Verwendung des Euros erheblich eingeschränkt wurde.
- Es gab praktische Probleme bei der Anwendung der Regel „kein Zwang, kein Verbot“. Wie können die Wünsche einer Vertragspartei, die Euro-Währung zu verwenden, mit dem Beharren der anderen Vertragspartei in Einklang gebracht werden, sich der nationalen Untereinheit des Euros zu bedienen?

Diese Hindernisse wurden weitgehend durch die folgenden Regelungen überwunden:

1. Flexibilität durch die Verordnungen zur Einführung des Euros

Diese Verordnungen (vgl. Kapitel II) ermöglichten es den einzelstaatlichen Behörden, die nationale Währungseinheit im organisierten Großbetragsgeschäft sowie in Verrechnungs- und Zahlungssystemen durch die Euro-Einheit zu ersetzen. Dies wurde auch entsprechend getan und ermöglichte gleich zu Beginn der WWU die Umstellung der Geld-, Renten-, Aktien- und Währungsmärkte auf den Euro.

Durch diese Verordnungen wurden die Banken auch in die Lage versetzt, im Zahlungskreislauf als „Mittler“ aufzutreten, d.h. sie können z.B. die erforderlichen Umrechnungen vornehmen, so daß der Kunde seiner Bank eine Zahlungsanweisung in Euro übergeben kann, die dann die Empfängerbank des Begünstigten durch Gutschrift des Gegenwerts in der nationalen Währung auf dessen Konto entgegennimmt.

2. Der Euro-freundliche Ansatz der WWU-Mitgliedstaaten

Die öffentlichen Verwaltungen (vgl. Kapitel III) der WWU-Mitgliedstaaten werden bis zum Ende des Jahres 2001 ihre nationalen Währungseinheiten weiterhin für ihr internes Rechnungswesen und ihre Haushalte verwenden. Die Niederlande haben sich z.B. für eine allmähliche Umstellung ausgesprochen.

Alle WWU-Mitgliedstaaten bieten jedoch ihren Unternehmen und Selbständigen für den Großteil ihrer Finanzmitteilungen und Finanzflüsse beim Kontakt mit den öffentlichen Verwaltungen die Wahl zwischen dem Euro und der nationalen Währungseinheit an. Dazu gehören die folgenden Bereiche:

- Einrichtung oder Umstellung des Betriebsvermögens,
- gesetzliche und andere Finanzkontrollen,
- Mitteilung der üblichen Statistiken,
- Unternehmensbuchführung,
- Steuerzahlungen,
- Zahlungen der Sozialabgaben,
- Steuerprüfungen,
- Belege für die Steuererklärungen.

Zahlreiche Mitgliedstaaten machen die Entscheidung für den Euro von der Einführung des Euros als Rechnungseinheit im Unternehmen abhängig. In einigen ist die Verwendung des Euros für Steuererklärungen und die Leistung der Sozialversicherungsabgaben nicht erlaubt.

Für Privatpersonen ist die Möglichkeit, den Euro zu verwenden, weitaus eingeschränkter.

Maßnahmen zur Unterstützung des Euros wurden auch von der Europäischen Kommission und den nationalen Behörden ergriffen. Drei Empfehlungen der Kommission vom 23. April 1998, die auch vom Ecofin-Rat unterstützt werden, behandeln folgende Themen:

a) Bankgebühren für den Umtausch in den Euro

Es wurden Standards des guten Verhaltens vorgeschlagen: so z.B. für die Gebühren bei der Umrechnung von Zahlungen während der Übergangszeit und für die Umstellung von Konten am Ende dieses Zeitraums sowie bei der Transparenz (korrekter Umrechnungskurs und sämtliche Gebühren werden einzeln ausgewiesen).

b) Doppelte Auszeichnung von Preisen und anderen Geldbeträgen

Die Kommission überließ diese Angelegenheiten der Regelung auf einzelstaatlicher Ebene, bestand jedoch darauf, daß der Gegenwert bei der doppelten Auszeichnung mit dem exakten Umrechnungskurs berechnet, auf den nächsten Eurocent gerundet wird und klar erkennbar ist. Zu viele Angaben, die Verwirrung stiften könnten, sollten vermieden und lediglich der Endpreis angegeben werden.

c) Dialog, Überwachung und Information

Unter dieser Überschrift sind die Vereinbarungen zwischen den Handels- und Verbraucherverbänden über die doppelte Preisauszeichnung, die Initiativen von seiten größerer Unternehmen zur Unterstützung der KMU bei der Umstellung, die Errichtung von Beobachterstellen zur Überwachung der Umstellung auf den Euro, das Interesse fördernde und gezielte Informationen, die Weiterbildung von Lehrern und die Vorbereitung des Unterrichtsmaterials zusammengefaßt.

Am 30. Juli 1998 unterzeichneten die Berufsverbände des Vertriebs, des Tourismus, der Kleinunternehmen, des Handwerks und die Verbraucherverbände eine Vereinbarung für einen freiwilligen Verhaltenskodex bei der doppelten Preisauszeichnung.

3. *Die vom Bankensektor angebotenen Euro-Dienstleistungen*

Die Banken und andere Kreditinstitute waren darauf bedacht, ihren Anteil am Euro-Markt zu sichern, und trafen die erforderlichen Vorbereitungen, um ihren Kunden eine große Palette von Euro-Produkten direkt ab Beginn der WWU anbieten zu können (vgl. Kapitel IV).

Insbesondere glichen die Banken ihre Kontenverwaltung und die Kontoauszüge an, in dem letztere zur Information den Kontostand in Euro ausweisen, wenn das Konto in einer nationalen Währungseinheit geführt wird, und umgekehrt.

In den Filialen vor Ort kann der Großteil des Zahlungsverkehrs auch in der Euro-Einheit durchgeführt werden.

Beim Umtausch von Banknoten sind die Banken den Empfehlungen der Kommission gefolgt: Die Ankaufs/Verkaufs-Differenz wurde durch eine separate Ausweisung des Wechselkurses und der erhobenen Gebühren ersetzt. Somit sind jetzt die Gebühren, die von den Banken zunächst unaufgeschlüsselt als einziger Betrag mit dem Wechselkursrisiko in der „Differenz“ zwischen Ankaufs- und Verkaufsnotierung zusammengefaßt wurden, einzeln ausgewiesen. Das hat jedoch den Eindruck vermittelt, daß die Banken jetzt neue Gebühren erheben.

Für Barauszahlungen im Ausland an multifunktionalen Bankautomaten bedient man sich derselben Praxis. Die „Differenz“ wurde abgeschafft und die Gebühren einzeln ausgewiesen. Die Gebührensatzung wurde geändert. Insgesamt sind die Abhebungen vom Konto mit Ausnahme von sehr kleinen Beträgen in einigen Ländern überall günstiger geworden.

Inlandsschecks sind im wesentlichen für den Einsatz im Inland bestimmt. Unterschiedliche Formate, Sprachen, Rechtsvorschriften, fehlende Möglichkeit des beleglosen Scheckeinzugs, Einzugsgebühren usw. erklären, warum sie nicht problemlos im Ausland akzeptiert werden und die Gebühren hoch sind, wenn sie durch eine ausländische Bank eingelöst werden. Das gilt auch für die neu geschaffenen Inlandsschecks für Zahlungen in Euro.

Beim Euroscheck stellt sich die Lage anders dar, da er ein standardisiertes Produkt ist, das im Inland und im Ausland benutzt werden kann.

Die Zahlung mit Karten (Kreditkarten, Scheckkarten usw.) nimmt stark zu. Die Banken werden sie weiterhin fördern, da sie in der Bearbeitung weniger kostspielig als Schecks sind und der Kartenbetrug einfacher nachzuweisen ist. Die Möglichkeit, mit einer Bankkarte in Euro zu zahlen, hängt von der „Euro-Fähigkeit“ der Verkaufsstellenterminals ab. Ihre Aufrüstung wird derzeit betrieben, die Entwicklung ist jedoch in den einzelnen Ländern unterschiedlich und hängt von der Zahl der Terminals ab, die aufgerüstet oder ausgetauscht werden müssen.

Die Geldkarten wurden ursprünglich für die Zahlung von kleinen Beträgen im Inland wie beim Gemüsehändler, für Parkgebühren, bei öffentlichen Telefonen usw. entwickelt. Die Interoperabilität zwischen den verschiedenen nationalen Systemen wird sehr wahrscheinlich bis zum Ende der Übergangszeit erreicht sein, so daß eine grenzüberschreitende Nutzung gewährleistet ist.

Die nationalen Zahlungssysteme für Banküberweisungen und Abbuchungsaufträge wurden zwar an den Euro angepaßt, jedoch geschah das bisher nur auf einzelstaatlicher Ebene.

An der Entwicklung europaweiter Zahlungssysteme für Abbuchungsaufträge wird gearbeitet.

Bei den grenzüberschreitenden Überweisungen wurden die Bankgebühren gesenkt. Der Wegfall des Wechselkursrisikos ist jedoch der einzige kostenreduzierende Bestandteil bei den grenzüberschreitenden Transaktionen der nationalen Zahlungssysteme, die vom Grundsatz her weiterhin nicht kompatibel sind. Deshalb werden diese Überweisungen – meistens handelt es sich dabei um niedrige Beträge – ausschließlich durch das Netzwerk der „Korrespondenzbanken“ abgewickelt.

Zeit und Ressourcen sind erforderlich, um diese Situation zu verbessern, die Marktkräfte werden jedoch das Tempo der Änderung beschleunigen.

B. Die Umstellung auf den Euro im kommerziellen Nichtbankensektor

Der Unternehmenssektor (vgl. Kapitel V) hat die WWU weitgehend unterstützt, da somit das Wechselkursrisiko abgeschafft und das makroökonomische Umfeld durch niedrigere Zinssätze, Preisstabilität und solide öffentliche Finanzen verbessert wird.

Untersuchungen und Umfragen haben ergeben, daß die Reaktion der Unternehmen auf die Einführung des Euros von folgenden Faktoren abhängt:

- *Unternehmensgröße*: Fast alle Unternehmen mit mehr als 200 Mitarbeitern bereiten sich auf die Umstellung vor; bei den Unternehmen mit weniger als 20 Mitarbeitern tun dies nur wenige;
- *Auswirkungen der Internationalisierung*: Das Bewußtsein ist größer in Exportunternehmen und in Betrieben, die auf ihren Heimmärkten unter Wettbewerbsdruck stehen;
- *betreffene Abteilungen*: Die meisten Unternehmen sehen die Umstellung als eine Angelegenheit der Buchhaltung und des Finanzsektors. Die meisten Auswirkungen wie die Folgen der Preistransparenz für den Handel und eines größeren grenzüberschreitenden Marktzugangs werden weitgehend außer Acht gelassen. Dieses ernstzunehmende Versäumnis zeigt, daß eine gezielte Informationskampagne erforderlich ist;
- *geographische Lage*: Wesentliche Unterschiede bestehen zwischen den Ländern darin, inwieweit die Unternehmen über die Vorbereitung auf die Umstellung informiert sind;
- *Sektoren der Aktivität*: Der Einzelhandel und andere Dienstleistungssektoren wie der Fremdenverkehr gehören zu den Bereichen, die von der künftigen Marktentwicklung am meisten betroffen sind. Die Touristen haben bereits damit begonnen, mit ihren Kreditkarten in Euros zu zahlen und zumindest ein großes Reiseunternehmen veröffentlicht eine doppelte Preisliste und schlägt Zahlungen in Euro mit der Kreditkarte vor. Im ersten Vierteljahr 1999 belief sich je nach Ursprungsland der Prozentsatz der Zahlungen in Euro zwischen 2,5% und 7,5%.

Es gibt verschiedene Hindernisse bei der Verwendung des Euros, wobei ein großer psychologischer Faktor das Fehlen von Euro-Banknoten und -Münzen ist, wodurch die Dringlichkeit nicht empfunden wird. Der Grundsatz von „keine Zwang, kein Verbot“ fördert

auch eine abwartende Haltung. Das führt dazu, daß die Software in der Informationstechnologie erst allmählich auf den neuesten Stand gebracht wird.

Zudem sind die meisten Unternehmen sich nicht der Auswirkung des Euros im Wettbewerbssektor bewußt.

Ein Nachteil sind auch die unzureichenden Einsatzmöglichkeiten des Euros von seiten der öffentlichen Verwaltung. In einigen Ländern müssen die Erklärungen zu den Sozialversicherungsabgaben immer noch in den nationalen Währungseinheiten abgegeben werden.

Die einheitliche Währung zeigt das Fehlen von europaweiten grenzüberschreitenden Instrumenten. Verzögerungen und Bearbeitungsgebühren, die Unterschiede bei den Vorschriften für Bank- und Finanzsicherheiten sind für kleine Unternehmen und die Öffentlichkeit sehr verwirrend.

Für diese nicht zufriedenstellende Situation sollte eine Lösung gefunden werden:

- Nicht durch mehr Information – die KMU werden damit überhäuft – sondern durch direkte Kontakte. Große Unternehmen können eine wichtige Rolle dabei spielen, die kleineren Unternehmen zu sensibilisieren, wie z.B. die Experimente von Siemens und Auchan zeigen;
- die öffentliche Verwaltung und insbesondere die Kommunen sollten eine Schlüsselrolle bei der Förderung der Verwendung des Euros durch Unternehmen spielen;
- es sollten Lösungen für die aktuellen grenzüberschreitenden Zahlungsprobleme gefunden werden.

C. Die Verwendung des Euros durch den Bürger

Für die meisten Bürger in der Euro-Zone war die Einführung des Euros in erster Linie ein Medienereignis. Nichts in ihrem Leben hat sich geändert, da sie weiterhin ihre gewohnte Währung benutzen und vergessen haben, daß es sich eigentlich um die Untereinheiten des Euros, ihre neue Währung, handelt (*vgl. Kapitel VI*).

1. Es beginnt mit einem Schluckauf

In zwei verbrauchersensiblen Bereichen wurden jedoch Bedenken deutlich:

a) Die Kosten für den Umtausch der Banknoten in der Euro-Zone

Gemäß der Empfehlung der Europäischen Kommission weisen die Banken für den Handel mit Banknoten aus der Euro-Zone nicht länger die Ankaufs/Verkaufskurse aus. Sie berechnen derzeit eine gesonderte Gebühr neben dem festgelegten Umrechnungskurs.

Der Wegfall des Wechselkursrisikos führte dazu, daß diese Gebühren niedriger als die vorangegangene Differenz sind. die Höhe dieser Gebührensenkung, die bei den einzelnen Banken und mehr noch bei den einzelnen Ländern unterschiedlich ist, war für Kommission und Europäisches Parlament eine Enttäuschung und gab Anlaß zu Besorgnis.

Im rechtlichen Sinne handelt es sich bei den Währungen der Euro-Zone in einer materiellen Form um nationale Untereinheiten des Euros. Zudem stellen sie eine Verbindlichkeit des

ESZB (Europäisches System der Zentralbanken) dar, und in Übereinstimmung mit dem Vertrag von Maastricht tauscht jede nationale Zentralbank in ihrem Zuständigkeitsbereich Banknoten, die von anderen Mitgliedstaaten ausgegeben wurden, gegen inländische Banknoten zum jeweiligen Wert ein, d.h. zu einem festgelegten Umrechnungskurs und unentgeltlich.

Da die Zentralbanken jedoch nur über wenige Zweigstellen verfügen, muß die Bevölkerung sich noch auf ihre Bank „um die Ecke“ verlassen können, die sicherlich befugt ist, eine „Bearbeitungs“-Gebühr dafür zu verlangen, daß sie als „Vertreter“ der Zentralbank handelt.

Demzufolge sollte jede Zentralbank einen Anteil bei der Verwaltung und den Kosten übernehmen, wenn sie ihren lokalen Banken die benötigten Banknoten der Euro-Zone zur Verfügung stellt, und ihnen den überzähligen Bestand abnehmen. Für den Umtausch von Banknoten sollten generell niedrige Bankgebühren erhoben werden.

b) Die Kosten von grenzüberschreitenden Zahlungen in der Euro-Zone

Bankkunden haben sich über die hohen Gebühren beschwert, die ihnen für ihre grenzüberschreitenden Zahlungen innerhalb der Euro-Zone berechnet werden.

Obwohl die Banken die verschiedenen nationalen Zahlungssysteme im Einzelkundengeschäft modernisiert haben, damit *im Binnenverkehr* neben den nationalen Währungen auch mit dem Euro gearbeitet werden kann, wurde die Interoperabilität nicht soweit sichergestellt, daß diese Systeme auch grenzüberschreitend funktionieren. Im grenzüberschreitenden Zahlungsverkehr werden somit innerhalb der Euro-Zone Beträge (d.h. kleine Beträge) sowohl in der Euro-Währung als auch in irgendeiner der nationalen Untereinheiten immer noch durch das zeitraubende und kostenintensive Netzwerk der „Korrespondenzbanken“ überwiesen.

Die Banken sind sich der Tatsache bewußt, daß die Situation geändert werden muß. Das Ende der Übergangszeit scheint offensichtlich ein günstiger Zeitpunkt zu sein. Das könnte jedoch ein zu ehrgeiziges Ziel sein, da es für die Banken kaum einen Geschäftsvorfall gibt, für den ein grenzüberschreitendes System eingeführt werden müßte, dessen Gebühren denen der derzeit subventionierten Inlandsüberweisungen entsprächen. Alternativ könnten letztere erhöht werden.

Das Thema Gebühren sollte von den Banken jedoch nicht nur von der Kostenseite betrachtet werden. Es gibt auch eine Einnahmenseite, da die Kunden – ermutigt durch die Banken – Banknoten und Münzen weniger nutzen und statt dessen Kreditkarten und Geldkarten als Zahlungsmittel einsetzen. Dadurch erhöht sich die Zahl der Bankkonten und die durchschnittliche Höhe ihres Umsatzes. Schließlich erhöhen die Banken, indem sie diese Zahlungssysteme zur Verfügung stellen, ihre Einnahmen, da sie dadurch ein größeres Volumen an Guthaben verleihen und Sollzinsen auf die Konten in roten Zahlen erheben können.

2. *Wie verwendet der Bürger den Euro in der Übergangszeit?*

Idealerweise sollten die Bürger diesen Zeitraum für eine progressive Hinwendung auf den Euro nutzen, so daß am 1. Januar 2002 die einzige zu vollziehende Änderung der Umtausch von Banknoten und Münzen wäre.

Selbst wenn eine solche Entwicklung unwahrscheinlich ist, ist ein Hauptgrund für diese Vorgehensweise der Aufwand an Zeit und Mühe für jedermann, ein „Euro“-Preisgedächtnis und Werteskalen zu erwerben. Der Bürger/Verbraucher wird sich also nicht nur vollständig andere Euro-Preise für seinen üblichen Warenkorb und die Dienstleistungen merken müssen, sondern, was noch schwieriger ist, er wird diese neuen Preise auch miteinander in Beziehung setzen, d.h. ihren „Wert“-Unterschied beurteilen müssen.

Dabei wird die doppelte Preisauszeichnung helfen. Auf Grundlage der freiwilligen Vereinbarung zur doppelten Preisauszeichnung vom 31. März 1998 zwischen den Berufsverbänden des Vertriebs, des Tourismus, der Kleinunternehmen, des Handwerks und den Verbraucherverbänden wird die doppelte Preisauszeichnung schrittweise eingeführt.

Dennoch ist die doppelte Preisauszeichnung allein nicht ausreichend. Tatsächlich wird der Euro-Preis auf dem Etikett wahrscheinlich nicht die volle Aufmerksamkeit der Verbraucher finden, wenn diese weiterhin in ihrer nationalen Währungseinheit bezahlen. Der Verbraucher wird sicherlich erst dann seine Aufmerksamkeit darauf lenken, wenn er in Euro zahlen will.

Ob das der Fall sein wird, hängt von folgenden Kriterien ab:

- *Die Bereitschaft der Unterzeichner der Vereinbarung vom 30. Juli 1998, neben der doppelten Preisauszeichnung auch die Zahlung in Euro zu akzeptieren.* Natürlich werden Zahlungen in Euros von Finanzmittlern wie Banken, Aktienhändlern, Versicherungsunternehmen usw. akzeptiert. Mit einigen Ausnahmen ist dies auch in der öffentlichen Verwaltung und bei den Versorgungsunternehmen der Fall.
- *Die Verfügbarkeit spezifischer Euro-Zahlungsmittel.* Das hilfreichste Zahlungsinstrument – d.h. Euro-Banknoten und -Münzen – sind nicht verfügbar. Schecks stehen zwar zur Verfügung, das bedeutet jedoch die Handhabung von zwei Scheckbüchern. Spezifische Euro-Zahlungen können durch Scheckkarten erfolgen, wenn das Betragsangabesystem die Währungseinheit ausweist, in der der Betrag zu zahlen ist: nämlich *entweder* Euro *oder* nationale Währungseinheit. Normalerweise zeigen die Betragsangabesysteme jedoch den Betrag in beiden Währungen an.
- *Die Motivation des Bürgers, in Euro zu zahlen.* Das ist der größte Stolperstein, denn es steht den Bürgern frei, bis zum Ende der Übergangszeit mit der nationalen Währungseinheit zu zahlen. Die reine Gewohnheit und das Fehlen eines spürbaren Vorteils bei der Zahlung in Euro sind wahrscheinlich die Ursache dafür, daß die Bevölkerung vorerst noch überwiegend in der nationalen Währungseinheit zahlt. Ein weiteres Hindernis ist die Befürchtung, daß es Verwirrung stiften könnte, wenn man z.B. zwei Scheckbücher bei sich trägt.

Natürlich ist es möglich, daß einige Bevölkerungsgruppen sehr schnell mit dem Euro vertraut werden. Das könnte z.B. auf die Menschen zutreffen, die in den Grenzgebieten wohnen, die aus beruflichen Gründen mit grenzüberschreitenden Aktivitäten wie dem Fremdenverkehr und dem Transport zu tun haben oder in Unternehmen und Sektoren beschäftigt sind, die wie z.B. die Landwirtschaft und deren verarbeitende Industrien auf einer Euro-Grundlage arbeiten.

Der größte Teil der Bevölkerung in der Euro-Zone wird jedoch aus reiner Gewohnheit und durch das Fehlen eines zwingenden Grundes wahrscheinlich bei der gewohnten Währung bleiben und am Ende der Übergangszeit einen frustrierenden „*Big Bang*“ erleben müssen.

Diese düstere Aussicht hat eine Fülle von Informations- und Kommunikationsaktivitäten auf seiten der Europäischen Kommission, den einzelstaatlichen Behörden, der Kreditinstitute, der Verbraucherorganisationen und anderer Vertretern spezifischer Bevölkerungsgruppen erzeugt. Dabei werden Broschüren, Informationsbriefe, Info-Fax- und Telefonnummern, E-Mails, Internet-Seiten und Fernsehhinweise eingesetzt.

Zudem wurden von der Kommission Pilotprojekte für jene Gruppen eingerichtet, die einer spezifischen Kommunikationsart bedürfen, wie z.B. Senioren, Menschen mit Seh- und Hörbehinderungen sowie Bevölkerungsgruppen in wirtschaftlichen Schwierigkeiten.

Dennoch kommt man zwangsweise zu der Schlußfolgerung, daß die Umstellung auf den Euro durch die Bürger noch nicht stattgefunden hat. Bedauerlicherweise am wenigstens in den Bereichen, wo es am wichtigsten wäre, um sich ein Euro-Preisgedächtnis und eine Werteskala anzueignen.

Zusätzliche Information werden allein nicht genügen, um diese Situation zu verbessern. Eine gezieltere Information mag zwar viele motivieren, aber um die allgemeine Öffentlichkeit dazu zu bewegen, den Euro der gewohnten Landeswährung vorzuziehen, werden weitere Anreize benötigt. Wenn diese nicht erfolgreich sind, dann wird die doppelte Preisauszeichnung uns noch lange nach dem Ende der Übergangszeit begleiten.

Teil 2: DIE EINFÜHRUNG VON EURO-BANKNOTEN UND -MÜNZEN

Ab dem 1. Januar 2002 werden Euro-Banknoten und -Münzen in Umlauf gebracht und die nationalen Banknoten und Münzen eingezogen. Ungefähr 12 Mrd. Euro-Banknoten und 50 Mrd. Euro-Münzen werden zur Verfügung stehen, um diesen Umtausch zu bewerkstelligen (vgl. Kapitel VII).

Die wichtigsten Themen in dieser gigantischen Operation sind dabei folgende:

1. Bankgebühren

In der Empfehlung der Kommission vom 23. April 1998 heißt es zu den Standards des guten Verhaltens, daß die Banken „haushaltsübliche Mengen“ von Noten und Münzen ihrer Kunden gebührenfrei umtauschen sollten. Geldinstitute, die sich mit einer anderen Absicht tragen, sollten ihre Kunden davon in Kenntnis setzen. Es gibt jedoch keine Hinweise darauf, daß Geldinstitute diese Absicht hegen. In Spanien sind die Gebühren für den Umtausch gesetzlich verboten, und ähnliche Verbote werden in anderen Ländern erwogen.

Der Bankensektor zieht zwar bei der „keine Gebühren“-Vorgabe mit, erwartet jedoch, daß die Zentralbanken sich an den Lasten und Kosten dieser Operation beteiligen.

Die Definition der „haushaltsüblichen Menge“ wird in den meisten Ländern dem Bankensektor überlassen oder aber gesetzlich vorgeschrieben. Die Beträge variieren zwischen einer unbegrenzten Menge (Finnland, Luxemburg, Spanien) und € 250 (Vorschlag der Niederlande).

Es sollte darauf hingewiesen werden, daß der Umtausch von Banknoten bei Nichtbankkunden immer noch eine offene Frage ist. Für den Umtausch von Banknoten aus anderen Ländern der Euro-Zone werden Gebühren erhoben.

2. *Parallelumlauf von alten und neuen Banknoten und Münzen*

In der Verordnung über die Einführung des Euros wurde festgeschrieben, daß der Zeitraum des Parallelumlaufs von alten und neuen Banknoten und Münzen als gesetzliches Zahlungsmittel auf höchstens sechs Monate beschränkt werden sollte, und daß dieser Zeitraum durch einzelstaatliche Rechtsvorschriften verkürzt werden kann.

Von Land zu Land wird dabei ein unterschiedlicher Ansatz verfolgt, der für die meisten einen Versuch darstellt. Die Niederlande haben sich für einen Zeitraum von vier Wochen ausgesprochen. Andere Länder (Österreich, Belgien, Frankreich, Deutschland, Irland und Luxemburg) haben zwischen 6 Wochen und 3 Monaten vorgesehen. Dann gibt es Länder, die Machbarkeitsstudien durchführen. In jüngster Zeit hat man sich offenbar auf eine Höchstdauer von 2 Monaten geeinigt.

3. *Fragen der Logistik*

a) Vorabversorgung

Darunter ist die Versorgung spezifischer Wirtschaftssektoren mit einem Bestand an Euro-Banknoten und -Münzen vor dem 1. Januar 2002 zu verstehen. Das gilt z.B. für folgende Sektoren:

- Banken: damit deren Kunden sich ab dem 1. Januar 2002 aus dem Bankautomaten mit Euro-Banknoten versorgen können;
- Einzelhändler: damit diese ab dem 1. Januar 2002 Euros als Wechselgeld herausgeben können;
- Verbraucher: ein „Anfängerpaket“ könnte vor dem 1. Januar 2002 zur Verfügung gestellt werden (obwohl die Banknoten und Münzen dann noch nicht ausgegeben werden können), ähnlich wie Touristen ausländische Währung erhalten können, bevor sie ins Ausland fahren.

Solche Maßnahmen werden den Umtausch sicherlich beschleunigen.

Die EZB schließt sich dem Vorschlag an, Banken und den Einzelhandel vorab direkt zu versorgen. Ein Zeitraum von 1-3 Monaten vor dem „Euro-Stichtag“ wird als angemessen betrachtet. Juristische Argumente und das Risiko eines vorzeitigen Umlaufs von Euro-Banknoten und -Münzen stehen jedoch einer Versorgung der Verbraucher im Wege.

b) Sicherheit, Transport und Lagerkapazität

13 Mrd. Banknoten und 50 Mrd. Münzen stellen ca. 13.500 bzw. 250.000 Tonnen und ein Volumen von 80.000 bzw. 500.000 Containern dar. Diese Zahlen verdeutlichen die Bedeutung der Vorabversorgung. In allen Ländern sind zusätzliche Transportkapazitäten erforderlich. Es werden verschiedene Möglichkeiten diskutiert, es wurden aber noch keine Entscheidungen getroffen.

- Die Banken gehen davon aus, daß ihre Zentralbanken die Kosten des zusätzlichen Transports und der Sicherheitsmaßnahmen übernehmen werden.
- Ein Vorschlag, um das Risiko und die Transportkosten zu senken, ist das Ungültigmachen der einzelstaatlichen Banknoten in den Räumen der Privatbanken.
- Ein weiterer Vorschlag wäre eine Kampagne, um die Abgabe der nationalen Banknoten und Münzen vor dem „Euro-Stichtag“ zu fördern.

c) *Die Aufrüstung der multifunktionalen Bankautomaten*

Ende 1998 waren 140.000 Bankautomaten in der Euro-Zone installiert. Man geht davon aus, daß 70 % aller Euro-Banknoten durch diese Automaten verteilt werden. Eine rasche Aufrüstung der multifunktionalen Bankautomaten ist somit Voraussetzung für eine schnelle Umstellung.

In Österreich, Belgien und Deutschland wird die Umstellung über Nacht vollzogen. Die anderen Länder haben sich für einen stufenweisen Ansatz und demzufolge eine weniger rasche Umstellung entschieden.

Teil 3: DIE INTERNATIONALE ENTWICKLUNG DES EUROS

Die Geburt des Euros hat bei einigen Hoffnungen geweckt, bei anderen jedoch Ängste geschürt, daß er früher oder später die Position des US-Dollars als wichtigste internationale Währung herausfordern könnte.

Dieses Thema kann nur ansatzweise erörtert werden, denn schließlich wird der internationale Status einer Währung nicht offiziell vergeben, sondern ergibt sich aus den jeweiligen Entscheidungen der öffentlichen und privaten Akteure auf der ganzen Welt.

Zahlreiche Währungen spielen auf ganz natürliche Weise eine internationale Rolle als Rechnungs- und Zahlungseinheit im Außenhandel des jeweiligen Landes. Unter den Industrienationen ist die USA dabei am erfolgreichsten. Die meisten der 200 Staaten in der Welt können jedoch ihre eigenen Währungen bei der Zahlung ihrer Importe nicht durchsetzen und ziehen es sogar vor, wenn ihre Exporte nicht in der eigenen Währung, sondern in einer weitaus zuverlässigeren und besser verwendbaren ausländischen Währung wie dem US-Dollars bezahlt werden.

Das ist mit „internationaler“ Rolle des Dollars gemeint: seine Verwendung *zwischen* Drittstaaten in ähnlicher Weise, wie dies *innerhalb* der Vereinigten Staaten geschieht.

So übernimmt der US-Dollar, der im Inland als Rechnungseinheit, Zahlungsmittel und Wertanlage verwendet wird, die gleiche Funktion zwischen Ländern für deren öffentlichen und privaten Sektor.

- *Der Privatsektor:* Rechnungsstellung und Zahlung in Dollar für die Ausfuhr/Einfuhr von Waren und Dienstleistungen bei *anderen* Ländern als den USA; Bestände an Anleihen und Schuldverschreibungen usw.;
- *der öffentliche Sektor:* der Dollar als „Ankerwährung“ für den Wechselkurs ihrer Währungen (feste oder freie Wechselkurse); der Dollar als Interventionswährung auf ihren Devisenmärkten; der Dollar als Hauptreservewährung ihrer Zentralbanken.

Zudem kann der Dollar nicht nur *zwischen* den Ländern, sondern auch *innerhalb* eines bestimmten Landes Verwendung finden. Die am häufigsten verbreitete Form dieser sogenannten „Dollarisierung“ ist der Parallelumlauf von Dollarbanknoten und Landeswährung in einigen aufstrebenden Wirtschaften. Die extremste Form – die in Argentinien erwogen wird – ist die Übernahme des Dollars als nationale Währung.

A. Die internationale Rolle eines starken Euros

Der Dollar hat zwar noch eine vorherrschende Stellung, seine internationale Rolle ist jedoch in dem Maße rückläufig, wie die D-Mark, der Yen, das britische Pfund und der französische Franc auch auf internationaler Ebene an Bedeutung gewonnen haben. Am Vorabend der Einführung des Euros ist die D-Mark zu einer wichtigen internationalen Währung geworden, obwohl sie überwiegend auf regionaler Ebene als die zentrale Währung des EWS gilt: Anker-, Interventions- und Reservewährung für die anderen Mitgliedstaaten. Auch der ECU entwickelte zumindest bis zur Ausweitung der Bandbreite des Wechselkursmechanismus im Jahr 1993 eine Rolle als internationale Währung.

Am 1. Januar 1999 wurde der Euro plötzlich eine internationale Reserve und Interventionswährung, da er die Rolle übernahm, die bisher die D-Mark, der französische Franc und der ECU (*vgl. Kapitel VIII*) innehatten.

Auch nach dieser Anfangsphase sind die Aussichten für die weitere Entwicklung des Euros vielversprechend.

Eine wichtige Voraussetzung ist das wirtschaftliche Gewicht. Je größer ein Land ist, um so größer ist sein BIP und um so größer ist sein Anteil am Welthandel. In diesem Sinne schneidet die Euro-Zone auch im Vergleich zu den Vereinigten Staaten günstig ab. In ihr leben 290 Mio. Einwohner gegenüber 278 Mio. in den USA; ihr BIP beläuft sich auf € 5.500 Mrd. gegenüber € 6.800 Mrd.; und sie hat an den Ausfuhren weltweit einen Anteil von 18 % gegenüber den 15 % der USA.

Das Vorhandensein großer, diversifizierter und flüssiger Finanzmärkte in Euro spielt auch eine Schlüsselrolle bei der internationalen Entwicklung der Euro-Zone. Ein vielversprechender Anfang war der 4. Januar 1999, als die Geld-, Renten- und Aktienmärkte der WWU begannen, mit dem Euro zu arbeiten. Dadurch werden in diesem Bereich viel mehr ausländische Kreditnehmer, Kreditgeber, Emittenten und andere Akteure als auf den früheren fragmentierten nationalen Märkten angezogen.

Natürlich ist auch die Währungspolitik wichtig. Der Verfassungsauftrag der europäischen Zentralbank ist die Sicherstellung der Preisstabilität und wird zu einer Euro-Zone mit niedriger Inflation führen (was unter 2 % bedeutet). Um dieses Ziel langfristig zu erreichen, ist ein kohärenter Politikmix zwischen der einheitlichen Währungspolitik und den einzelstaatlichen Haushaltspolitiken der Mitgliedstaaten der WWU unter der Ägide des Stabilitäts- und Wachstumspakts erforderlich. Wenn dieses Vorgehen glaubwürdig gelingt, ist eine weitere Voraussetzung für die Entwicklung des Euros als wichtigste internationale Währung erfüllt.

Das Zögern bei der Umstellung kann jedoch dennoch die Entwicklung des Euros behindern. Je mehr eine Währung bei internationalen Transaktionen aller Art eingesetzt wird, um so

nützlicher und kostengünstiger wird sie für andere potentielle Nutzer. Der Dollar besitzt diesen sogenannten „Netzwerk“-Vorteil.

B. Spezifische Bereiche in der weiteren Entwicklung des Euros

Die WWU stellt zwar die Heimat des Euros dar, seine Entwicklung findet jedoch von Anfang an auf einer viel breiteren Grundlage statt.

1. Die Verwendung des Euros durch die „Pre-Ins“ und durch Drittländer

Ein unmittelbarer Beitrag zur internationalen Entwicklung des Euros wird von den „Pre-Ins“ (diejenigen EU-Mitgliedstaaten, die nicht bereits am 1. Januar 1999 an der 3. Stufe der WWU teilnehmen, aber grundsätzlich teilnehmen wollen) geleistet werden, bis ihre Teilnahme an der WWU die Euro-Zone tatsächlich ausweitet.¹ (vgl. Kapitel IX).

Für die „Pre-Ins“ ist der Euro nicht nur eine weitere ausländische Währung. Deshalb wurde der Euro für Dänemark und Griechenland, die dem Wechselkursmechanismus beitraten, zum Wechselkursanker und spielt eine zunehmende Rolle als Interventions- und Reservewährung.

Für den Privatsektor der „Pre-Ins“ werden sich wahrscheinlich folgende Auswirkungen ergeben:

- Die Exporteure in die Euro-Zone werden sich an das aufgrund des Euros niedrigere Preisumfeld anpassen müssen, während die Importeure davon profitieren werden;
- sowohl Exporteure als auch Importeure werden weniger Möglichkeiten haben, ihre eigene Währung bei der Preisgestaltung, Fakturierung und Zahlung durchzusetzen. Dadurch sind sie vermehrt dem Wechselkursrisiko ausgesetzt;
- doppelte Preisauszeichnung und Zahlungsmöglichkeiten werden zunächst im Einzelhandel und insbesondere in den Fremdenverkehrszentren stattfinden und zunehmen, wenn die Euro-Banknoten und -Münzen in den Teilnehmerstaaten eingeführt werden.

Der „Inlands“-Gebrauch des Euros – d.h. die Bürger der „Pre-Ins“ verwenden ihn *untereinander* – wird auch zunehmen, wenn die ansässigen Konzerne eine frühzeitige Umstellung auf den Euro beschließen. Eine jüngste Umfrage ergab, daß eine Reihe von großen britischen Exporteuren ihre britischen Zulieferer ermutigen wird, den Euro zu verwenden.

Die Entwicklung des Euros in den „Pre-Ins“ wird durch den Anpassungskurs des Finanzsektors und der einzelstaatlichen Behörden erleichtert – das gilt insbesondere für Großbritannien, wo der Finanzsektor seine Zahlungs- und Abrechnungssysteme angepaßt hat, damit die Londoner City an dem globalen Euro-Interbankenhandel, den Devisen- und Aktienmärkten gleichberechtigt mit ihren Wettbewerbern in der eigentlichen Euro-Zone teilnehmen kann (vgl. Kapitel IX).

¹ Griechenland hat den Beitritt für 2001 geplant. Der Beitritt Dänemarks und Schwedens wird durch ein Referendum entschieden werden. Bisher wurde dazu noch kein Datum festgesetzt. Im letzten Februar erklärte die Regierung Großbritanniens ihre Absicht, grundsätzlich in der nächsten Legislaturperiode, möglicherweise im März 2001, den Beitritt zu beantragen. Sollte das Ergebnis positiv sein und eine intensive Vorbereitung folgen, dann könnte der Beitritt für Anfang 2004 geplant werden.

Bislang sind die Banken in den „Pre-In“-Mitgliedstaaten mehr daran interessiert, ihren Geschäftskunden Euro-Dienstleistungen anzubieten. Natürlich werden auch den Privatkunden Euro-Konten zur Verfügung gestellt, so wie das bei jeder anderen ausländischen Währung der Fall ist. Jedoch ist ihre Zahl nicht sehr hoch, und aufgrund des Wechselkursrisikos werden wahrscheinlich nur wenige Privatpersonen den Euro benutzen. Das könnte sich ändern, wenn/falls beschlossen werden sollte, der WWU beizutreten.

Die mittel- und osteuropäischen Länder sind der Euro-Zone am nächsten. Viele von ihnen sind Beitrittskandidaten oder streben den Beitritt zur EU an. In diesem Zusammenhang planen Ungarn und Polen, ihre Währung möglichst vor Ende des Jahres an den Euro zu koppeln. Länder mit einem Währungsrat wie Bulgarien und Estland werden die D-Mark durch den Euro als Ankerwährung ersetzen und der festgeschriebene Wechselkurs Litauens sieht eine Kombination von Dollar und Euro auf einer 50/50-Grundlage vor.

Die Mittelmeerländer – u.a. Ägypten, die Türkei, Israel, Libanon, Tunesien, Marokko, Jordanien und Algerien – wickeln den größten Teil ihres Handels mit der EU ab. Mit wenigen Ausnahmen wie Tunesien und Marokko erfolgt die Fakturierung überwiegend in US-Dollar. Das gilt auch für die Auslandsverschuldung und die Devisenreserven. Das wird sich bei vielen Ländern wahrscheinlich ändern. So sind die afrikanischen Staaten der französischen Franc-Zone bereits an den Euro gekoppelt.

Lateinamerika und Asien stellen aufgrund ihrer engen Anbindung an den Dollar und Asien auch aufgrund seiner engen Anbindung an den Yen für den Euro eine viel größere Herausforderung dar. In dem Maße wie die Globalisierung des Industrie- und des Finanzsektor weltweit fortschreitet, ist mit einer Diversifizierung zugunsten des Euro auch in diesen Regionen zu rechnen.

2. *Der Einzug des Euro auf den internationalen Finanzmärkten*

Der Einzug des Euro auf den internationalen Rentenmärkten hatte nachhaltigen Erfolg (vgl. Kapitel IX).

Im ersten Vierteljahr 1999 war der Marktanteil bei der Emission von Obligationen in Dollar und in Euro gleich groß: Beide lagen bei 44 %. Das ist ein bemerkenswertes Ergebnis, da vor der WWU die gemeinsame Emission der Mitgliedstaaten niemals über 36 % lag.

Neben dem mengenmäßigen Anteil sollten auch die positiven Entwicklungen erwähnt werden: ein Anstieg der Zahl der Emissionen von 1 Mrd. Euro und mehr, was positive Auswirkungen auf die Liquidität des Marktes hat; ein Anstieg der Zahl der Unternehmensemissionen, was auf den abnehmenden Einfluß der Banken als Mittler im Finanzierungskreislauf zwischen Geldgebern und Geldnehmern schließen läßt; größere Zahl von neuen Emittenten, während bei den Investoren eine Zunahme der japanischen Ankäufe festzustellen war. Die US-Nachfrage blieb stabil.

Auf den Devisenmärkten findet eine weitere bemerkenswerte Entwicklung statt, und zwar wird der Euro als „Vehikel“-Währung, d.h. als „Mittler“ beim Ankauf und Verkauf von Währungen auf den Devisenmärkten eingesetzt. Bisher wurde diese Aufgabe weitgehend vom US-Dollar erfüllt.

C. Der Euro und das internationale Währungssystem

Angesichts des vergleichbaren wirtschaftlichen Gewichts der Vereinigten Staaten und der Euro-Zone wird der Euro/Dollar-Kurs in den internationalen Währungssystemen der wichtigste Wechselkurs sein (vgl. Kapitel X).

Diese Aussicht stellt in zweierlei Hinsicht eine Herausforderung für die Mitgliedstaaten der WWU und die EZB dar.

1. Die Richtung der externen Währungspolitik in der Euro-Zone

Bis zur Schaffung der WWU hatten die Mitgliedstaaten der EU oftmals Gelegenheit, sich an den Spruch eines früheren US-Finanzministers zu erinnern:

„Der Dollar ist unsere Währung, aber er ist euer Problem“.

In jenen Tagen ging der Dollarabfluß direkt von den Vereinigten Staaten in die D-Mark, trieb den Kurs in die Höhe und überließ den Partnern Deutschlands im Wechselkursmechanismus die undankbare Aufgabe, ihre eigenen Währungen mit Hilfe von Devisenmarktinterventionen und Zinssatzänderungen hochzudrücken, um ihre Ankopplung an die D-Mark beizubehalten.

Heute sieht es anders aus. Ein Dollarabfluß in die Euro-Zone treibt zwar den Euro in die Höhe, aber da alle WWU-Mitgliedstaaten über dieselbe Währung verfügen, handelt es sich um eine gemeinsame Aufwärtsbewegung. Im Gegensatz zu den früheren Zeiten im Wechselkursmechanismus ist das Währungsgefüge nicht mehr verzerrt.

Es muß noch ein weiterer Aspekt betont werden: Der Handel innerhalb der Euro-Zone wurde zum Binnenhandel. Lediglich der WWU-Handel mit Drittländern ist noch dem Kursrisiko ausgesetzt, Exporte in diese Länder haben jedoch lediglich einen Anteil von 13 % am WWU-BIP. In den USA sind diese Zahlen etwas niedriger. Die Verwendung des Euros als Rechnungswährung für Exporte sollte das Kursrisiko für die WWU weiter vermindern und sie mit den USA fast gleichstellen. Somit könnten nicht nur die USA, sondern auch die WWU durchaus eine gewisse Unabhängigkeit gegenüber den Bewegungen des Euro/Dollar-Kurses erlangen.

Das gilt jedoch nur für aktuelle Zahlungen. Die Kapitalbewegungen, die den Großteil der Devisenmarkttransaktionen ausmachen, könnten die Wechselkursschwankungen deutlich ausweiten. Deshalb sollten die beiden Zonen bereit sein, gemeinsam gegen das Risiko ungünstiger Verbindungen zu gegenseitigem Nachteil und übermäßiger Wechselkursschwankungen anzugehen.

2. Die Vertretung der Euro-Zone in den internationalen Währungsinstitutionen

Ende 1998 stimmte der Rat der Europäischen Union den Modalitäten der Vertretung der Euro-Zone in der Gruppe der G7, dem Internationalen Währungsfonds (IWF) und bei Missionen in Drittländer zu. Die Vorschläge hinsichtlich der G7 – die EZB und der Vorsitz des Euro-11 Rates würden daran beteiligt sein, wobei die Kommission den Rat unterstützen würde – wurden jedoch nicht akzeptiert. Insbesondere die Vereinigten Staaten lehnten eine

Erhöhung der Anzahl der europäischen Vertreter ab. Deshalb wurden Mitte 1999 geänderte Vorschläge unterbreitet.

Diese Schwierigkeiten ergeben sich aus dem und verdeutlichen auch das Zögern der WWU-Mitgliedstaaten, die Form ihrer Vertretung auf internationaler Ebene an die durch die WWU verursachten institutionellen Veränderungen anzupassen.

Ungeachtet der Form sollte eine Vertretung der Euro-Zone, die für 11 Länder spricht, in der Lage sein, einen gemeinsamen Standpunkt zu äußern. Das ist zwar eine hohe Anforderung, jedoch wichtig, wenn die WWU-Mitgliedstaaten in internationalen Wirtschafts- und Währungsangelegenheiten über ein größeres Mitspracherecht verfügen wollen.

ΤΟ ΕΥΡΩ ΩΣ “ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΝΟΜΙΣΜΑ”**1999-2002**

Την 1η Ιανουαρίου 1999, ημερομηνία έναρξης της ΟΝΕ (Οικονομική και Νομισματική Ένωση), το ευρώ έγινε το εθνικό νόμισμα για καθένα από τα έντεκα κράτη μέλη που συμμετέχουν σ' αυτή.

Καθ' όλη τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου ως την 31η Δεκεμβρίου 2001, και μολονότι τα παλιά εθνικά νομίσματα δεν υφίστανται πλέον, οι αντίστοιχες εθνικές νομισματικές μονάδες διατηρούνται ως μη δεκαδικές υπομονάδες της μονάδας ευρώ. Επίσης, η μονάδα αυτή - ένα ευρώ - υποδιαιρείται σε εκατό λεπτά, τα οποία αποτελούν μια ακόμη υπομονάδα.

Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η διενέργεια πληρωμών ή η υπογραφή συμβάσεων κλπ., τόσο σε ευρώ όσο και σε εθνικό “νόμισμα”, συνιστούν, από νομική άποψη, χρήση του ευρώ: στην πρώτη περίπτωση, στην ίδια τη μονάδα ευρώ και στη δεύτερη, σε μία από τις υπομονάδες του ευρώ.

Όσον αφορά στη χρήση της μονάδας ευρώ, ισχύει η αρχή της “μη υποχρέωσης, μη απαγόρευσης”: ο καθένας έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει τη μονάδα αυτή, κανείς όμως δεν υποχρεούται να το κάνει. Ωστόσο, επειδή κατά τη μεταβατική περίοδο δεν διατίθενται τραπεζογραμμάτια ή κέρματα σε ευρώ, η χρήση του ως μέσου πληρωμών προϋποθέτει την παροχή υπηρεσιών πληρωμής σε ευρώ από τον τραπεζικό τομέα.

Στο τέλος της μεταβατικής περιόδου - δηλ. από 1ης Ιανουαρίου του 2002 - οι εθνικές υπομονάδες θα πάψουν να υφίστανται. Οποιαδήποτε αναφορά σε αυτές στις νομικές πράξεις - στους νόμους και τους διοικητικούς κανόνες, τα μέσα πληρωμών (εκτός των τραπεζογραμματίων και των κερμάτων), τις συμβάσεις κλπ. - καθίσταται αυτομάτως αναφορά στη μονάδα ευρώ στην ισχύουσα τιμή μετατροπής. Σταδιακά, θα τεθούν στην κυκλοφορία τραπεζογραμμάτια και κέρματα σε ευρώ, και το αργότερο εντός έξι μηνών, θα αποσυρθούν τα τραπεζογραμμάτια και τα κέρματα που εκφράζονται σε εθνικό νόμισμα. Ο ακριβής χρόνος και ο τρόπος θα καθοριστούν από τις εθνικές αρχές.

Μέρος 1: Η ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Το σκεπτικό θέσπισης μιας μεταβατικής περιόδου είναι να εξασφαλιστεί η ομαλή μετάβαση στο ευρώ, σύμφωνα με τις ανάγκες όλων των ενδιαφερομένων (βλέπε Κεφάλαιο Ι).

Έτσι, για ορισμένους τομείς, όπως ο χρηματοπιστωτικός τομέας, ήταν απαραίτητη η άμεση μετάβαση τον Ιανουάριο του 1999, καθώς από την έναρξη της ΟΝΕ, η ΕΚΤ (Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα) θα ασκούσε τη νομισματική πολιτική της μόνο σε ευρώ και οι κυβερνήσεις των συμμετεχόντων κρατών μελών θα εξέδιδαν τα νέα χρεόγραφα σε ευρώ και θα επαναπροσδιόριζαν τα εκκρεμή χρέη. Επομένως, η χρηματαγορά, η αγορά συναλλάγματος και ομολογιών, και τα χρηματιστήρια της ζώνης του ευρώ έπρεπε να προετοιμαστούν για μια άμεση και ολική μετάβαση (καλούμενη “big bang”) τη συγκεκριμένη ημερομηνία.

Επίσης, πολλές μεγάλες εταιρείες είχαν συμφέρον να υιοθετήσουν έγκαιρα το ευρώ ως χρήμα “αναφοράς” για τις δραστηριότητές τους.

Αντίθετα, ήταν αναμενόμενο οι πολίτες να αργήσουν να δείξουν το ανάλογο ενδιαφέρον ως προς τη χρήση του ευρώ, επηρεασμένοι από τη δύναμη της συνήθειας.

Ενόψει αυτών των μάλλον αντικρουόμενων απαιτήσεων, η αρχή της “μη υποχρέωσης, μη απαγόρευσης” έπρεπε να εφαρμοστεί κατά τέτοιο τρόπο ώστε να ανταποκρίνεται, όσο ήταν δυνατό, σε κάθε μία από τις απαιτήσεις αυτές.

A. Διευκόλυνση της χρήσης του ευρώ

Υπήρχαν σοβαρά εμπόδια που έπρεπε να αντιμετωπιστούν.

- Οι εθνικοί νόμοι, κανονισμοί, συμβάσεις κλπ. επέβαλλαν τη χρήση του εθνικού νομίσματος. Αυτό περιόριζε σημαντικά τη δυνατότητα επιλογής του ευρώ, ως νέου νομίσματος.
- Υπήρχαν πρακτικά προβλήματα στην εφαρμογή του κανόνα της “μη υποχρέωσης, μη απαγόρευσης”. Πώς ήταν δυνατό να βρεθεί συμβιβαστική λύση, όταν το ένα μέρος ήθελε να χρησιμοποιήσει το ευρώ και το άλλο μέρος επέμενε να χρησιμοποιήσει την εθνική υπομονάδα του ευρώ;

Τα εμπόδια αυτά υπερκεράστηκαν σε μεγάλο βαθμό, με:

1. Την ευελιξία που παρέχουν οι Κανονισμοί για την εισαγωγή του ευρώ

Οι Κανονισμοί αυτοί (βλέπε Κεφάλαιο II) έδωσαν τη δυνατότητα στις εθνικές αρχές να αντικαταστήσουν την εθνική μονάδα με τη μονάδα ευρώ στις οργανωμένες αγορές χονδρικής και στα συστήματα συμψηφισμού και πληρωμών. Αυτό πραγματοποιήθηκε επιτυχώς και επέτρεψε την άμεση μετάβαση στο ευρώ των χρηματαγορών, των αγορών ομολογιών, μετοχών και συναλλάγματος, από την έναρξη της ΟΝΕ.

Επίσης, οι Κανονισμοί επέτρεψαν στις τράπεζες να λειτουργούν ως “διαμεσολαβητές” στον κύκλο των πληρωμών, δηλ. να προβαίνουν στις απαραίτητες μετατροπές ώστε να μπορεί ο πελάτης να δώσει στην τράπεζά του εντολή πληρωμής σε ευρώ και στη συνέχεια η τράπεζα προορισμού να προβεί σε πληρωμή του δικαιούχου με πίστωση ισότιμης αξίας στο λογαριασμό που αυτός τηρεί σε εθνική μονάδα.

2. Τη φιλική προς το ευρώ προσέγγιση των κρατών μελών της ΟΝΕ

Οι δημόσιες διοικήσεις (βλέπε Κεφάλαιο III) των κρατών μελών που συμμετέχουν στην ΟΝΕ θα συνεχίσουν να χρησιμοποιούν την εθνική νομισματική μονάδα τους για την εσωτερική λογιστική και τους προϋπολογισμούς τους, έως το τέλος του 2001. Οι Κάτω Χώρες, αντίθετα, επέλεξαν μια σταδιακή μετάβαση.

Ωστόσο, όλα τα κράτη μέλη της ΟΝΕ, παρέχουν στις επιχειρήσεις και τους μη μισθωτούς την επιλογή μεταξύ της μονάδας ευρώ και της εθνικής μονάδας για την πλειοψηφία των χρηματοοικονομικών συναλλαγών τους με τις δημόσιες διοικήσεις, είτε σε επίπεδο πληροφόρησης είτε σε επίπεδο ροής κεφαλαίων. Οι τομείς που καλύπτονται είναι οι εξής:

- σύσταση ή επαναπροσδιορισμός σε άλλο νόμισμα του κεφαλαίου μιας εταιρείας,
- οι προβλεπόμενες από το νόμο και άλλες χρηματοοικονομικές εκθέσεις,
- γνωστοποίηση υποχρεωτικών στατιστικών στοιχείων,
- λογιστική εταιρειών,
- καταβολή φόρων,
- καταβολή εισφορών κοινωνικής και εθνικής ασφάλισης,
- φορολογικοί έλεγχοι,
- παραστατικά φορολογικών δηλώσεων.

Πολλά κράτη μέλη θέτουν ως προϋπόθεση της επιλογής τού ευρώ την υιοθέτησή του ως λογιστικής μονάδας της εταιρείας. Ορισμένα δεν επιτρέπουν τη χρήση του ευρώ για τη συμπλήρωση των φορολογικών δηλώσεων και των δηλώσεων εισφορών κοινωνικής και εθνικής ασφάλισης.

Για τα φυσικά πρόσωπα, οι δυνατότητες χρήσης του ευρώ είναι πιο περιορισμένες.

Επίσης, πρωτοβουλίες υπέρ του ευρώ ανέλαβαν η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και οι εθνικές αρχές. Ειδικότερα, τρεις συστάσεις της Επιτροπής της 23ης Απριλίου 1998, τις οποίες υιοθέτησε το Συμβούλιο “Οικονομία και Οικονομικά Θέματα”, αφορούν:

α) Τα τραπεζικά έξοδα για τη μετατροπή σε ευρώ

Προτάθηκαν πρότυπα καλής πρακτικής για τα έξοδα μετατροπής των πληρωμών κατά τη μεταβατική περίοδο και των λογαριασμών στο τέλος της μεταβατικής περιόδου, και για τη διαφάνεια (ορθή εφαρμογή των τιμών μετατροπής και χωριστή αναγραφή των κάθε είδους εξόδων).

β) Διπλή αναγραφή τιμών και άλλων χρηματικών αξιών

Τα ζητήματα αυτά θα διευθετηθούν σε εθνικό επίπεδο. Ωστόσο, η Επιτροπή επέμεινε στα ακόλουθα σημεία: για τον υπολογισμό της ισότιμης αξίας στη διπλή αναγραφή τιμών πρέπει να χρησιμοποιούνται οι τιμές μετατροπής, απαιτείται στρογγυλοποίηση στο πλησιέστερο λεπτό του ευρώ, καθώς και σαφής αναγραφή. Για λόγους ευκολίας, η διπλή αναγραφή μπορεί να περιορίζεται στην τελική τιμή.

γ) Διάλογος, παρακολούθηση και πληροφόρηση

Η ενότητα αυτή περιλαμβάνει τις συμφωνίες μεταξύ των επαγγελματικών οργανώσεων και των ενώσεων καταναλωτών σχετικά με τη διπλή αναγραφή τιμών, τις πρωτοβουλίες των μεγάλων εταιρειών για τη διευκόλυνση της μετάβασης εκ μέρους των ΜΜΕ, την

εγκαθίδρυση παρατηρητηρίων για την παρακολούθηση της μετάβασης στο ευρώ, την ευαισθητοποίηση και τις επικεντρωμένες δράσεις πληροφόρησης, την κατάρτιση εκπαιδευτικών και την έκδοση διδακτικού υλικού.

Την 30ή Ιουνίου 1998, οι οργανώσεις που εκπροσωπούν τον τομέα διανομής, τον τουρισμό, τη βιοτεχνία και τις ΜΜΕ συνήψαν συμφωνία σχετικά με έναν εκούσιο κώδικα δεοντολογίας για τη διπλή αναγραφή τιμών.

3. Οι υπηρεσίες με βάση το ευρώ που προσφέρει ο τραπεζικός τομέας

Προκειμένου να διασφαλίσουν το μερίδιό τους στην αγορά του ευρώ, οι τράπεζες και οι λοιποί χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί προέβησαν στις απαραίτητες ενέργειες, ώστε να προσφέρουν στους πελάτες τους μια ευρεία σειρά προϊόντων με βάση το ευρώ, από την έναρξη της ΟΝΕ (βλέπε Κεφάλαιο IV).

Ειδικότερα, οι τράπεζες προσάρμοσαν τόσο τη διαχείριση των λογαριασμών όσο και τα αντίγραφα κινήσεως λογαριασμού, όπου, προς πληροφόρηση των πελατών, αναγράφεται το υπόλοιπο σε ευρώ εφόσον ο λογαριασμός τηρείται σε εθνική μονάδα και *το αντίστροφο*.

Επίσης, οι περισσότερες υπηρεσίες πληρωμών σε εθνικές μονάδες παρέχονται και σε μονάδα ευρώ.

Για την ανταλλαγή τραπεζογραμματίων, οι τράπεζες ακολούθησαν τη Σύσταση της Επιτροπής: η αναφορά της “διαφοράς” αντικαταστάθηκε από τη χωριστή αναγραφή της τιμής μετατροπής και των εξόδων που εισπράττονται. Έτσι, είναι πλέον σαφής η διάκριση των εξόδων τα οποία μέχρι σήμερα οι τράπεζες συμπεριλάμβαναν, μαζί με το συναλλαγματικό τους κίνδυνο, στη διαφορά μεταξύ της τιμής αγοράς και της τιμής πώλησης συναλλάγματος. Έτσι όμως δημιουργήθηκε η εντύπωση ότι οι τράπεζες εισπράττουν νέες δαπάνες.

Για την ανάληψη μετρητών από τις Αυτόματες Ταμειολογιστικές Μηχανές (ΑΤΜ), ακολουθείται η ίδια πρακτική: η “διαφορά” αντικαταστάθηκε από τη χωριστή αναγραφή των εξόδων. Τα συστήματα τιμολόγησης άλλαξαν. Σε γενικές γραμμές, το κόστος των αναλήψεων μειώθηκε παντού, εξαιρουμένων των αναλήψεων πολύ μικρών ποσών σε ορισμένες χώρες.

Όσον αφορά στις εγχώριες επιταγές, προορίζονται κατά κύριο λόγο για χρήση στο εσωτερικό μιας χώρας. Λόγω των διαφορών ως προς τη μορφή, τη γλώσσα, τη νομοθεσία, της έλλειψης ενός διασυνοριακού συστήματος ηλεκτρονικής επεξεργασίας των στοιχείων μιας επιταγής, των προμηθειών εισπράξεως, κλπ., δύσκολα γίνονται αποδεκτές στο εξωτερικό και τα έξοδα εξαργύρωσής τους σε τράπεζα της αλλοδαπής είναι υψηλά. Το ίδιο ισχύει και για τις νέες εγχώριες επιταγές πληρωμής σε ευρώ.

Τα πράγματα ωστόσο διαφέρουν στην περίπτωση της ευρωεπιταγής, ενός τυποποιημένου προϊόντος κατάλληλου για χρήση τόσο στο εσωτερικό, όσο και για διασυνοριακές συναλλαγές.

Η χρήση καρτών (πιστωτικών καρτών, χρεωστικών καρτών, κλπ.) για τη διενέργεια πληρωμών αυξάνεται συνεχώς. Οι τράπεζες θα συνεχίσουν να προωθούν τις κάρτες, διότι το κόστος διεκπεραίωσης των πληρωμών είναι χαμηλότερο σε σχέση με τις επιταγές, ενώ είναι ευκολότερο να διαπιστωθούν οι περιπτώσεις απάτης μέσω καρτών. Η διενέργεια πληρωμών σε ευρώ με τραπεζική κάρτα προϋποθέτει τη δυνατότητα λειτουργίας του τερματικού του σημείου πωλήσεων (POS) με βάση το ευρώ. Η προσαρμογή τους έχει ήδη δρομολογηθεί, αλλά ο βαθμός προόδου διαφέρει από χώρα σε χώρα, ανάλογα με τον αριθμό των τερματικών που πρέπει να προσαρμοστούν ή να αντικατασταθούν.

Τα “ηλεκτρονικά πορτοφόλια” δημιουργήθηκαν για να διευκολύνουν την πληρωμή μικρών ποσών στο εσωτερικό μιας χώρας: παντοπωλεία, παρκόμετρα, κοινόχρηστα τηλέφωνα, κλπ. Εκτιμάται ότι ως το τέλος της μεταβατικής περιόδου θα έχει επιτευχθεί η διαλειτουργικότητα μεταξύ των διαφόρων εθνικών συστημάτων, εξασφαλίζοντας έτσι τη διασυνοριακή χρήση τους.

Τα εθνικά συστήματα πληρωμών τόσο για τη Μεταφορά Πίστωσης όσο και για την Άμεση Χρέωση έχουν προσαρμοστεί στην εισαγωγή του ευρώ, αλλά μόνο σε επίπεδο συναλλαγών στο εσωτερικό μιας χώρας.

Έχουν ήδη αρχίσει οι εργασίες ανάπτυξης ενός πανευρωπαϊκού μηχανισμού άμεσης χρέωσης.

Όσον αφορά στις διασυνοριακές μεταφορές πιστώσεων, τα τραπεζικά έξοδα έχουν μειωθεί. Ωστόσο, η εξάλειψη του συναλλαγματικού κινδύνου είναι ο μοναδικός παράγοντας μείωσης του κόστους στις διασυνοριακές συναλλαγές των εθνικών συστημάτων μεταφοράς πίστωσης, τα οποία παραμένουν κατ’ ουσίαν μη συμβατά. Κατά συνέπεια, οι μεταφορές αυτές - που αφορούν κυρίως πληρωμές μικρής αξίας - εξακολουθούν, σε γενικές γραμμές, να πραγματοποιούνται μέσω δικτύων “συνεργαζόμενων τραπεζών”.

Για τη βελτίωση της κατάστασης αυτής απαιτείται χρόνος και πόροι, όμως, οι δυνάμεις της αγοράς θα επιταχύνουν το ρυθμό των αλλαγών.

B. Η μετάβαση του μη χρηματοοικονομικού εμπορικού τομέα στο ευρώ

Οι επιχειρήσεις (βλέπε Κεφάλαιο V) υπήρξαν σε γενικές γραμμές υποστηρικτές της ΟΝΕ, διότι συμβάλλει στην εξάλειψη του συναλλαγματικού κινδύνου και τη βελτίωση του μακροοικονομικού περιβάλλοντος μέσω των χαμηλότερων επιτοκίων, της σταθερότητας των τιμών και της εξυγίανσης των δημόσιων οικονομικών.

Σύμφωνα με τα σχετικά πορίσματα μελετών και ερευνών, η αντίδραση των εταιρειών στην εισαγωγή του ευρώ αποτελεί συνάρτηση:

- *του μεγέθους της εταιρείας*: το σύνολο σχεδόν των εταιρειών με προσωπικό άνω των 200 ατόμων προετοιμάζεται για τη μετάβαση, ενώ πολύ λίγες εταιρείες με προσωπικό κάτω των 20 ατόμων λαμβάνουν ανάλογα μέτρα
- *της επίδρασης της διεθνοποίησης*: παρατηρείται μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση στις εξαγωγικές εταιρείες και σε εκείνες που αντιμετωπίζουν ανταγωνισμό στην εγχώρια αγορά

- *των ενδιαφερόμενων τμημάτων*: οι περισσότερες εταιρείες θεωρούν ότι η μετάβαση αποτελεί ζήτημα λογιστικό και χρηματοοικονομικό, παραβλέποντας σημαντικές παραμέτρους όπως οι εμπορικές συνέπειες της διαφάνειας των τιμών και της αυξημένης πρόσβασης σε διασυνοριακές αγορές. Πρόκειται για σημαντική παράλειψη, που υπογραμμίζει την ανάγκη για μια επικεντρωμένη εκστρατεία πληροφόρησης
- *της γεωγραφικής θέσης*: παρατηρούνται σημαντικές διαφορές μεταξύ των χωρών ως προς το βαθμό πληροφόρησης των εταιρειών τους σχετικά με την προετοιμασία για τη μετάβαση
- *των τομέων δραστηριοτήτων*: οι μελλοντικές εξελίξεις στην αγορά προβληματίζουν ιδιαίτερα τον τομέα της λιανικής πώλησης και άλλους τομείς παροχής υπηρεσιών, όπως ο τουρισμός. Πράγματι, οι τουρίστες έχουν ήδη αρχίσει να διενεργούν πληρωμές σε ευρώ με πιστωτικές κάρτες και τουλάχιστον μία μεγάλη τουριστική επιχείρηση εκδίδει κατάλογο με διπλή αναγραφή τιμών και προτείνει τη διενέργεια πληρωμών σε ευρώ με πιστωτική κάρτα. Κατά το πρώτο τρίμηνο του 1999, το ποσοστό των πληρωμών σε ευρώ κυμαινόταν μεταξύ του 2,5% και του 7,5%, ανάλογα με τη χώρα προέλευσης.

Ένα σημαντικό, ψυχολογικής φύσης, εμπόδιο στη χρήση του ευρώ είναι ότι δεν έχουν τεθεί στην κυκλοφορία κέρματα και τραπεζογραμμάτια σε ευρώ, γεγονός που μειώνει το αίσθημα του επείγοντος. Επίσης, η αρχή της “μη υποχρέωσης, μη απαγόρευσης” ενθαρρύνει τη στάση αναμονής, με αποτέλεσμα την καθυστέρηση αναβάθμισης των λογισμικών Η/Υ.

Επιπλέον, οι περισσότερες εταιρείες δεν αντιλαμβάνονται τις επιπτώσεις του ευρώ ως προς τον ανταγωνισμό.

Ένα ακόμα εμπόδιο είναι οι ελλειπείς επιλογές χρήσης του ευρώ που προσφέρονται από πλευράς δημόσιων διοικήσεων. Πράγματι, σε ορισμένες χώρες, οι δηλώσεις κοινωνικής ασφάλισης υποβάλλονται ακόμη σε εθνικό νόμισμα.

Το ενιαίο νόμισμα φανερώνει την έλλειψη πανευρωπαϊκών διασυνοριακών μηχανισμών. Οι καθυστερήσεις και το κόστος διεκπεραίωσης, οι διαφορές της νομοθεσίας σε θέματα τραπεζικών και χρηματικών εγγυήσεων αποθαρρύνουν τις μικρές επιχειρήσεις και το κοινό. Η μη ικανοποιητική αυτή κατάσταση πρέπει να βελτιωθεί:

- όχι με περισσότερη πληροφόρηση - οι ΜΜΕ έχουν κατακλυστεί από αυτή - αλλά με άμεσες επαφές. Οι μεγάλες εταιρείες μπορούν να διαδραματίσουν ένα σημαντικό ρόλο στην ευαισθητοποίηση των μικρότερων εταιρειών: παράδειγμα αποτελούν τα πειράματα της Siemens και της Auchan
- οι δημόσιες διοικήσεις και ιδιαίτερα οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης πρέπει να διαδραματίσουν βασικό ρόλο στην ενθάρρυνση της χρήσης του ευρώ από τις εταιρείες
- πρέπει να επιλυθούν τα υφιστάμενα προβλήματα στις διασυνοριακές πληρωμές.

Γ. Η χρήση του ευρώ από τον πολίτη

Για τους περισσότερους πολίτες της ζώνης του ευρώ, η γέννηση του ευρώ ήταν κυρίως ένα γεγονός που παρακολούθησαν στα ΜΜΕ, χωρίς ωστόσο να αλλάξει κάτι στη ζωή τους. Συνέχισαν όπως και πριν να χρησιμοποιούν τα, υποβαθμισμένα πια, νομίσματά τους, αγνοώντας το γεγονός ότι στην πραγματικότητα συναλλάσσονταν με υπομονάδες του ευρώ, του νέου τους νομίσματος (βλέπε Κεφάλαιο VI).

1. Τα πρώτα προβλήματα

Ωστόσο, εκφράζονται ανησυχίες για δύο ζητήματα άμεσου ενδιαφέροντος για τους καταναλωτές:

α) το κόστος ανταλλαγής των τραπεζογραμμάτων στη ζώνη του ευρώ.

Σύμφωνα με τη Σύσταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, οι τράπεζες δεν αναγράφουν πλέον τις τιμές αγοράς/πώλησης συναλλάγματος στις συναλλαγές τραπεζογραμμάτων της ζώνης του ευρώ και επί του παρόντος εισπράττουν πρόσθετη προμήθεια πέραν της καθορισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας.

Η εξάλειψη του συναλλαγματικού κινδύνου επέφερε μείωση των προμηθειών αυτών σε σχέση με την προηγούμενη “διαφορά”. Ωστόσο, το ύψος της μείωσης, που μάλιστα διαφέρει μεταξύ τραπεζών και ακόμη περισσότερο μεταξύ χωρών, προκάλεσε απογοήτευση και προβληματισμό στην Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Από νομική άποψη, τα τραπεζογραμμάτια στη ζώνη του ευρώ αποτελούν εθνικές υπομονάδες του ευρώ, σε υλική μορφή. Επιπλέον, αποτελούν στοιχεία του παθητικού του ΕΣΚΤ (Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών) και, σύμφωνα με τη Συνθήκη, κάθε εθνική κεντρική τράπεζα ανταλλάσσει, στα υποκαταστήματά της, τραπεζογραμμάτια που εκδίδονται από τους λοιπούς συμμετέχοντες με εθνικά τραπεζογραμμάτια, βάσει της καθορισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας και χωρίς καμία επιβάρυνση.

Ωστόσο, λόγω του μικρού αριθμού υποκαταστημάτων των κεντρικών τραπεζών, το κοινό εξακολουθεί να συναλλάσσεται με τις “γειτονικές” τράπεζες, που έχουν βέβαια το δικαίωμα να εισπράξουν έξοδα “διεκπεραίωσης” ως αντίτιμο για τις υπηρεσίες “υποκατάστασης” της κεντρικής τράπεζας.

Κατά συνέπεια, κάθε κεντρική τράπεζα θα πρέπει να αναλάβει τη διαχείριση και τον επιμερισμό του κόστους για την προμήθεια των τοπικών τραπεζών με τραπεζογραμμάτια της ζώνης του ευρώ, καθώς και την εξαγορά των υπερβαλλόντων διαθεσίμων. Στόχος πρέπει να είναι η μείωση των τραπεζικών εξόδων κατά την ανταλλαγή τραπεζογραμμάτων, στο σύνολο της ζώνης του ευρώ.

β) το κόστος διενέργειας διασυνοριακών πληρωμών στη ζώνη του ευρώ.

Οι πελάτες των τραπεζών έχουν αρχίσει να εκφράζουν παράπονα για τα υψηλά έξοδα που εισπράττονται για τις διασυνοριακές πληρωμές εντός της ζώνης του ευρώ.

Μολονότι οι τράπεζες αναβάθμισαν τα επιμέρους εθνικά συστήματα πληρωμών στις συναλλαγές λιανικής, καθιστώντας εφικτή, στο εσωτερικό μιας χώρας, τη διεκπεραίωση πληρωμών σε ευρώ παράλληλα με τις πληρωμές σε εθνική μονάδα, δεν εξασφάλισαν τη διαλειτουργικότητα των συστημάτων αυτών ώστε να τους προσδώσουν δυνατότητες διασυνοριακών συναλλαγών. Ως εκ τούτου, οι διασυνοριακές πληρωμές στα πλαίσια λιανικών (δηλ. μικρής αξίας) συναλλαγών στη ζώνη του ευρώ, είτε σε μονάδα ευρώ είτε σε κάποια από τις εθνικές υπομονάδες, διεκπεραιώνονται ακόμη, κατά κύριο λόγο, μέσω των χρονοβόρων και δαπανηρών διαδικασιών των δικτύων “συνεργαζόμενων τραπεζών”.

Οι τράπεζες έχουν επίγνωση της ανάγκης αλλαγής της κατάστασης αυτής. Προφανώς, ο κατάλληλος χρόνος επίτευξης του εν λόγω στόχου θα ήταν το τέλος της μεταβατικής περιόδου. Ίσως όμως αυτό δεν είναι εφικτό, διότι οι τράπεζες δεν θα είχαν συμφέρον, από επιχειρηματική άποψη, να εγκαταστήσουν ένα διασυνοριακό σύστημα όπου θα έπρεπε να ευθυγραμμίσουν τις προμήθειες με τα μειωμένα έξοδα που εισπράττουν σήμερα για τις πληρωμές στο εσωτερικό της χώρας. Η εναλλακτική λύση θα ήταν η αύξηση των εξόδων αυτών.

Ωστόσο, οι τράπεζες δεν θα έπρεπε να εξετάζουν το “ζήτημα της προμήθειας” μόνον από την πλευρά του κόστους. Υπάρχει και μια ακόμη παράμετρος, αυτή των εσόδων, καθώς οι πολίτες, με την ενθάρρυνση των τραπεζών, στρέφονται από τα τραπεζογραμματία και τα κέρματα στις τραπεζικές κάρτες και τα ηλεκτρονικά πορτοφόλια για τη διενέργεια των πληρωμών. Αυτό έχει ως συνέπεια την αύξηση τόσο του αριθμού των τραπεζικών λογαριασμών όσο και του μέσου ύψους των υπολοίπων των λογαριασμών. Τελικά, θέτοντας στη διάθεση των πελατών αυτά τα συστήματα πληρωμών, οι τράπεζες αυξάνουν τα έσοδά τους, καθώς έχουν τη δυνατότητα να παρέχουν δάνεια σε μεγαλύτερο αριθμό πελατών με θετικό υπόλοιπο λογαριασμού και να επιβάλλουν τόκο χρέωσης σε αυτούς που παρουσιάζουν χρεωστικό υπόλοιπο.

2. Η χρήση του ευρώ από τον πολίτη κατά τη μεταβατική περίοδο

Θεωρητικά, οι πολίτες θα έπρεπε να αξιοποιήσουν την περίοδο αυτή για μια προοδευτική μετάβαση στο ευρώ, ώστε, την 1η Ιανουαρίου του 2002, να απομένει ένα μόνο στάδιο μετάβασης προς υλοποίηση, η ανταλλαγή των τραπεζογραμματίων και των κερμάτων.

Μολονότι δεν φαίνεται πιθανό να πραγματοποιηθεί κάτι τέτοιο, ένα σημαντικό κίνητρο προς αυτή την κατεύθυνση είναι ο χρόνος και η προσπάθεια που θα χρειαστεί προκειμένου να εξοικειωθούν όλοι με τις τιμές “σε ευρώ” και με τις κλίμακες αξιών. Με άλλα λόγια, ο πολίτης-καταναλωτής θα πρέπει να απομνημονεύσει τελείως διαφορετικές τιμές σε ευρώ για τα βασικά προϊόντα και τις υπηρεσίες, αλλά και να συσχετίσει τις νέες αυτές τιμές μεταξύ τους, δηλ. να εκτιμήσει τις διαφορές ως προς την “αξία” τους, πράγμα ακόμη πιο δύσκολο.

Σ’ αυτό θα βοηθήσει η διπλή αναγραφή τιμών. Βάσει της εκούσιας συμφωνίας διπλής αναγραφής τιμών της 30ης Μαΐου του 1998, μεταξύ των ενώσεων καταναλωτών και των επαγγελματικών οργανώσεων στους τομείς της διανομής, του τουρισμού, της βιοτεχνίας και των ΜΜΕ, καθιερώνεται προοδευτικά η διπλή αναγραφή τιμών.

Όμως η διπλή αναγραφή τιμών ίσως να μην αρκεί. Πράγματι, αν ο πελάτης πληρώνει σε εθνική μονάδα, η ετικέτα με την τιμή σε ευρώ μάλλον δεν θα τραβήξει απόλυτα την προσοχή του. Οπωσδήποτε θα το επιτύχει, αν ο πελάτης θέλει να πληρώσει σε ευρώ.

Αυτό θα εξαρτηθεί από:

- *Την προθυμία των συμβαλλομένων της συμφωνίας της 30ης Μαΐου 1998 να αποδεχθούν, πέραν της διπλής ανάρτησης τιμών, την εξόφλησή τους σε ευρώ.* Εννοείται ότι οι πληρωμές σε ευρώ γίνονται δεκτές από χρηματοπιστωτικούς φορείς διαμεσολάβησης όπως οι τράπεζες, τα χρηματιστηριακά γραφεία, οι ασφαλιστικές εταιρείες κλπ. Το ίδιο ισχύει και για τις δημόσιες διοικήσεις και τις επιχειρήσεις κοινής ωφελείας, με κάποιες εξαιρέσεις.

- *Τη διαθεσιμότητα συγκεκριμένων μέσων πληρωμής σε ευρώ.* Τα πιο χρήσιμα - δηλ. τα τραπεζογραμμάτια και τα κέρματα σε ευρώ - δεν έχουν τεθεί σε κυκλοφορία. Υπάρχουν επιταγές σε ευρώ, αλλά θα πρέπει ο καταναλωτής να φέρει μαζί του δύο στελέχη επιταγών. Υπάρχει δυνατότητα διενέργειας ορισμένων πληρωμών σε ευρώ με τραπεζικές κάρτες, εφόσον το τερματικό πληρωμής προσδιορίζει σε ποια από τις δύο μονάδες θα καταβληθεί το ποσό: σε ευρώ ή σε εθνική μονάδα. Συνήθως όμως αναγράφει το ποσό και στις δύο μονάδες.
- *Τα κίνητρα του πολίτη για διενέργεια πληρωμών σε ευρώ.* Αυτό είναι το βασικό εμπόδιο. Πράγματι, οι πολίτες είναι ελεύθεροι να διενεργούν πληρωμές σε εθνική μονάδα ως το τέλος της μεταβατικής περιόδου. Μάλιστα, η δύναμη της συνήθειας και το γεγονός ότι δεν αντιλαμβάνονται επακριβώς τα πλεονεκτήματα της πληρωμής σε ευρώ ίσως ωθήσουν τους περισσότερους να επιλέξουν την εθνική μονάδα ως μέσο πληρωμής. Ένα ακόμη εμπόδιο είναι ο κίνδυνος λάθους λόγω σύγχυσης: π.χ. σε περίπτωση που κάποιος φέρει δύο στελέχη επιταγών.

Μπορεί βέβαια κάποιες κατηγορίες του πληθυσμού να εξοικειωθούν γρήγορα με το ευρώ. Αυτό θα μπορούσε να συμβεί, για παράδειγμα, στην περίπτωση εκείνων που ζουν σε παραμεθόριες περιοχές ή εκείνων που ασκούν διασυνοριακές επαγγελματικές δραστηριότητες, όπως ο τουρισμός και οι μεταφορές κλπ., ή στην περίπτωση εταιρειών ή ακόμη και τομέων που λειτουργούν με βάση το ευρώ, όπως η γεωργία και οι παράγωγες βιομηχανίες αυτής.

Ωστόσο, το μεγαλύτερο τμήμα του πληθυσμού της ζώνης του ευρώ, λόγω συνήθειας και έλλειψης ισχυρών κινήτρων, πιθανόν να εμμένει στο οικείο του νόμισμα, με αποτέλεσμα να αντιμετωπίσει τις δυσμενείς συνέπειες του "big bang" στο τέλος της μεταβατικής περιόδου.

Η δυσάρεστη αυτή προοπτική είχε ως αποτέλεσμα την ανάληψη πλήθους δραστηριοτήτων πληροφόρησης/επικοινωνίας εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, των εθνικών αρχών, των χρηματοπιστωτικών φορέων διαμεσολάβησης, των ενώσεων καταναλωτών και άλλων φορέων εκπροσώπησης συγκεκριμένων ομάδων του πληθυσμού. Τα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν περιλαμβάνουν φυλλάδια και ενημερωτικά δελτία, ειδικές γραμμές φαξ και τηλεφώνου, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, το Διαδίκτυο και διαφημίσεις στην τηλεόραση.

Επιπλέον, η Επιτροπή εκτόνησε πιλοτικά προγράμματα για ομάδες που χρίζουν ειδικών μέσων επικοινωνίας: ηλικιωμένοι, άτομα με προβλήματα όρασης ή ακοής, ομάδες του πληθυσμού που αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσκολίες.

Ωστόσο, το συμπέρασμα είναι ότι η μετάβαση στο ευρώ εκ μέρους των πολιτών βρίσκεται σε πρώιμα στάδια. Δυστυχώς, αυτό ισχύει κυρίως στον τομέα των πληρωμών, όπου έχει ιδιαίτερη σημασία προκειμένου οι πολίτες να εξοικειωθούν με τις τιμές σε ευρώ και τις κλίμακες αξιών.

Για τη βελτίωση της κατάστασης αυτής δεν αρκεί απλώς η παροχή περισσότερων πληροφοριών. Μια πιο επικεντρωμένη πληροφόρηση ίσως παρακινήσει πολλούς, αλλά για να φθάσει το κοινό να επιλέξει το ευρώ έναντι του οικείου εθνικού νομίσματος, απαιτούνται κίνητρα. Εάν αυτά αποτύχουν, η διπλή αναγραφή τιμών ενδέχεται να συνεχιστεί για μεγάλο χρονικό διάστημα μετά το τέλος της μεταβατικής περιόδου.

Μέρος 2: Η ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΡΑΠΕΖΟΓΡΑΜΜΑΤΙΩΝ ΚΑΙ ΚΕΡΜΑΤΩΝ ΣΕ ΕΥΡΩ

Από 1ης Ιανουαρίου του 2002, θα τεθούν στην κυκλοφορία τραπεζογραμμάτια και κέρματα σε ευρώ και τα εθνικά τραπεζογραμμάτια και κέρματα θα αποσυρθούν. Για την πραγματοποίηση της μετάβασης αυτής θα διατεθούν περίπου 12 δις τραπεζογραμμάτια σε ευρώ και 50 εκατ. κέρματα σε ευρώ (βλέπε Κεφάλαιο VII).

Βασικές πλευρές του γιγάντιου αυτού εγχειρήματος είναι τα εξής:

1. Τραπεζικά έξοδα

Η σύσταση της Επιτροπής της 23ης Απριλίου 1998, σχετικά με τα πρότυπα καλής πρακτικής, ορίζει ότι οι τράπεζες θα πρέπει να πραγματοποιούν τη μετατροπή «συνήθων ποσών» εθνικών τραπεζογραμμάτων και κερμάτων χωρίς έξοδα για τους πελάτες τους. Σε διαφορετική περίπτωση, προβλέπεται ότι θα πρέπει να ενημερώνουν σχετικά τους πελάτες τους, αλλά είναι αμφίβολο κατά πόσο οι τράπεζες θα ακολουθήσουν την πρακτική αυτή. Στην Ισπανία η είσπραξη εξόδων απαγορεύεται δια νόμου, και ανάλογες απαγορευτικές διατάξεις αναμένεται να τεθούν σε εφαρμογή και σε άλλες χώρες.

Ωστόσο, μολονότι ο τραπεζικός τομέας συμφωνεί με την πρόταση “μη είσπραξης εξόδων”, αναμένει ότι οι κεντρικές τράπεζες θα αναλάβουν μέρος του βάρους και του κόστους της σχετικής επιχείρησης.

Στις περισσότερες χώρες το ύψος των «συνήθων ποσών» ορίζεται από τις ίδιες τις τράπεζες, ενώ σε ορισμένες χώρες καθορίζεται δια νόμου. Οι σχετικές ρυθμίσεις κυμαίνονται μεταξύ απεριόριστων ποσών (Ισπανία, Λουξεμβούργο, Φινλανδία) και 250 € (προτεινόμενο ποσό στις Κάτω Χώρες).

Επισημαίνεται ότι το θέμα της ανταλλαγής τραπεζογραμμάτων από πελάτες εκτός του τραπεζικού τομέα παραμένει ανοιχτό. Για την ανταλλαγή τραπεζογραμμάτων άλλων χωρών της ζώνης του ευρώ εισπράττονται προμήθειες.

2. Παράλληλη κυκλοφορία τραπεζογραμμάτων και κερμάτων

Ο Κανονισμός για την εισαγωγή του ευρώ ορίζει ότι η περίοδος παράλληλης κυκλοφορίας των τραπεζογραμμάτων και κερμάτων ως νόμιμου χρήματος, τόσο σε ευρώ όσο και σε εθνική μονάδα, θα πρέπει να περιοριστεί σε έξι μήνες, το ανώτερο. Η διάρκεια αυτή μπορεί να μειωθεί βάσει εθνικού νόμου.

Η προσέγγιση που υιοθετήθηκε - προσωρινά στις περισσότερες περιπτώσεις - διαφέρει από χώρα σε χώρα. Οι Κάτω Χώρες προβλέπουν μια περίοδο τεσσάρων εβδομάδων, ενώ άλλες (Αυστρία, Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Ιρλανδία και Λουξεμβούργο) 6 εβδομάδες/3 μήνες. Σε κάποιες άλλες χώρες εκπονούνται μελέτες σκοπιμότητας. Τελευταίως, φαίνεται ότι οι απόψεις συγκλίνουν σε μια ανώτατη περίοδο δύο μηνών.

3. Ζητήματα διοικητικής μέριμνας

α) Εκ των προτέρων εφοδιασμός

Αυτό σημαίνει ο εφοδιασμός συγκεκριμένων οικονομικών κλάδων με τραπεζογραμμάτια και κέρματα σε ευρώ πριν την 1η Ιανουαρίου του 2002. Για παράδειγμα:

- των τραπεζών, ώστε να έχουν οι πελάτες τους τη δυνατότητα ανάληψης τραπεζογραμμάτων σε ευρώ από τις Αυτόματες Ταμειολογιστικές Μηχανές από 1ης Ιανουαρίου του 2002
- των εμπόρων λιανικής πώλησης, ώστε να διαθέτουν κέρματα σε ευρώ από την παραπάνω ημερομηνία
- των καταναλωτών: ενδέχεται να διατεθούν πριν από την 1η Ιανουαρίου του 2002 “πακέτα έναρξης” (μολονότι δεν θα υπάρχει δυνατότητα χρήσης των τραπεζογραμμάτων και των κερμάτων στο στάδιο αυτό), όπως ακριβώς συμβαίνει με τους τουρίστες, οι οποίοι έχουν τη δυνατότητα να προμηθευθούν συνάλλαγμα πριν ταξιδέψουν στο εξωτερικό.

Μέτρα αυτού του είδους αναμφισβήτητα θα επιταχύνουν τη μετάβαση.

Η ΕΚΤ συμφωνεί με την πρόταση της εκ των προτέρων προμήθειας των τραπεζών και των εμπόρων λιανικής πώλησης, έναν έως τρεις μήνες πριν την “ημέρα του ευρώ” (“E-day”). Ωστόσο, νομικά επιχειρήματα και ο κίνδυνος πρόωρης κυκλοφορίας των τραπεζογραμμάτων και των κερμάτων σε ευρώ θέτουν εμπόδια στην εκ των προτέρων προμήθεια των καταναλωτών.

β) Ασφάλεια, ικανότητα μεταφοράς και αποθήκευσης

12 εκατ. τραπεζογραμμάτια και 50 δις κέρματα ζυγίζουν περίπου 13.500 και 250.000 τόνους και καλύπτουν 80.000 και 500.000 εμπορευματοκιβώτια αντίστοιχα. Τα στοιχεία αυτά καταδεικνύουν τη σημασία της εκ των προτέρων προμήθειας.

Καμία χώρα δε διαθέτει επαρκή ικανότητα μεταφοράς. Οι υπό συζήτηση επιλογές είναι πολλές, χωρίς ωστόσο να έχουν ληφθεί ακόμη αποφάσεις.

- Οι τράπεζες αναμένουν ότι οι κεντρικές τράπεζες των χωρών τους θα αναλάβουν τις δαπάνες των πρόσθετων απαιτήσεων μεταφοράς και ασφάλειας.
- Για τον περιορισμό των κινδύνων και των απαιτήσεων μεταφοράς προτείνεται η ακύρωση των εθνικών τραπεζογραμμάτων που φυλάσσονται στις ιδιωτικές τράπεζες.
- Επίσης προτείνεται η διοργάνωση εκστρατείας με στόχο να ενθαρρυνθεί η παράδοση των εθνικών κερμάτων πριν την “E-day”.

γ) Προσαρμογή των ΑΤΜ (Αυτόματες Ταμειολογιστικές Μηχανές)

Στο τέλος του 1998, υπήρχαν 140.000 ΑΤΜ στη ζώνη του ευρώ. Υπολογίζεται ότι το 70% όλων των τραπεζογραμματίων σε ευρώ θα διανεμηθεί μέσω αυτών. Επομένως η ταχεία μετατροπή των ΑΤΜ αποτελεί προϋπόθεση για μια ταχεία μετάβαση.

Η μετατροπή αυτή θα πραγματοποιηθεί εν μια νυκτί στην Αυστρία, το Βέλγιο και τη Γερμανία. Οι άλλες χώρες επέλεξαν μια πιο προοδευτική προσέγγιση και, κατά συνέπεια, μια λιγότερο ταχεία μετάβαση.

Μέρος 3: Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ

Η γέννηση του ευρώ έδωσε την ελπίδα σε ορισμένους, αλλά και προκάλεσε το φόβο σε άλλους, ότι, αργά ή γρήγορα, θα μπορούσε να υποκαταστήσει το δολάριο ΗΠΑ ως κυρίαρχο διεθνές νόμισμα.

Οποιαδήποτε απόπειρα εξέτασης του ζητήματος αυτού, δεν μπορεί παρά να έχει θεωρητικό χαρακτήρα. Πράγματι, το διεθνές κύρος ενός νομίσματος δεν προσδίδεται με μια κρατική απόφαση, αλλά αποτελεί απόρροια της συναίνεσης δημόσιων και ιδιωτικών φορέων σε παγκόσμιο επίπεδο, συναίνεση που εκδηλώνεται μέσα από τις επιλογές τους.

Είναι φυσικό πολλά νομίσματα να διαδραματίζουν διεθνή ρόλο ως μονάδα τιμολόγησης και πληρωμής στα πλαίσια του εξωτερικού εμπορίου των χωρών τους. Από τις βιομηχανικές χώρες, αυτό το έχουν κατ' εξοχήν επιτύχει οι ΗΠΑ. Όμως οι περισσότερες από τις περίπου 200 χώρες του κόσμου δεν έχουν τη δυνατότητα να επιβάλλουν το νόμισμά τους ως μέσο πληρωμών στις εισαγωγές τους, ενδέχεται μάλιστα να θέλουν να πληρωθούν για τις εξαγωγές τους, όχι στο δικό τους νόμισμα, αλλά σε ένα πιο αξιόπιστο ή εύχρηστο ξένο νόμισμα, όπως το δολάριο ΗΠΑ.

Αυτή, λοιπόν, την έννοια έχει ο “διεθνής” ρόλος του δολαρίου: τη χρήση του *μεταξύ* τρίτων χωρών και κατά τρόπο αντίστοιχο του τρόπου χρήσης του *εντός* των ΗΠΑ.

Πράγματι, το δολάριο, που σε επίπεδο εγχώριων συναλλαγών χρησιμοποιείται ως λογιστική μονάδα, ως μέσο πληρωμών και διατήρησης αξιών, λειτουργεί κατά τον ίδιο τρόπο *μεταξύ* χωρών, τόσο στον ιδιωτικό όσο και το δημόσιο τομέα:

- στον *ιδιωτικό τομέα*: τιμολόγηση και διενέργεια πληρωμών σε δολάρια για τις εξαγωγές/εισαγωγές εμπορευμάτων και υπηρεσιών προς/από χώρες εκτός των ΗΠΑ, κατοχή περιουσιακών στοιχείων σε δολάρια, όπως καταθέσεις, ομολογίες, κλπ.
- στο *δημόσιο τομέα*: το δολάριο αποτελεί νόμισμα “σύνδεσης” για την ισοτιμία του εθνικού νομίσματος (σταθερή, ή διολισθαίνουσα ισοτιμία), νόμισμα παρέμβασης στις αγορές συναλλάγματος, κύριο αποθεματικό νόμισμα των κεντρικών τραπεζών.

Επιπλέον, πέραν της χρήσης *μεταξύ* χωρών, το δολάριο μπορεί ακόμη να χρησιμοποιηθεί *εντός* μιας συγκεκριμένης χώρας. Η πιο συνηθισμένη μορφή αυτής της “δολαριοποίησης”, όπως αποκαλείται, είναι η παράλληλη χρήση τραπεζογραμματίων σε δολάρια σε ορισμένες αναδύομενες οικονομίες. Η πλέον ακραία μορφή της - η οποία είναι υπό συζήτηση στην Αργεντινή - είναι η υιοθέτηση του δολαρίου ως εθνικού νομίσματος.

A. Ο διεθνής ρόλος ενός ισχυρού ευρώ.

Αν και το δολάριο εξακολουθεί να κατέχει δεσπόζουσα θέση, ο διεθνής ρόλος του αποδυναμώθηκε καθώς το γερμανικό μάρκο, το γιεν, η λίρα στερλίνα και το γαλλικό φράγκο ανέλαβαν επίσης διεθνή ρόλο. Την παραμονή της εισαγωγής του ευρώ, το γερμανικό μάρκο αποτελούσε ένα σημαντικό διεθνές νόμισμα, αν και σε περιφερειακό κυρίως επίπεδο, ως κεντρικό νόμισμα του ΕΝΣ: νόμισμα σύνδεσης, παρέμβασης και αποθεματικό νόμισμα για τους άλλους συμμετέχοντες. Επίσης, ρόλο διεθνούς νομίσματος ανέλαβε και το ECU, τουλάχιστον έως τη διεύρυνση των περιθωρίων διακύμανσης του ΜΣΙ το 1993.

Την 1η Ιανουαρίου του 1999, το ευρώ κατέστη διεθνές αποθεματικό νόμισμα και νόμισμα παρέμβασης, αναλαμβάνοντας το ρόλο που έως τότε κατείχε το γερμανικό μάρκο, το γαλλικό φράγκο και το ECU (βλέπε Κεφάλαιο VIII).

Πέραν του αρχικού αυτού σταδίου, οι προοπτικές περαιτέρω ανάπτυξης του ευρώ είναι θετικές.

Σημαντική προϋπόθεση είναι το οικονομικό βάρος. Όσο μεγαλύτερη είναι μια χώρα, τόσο μεγαλύτερο είναι το ΑΕγχΠ της και το μερίδιό της στο παγκόσμιο εμπόριο. Από αυτή την άποψη, η ζώνη του ευρώ βρίσκεται μάλλον σε πλεονεκτικότερη θέση έναντι των ΗΠΑ, με πληθυσμό 290 εκατομμύρια έναντι 278 εκατομμυρίων, με ΑΕγχΠ 5.500 δις € έναντι 6.800 δις € και ποσοστό 18% των παγκόσμιων εξαγωγών έναντι 15% για τις ΗΠΑ.

Η ύπαρξη μεγάλων, διαφοροποιημένων κεφαλαιαγορών με υψηλή ρευστότητα σε ευρώ διαδραματίζει επίσης βασικό ρόλο στην διεθνή ανάπτυξη του νομίσματος αυτού. Η αρχή έγινε στις 4 Ιανουαρίου του 1999, όταν οι χρηματαγορές, οι αγορές ομολογιών και τα χρηματιστήρια άρχισαν να λειτουργούν με βάση το ευρώ. Οι αγορές αυτές θα προσελκύσουν ξένους δανειολήπτες, δανειστές, εκδότες και άλλους παρόμοιους φορείς, πολύ περισσότερο απ' ό,τι οι παλιότερες κατατημένες αγορές.

Βέβαια, σημαντική παράμετρος είναι και η νομισματική πολιτική. Η συνταγματική εντολή της ΕΚΤ για διασφάλιση της σταθερότητας των τιμών θα οδηγήσει στη δημιουργία μιας ζώνης ευρώ με χαμηλό πληθωρισμό (που ορίζεται σε ποσοστό μικρότερο του 2%). Για την επίτευξη του στόχου αυτού σε μακροπρόθεσμη βάση απαιτείται μια συνεκτική πολιτική που θα συγκεράσει την ενιαία νομισματική πολιτική και τις εθνικές δημοσιονομικές πολιτικές των κρατών μελών της ΟΝΕ στο πλαίσιο του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Εφόσον αυτό επιτευχθεί κατά τρόπο αξιόπιστο, θα πληρωθεί μια ακόμη προϋπόθεση για την ανάδειξη του ευρώ σε σημαντικό διεθνές νόμισμα.

Παρ' όλα αυτά, η αργή ανταπόκριση στην ανάγκη αλλαγών ενδέχεται να αποτελέσει εμπόδιο στην ανάπτυξη του ευρώ. Πράγματι, όσο περισσότερο χρησιμοποιείται ένα νόμισμα σε διεθνείς συναλλαγές κάθε είδους, τόσο πιο χρήσιμο και οικονομικό καθίσταται για τους άλλους χρήστες. Το δολάριο διαθέτει αυτό το πλεονέκτημα του "δικτύου", όπως αποκαλείται.

B. Επιμέρους τομείς περαιτέρω ανάπτυξης του ευρώ

Αν και η ONE συνιστά την τοπική βάση του ευρώ, η ανάπτυξή του προωθείται, εξ αρχής, σε μια πολύ ευρύτερη βάση.

1. Η χρήση του ευρώ από τις χώρες "PRE-IN" και τις τρίτες χώρες

Στη διεθνή ανάπτυξη του ευρώ θα συμβάλουν άμεσα και οι χώρες "PRE-IN" (που βρίσκονται στα πρόθυρα της ένταξης), έως τη συμμετοχή τους στην ONE, με την οποία θα διευρυνθεί η καθαυτή ζώνη του ευρώ¹ (Βλέπε Κεφάλαιο IX).

Για τις χώρες "PRE-IN" το ευρώ δεν αποτελεί ένα ακόμη ξένο νόμισμα. Συγκεκριμένα, για τη Δανία και την Ελλάδα που συμμετέχουν στο ΜΣΙ (Μηχανισμός Συναλλαγματικών Ισοτιμιών), το ευρώ αποτελεί νόμισμα σύνδεσης των συναλλαγματικών ισοτιμιών τους και διαδραματίζει ολοένα σημαντικότερο ρόλο ως νόμισμα παρέμβασης και αποθεματικό νόμισμα

Οι επιπτώσεις στον ιδιωτικό τομέα των χωρών "PRE-IN" αναμένεται να είναι οι ακόλουθες:

- οι επιχειρήσεις που εξάγουν προϊόντα προς τη ζώνη του ευρώ θα πρέπει να προσαρμοστούν στο περιβάλλον χαμηλότερων τιμών που θα διαμορφωθεί λόγω του ευρώ, ενώ οι εισαγωγείς θα ωφεληθούν από αυτό
- θα περιοριστεί η δυνατότητα τόσο των εξαγωγικών όσο και των εισαγωγικών επιχειρήσεων να επιβάλλουν το νόμισμά τους στους τιμοκαταλόγους, την τιμολόγηση και τις πληρωμές. Έτσι αυξάνεται η έκθεσή τους σε συναλλαγματικό κίνδυνο
- αναμένεται ότι η πρακτική της διπλής αναγραφής τιμών και διενέργειας πληρωμών θα καθιερωθεί στον τομέα λιανικής πώλησης, αρχής γενομένης στα τουριστικά κέντρα, και θα επεκταθεί στη συνέχεια, όταν τα κέρματα και τα τραπεζογραμμάτια σε ευρώ κυκλοφορήσουν στις χώρες "IN".

Επίσης, θα αναπτυχθεί η "εγχώρια" χρήση του ευρώ - δηλ. η χρήση του μεταξύ των κατοίκων των χωρών "PRE-IN" - καθώς οι τοπικές πολυεθνικές εταιρείες ενδέχεται να επιλέξουν μια ταχεία μετάβαση στο ευρώ. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα πρόσφατης έρευνας, πολλές μεγάλες εξαγωγικές επιχειρήσεις του Ηνωμένου Βασιλείου θα ενθαρρύνουν τη χρήση του ευρώ από προμηθευτές τους που δραστηριοποιούνται στη χώρα αυτή.

Η ανάπτυξη του ευρώ στις χώρες "PRE-IN" διευκολύνεται από τη στάση του χρηματοπιστωτικού τομέα και των εθνικών αρχών - ιδίως στο Ηνωμένο Βασίλειο, όπου ο χρηματοπιστωτικός τομέας προέβη σε προσαρμογή των συστημάτων πληρωμών και διακανονισμού προκειμένου να επιτρέψει τη συμμετοχή του City του Λονδίνου στις παγκόσμιες διατραπεζικές αγορές, τις αγορές συναλλάγματος και ομολογιών σε ευρώ με ισότιμους όρους έναντι των ανταγωνιστών του στην καθαυτή ζώνη του ευρώ (βλέπε Κεφάλαιο IX).

¹ Στόχος της Ελλάδας είναι να συμμετάσχει στην ONE έως το έτος 2001. Η συμμετοχή της Δανίας και της Σουηδίας θα αποφασιστεί με διεξαγωγή δημοψηφίσματος. Δεν έχει ακόμη καθοριστεί σχετική ημερομηνία. Τον Φεβρουάριο του 1999, η κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου δήλωσε ότι προτίθεται, κατ' αρχήν, να υποβάλει αίτηση συμμετοχής στο επόμενο Κοινοβούλιο, πιθανόν περί το Μάιο του 2001. Υπό την προϋπόθεση ότι η αίτηση θα εγκριθεί και εφόσον ακολουθήσει εντατική προετοιμασία, η είσοδος στην ONE μπορεί να αναμένεται στις αρχές του 2004.

Επί του παρόντος, οι τράπεζες στις χώρες "PRE-IN" ενδιαφέρονται κυρίως για την παροχή υπηρεσιών σε ευρώ προς τις μεγάλες εταιρείες-πελάτες τους. Βέβαια, υπάρχει και η δυνατότητα τήρησης λογαριασμού σε ευρώ από ιδιώτες, όπως συμβαίνει με κάθε άλλο ξένο νόμισμα. Ωστόσο, ο αριθμός τέτοιων λογαριασμών παραμένει μικρός μέχρι σήμερα και η χρήση του ευρώ από ιδιώτες πιθανόν να παραμείνει περιορισμένη, δεδομένου του συναλλαγματικού κινδύνου. Αυτό μπορεί να αλλάξει αν/όταν ληφθεί η απόφαση προσχώρησης στην ΟΝΕ.

Οι χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης είναι πολύ κοντά στη ζώνη του ευρώ. Πολλές από αυτές είναι - ή προσδοκούν να γίνουν - υποψήφιες ένταξης στην ΕΕ. Ενόψει της προοπτικής αυτής, η Ουγγαρία και η Πολωνία σκοπεύουν να συνδέσουν το νόμισμά τους με το ευρώ, ίσως εντός του έτους. Σε χώρες του νομισματικού συμβουλίου, όπως η Βουλγαρία και η Εσθονία, το γερμανικό μάρκο αντικαταστάθηκε από το ευρώ ως νόμισμα σύνδεσης και η συναλλαγματική ισοτιμία της Λιθουανίας καθορίζεται σε σχέση με το δολάριο και το ευρώ σε βάση 50/50.

Όσον αφορά στις χώρες της Μεσογείου - *μεταξύ άλλων* Αίγυπτος, Τουρκία, Ισραήλ, Λίβανος, Τυνησία, Μαρόκο, Ιορδανία και Αλγερία - ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος τους είναι η ΕΕ, αλλά το νόμισμα τιμολόγησης είναι το δολάριο, με σπάνιες εξαιρέσεις, όπως στην περίπτωση της Τυνησίας και του Μαρόκο. Το ίδιο ισχύει και για το εξωτερικό χρέος και τα συναλλαγματικά διαθέσιμα. Αυτό πιθανόν να αλλάξει για πολλές από τις χώρες αυτές, όπως συνέβη για τις αφρικανικές χώρες της ζώνης του γαλλικού φράγκου που τώρα συνδέονται με το ευρώ.

Η Λατινική Αμερική και η Ασία, δεδομένων των στενών τους δεσμών με το δολάριο και, στην περίπτωση της Ασίας, με το γιεν, αποτελούν μεγαλύτερη πρόκληση για το ευρώ. Ωστόσο, με την επέκταση της παγκοσμιοποίησης του βιομηχανικού και χρηματοπιστωτικού τομέα, μπορεί να αναμένεται μια κίνηση διαφοροποίησης υπέρ του ευρώ και στις χώρες αυτές.

2. Η είσοδος του ευρώ στις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές

Η είσοδος του ευρώ στην αγορά διεθνών ομολογιών στέφθηκε με μεγάλη επιτυχία (*βλέπε Κεφάλαιο ΙΧ*).

Το πρώτο τρίμηνο του 1999, το μερίδιο της αγοράς που κατείχαν οι διεθνείς ομολογίες σε δολάρια και σε ευρώ κυμαινόταν στα ίδια επίπεδα: και οι δύο κατείχαν ποσοστό 44%. Το γεγονός αυτό είναι αξιοσημείωτο, καθώς, πριν την ΟΝΕ, το σύνολο των εκδόσεων των συμμετεχόντων στην ΟΝΕ ποτέ δεν είχε υπερβεί το 36%.

Πέραν των επιδόσεων από πλευράς όγκου, αξίζει να σημειωθούν και οι ακόλουθες θετικές εξελίξεις: μια αύξηση στον αριθμό των εκδόσεων ενός δις ευρώ και άνω, γεγονός που φανερώνει υψηλή ρευστότητα της αγοράς, και μια αύξηση στον αριθμό των εκδόσεων μετοχών εταιρειών, γεγονός που φανερώνει μια τάση απομάκρυνσης από τη μεσολάβηση χρηματοδοτικών ιδρυμάτων. Επίσης παρατηρήθηκε μια αύξηση του αριθμού των νεοεισερχομένων, από πλευράς εκδοτών, και μια αύξηση των αγορών από Ιάπωνες, από πλευράς επενδυτών. Όσον αφορά στις ΗΠΑ, η ζήτηση παρέμεινε σταθερή.

Στις αγορές συναλλάγματος, λαμβάνει χώρα μια ακόμη αξιοσημείωτη εξέλιξη: το ευρώ καθίσταται νόμισμα "φορέας". Με άλλα λόγια, το ευρώ άρχισε να χρησιμοποιείται ως "μεσάζων" στην αγορά/πώληση νομισμάτων στις αγορές συναλλάγματος. Μέχρι σήμερα, αυτό παραμένει σε μεγάλο βαθμό προνόμιο του δολαρίου ΗΠΑ.

Γ. Το ευρώ και το διεθνές νομισματικό σύστημα

Δεδομένου του συγκριτικού οικονομικού βάρους των ΗΠΑ και της ζώνης του ευρώ, η ισοτιμία ευρώ/δολαρίου είναι αυτή που παρουσιάζει το μεγαλύτερο ενδιαφέρον στα πλαίσια του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος (βλέπε Κεφάλαιο X).

Η προοπτική αυτή αποτελεί πρόκληση για τα κράτη μέλη της ONE και την ΕΚΤ ως προς δύο σημεία:

1. Καθορισμός της θέσης της ζώνης του ευρώ σε θέματα εξωτερικής νομισματικής πολιτικής.

Ως τη δημιουργία της ONE, τα κράτη μέλη της ΕΕ είχαν συχνά λόγο να θυμούνται τη φράση ενός πρώην Υπουργού Οικονομικών των ΗΠΑ:

"Το δολάριο είναι νόμισμά μας, αλλά πρόβλημά σας".

Πράγματι, την εποχή εκείνη, μια εκροή δολαρίων από τις ΗΠΑ είχε ως άμεσο αποδέκτη το γερμανικό μάρκο, με συνέπεια την ανατίμησή του, γεγονός που υποχρέωνε τους εταίρους της Γερμανίας στο ΜΣΙ να προβούν σε ανατίμηση των νομισμάτων τους, μέσω παρεμβάσεων στην αγορά συναλλάγματος και αυξήσεων των επιτοκίων, προκειμένου να διατηρηθεί η σύνδεσή τους με το γερμανικό μάρκο.

Σήμερα, τα πράγματα είναι διαφορετικά. Μια εκροή κεφαλαίων σε δολάρια προς τη ζώνη του ευρώ έχει ως συνέπεια την ανατίμηση του ευρώ, αλλά και την ταυτόχρονη ανατίμηση όλων των συμμετεχόντων στην ONE, δεδομένου ότι διαθέτουν κοινό νόμισμα. Σε αντίθεση με ό,τι ισχύει στα πλαίσια του ΜΣΙ, η κατεύθυνση της νομισματικής τους πολιτικής παραμένει ευθυγραμμισμένη.

Αξίζει να σημειωθεί ακόμη το εξής: το εμπόριο εντός της ζώνης του ευρώ αποτελεί πλέον εσωτερικό εμπόριο. Μόνο το εμπόριο της ONE με τρίτες χώρες εκτίθεται πλέον σε συναλλαγματικό κίνδυνο. Όμως οι εξαγωγές προς τις χώρες αυτές αντιπροσωπεύουν μόνο το 13% του ΑΕγχΠ της ONE. Το αντίστοιχο ποσοστό των ΗΠΑ είναι ελάχιστα χαμηλότερο. Η χρήση του ευρώ ως νομίσματος τιμολόγησης στις εξαγωγές θα μειώσει ακόμη περισσότερο την έκθεση της ONE σε συναλλαγματικό κίνδυνο, εξασφαλίζοντάς της θέση σχεδόν ισότιμη των ΗΠΑ. Ενδέχεται λοιπόν, όχι μόνον οι ΗΠΑ, αλλά και η ONE, να επιδείξουν κάποια αποστασιοποίηση ως προς τις διακυμάνσεις της ισοτιμίας ευρώ/δολαρίου.

Αυτό, ωστόσο, ισχύει μόνο ως προς τις τρέχουσες πληρωμές. Οι κινήσεις κεφαλαίων, που αντιπροσωπεύουν την πλειοψηφία των συναλλαγών στην αγορά συναλλάγματος, θα μπορούσαν να ενισχύσουν σημαντικά τις διακυμάνσεις των συναλλαγματικών ισοτιμιών. Συνεπώς, οι δύο ζώνες πρέπει να είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν από κοινού τον κίνδυνο των αμοιβαία επιζήμιων αποκλίσεων και της υπερβολικής μεταβλητότητας της συναλλαγματικής ισοτιμίας.

2. Η εκπροσώπηση της ζώνης του ευρώ στα διεθνή νομισματικά όργανα.

Στα τέλη του 1998, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε τις διαδικασίες εκπροσώπησης της ζώνης του ευρώ στην Ομάδα των Επτά (G7), το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) και τις αποστολές σε τρίτες χώρες. Ωστόσο, οι προτάσεις αναφορικά με την Ομάδα των Επτά - τόσο η ΕΚΤ όσο και η Προεδρία του Συμβουλίου των "11 του ευρώ" συμμετέχουν στην εκπροσώπηση και η Επιτροπή επικουρεί το Συμβούλιο - δεν έγιναν δεκτές. Οι ΗΠΑ, ειδικότερα, αντιτάχθηκαν στην αύξηση του αριθμού των ευρωπαϊών εκπροσώπων. Συνεπώς, υποβλήθηκαν τροποποιημένες προτάσεις στα μέσα του 1999.

Οι δυσκολίες αυτές έχουν ως αιτία, και φανερώνουν, την απροθυμία των κρατών μελών της ΟΝΕ να προσαρμόσουν τη μορφή της διεθνούς εκπροσώπησης τους στις θεσμικές αλλαγές που επέφερε η ΟΝΕ.

Επιπλέον, ανεξάρτητα από τη μορφή της, οποιαδήποτε εκπροσώπηση της ζώνης του ευρώ, εκφράζοντας τη θέση έντεκα χωρών, πρέπει να μπορεί να παρουσιάζει μια κοινή άποψη στα υπό εξέταση θέματα. Αν και δύσκολη η επίτευξη του στόχου αυτού, αποτελεί ουσιαστική προϋπόθεση προκειμένου να αποκτήσουν τα κράτη μέλη της ΟΝΕ μεγαλύτερη επιρροή στα διεθνή οικονομικά και νομισματικά ζητήματα.

THE EURO AS "PARALLEL CURRENCY" 1999-2002

On 1 January 1999, EMU (Economic and Monetary Union) started with eleven Member States and the euro became the national currency of each of them.

For the duration of a transitional period up to 31 December 2001, and though the old national currencies have ceased to exist, their respective national currency *units* are retained as non-decimal *sub-units* of the euro *unit*. This unit - one euro - is also divided into one hundred cents, its other *sub-unit*.

During this period, making payments or signing contracts etc. in euro or in a national "currency" are, from a legal point of view, both a use of the euro: in the first case, in the euro unit itself; in the second case, in one of the euro's national sub-units.

The principle "no obligation, no prohibition" applies to the use of the euro unit: everybody is free to use it but nobody is obliged to do so. But, as euro banknotes or coins are not available in the transitional period, the euro's use as a means of payment depends on the availability of euro payment services offered by the banking sector.

At the end of the transitional period - i.e. from 1 January 2002 onwards - the national sub-units cease to exist. All references to them in legal instruments - laws and administrative rules, payment instruments (except banknotes and coins), contracts etc. - automatically become references to the euro unit at the applicable conversion rate. Euro banknotes and coins will be progressively introduced and those in the national denomination withdrawn within a period of six months maximum. The precise timing and modalities are to be fixed by the national authorities.

Part 1: THE TRANSITIONAL PERIOD

The rationale of the transitional period is to allow the changeover to the euro to proceed smoothly, in accordance with the needs of all involved (*see Chapter I*).

Thus, for some sectors there was a need for an immediate changeover in January 1999. This was the case for the financial sector. The ECB (European Central Bank) was to conduct its monetary policy only in euro from the start of EMU. Moreover, the Governments of the participants were to issue their new debt in euro and convert the outstanding stock as well. Thus, the euro zone's money market, exchange market, bond- and stock markets had every interest in being ready for a "big bang" changeover on that same date.

Many large corporations also had an interest in the early adoption of the euro as "base" money for their operations.

Citizens, for their part, were expected to display some inertia towards the euro's use.

Faced with these somewhat conflicting demands, the principle "no obligation, no prohibition" had to be implemented in a way which responded, as much as possible, to each of them.

A. Facilitating the use of the euro

Major obstacles had to be addressed.

- National laws, regulations, contracts etc. imposed the use of the national currency. This severely limited the possibility to opt for the euro.
- There were practical problems in applying the "no obligation, no prohibition" rule. How could one reconcile the wish of one party to use the euro unit with the other party's insistence on the use of the euro's national sub-unit?

These obstacles were to a large extent overcome by:

1. The flexibility provided by the Regulations on the introduction of the euro

These Regulations (*see Chapter II*) gave the national authorities the option to replace the national unit by the euro unit in organised wholesale markets and in clearing- and payment systems. This was duly done and allowed the switch-over to the euro of the money- bond-, equity- and exchange markets right at the start of EMU.

The Regulations also allowed the banks to "intermediate" in the payment circuit: i.e. make the necessary conversions so that a customer can give his bank a payment order in euro which the receiving bank then pays out to the beneficiary by crediting him for the countervalue in his national unit account.

2. The euro-friendly approach of the EMU Member States

The Public Administrations (*see Chapter III*) of the EMU participants will continue to use their national currency unit for their internal accounting and budgets until the end of 2001. The Netherlands, for their part, have opted for a gradual changeover.

All EMU Member States, however, offer their enterprises and self-employed the choice between the euro unit and the national unit for the bulk of their financial communications and financial flows with their Public Administrations. The areas covered are:

- establishment or re-denomination of a company's capital,
- statutory and other financial reporting,
- communication of obligatory statistics,
- company accounting,
- tax payments,
- payments of social and national insurance charges,
- fiscal audits,
- written proofs for tax declarations.

Many Member States link the euro option to the company's adoption of the euro as its accounting unit. Some do not allow the use of the euro for tax declarations and declarations of social and national insurance charges.

For individuals, the range of euro options is more limited.

Euro-supportive initiatives have also been taken by the European Commission and by the national Authorities. Thus, three Commission Recommendations of 23 April 1998, endorsed by the Ecofin Council, dealt with the issues of:

a) Banking charges on conversion to the euro

Standards of good practice were proposed: i.e. on the charges for the conversion of payments in the transitional period and for the conversion of accounts at the end of this period; and on transparency (correct conversion rate and all charges shown separately).

b) Dual display of prices and other monetary amounts

Leaving these matters to be settled at the national level, the Commission nonetheless insisted on: counter-values in dual displays to be calculated at the exact conversion rates, rounded to the nearest euro cent, unambiguously displayed. To avoid overload, dual displays might be limited to the final price.

c) Dialogue, monitoring and information

This heading groups agreements between trade and consumers' organisations on dual pricing, initiatives by large corporations to facilitate the changeover by SMEs, installation of Observatories to monitor the changeover to the euro, awareness-raising and targeted information, training of teachers and the preparation of teaching material.

On June 30, 1998 the associations representing the distribution sector, tourism, the craft industry and the SMEs signed an agreement with the consumers organisations on a voluntary code of conduct on dual pricing.

3. The euro services offered by the banking sector

Keen on securing their share of the euro market, banks and other financial institutions made the necessary preparations so as to offer their customers a broad range of euro products right from the start of EMU (*see Chapter IV*).

In particular, the banks adapted their account management and statements, the latter indicating, for information, the balance in euro if the account is held in the national unit and *vice versa*.

Most payment services in local units have also been made available in the euro unit.

For the exchange of banknotes, banks have followed the Recommendation made by the Commission: the "spread" quotation was abandoned and replaced by a separate identification of the conversion rate and of the charges applied. As a result, the charges that banks used to lump together with their exchange risk in the "spread" between buying and selling rates are now explicit. This, however, has given the impression that banks were charging new costs.

For cash withdrawals abroad from ATMs (Automated Teller Machines), the same practice is followed: spread abandoned, charges individualised. Pricing schemes have been changed. On the whole, withdrawals have become less expensive everywhere, except for very small amounts in some countries.

As to domestic cheques, they are essentially intended for domestic use. Different format, language, legislation, absence of transborder truncation, collection charges, etc. explain why they are not readily accepted abroad and why charges are high when cashed in at a foreign bank. This applies also to the newly created domestic cheques for making payments in euro.

The situation is different for the eurocheque, which is a standardised product suitable for both domestic and trans-border use.

Payments by cards (credit cards, debit cards, etc.) continue to grow fast. Banks will continue to promote them because they are less expensive to process than cheques and card fraud is easier to detect. The possibility to pay in euro with a bankcard depends on the euro-capability of the POS (Point of Sale) terminal. Their adaptation is underway but progress differs from country to country, depending on the number of terminals to be adapted or replaced.

E-purse cards were initially developed to serve small payment needs at the domestic level: grocer, parking meter, public telephone, etc. Interoperability between the various national schemes will most likely be achieved by the end of the transitional period thus ensuring their cross-border use.

The national payment systems for Credit Transfers and Direct Debits have both been adapted to the euro, but at the domestic level only.

Work is underway on the development of a pan-European direct debit scheme.

On cross-border credit transfers, bank charges have been reduced. But the elimination of the exchange risk is the only cost-reducing component in the cross-border operations of national credit transfer systems, which remain fundamentally non-compatible. As a result, these transfers - mostly low value payments - are, on the whole, still being processed through "correspondent banking" networks.

Time and resources are needed to improve this situation, but market forces will accelerate the pace of change.

B. The Transition to the euro in the non-financial commercial sector

The corporate sector (*see Chapter V*) has been largely supportive of EMU as it removes the exchange risk and improves the macro-economic environment through lower interest rates, price stability and sound public finances.

Studies and surveys have revealed that companies' reaction to the introduction of the euro have depended on:

- *company size*: companies with more than 200 employees are nearly all preparing for the changeover; under 20 employees, very few do so;
- *internationalisation effect*: awareness is greater in exporting companies and in those facing competition in their home market;
- *departments concerned*: most companies view the changeover as an accounting and financial issue. Major implications such as the commercial consequences of price transparency and of increased cross-border market access are largely neglected. This is a serious deficiency which highlights the need for a targeted communication campaign;
- *geographic location*: substantial differences exist between countries as to the degree of their companies' information on preparation for the changeover;
- *sectors of activity*: the retailing and other service sectors, such as tourism, are among the most concerned about future market evolution. Indeed, tourists have already started to pay in euros by credit card and at least one large tourist business publishes a dual price list and proposes payment in euro by credit card. During the first quarter of 1999, the percentage of euro payments ranged between 2.5% and 7.5%, according to the country of origin.

Among the obstacles to the use of the euro, a major psychological one is the lack of euro coins and banknotes, which dampens the sense of urgency. The "no compulsion, no prohibition" principle also encourages a "wait and see" attitude. As a result, the updating of IT software is running late.

Moreover, the euro's implications in terms of competition are not perceived by most companies.

Incomplete euro options offered by the Public Administrations are a handicap. Indeed, in some countries social security declarations still have to be presented in the national denomination.

The single currency reveals the absence of pan-European cross-border instruments. Delays and processing costs, the differences in laws on bank- and financial guarantees are frustrating to small companies and to the public.

This unsatisfactory situation should be remedied:

- not by more information - SMEs are swamped with it - but by direct contacts. Large firms can play a major role in raising awareness of the smaller companies: e.g. the experiments by Siemens and Auchan;
- Public Administrations and, in particular, the local Administrations should play a key role in encouraging the use of the euro by companies;
- solutions should be found to the present cross-border payment problems.

C. The use of the Euro by the citizen

For most citizens of the euro-zone, the birth of the euro was above all a media event. Indeed, nothing in their lives changed as they went on using their demoted currencies as before, ignoring the fact that they were actually handling sub-units of the euro, their new currency (*see Chapter VI*).

1. Starting hiccups

Concern has nevertheless surfaced in two consumer-sensitive areas:

a) *the cost of exchanging euro zone banknotes*

Following a Recommendation of the European Commission, banks no longer quote buying/selling rates for dealing in euro zone banknotes and presently charge a separate fee on top of the fixed conversion rate.

The elimination of the exchange risk has brought down these fees compared to the previous spread; but the extent of the reduction which, moreover, varies between banks and even more so between countries, was a disappointment and a cause for concern at the Commission and the European Parliament.

Legally speaking, the euro zone banknotes are, in a material form, national sub-units of the euro. Moreover, they are liabilities of the ESCB (European System of Central Banks) and, in accordance with the Treaty, each national central bank exchanges, on its premises, banknotes issued by the other participants against local banknotes at par: i.e. at the fixed conversion rate and without cost.

However, because of the small number of central bank branches, the general public still has to rely on his bank "next door", which is certainly entitled to levy a "handling" charge for acting as a "stand-in" for its central bank.

Consequently, each central bank should assume a managing and cost-sharing role in supplying its local banks with any of the euro zone banknotes requested and take over their excess holdings. The objective should be low bank charges for the exchange of banknotes all round.

b) *the cost of making cross-border payments in the euro zone*

Bank customers have started to complain about the high charges levied on their cross-border payments within the euro zone.

Though banks did upgrade the various national retail payment systems enabling them to handle, *at the domestic level*, euro payments alongside those in the national unit, they did not ensure the interoperability of these systems so as to give them a *cross-border* capability. The result has been that cross-border retail (i.e. low value) payments within the euro zone, whether in the euro unit or in any of its national sub-units, are still mainly being processed through the time consuming and expensive "correspondent banking" networks.

Banks are aware of the need to remedy this situation. The end of the transition period would seem the obvious deadline to aim at. But it might be ambitious as, for the banks, there is hardly a business case to be made for setting-up a cross-border system whose fees would have to be brought in line with the charges presently levied on the subsidised domestic transfers. Alternatively, the latter could be raised.

The "fee issue" should not, however, be considered by the banks only from the cost side. There is also a revenue side as people, encouraged by the banks, abandon banknotes and coins and switch to bankcards and electronic purses as means of payment. This leads to an increase in both the number of bank accounts and in the average amount of their balances. In conclusion, by making these payment systems available, banks increase their revenues as it enables them to lend a larger volume of positive account balances and charge debit interest on those in the red.

2. The Citizen's use of the Euro in the Transitional Period

Ideally, citizens should use this period for a progressive changeover to the euro so that, on 1 January 2002, the only changeover to be completed would be the exchange of banknotes and coins.

Even if it is unlikely to materialise, a major reason to press this case is the time and effort it will take for everybody to acquire a "euro" price memory and value scales. In other words, the citizen-consumer will not only have to memorise completely different euro prices for his habitual basket of goods and services but, what is even more difficult, he will also have to relate these new prices to one another i.e. assess their "value" differences.

Dual pricing will help. Following the voluntary dual pricing agreement of 30 May 1998, between the consumers organisations and the professional associations from the distributive trade, tourism, craft and SME sectors, dual pricing is being progressively introduced.

Yet dual pricing alone may not be enough. Indeed, if the consumer goes on to pay in his national unit, the euro price tag is unlikely to catch his full attention. It certainly will if he wants to pay in euro.

Whether this will be the case depends on:

- *The willingness of the signatories of the 30 June 1998 agreement to accept, beyond posting dual prices, to be paid in euro as well.* Obviously, euro payments are accepted by financial intermediaries such as banks, stockbrokers, insurance companies etc. With some exceptions, Public Administrations and Public Utility Companies do so as well.
- *The availability of specific euro means of payment.* The most helpful - i.e. euro banknotes and coins - are not available. Cheques are, but that implies carrying two chequebooks. Specific euro payments can be made by bankcards if the payment terminal individualises the unit in which the amount is to be paid: euro *or* national unit. But usually they indicate the amount in both units.
- *The citizen's motivation to pay in euro.* This is the main stumbling block. Indeed, citizens are free to pay in the national unit until end of the transitional period. In fact, sheer habit and the absence of a clearly perceived advantage of paying in euro may induce most of

them to do just that. The fear of confusion is also an obstacle: e.g. carrying two chequebooks.

It is of course possible that some categories of the population may rapidly become familiar with the euro. This could be true, for example, in the case of those living in border areas or those professionally involved in trans-border activities such as tourism and transportation etc. or in companies or even sectors which operate on a euro basis: e.g. agriculture and its derivative industries.

However, the larger part of the euro zone's population, by sheer habit and absence of a compelling motive, is likely to stick to its familiar currency, thus facing a distressing "big bang" at the end of the transitional period.

This glum prospect has generated a wealth of information/communication activities by the European Commission, the National Authorities, financial intermediaries, consumer organisations and others representing specific population groups. The methods employed include brochures, newsletters, dedicated fax and phone numbers, e-mail, the Internet and TV spots.

Moreover, pilot projects have been set up by the Commission to deal with groups in need of specific modes of communication: the elderly, people with sight- or hearing deficiencies, population groups in economic difficulties.

Nonetheless, one is bound to conclude that the changeover to the euro by the citizens has not taken-off yet. And, regrettably, least of all in the payments area where it matters most in acquiring a euro price memory and value scales.

More information alone will not be sufficient to improve this situation. More targeted communication might motivate many; but to bring the the general public to choose the euro in preference to his familiar national unit, incentives will be needed. If these are not successful, dual price display might stay with us for a long time after the end of the transitional period.

Part 2: THE INTRODUCTION OF EURO NOTES AND COINS

From 1 January 2002 onward, euro banknotes and coins will be put into circulation and the national notes and coins withdrawn. About 12 billion euro banknotes and 50 billion euro coins will be at hand to carry out this changeover (*see Chapter VII*).

Key issues in this momentous operation are:

1. Bank charges

The Commission Recommendation of 23 April 1998, on standards of good practice, stipulates that banks should convert their customers' "household amounts" of notes and coins free of charge. Those intending to do otherwise should duly inform their customers, but there are no indications that banks would do so. In Spain charges are prohibited by law and similar prohibitions are on "stand-by" in others.

However, though the banking sector concurs with the "no charge" premise, it expects the central banks to share the burden and the cost of the operation.

The definition of "household amounts" is left to the banking sector in most countries or fixed by law in others. Amounts vary between no limit (Finland, Luxembourg, Spain) and €250 (proposed in the Netherlands).

It should be noted that the exchange of banknotes by non-bank customers is still an open question. Fees are charged for exchanging banknotes of other euro zone countries.

2. *Dual circulation of banknotes and coins*

The Regulation on the introduction of the euro stipulates that the period of dual circulation of legal tender banknotes and coins in both euro and the national unit should be limited to six months, at the most. This may be reduced by national law.

The approach adopted - tentatively for most - differs from country to country. The Netherlands aims for a four week period. Others (Austria, Belgium, France, Germany, Ireland and Luxembourg) foresee 6 weeks/3 months. Still others are conducting feasibility studies. Lately, a consensus seems to be emerging on a maximum period of two months.

3. *Logistical issues*

a) *Front-loading*

This means supplying specific economic sectors with a stock of euro notes and coins before 1 January 2002. For example:

- to banks, which may thus offer their customers the possibility to withdraw euro banknotes from their ATMs as of 1 January 2002;
- to retailers, enabling them to give change in euros as from that same date;
- to consumers: "starter kits" might be made available before the 1st. January 2002 (although the notes and coins could not at that stage be spent), much as tourists can obtain foreign exchange before travelling abroad.

Such measures would undoubtedly speed-up the changeover.

The ECB agrees with the proposal of front-loading banks and retailers. A period of one to three months in advance of "E-day" is considered as adequate. However, legal arguments and the risk of premature circulation of euro notes and coins are obstacles to front-loading for consumers.

b) *Security, transport and storage capacity*

13 billion banknotes and 50 billion coins represent about 13,500 and 250,000 tons and a bulk of respectively 80,000 and 500,000 containers. These figures illustrate the importance of front-loading.

In all countries additional transport capacity is necessary. Various options are under discussion, but no decisions have been taken yet.

- Banks expect their central banks to bear the costs of the additional transportation and security.
- One proposal to reduce risk and transport is the invalidation of the national banknotes on the premises of the private banks.
- Another might be a campaign to encourage the handing-in of national coins before "E-day".

c) *Adaptation of ATMs (Automated Teller Machines)*

At the end of 1998, 140,000 ATMs were installed in the euro zone. It is estimated that 70% of all euro banknotes will be distributed through them. Rapid conversion of ATMs is therefore a prerequisite for a rapid changeover.

Overnight conversion will take place in Austria, Belgium and Germany. The others have opted for a more gradual approach and, consequently, a less rapid changeover.

Part 3: THE INTERNATIONAL DEVELOPMENT OF THE EURO

The birth of the euro has raised hopes by some, and fears by others, that it might, sooner or later, challenge the U.S. dollar's position as the dominant international currency.

Any attempt at addressing this issue can only be tentative. Indeed, a currency's international status is not granted by official fiat but results from concurrent choices made by public and private operators world-wide.

Many currencies quite naturally play an international role as the invoicing and payment unit of *their* countries' foreign trade. Among the industrialised countries, the U.S. succeeds best in doing so. But most of the world's 200 or so countries cannot impose their own currencies in payment for their imports and may even want their exports to be paid, not in their own currencies, but in a more reliable or usable foreign currency, such as the U.S. dollar.

This is, in fact, what is meant by the "international" role of the dollar: its use *between* third countries in a way similar to its use *within* the U.S.

Indeed, the dollar, which at the domestic level is used as a unit of account, means of payment and store of value, performs the same functions between countries for both their private and public sectors :

- the *private sector*: invoicing and payment in dollars of their export/import of goods and services with countries *other* than the U.S.; holdings of dollar assets such as deposits, bonds, etc.;
- the *public sector*: dollar "anchor" for their currencies' exchange rate (fixed-, or sliding peg); choice of the dollar as the intervention currency on their exchange markets; dollar as main reserve currency of their central banks.

Moreover, beyond its use *between* countries, the dollar may also be used *within* a given country. The most popular form of this so-called "dollarisation" is the parallel use of dollar banknotes in some emerging economies. Its most extreme form - under consideration in Argentina - is the adoption of the dollar as the national currency.

A. The international role of a strong euro

Though still dominant, the international role of the dollar has been on a declining trend as the DEM, Yen, Pound sterling and FRF also assumed an international role. On the eve of the introduction of the euro, the DEM had become an important international currency, though mainly at the regional level as the central currency of the EMS: anchor-, intervention- and reserve currency for the other participants. The ECU also developed a role as international currency, at least until the widening of the ERM fluctuation margins in 1993.

On 1 January 1999, the euro instantly became an international reserve- and intervention currency by inheriting the role held so far by the DEM, FRF and the ECU (*see Chapter VIII*).

Looking beyond this starting level, the prospects for the euro's further development are promising.

A major prerequisite is economic weight. The bigger a country, the larger its GDP and the larger its share in world trade. On this score, the euro zone compares rather favourably with the U.S. Its population numbers 290 million against 278 million; its GDP amounts to €5,500 billion as against €6,800 billion; and it accounts for 18% of world exports as against 15% for the U.S.

The existence of large, diversified and liquid financial markets in euro also play a key role in the latter's international development. A promising start took place on 4 January, 1999 when EMU's money-, bond- and stock markets began operating in euro. Much more so than the former fragmented national markets they will attract foreign borrowers, lenders, issuers and other operators alike.

Of course, monetary policy also matters. The ECB's constitutional mandate to ensure price stability will result in a low-inflation euro zone (defined as below 2%). Achieving this target on a durable basis will require a coherent policy-mix between the single monetary policy and the national budgetary policies of EMU's Member States under the umbrella of the Stability and Growth Pact. Depending on the credibility of this happening, another prerequisite for the development of the euro as a major international currency will be met.

The inertia to change might nevertheless handicap the euro's development. Indeed, the more a currency is used in international transactions of all kind, the more useful and inexpensive it becomes for other potential users. The dollar possesses this so-called "network" advantage.

B. Specific areas of the euro's further development

If EMU constitutes the euro's home base, its development is being nourished, right from its start, on a much wider base.

1. The euro's use by the "PRE-INS" and by third countries

An immediate contribution to the euro's international development will come from the "PRE-INS", until their participation in EMU enlarges the euro zone proper¹ (*See Chapter IX*).

For the "PRE-INS" the euro is not just another foreign currency. Thus, for Denmark and Greece who joined the ERM (Exchange Rate Mechanism), the euro has become their exchange rate anchor and plays an increasing role as intervention and reserve currency.

The private sector of the "PRE-INS" is likely to be affected as follows:

- exporters to the euro zone will have to adapt to the euro-induced lower price environment, while importers will benefit from it;
- both exporters and importers will be less able to impose their own currency in price listings, invoicing and payment. This increases their exchange risk exposure;
- dual pricing and payment is likely to develop in the retail sector, starting in tourist centres, and expanding when euro coins and notes are introduced in the "INS".

The "domestic" use of the euro - i.e. its use *between* residents of the "PRE-INS" - will also develop as local multinationals may decide on an early changeover to the euro. A recent survey found that a number of big U.K. exporters will encourage their U.K. suppliers to use the euro.

The development of the euro in the "PRE-INS" is facilitated by the accommodative stance of the financial sector and of the National Authorities - especially so in the UK where the financial sector has adapted its payment and settlements systems so as to enable the City of London to participate in the global euro interbank, foreign exchange and bond markets on an equal footing with their competitors in the euro zone proper (*see Chapter IX*).

For the time being, banks in the "PRE-INS" are more particularly interested in providing euro services to their corporate clients. Of course, accounts in euro are also available to private customers as they are in any other foreign currency. But their number has remained small so far and the use of the euro by private individuals is likely to remain limited given the exchange risk. This could change if/when the decision is taken to join EMU.

The countries of Central and Eastern Europe are nearest to the euro zone. Many of them are candidates - or aspiring candidates - for accession to the EU. In this perspective, Hungary and Poland plan to peg their currency to the euro possibly before the end of the year. Currency-board countries like Bulgaria and Estonia will replace the DEM by the euro as

¹ Greece plans to join by the year 2001. The entry of Denmark and Sweden will be decided by referendum. No date has as yet been fixed. Last February, the U.K. Government declared its intention, in principle, to apply for membership in the next Parliament, possibly around May 2001. Pending a favourable outcome, followed by intensive preparation, entry could be envisaged at the beginning of 2004.

their anchor currency and Lithuania's exchange rate peg combines dollar and euro on a 50/50 basis.

As to the Mediterranean countries - *inter alia* Egypt, Turkey, Israel, Lebanon, Tunisia, Morocco, Jordan and Algeria - the bigger part of their trade is with the EU but, with rare exceptions, such as Tunisia and Morocco, trade invoicing is mainly in US dollars. It is also the case for their external debt and their foreign exchange reserves. This is likely to change for many of them. It has done so already for the African countries of the French Franc zone which are now linked to the euro.

Latin America and Asia, given their close links with the dollar and, for the latter also with the Yen, represent a more difficult challenge for the euro. However, as the globalisation of the industrial and financial sectors progresses world-wide, a diversification movement in favour of the euro can be expected to happen in those regions as well.

2. The euro's entry onto the international financial markets

The euro's entry on the international bond market has been a resounding success (*see Chapter IX*).

In the first quarter of 1999, international bond issues in dollar and in euro matched each other in market share: both stood at 44%. This result is remarkable as, before EMU, the combined issues of its participants never exceeded 36%.

Beyond its performance in volume terms, the following positive developments should also be mentioned: an increase in the number of issues of 1bn euro and more, which bodes well for the market's liquidity; an increase in the number of corporate issues, sign of an accelerating trend towards disintermediation; more newcomers on the issuer side while on the investor side an increase in Japanese buying was noted. U.S. demand remained stationary.

On the exchange markets, another noteworthy development is taking place: the euro is becoming a "vehicle" currency. In other words, the euro has started being used as a "go-between" in the buying/selling of currencies on the exchange markets. Today this is still very much a U.S. dollar prerogative.

C. The Euro and the International Monetary System

Given the comparable economic weight of the U.S. and the euro zone, the euro/dollar rate is the exchange rate that will matter most in the International Monetary System (*see Chapter X*).

This prospect challenges EMU's Member States and the ECB in two respects:

1. Defining the euro zone's external monetary policy stance

Up to the creation of EMU, the Members of the EU had often cause to remember the quip by a former US Secretary of the Treasury:

"The dollar is our currency, but your problem".

Indeed, in those days, a dollar outflow from the U.S. went straight into the DEM, pushing it up and leaving Germany's partners in the ERM with the thankless task of pushing up their own currencies by means of exchange market interventions and interest rate hikes in order to preserve their link with the DEM.

Today, things look differently. A dollar flow into the euro zone pushes up the euro but, sharing the same currency, all EMU participants move up in unison. In contrast to the position with the ERM, their monetary stance is not distorted.

An additional feature needs also to be stressed: intra-euro zone trade has become local trade. Only EMU's trade with third countries is still exposed to exchange risk. But exports to these countries represent only 13% of EMU's GDP. For the US this figure is slightly less. The use of the euro as the invoicing currency for exports should further reduce EMU's foreign exchange exposure and put it quasi on par with the US. Consequently, not only the US but also EMU might very well display some detachment *vis à vis* movements in the euro/dollar rate.

This, however, is only true in relation to current payments. Capital movements, which represent the bulk of exchange market transactions, could significantly amplify exchange rate movements. Consequently, the two zones should stand ready to address together the risk of mutually detrimental misalignments and excessive exchange rate volatility.

2. The representation of the euro zone in international monetary institutions

At the end of 1998, the European Council agreed on the modalities of the euro zone's Representation in the Group of Seven (G7), the International Monetary Fund (IMF) and in missions to third countries. The proposals concerning the G7 - the ECB and the Presidency of the euro-11 Council would both be involved, with the Council assisted by the Commission – were, however, not accepted. The U.S., in particular, objected to any increase in the number of European representatives. In consequence, modified proposals were made in mid-1999.

These difficulties arise from, and illustrate, the reluctance of EMU Member States to adapt the format of their international Representations to the institutional changes brought about by EMU.

Moreover, whatever its format, a euro zone Representation, speaking for eleven countries, should be able to present a common view on the points at issue. This is a tall order, but an essential one if the EMU Member States want to have a greater say in international economic and monetary matters.

EL EURO COMO "MONEDA PARALELA"

1999-2002

El 1 de enero de 1999 se formó la UEM (Unión Económica y Monetaria), con once Estados miembros, y el euro se convirtió en la moneda nacional de todos ellos.

Aunque las antiguas monedas nacionales han dejado de existir, durante el período de transición, hasta el 31 de diciembre del 2001, se conservan sus respectivas *unidades* monetarias nacionales como *subunidades* no decimales de la *unidad* euro. Esta unidad (un euro) también está dividida en cien céntimos o cents, su otra *subunidad*.

Durante este período, operaciones como pagos o firmas de contratos, tanto en euros como en una moneda nacional, se consideran, desde el punto de vista legal, realizadas en euros; en el primer caso, en la unidad misma del euro, y en el segundo, en una de sus subunidades nacionales.

El principio de "no obligación, no prohibición" se aplica a la utilización de la unidad del euro: se puede utilizar, pero nadie está obligado a ello. Sin embargo, puesto que los billetes y las monedas en euros no están disponibles durante el período de transición, su utilización como medio de pago depende de la disponibilidad de los servicios de pago en euros ofrecidos por el sector bancario.

Al final del período de transición, es decir, a partir del 1 de enero del 2002, las subunidades nacionales dejarán de existir. Toda referencia a las mismas en los instrumentos legales (leyes y normas administrativas, contratos, instrumentos de pago que no sean billetes ni monedas, etc.) se convertirá automáticamente en una referencia a la unidad del euro al tipo de conversión aplicable. Los billetes y las monedas en euros se irán introduciendo progresivamente y los de las unidades monetarias nacionales se irán retirando, en un período máximo de seis meses. El proceso obedecerá a procedimientos y calendarios detallados establecidos por las diferentes autoridades nacionales.

Parte 1: EL PERÍODO DE TRANSICIÓN

La base lógica del período de transición consiste en permitir que el cambio al euro sea armónico y se realice de acuerdo con las necesidades de todos los participantes (*véase el capítulo I*).

Así, en algunos sectores, como el financiero, fue necesario realizar el cambio inmediatamente en enero de 1999. El BCE (Banco Central Europeo) debía dirigir su política monetaria únicamente en euros desde el inicio de la UEM. Por otra parte, los gobiernos de los países participantes debían emitir su nueva deuda en euros y convertir también el capital en circulación, por lo que los mercados monetarios, de cambio, de obligaciones y bursátil de la zona del euro eran los primeros interesados en prepararse para un cambio radical en esa fecha.

Ciertas grandes empresas también tenían interés en adoptar inmediatamente el euro como moneda "base" para sus operaciones.

Por otro lado, se esperaba que los ciudadanos, por su parte, mostraran cierta resistencia a la utilización del euro.

El principio de "no obligación, no prohibición" se debía aplicar teniendo en cuenta todas estas necesidades, algo conflictivas.

A. Facilitar el uso del euro

Hubo que afrontar grandes obstáculos.

- Las leyes, los reglamentos y los contratos nacionales, por ejemplo, imponían la utilización de la moneda nacional, lo que limitaba gravemente la posibilidad de optar por el euro.
- Existían problemas prácticos en la aplicación del principio de "no obligación, no prohibición". ¿Cómo podría reconciliarse el deseo de una parte de los usuarios de utilizar la unidad del euro con la insistencia de la otra en la utilización de la subunidad nacional del euro.

Estos obstáculos se salvaron, en gran parte, gracias a:

1. La flexibilidad de los Reglamentos sobre la introducción del euro

Estos Reglamentos (*véase el capítulo II*) ofrecían a las autoridades nacionales la opción de sustituir la unidad nacional por la unidad del euro en los mercados de interés nacional organizados y en los sistemas de compensación y de pago. Esta posibilidad se aplicó debidamente, lo que permitió el paso al euro en los mercados monetarios, de obligaciones, bursátiles y de cambio al inicio de la UEM.

Los Reglamentos también permitieron a los bancos actuar como "intermediarios" en el circuito de pagos, es decir, realizar las conversiones necesarias de modo que un cliente pudiera entregar a su banco una orden de pago en euros que el banco receptor pagaría al beneficiario abonándole en su cuenta el contravalor correspondiente en la unidad monetaria nacional.

2. La actitud de los Estados miembros de la UEM

Las administraciones públicas (*véase el capítulo III*) de los Estados participantes en la UEM seguirán utilizando su unidad monetaria nacional en la contabilidad y los presupuestos internos hasta el fin del año 2001. Los Países Bajos, por su parte, han optado por un cambio gradual.

No obstante, todos los Estados miembros de la UEM ofrecen a sus empresas y trabajadores independientes la posibilidad de escoger entre el euro y la unidad nacional en la mayor parte de las operaciones financieras y los flujos de financiación con sus administraciones públicas. Algunas de las operaciones que se pueden realizar en euros son:

- establecimiento o nueva denominación del capital de una empresa,
- presentación de informes obligatorios y de otros tipos de informes financieros,
- comunicación de estadísticas obligatorias,
- contabilidad de las sociedades,
- pago de impuestos,
- cotizaciones a la seguridad social,
- auditorías fiscales,
- presentación de documentos justificantes para las declaraciones fiscales.

Varios Estados miembros vinculan la opción por el euro con la adopción del mismo por parte de las empresas como unidad de contabilidad. Algunos no permiten su utilización para las declaraciones fiscales y las cotizaciones a la seguridad social.

Para los particulares, las posibilidades de optar por el euro son más limitadas.

La Comisión Europea y las autoridades nacionales también han adoptado iniciativas para el fomento del euro. En este sentido, las tres Recomendaciones de la Comisión de 23 de abril de 1998, ratificadas por el Consejo ECOFIN, trataban los siguientes temas:

a) Comisiones bancarias por la conversión a euros

Se propusieron normas de buenas prácticas en relación, por ejemplo, con las comisiones de conversión de los pagos durante el período de transición, la conversión de las cuentas al final del mismo y la transparencia (aplicación del tipo de conversión correcto y presentación de todas las comisiones por separado).

b) Doble indicación de precios y otros importes monetarios

Aunque permitió que estas cuestiones se solucionaran a escala nacional, la Comisión insistió en que se calcularan los contravalores para la doble indicación de precios con los tipos de conversión exactos, redondeando al céntimo de euro más cercano, y en que se presentasen claramente. Para evitar una sobrecarga de información, la doble indicación se puede limitar al precio final.

c) Diálogo, seguimiento e información

Bajo este título se agrupan los acuerdos alcanzados por las organizaciones comerciales y de consumidores sobre la doble indicación de precios, las iniciativas adoptadas por las grandes empresas para facilitar el cambio a las PYME, la instalación de observatorios para llevar a cabo un seguimiento del cambio al euro, el aumento de la sensibilización y la información específica, la formación de los profesores y la preparación de material educativo.

El 30 de junio de 1998, las asociaciones representantes del sector de la distribución, el turismo, la industria artesanal y las PYME firmaron un acuerdo con las organizaciones de consumidores sobre un código de conducta voluntario para la doble indicación de precios.

3. Los servicios en euros ofrecidos por el sector bancario

Movidos por el interés de asegurarse su parte en el mercado del euro, los bancos y otras instituciones financieras llevaron a cabo los preparativos necesarios para ofrecer a sus clientes una amplia variedad de productos en euros desde el principio de la UEM (*véase el capítulo IV*).

En particular, los bancos adaptaron la gestión y los estados de cuentas. Éstos indican, a título informativo, el saldo en euros si la cuenta está en la unidad monetaria nacional, y viceversa.

También ofrecen en euros la mayoría de los servicios de pago que se realizan en unidades monetarias nacionales.

Para el cambio de billetes, los bancos han seguido la Recomendación de la Comisión: sustituyeron la cotización "global" por una identificación por separado del tipo de conversión y las comisiones aplicadas. Como resultado, las comisiones que los bancos solían agrupar con el riesgo de tipo de cambio en el margen entre los cambios de compra y de venta son ahora explícitas. Por otra parte, esto ha dado la impresión de que los bancos cobraban nuevas comisiones.

Para los reintegros en metálico en cajeros automáticos en el extranjero se sigue el mismo principio: se sustituye el margen por las comisiones detalladas. La presentación de los precios ha cambiado. Por lo general, los reintegros resultan más económicos en todos los países, excepto, en algunos de ellos, cuando los importes son pequeños.

Los cheques nacionales están destinados esencialmente a uso nacional. Las diferencias de formato, idioma y legislación, la ausencia de truncamiento transfronterizo y el cobro de comisiones, entre otras cosas, explican por qué no se aceptan fácilmente en el extranjero y por qué las comisiones son elevadas cuando se hacen efectivos en un banco extranjero. Lo mismo ocurre con los cheques nacionales de reciente creación para realizar pagos en euros.

La situación es diferente para el eurocheque, un producto estandarizado tan adecuado para uso nacional como para uso transfronterizo.

Los pagos mediante tarjeta (de crédito, de débito, etc.) siguen aumentando rápidamente. Los bancos seguirán promocionándolas porque su procesamiento es más económico que el de los cheques y el fraude con tarjeta es más fácil de detectar. La posibilidad de pagar en euros con una tarjeta depende de la eurocapacidad del terminal del punto de venta. Actualmente se están adaptando, pero la situación varía de unos países a otros, según el número de terminales que se tengan que adaptar o sustituir.

Las tarjetas monedero se crearon en un principio para las pequeñas necesidades domésticas: la compra diaria, el parquímetro, el teléfono público, etc. Es probable que al final del período de transición se haya conseguido la interoperabilidad entre los diferentes programas nacionales, lo que garantizará su utilización transfronteriza.

Los sistemas de pagos nacionales, tanto para las transferencias como para las domiciliaciones, se han adaptado al euro, aunque sólo a escala nacional.

En la actualidad se está desarrollando un programa de domiciliación paneuropeo.

Se han reducido las comisiones bancarias de las transferencias transfronterizas, pero la eliminación del riesgo del tipo de cambio es el único componente que reduce los costes en las operaciones transfronterizas de los sistemas de transferencias nacionales, que siguen siendo básicamente incompatibles. Como resultado, estas transferencias (pagos de importes reducidos en la mayoría de los casos) todavía se procesan, por lo general, mediante redes de "bancos corresponsales".

Se necesitan tiempo y recursos para mejorar esta situación, pero las fuerzas del mercado acelerarán el ritmo del cambio.

B. La transición al euro en el sector comercial no financiero

El sector empresarial (*véase el capítulo V*) ha prestado un apoyo firme a la UEM, pues elimina el riesgo de tipo de cambio y mejora el entorno macroeconómico mediante unos tipos de interés más bajos, la estabilidad de los precios y la solidez de las finanzas públicas.

Diversos estudios y encuestas han revelado que la reacción de las empresas a la introducción del euro ha dependido de los siguientes factores:

- *el tamaño de la empresa*: prácticamente todas las empresas con más de 200 empleados se están preparando para el cambio, algo que ocurre sólo excepcionalmente en las que cuentan con menos de 20 empleados;
- *el efecto de la internacionalización*: la sensibilización es mayor en las empresas que exportan y en las que afrontan la competencia en su mercado nacional;
- *departamentos afectados*: la mayoría de las empresas percibe el cambio como una cuestión financiera y contable. Por lo general, no se tienen en cuenta otras repercusiones importantes, como las consecuencias comerciales de la transparencia de los precios y del acceso al mercado transfronterizo. Esto constituye una grave deficiencia que subraya la necesidad de una campaña de comunicación específica;
- *la situación geográfica*: existen diferencias sustanciales de unos países a otros en el grado de información de sus empresas sobre la preparación para el cambio;
- *sectores de actividad*: los minoristas y otros sectores de servicios, como el turismo, se encuentran entre los más afectados por la futura evolución del mercado. En efecto, los turistas ya han empezado a pagar en euros con tarjeta de crédito, y al menos una gran empresa turística publica una lista con doble indicación de precios y propone el pago en euros mediante tarjeta de crédito. Durante el primer trimestre de 1999, el porcentaje de pagos realizados en euros varió entre el 2,5% y el 7,5%, de unos países a otros.

Uno de los obstáculos que afectan a la utilización del euro, de carácter psicológico, es la ausencia de monedas y billetes en euros, lo que reduce la sensación de urgencia. El principio de "no obligación, no prohibición" también fomenta la actitud de quedarse a la expectativa, lo que explica el retraso acumulado en la actualización de los programas informáticos de TI.

Por otra parte, la mayoría de las empresas no perciben las consecuencias del euro en la competencia.

Las limitaciones de las opciones en euros que ofrecen las administraciones públicas suponen otro obstáculo. Por ejemplo, en algunos países aún es obligatorio presentar las declaraciones de la seguridad social en la unidad monetaria nacional.

La moneda única pone de manifiesto la ausencia de instrumentos paneuropeos transfronterizos. Los retrasos, los costes de procesamiento y las diferencias legislativas sobre garantías bancarias y financieras resultan frustrantes para las pequeñas empresas y para el público.

Se debería poner fin a esta situación insatisfactoria recurriendo a los siguientes medios:

- no con más información (las PYME están ya abrumadas), sino con contactos directos. Las grandes empresas pueden desempeñar un papel destacado en la sensibilización de las pequeñas (sirvan como ejemplo las experiencias de Siemens y Auchan);
- las administraciones públicas, especialmente las locales, deberían desempeñar un papel clave en el fomento de la utilización del euro por parte de las empresas;
- habría que encontrar soluciones a los problemas que afectan actualmente a los pagos transfronterizos.

C. La utilización del euro por parte del ciudadano

Para la mayoría de los ciudadanos del área del euro, el nacimiento del euro fue ante todo un acontecimiento de los medios de comunicación. De hecho, nada cambió en sus vidas, puesto que siguieron utilizando sus monedas degradadas igual que antes, sin saber que en realidad estaban manejando subunidades del euro, su nueva moneda (*véase el capítulo VI*).

1. Pequeñas dificultades iniciales

A pesar de todo, dos cuestiones han causado preocupación entre los consumidores:

a) El coste del cambio de billetes del área del euro

A raíz de una Recomendación de la Comisión Europea, los bancos dejaron de aplicar cambios de compra y venta en las gestiones con billetes del área del euro para aplicar, en la actualidad, una comisión separada además del tipo de conversión fijo.

La eliminación del riesgo de tipo de cambio ha reducido estas comisiones en comparación con el margen anterior. Con todo, el alcance de la reducción que, además, varía entre los bancos y aún más entre los países, supuso un contratiempo y un motivo de preocupación en el seno de la Comisión y el Parlamento Europeo.

Desde el punto de vista legal, los billetes del área del euro son, materialmente, subunidades nacionales del euro. Por otra parte, constituyen pasivos del SEBC (Sistema Europeo de Bancos Centrales) y, de conformidad con el Tratado, todo banco central nacional debe cambiar los billetes emitidos por los demás participantes por billetes nacionales a la par, es decir, aplicando el tipo de conversión fijo y sin ningún coste.

No obstante, debido a la escasez de sucursales de los bancos centrales, el público en general aún tiene que confiar en los bancos que les resultan más cercanos, que están autorizados,

naturalmente, a imponer una comisión de tramitación por actuar en nombre del banco central.

Por consiguiente, los bancos centrales deberían asumir un papel en la gestión y el reparto de costes en el suministro a sus bancos locales de todos los billetes del área del euro que se les pidan, y hacerse cargo de los excesos de existencias. El objetivo debería consistir en conseguir que las comisiones bancarias por cambio de billetes sean bajas en todos los bancos.

b) El coste de los pagos transfronterizos en el área del euro

Los clientes de los bancos han empezado a quejarse de las elevadas comisiones que se aplican a los pagos transfronterizos dentro del área del euro.

Aunque los bancos han actualizado los diferentes sistemas nacionales de pagos entre particulares permitiendo gestionar *a escala nacional* los pagos en euros junto a aquéllos efectuados en la unidad monetaria nacional, no garantizan una interoperabilidad de tales sistemas que permita aportarles una capacidad *transfronteriza*. En consecuencia, los pagos transfronterizos entre particulares (es decir, de importes bajos) dentro del área del euro, ya sea en euros o en cualquiera de sus subunidades nacionales, se siguen procesando principalmente a través de las redes de bancos corresponsales, sistema que exige mucho tiempo y resulta caro.

Los bancos son conscientes de la necesidad de poner remedio a esta situación. La fecha límite debería fijarse, obviamente, al fin del periodo de transición. Sin embargo, resulta ambiciosa, pues apenas existen negocios que justifiquen el establecimiento de un sistema transfronterizo con comisiones similares a las que actualmente se aplican a las transferencias nacionales. Por otra parte, se podrían aumentar estas últimas.

Sin embargo, los bancos no deberían considerar las comisiones únicamente desde el punto de vista de los costes. También existen unos beneficios, puesto que los clientes, alentados por los bancos, sustituyen las monedas y los billetes por las tarjetas y los monederos electrónicos como medios de pago. Esto provoca un aumento tanto del número de cuentas bancarias como del importe medio de sus saldos. En conclusión, al proporcionar estos sistemas de pagos, los bancos aumentan sus ingresos, pues disponen de un volumen mayor de saldos positivos y aplican intereses deudores a los negativos.

2. La utilización del euro por parte del ciudadano durante el período de transición

Idealmente, durante este período los ciudadanos deberían ir adoptando el uso del euro progresivamente, de modo que el 1 de enero del 2002 bastara con completar el cambio de billetes y monedas.

Aunque sea difícil de materializar, una buena justificación sería el tiempo y el esfuerzo que todos deberemos invertir para adquirir la memoria de los precios y los valores en euros. En otras palabras, el ciudadano consumidor no sólo deberá memorizar precios en euros totalmente diferentes para las compras habituales de productos y servicios sino que, lo que es más difícil, también tendrá que relacionar estos nuevos precios entre ellos, es decir, considerar las diferencias de valor.

La doble indicación de precios ayudará. Este sistema se está introduciendo progresivamente a raíz del acuerdo voluntario que las organizaciones de consumidores y las asociaciones profesionales de los sectores del comercio de distribución, el turismo, la artesanía y las PYME alcanzaron el 30 de mayo de 1998.

Pero, en cualquier caso, es posible que no resulte suficiente, pues si el consumidor sigue pagando con su unidad monetaria nacional, es poco probable que preste total atención a la etiqueta con el precio en euros, cosa que deberá hacer si desea pagar en euros.

La progresiva utilización del euro dependerá de lo siguiente:

- *La voluntad de los signatarios del acuerdo de 30 de mayo de 1998 de aceptar, además de la doble indicación de precios, el cobro en euros.* Obviamente, los intermediarios financieros, como bancos, agencias de valores y sociedades de seguros, aceptan los pagos en euros. Con algunas excepciones, también los aceptan las administraciones públicas y las empresas de utilidad pública.
- *La disponibilidad de medios de pago específicos en euros.* Los más útiles (es decir, los billetes y las monedas) no están disponibles. Los cheques sí, pero en talonario aparte. Los pagos específicos en euros se pueden realizar con tarjeta si el terminal de pago distingue entre ambas unidades monetarias: euros o unidad monetaria nacional, aunque a menudo indican el importe en ambas unidades.
- *La motivación de los ciudadanos para pagar en euros.* Este es el mayor obstáculo, pues los ciudadanos tienen libertad para pagar en su unidad monetaria nacional hasta el fin del período de transición. De hecho, la costumbre y la ausencia de una clara ventaja derivada de pagar en euros puede inducir a la mayoría a seguir haciendo lo que siempre ha hecho. El miedo a la confusión también supone un obstáculo, por ejemplo, si para pagar en euros se ha de llevar otro talonario de cheques.

Evidentemente, es posible que algunas categorías de la población se familiaricen rápidamente con el euro. Esto puede ocurrir, por ejemplo, entre las personas que viven en áreas fronterizas, las que están profesionalmente relacionadas con las actividades transfronterizas como el turismo o el transporte, o las empresas o incluso los sectores que operan con euros, como la agricultura y las industrias derivadas de ella.

No obstante, es probable que la mayor parte de la población del área del euro siga utilizando la moneda que le resulta familiar, por simple costumbre y por falta de un motivo convincente para cambiar, lo que conllevará un doloroso choque al final del período de transición.

Esta triste perspectiva ha generado una abundancia de actividades de información y comunicación por parte de la Comisión Europea, las autoridades nacionales, los intermediarios financieros y las organizaciones de consumidores y otros grupos de población específicos. Los métodos empleados incluyen folletos, hojas informativas, números de teléfono y fax exclusivos, correo electrónico, Internet y anuncios televisivos.

Por otra parte, la Comisión ha creado proyectos piloto destinados a los grupos que necesitan modos de comunicación específicos: los ancianos, las personas con minusvalías visuales o auditivas y los grupos de población con dificultades económicas.

No obstante, nos vemos obligados a concluir que el cambio al euro por parte de los ciudadanos aún no ha empezado y, por desgracia, el ámbito en el que menos se utiliza es en el de los pagos, donde más importante resulta adquirir una memoria de los precios y valores en euros.

No bastará con ofrecer más información para mejorar la situación. Una comunicación más específica puede motivar a muchas personas pero, para conseguir que el público en general escoja el euro en lugar de la unidad monetaria que le es familiar, harán falta incentivos. Si ni aun así se obtienen resultados, es posible que la doble indicación de precios se continúe utilizando durante mucho tiempo tras el período de transición.

Parte 2: LA INTRODUCCIÓN DE LOS BILLETES Y LAS MONEDAS DE EURO

A partir del 1 de enero del 2002, se pondrán en circulación los billetes y las monedas de euro y se retirarán los billetes y las monedas nacionales. Unos 12.000 millones de billetes y 50.000 millones de monedas estarán listos para proceder a este cambio (*véase el capítulo VII*).

Los temas clave de esta operación decisiva son:

1. Las comisiones bancarias

La Recomendación de la Comisión de 23 de abril de 1998 sobre las comisiones bancarias por la conversión a euros estipula que los bancos deberían facilitar el canje gratuito de las cantidades "de uso doméstico" de sus clientes. Los bancos que deseen proceder de otro modo deberán informar a sus clientes, aunque nada indica que pretendan hacerlo. En España, las comisiones están prohibidas por ley, y en otros países las prohibiciones están pendientes de decisión.

Sin embargo, aunque el sector bancario está de acuerdo en no aplicar comisiones, espera que los bancos centrales compartan la carga y el coste de la operación.

En la mayoría de los países se permite al sector bancario definir las cantidades "de uso doméstico", aunque en otros los establece la ley. Los importes varían entre ningún límite (Finlandia, Luxemburgo, España) y 250 euros (propuesto en los Países Bajos).

Cabe destacar que la cuestión del cambio de billetes por parte de quienes no sean clientes de los bancos sigue pendiente. Se cobrarán comisiones para el cambio de billetes de otros países del área del euro.

2. Doble circulación de billetes y monedas

El Reglamento sobre la introducción del euro estipula que el período de doble circulación de billetes y monedas de curso legal, tanto en euros como en la unidad monetaria nacional, debería limitarse a seis meses como máximo. Las leyes nacionales pueden reducir este máximo.

El enfoque adoptado (provisional, en la mayoría de los casos) varía de unos países a otros. Los Países Bajos apuestan por un período de cuatro semanas. Otros (Austria, Bélgica, Francia, Alemania, Irlanda y Luxemburgo) prevén períodos de entre 6 semanas y 3 meses. Algunos aún están realizando estudios de viabilidad. Últimamente parece que se está alcanzando un consenso sobre un período máximo de dos meses.

3. *Cuestiones de organización*

a) *Sistema de cuota de entrada*

Consiste en proporcionar existencias de billetes y monedas de euros a determinados sectores económicos antes del 1 de enero del 2002. Por ejemplo:

- A los bancos, que podrán así ofrecer a sus clientes la posibilidad de retirar billetes de euros de los cajeros automáticos desde el 1 de enero del 2002.
- A los minoristas, para permitirles devolver el cambio en euros a partir de la misma fecha.
- A los consumidores: Podrían ofrecerse "equipos para principiantes" antes del 1 de enero del 2002 (aunque los billetes y las monedas no se podrían gastar en esa fase), del mismo modo que los turistas pueden obtener moneda extranjera antes de viajar a otro país.

Sin duda, este tipo de medidas aceleraría el cambio.

El BCE está de acuerdo con la propuesta del sistema de cuota de entrada para los bancos y minoristas. Se considera adecuado un período de entre uno y tres meses antes del "día E". Sin embargo, ciertos argumentos legales y el riesgo de la circulación prematura de billetes y monedas de euros obstaculizan la utilización del mismo sistema con los consumidores.

b) *Seguridad, transporte y capacidad de almacenamiento*

Los 12.000 millones de billetes y 50.000 millones de monedas previstos representan unas 13.500 y 250.000 toneladas y un volumen de 80.000 y 500.000 contenedores respectivamente. Estas cifras ilustran la importancia del sistema de cuota de entrada.

Todos los países necesitarán aumentar la capacidad de transporte. Se están debatiendo varias opciones, aunque por el momento no se ha tomado ninguna decisión.

- Los bancos esperan que sus bancos centrales carguen con los costes de los servicios de transporte y seguridad adicionales.
- Una de las propuestas para reducir el riesgo y el transporte es la invalidación de los billetes nacionales *in situ* en los bancos privados.
- Otra podría consistir en una campaña para fomentar la entrega de las monedas nacionales antes del "día E".

c) *Adaptación de los cajeros automáticos*

A finales de 1998 se instalaron 140.000 cajeros automáticos en el área del euro. Se calcula que el 70% de los billetes de euros se distribuirá a través de los mismos, por lo que su conversión supone un importante requisito para un cambio rápido.

En Austria, Bélgica y Alemania, la conversión tendrá lugar de un día para otro. Los demás países han optado por un enfoque gradual y, en consecuencia, un cambio más lento.

Parte 3: EL D INTERNACIONAL DEL EURO ESARROLLO

El nacimiento del euro ha provocado esperanzas para algunos y temores para otros, pues, tarde o temprano, podría desafiar la posición del dólar estadounidense como moneda internacional dominante.

Las previsiones al respecto sólo pueden basarse en suposiciones, pues la posición internacional de una moneda no la proporciona una autorización oficial, sino los resultados de las elecciones realizadas por operadores públicos y privados de todo el mundo.

Muchas monedas desempeñan de forma natural un papel internacional como unidades de facturación y pago en el comercio exterior de *sus respectivos* países. Entre los países industrializados, los EE.UU. son los que obtienen mejores resultados. Pero la mayoría de los 200 países del mundo no pueden imponer su propia moneda para pagar sus importaciones y puede que incluso deseen cobrar sus exportaciones no en su propia moneda, sino en una moneda extranjera más fiable o utilizable, como el dólar estadounidense.

En realidad, este es el significado del papel "internacional" del dólar: su utilización *entre* terceros países de forma similar al modo en que se utiliza *dentro* de los EE.UU.

Efectivamente, el dólar, que a escala nacional se utiliza como unidad de cuenta, modo de pago y reserva de valor, desempeña las mismas funciones entre países, tanto para en el sector privado como en el público:

- *Sector privado*: Facturación y pago en dólares de las importaciones y exportaciones de bienes y servicios realizadas con países *diferentes* de los EE.UU.; tenencias de activos en dólares como depósitos, bonos, etc.
- *Sector público*: El dólar como "moneda ancla" para el tipo de cambio de sus monedas (paridad fija o móvil); elección del dólar como moneda de intervención para sus mercados de cambio; el dólar como principal moneda de reserva de sus bancos centrales.

Además de su utilización *entre* países, el dólar se puede utilizar *dentro* de un país determinado. La forma más conocida de la llamada "dolarización" es la utilización paralela de billetes de dólares en ciertas economías emergentes. Su forma más extrema (una posibilidad que se está considerando en Argentina) es la adopción del dólar como moneda nacional.

A. El papel internacional de un euro fuerte.

Aunque sigue siendo dominante, el papel internacional del dólar ha tendido a disminuir desde que también asumieron un papel internacional el marco alemán, el yen, la libra esterlina y el franco francés. En vísperas de la introducción del euro, el marco alemán se había convertido en una importante moneda internacional, aunque básicamente a escala regional como moneda central del SME: una moneda ancla, de intervención y de reserva para los demás participantes. El ecu también tuvo un papel como moneda internacional, al menos hasta la ampliación de los márgenes de fluctuación del MTC en 1993.

El 1 de enero de 1999 el euro se convirtió instantáneamente en una moneda de reserva e intervención internacional, al heredar el papel que hasta entonces habían desempeñado el marco alemán, el franco francés y el ecu (*véase el capítulo VIII*).

Más allá de este nivel inicial, las perspectivas de evolución del euro son prometedoras.

Un requisito importante es el peso económico. Cuanto mayor es un país, mayores son su PIB y su parte en el comercio mundial. En este sentido, el área del euro se puede comparar bastante favorablemente con los EE.UU.: la población europea es de 290 millones en comparación con los 278 millones de estadounidenses, el PIB de la primera asciende a 5,5 billones de euros frente a los 6,8 billones de los EE.UU. y aquélla es responsable del 18% de las exportaciones mundiales, en comparación con el 15% correspondientes a los EE.UU.

La existencia de mercados financieros en euros amplios, diversificados y activos también desempeña un papel clave en la evolución internacional de esta moneda. El 4 de enero de 1999 se produjo un principio prometedor, cuando los mercados financieros, de obligaciones y bursátiles de la UEM empezaron a operar en euros. Su poder de atracción sobre los prestatarios, prestamistas, emisores y otros operadores será mucho mayor que el de los antiguos mercados nacionales fragmentados.

Evidentemente, la política monetaria también tiene su importancia. El mandato constitucional del BCE para garantizar la estabilidad de los precios permitirá que el área del euro tenga una inflación baja (definida por debajo del 2%). Para conseguir que este objetivo sea duradero será necesaria una combinación coherente de la política monetaria única y las políticas presupuestarias nacionales de los Estados miembros de la UEM, bajo los auspicios del pacto de estabilidad y crecimiento. En función de la credibilidad que se pueda conceder a que esto suceda, se cumplirá otro requisito para la evolución del euro como moneda internacional destacada.

La inactividad ante el cambio puede, no obstante, obstaculizar la evolución del euro, pues cuanto más se utiliza una moneda en transacciones internacionales de todo tipo, más útil y económica resulta para otros posibles usuarios. El dólar posee esta ventaja denominada de "red".

B. Áreas específicas de la futura evolución del euro

Aunque la UEM constituye la base principal del euro, su evolución se ha apoyado desde el inicio en una base considerablemente más amplia.

1. La utilización del euro por parte de los países "PRE-IN" y los países terceros

Los países "PRE-IN" aportarán una contribución inmediata a la evolución internacional del euro, hasta que su participación en la UEM amplíe el área del euro¹ (*véase el capítulo IX*).

Para los países "PRE-IN", el euro es algo más que otra moneda extranjera. En este sentido, para Dinamarca y Grecia, que forman parte del MTC (Mecanismo de Tipos de Cambio), el euro se ha convertido en su ancla y desempeña un papel cada vez más destacado como moneda de intervención y de reserva.

Es probable que el sector privado de los países "PRE-IN" se vea afectado del siguiente modo:

- Los exportadores al área del euro tendrán que adaptarse a los precios más bajos que inducirá el euro, mientras que los importadores se beneficiarán de los mismos.
- Tanto los exportadores como los importadores verán reducida su capacidad de imponer sus propias monedas en las listas de precios, la facturación y el pago. Esto aumentará su exposición al riesgo de tipo de cambio.
- Probablemente se desarrollará la doble indicación de precios y el doble pago en el sector minorista, empezando por los centros turísticos y ampliándose cuando se introduzcan las monedas y los billetes de euros en los países "IN".

La utilización "interior" del euro (es decir, su utilización *entre* residentes de los países "PRE-IN") también se ampliará, pues las multinacionales locales pueden decidir aplicar un cambio al euro anticipado. Un estudio reciente ha revelado que varios grandes exportadores del Reino Unido fomentarán la utilización del euro entre sus proveedores nacionales.

La evolución del euro en los países "PRE-IN" se ve facilitada por la postura acomodadiza del sector financiero y de las autoridades nacionales, especialmente en el Reino Unido, donde el sector financiero ha adaptado sus sistemas de pago y liquidación para que la *City* de Londres pueda participar en el mercado interbancario global del euro, así como en los de moneda extranjera y bonos, en igualdad de condiciones que sus competidores del área del euro propiamente dicha (*véase el capítulo IX*).

Por el momento, los bancos de los países "PRE-IN" están más especialmente interesados en ofrecer servicios en euros a las empresas. Evidentemente, las cuentas en euros también están a disposición de los clientes particulares, al igual que las de toda moneda extranjera. No obstante, hasta el momento su número sigue siendo reducido y probablemente los particulares continuarán utilizando el euro de manera limitada, debido al riesgo de tipo de

¹La adhesión de Grecia se prevé para el año 2001. El ingreso de Dinamarca y Suecia se decidirá por referéndum, aunque todavía no se ha fijado ninguna fecha. El pasado mes de febrero, el gobierno del Reino Unido declaró su intención de solicitar la adhesión en el próximo Parlamento, probablemente hacia mayo del 2002. Si el resultado fuera favorable, se llevaría a cabo una preparación intensiva, tras la cual se podría prever la adhesión para principios del 2004.

cambio. Esta situación podría cambiar cuando se adopte la decisión de unirse a la UEM, si se llega a adoptar.

Los países de Europa Central y Oriental son los más cercanos al área del euro. Muchos de ellos son candidatos (o aspiran a serlo) a la adhesión a la UE. Con esta perspectiva, Hungría y Polonia prevén vincular sus respectivas monedas nacionales al euro, probablemente antes de que acabe el año. Los países que han confiado su recuperación económica a una junta de interventores, como Bulgaria o Estonia, sustituirán el marco alemán por el euro como moneda ancla. Por último, la paridad de tipo de cambio de Lituania combina el dólar con el euro al 50%.

En cuanto a los países mediterráneos (entre otros, Egipto, Turquía, Israel, Líbano, Túnez, Marruecos, Jordania y Argelia), aunque la mayor parte de sus intercambios comerciales la realizan con la UE, facturan en dólares, salvo algunas excepciones como Túnez o Marruecos. Lo mismo ocurre con su deuda externa y sus reservas de divisas. Pero es probable que la situación cambie para muchos de ellos, como ya ha ocurrido con los países africanos del área del franco francés que ahora están vinculados al euro.

Debido a la estrecha vinculación de América Latina con el dólar y de Asia con el dólar y el yen, estos países representan un desafío más difícil para el euro. No obstante, debido al avance mundial de la globalización de los sectores industrial y financiero, también en estas regiones cabe esperar un movimiento de diversificación a favor del euro.

2. La entrada del euro en los mercados financieros internacionales

La entrada del euro en el mercado de obligaciones internacional ha sido un éxito rotundo (*véase el capítulo IX*).

Durante el primer trimestre de 1999, las emisiones de obligaciones en dólares y en euros coincidieron en la cuota de mercado, que para ambos fue del 44%. Se trata de un resultado singular, pues antes de la UEM las emisiones combinadas de sus participantes nunca superó el 36%.

Además de los resultados, cabe mencionar otras evoluciones: un aumento de las emisiones de 1.000 millones de euros y superiores (una buena señal para la liquidez del mercado), un incremento de las emisiones empresariales (que indica una tendencia acelerada hacia la desintermediación) y un número mayor de emisores, así como un aumento de las compras por parte del Japón. La demanda de los EE.UU. no sufrió ninguna modificación.

Los mercados de cambio están experimentando otra evolución notable: el euro se está convirtiendo en una moneda "vehículo", es decir, ha empezado a utilizarse como "intermediario" para la compraventa de divisas. En la actualidad, ello sigue siendo en gran medida una prerrogativa del dólar estadounidense.

C. El euro y el Sistema Monetario Internacional

Debido que el peso económico de los EE.UU. y el del área del euro son comparables, el tipo de cambio euro/dólar será el que tenga mayor relevancia en el Sistema Monetario Internacional (*véase el capítulo X*).

Esta perspectiva desafía a los Estados miembros de la UEM y al BCE en dos sentidos:

1. Definición de la postura del área del euro en política monetaria exterior.

Hasta la creación de la UEM, los miembros de la UE tenían a menudo motivos para recordar el siguiente chiste de un ex Ministro del Tesoro estadounidense:

"El dólar es nuestra moneda, pero es vuestro problema".

Efectivamente, por aquellos tiempos un flujo de dólares procedente de los EE.UU. incidió directamente en el marco alemán, empujándolo y dejando a los socios de Alemania en el MTC la ingrata tarea de alzar sus propias monedas mediante intervenciones en el mercado de cambio y aumentos del tipo de interés para mantener su vínculo con el marco alemán.

Hoy en día, la situación es diferente. Un flujo de dólares provoca el alza del euro, pero, al compartir una misma divisa, todos los participantes en la UEM suben con él. A diferencia de la posición con el MTC, su postura monetaria no se distorsiona.

También cabe destacar otro hecho: el comercio interior en el área del euro se ha convertido en comercio local. El comercio de la UEM con países terceros es el único que aún está expuesto al riesgo de tipo de cambio. No obstante, las exportaciones a estos países representan tan sólo el 13% del PIB de la UEM, una cifra ligeramente superior a la de los EE.UU. La utilización del euro como moneda de facturación para las exportaciones debería reducir aún más la exposición al riesgo de tipo de cambio de la UEM y dejarlo casi a la par con los EE.UU. De este modo, no sólo éste país, sino también la UEM, podría mostrar cierta despreocupación respecto a los movimientos del tipo euro/dólar.

Sin embargo, esto es sólo cierto para los pagos corrientes. Los movimientos de capitales, que constituyen la mayor parte de las transacciones del mercado de cambio, podrían aumentar notablemente las variaciones del tipo de cambio. En consecuencia, las dos áreas deberían estar preparadas para afrontar juntas el riesgo de que se produjeran alineamientos incorrectos y una volatilidad excesiva del tipo de cambio, fenómenos que perjudicarían a ambas.

2. La representación del área del euro en las instituciones monetarias internacionales.

A finales de 1998, el Consejo Europeo convino las modalidades de representación del área del euro en el Grupo de los Siete (G7), el Fondo Monetario Internacional (FMI) y en las misiones en países terceros. Sin embargo, las propuestas relativas al G7 –en cuya representación participarían el BCE y la Presidencia del Consejo euro-11, con la asistencia de la Comisión al Consejo– no se aceptaron. Los EE.UU., en particular, se opusieron a cualquier aumento del número de representantes europeos, por lo que a mediados de 1999 se modificaron las propuestas.

Estas dificultades derivan de la reticencia de los Estados miembros de la UEM a adaptar el formato de sus representaciones internacionales a las modificaciones institucionales provocadas por la UEM, y al mismo tiempo la ilustran.

Por otra parte, independientemente de su formato, una representación del área del euro, portavoz de once países, debería poder exponer opiniones comunes. Se trata de una exigencia considerable, pero resulta esencial si los Estados miembros de la UEM desean tener mayor influencia en los asuntos económicos y monetarios.

EURO ”RINNAKKAISVALUUTTANA” 1999–2002

EMU (talous- ja rahaliitto) käynnistyi tammikuun 1. päivänä 1999 yhdentoista jäsenvaltion tullessa mukaan, ja eurosta tuli näiden jäsenvaltioiden kansallinen valuutta.

Siirtymäkauden ajan, joka päättyy 31. joulukuuta 2001, ja vaikka vanhat kansalliset valuutat ovat lakanneet olemasta, näiden valtioiden kansalliset valuuttayksiköt säilytetään euroyksikön ei-desimaalisina *alaysikköinä*. Tämä yksikkö – yksi euro – jakautuu myös sadaksi sentiksi, euron toiseksi *alaysikköksi*.

Tämän kauden aikana maksujen suorittaminen ja sopimusten allekirjoittaminen jne. euroissa tai kansallisessa ”valuutassa” ovat oikeudellisesta näkökulmasta molemmat euron käyttämistä: edellisessä tapauksessa käytetään itse euroyksikköä, jälkimmäisessä yhtä sen kansallisista alaysikköistä.

”Ei pakkoa, ei kieltoa” –periaate pätee euroyksikön käytössä: jokainen voi vapaasti käyttää sitä, mutta kukaan ei ole velvollinen tekemään näin. Euron käyttö maksuvälineenä riippuu kuitenkin pankkisektorin tarjoamien euromääräisten maksupalvelujen saatavuudesta, koska euromääräisiä seteleitä tai metallirahoja ei ole saatavilla siirtymäkautena.

Siirtymäkauden lopussa – ts. 1. tammikuuta 2002 alkaen – kansalliset alaysikköt lakkaavat olemasta. Kaikista oikeudellisissa asiakirjoissa – laeissa ja hallinnollisissa määräyksissä, maksuvälineissä (seteleitä ja metallirahoja lukuun ottamatta), sopimuksissa jne. – esiintyvistä viittauksista niihin tulee automaattisesti viittauksia euroyksikköön asianmukaisella muuntokurssilla laskettuna. Euromääräiset setelit ja metallirahat otetaan käyttöön ja jäsenvaltioiden valuutat poistetaan käytöstä asteittain enintään kuuden kuukauden pituisena ajanjaksona. Kansalliset viranomaiset määräävät täsmällisen ajoituksen ja toteutustavat.

Osa 1: SIIRTYMÄKAUSI

Siirtymäkautta on perusteltu sillä, että näin mahdollistetaan euroon siirtymisen kitkaton sujuminen kaikkien asianosaisten tarpeiden mukaisesti (*katso luku I*).

Niinpä joillakin sektoreilla oli tarpeen siirtyä välittömästi euroon tammikuussa 1999. Näin tapahtui rahoitussektorilla. EKP:n (Euroopan keskuspankin) tuli toteuttaa rahapolitiikkaansa ainoastaan euroissa EMU:n alkamisesta lähtien. Lisäksi osallistuvien valtioiden hallitusten tuli laskea uudet velkansa liikkeeseen euroissa ja muuntaa myös velkakantansa euroiksi. Siten euroalueen raha-, valuutta-, joukkovelkakirja- ja osakemarkkinoiden edun mukaista oli olla valmiina ”big bang -tyyppiseen” siirtymään tuona samana päivämääränä.

Myös monien suurten yritysten edun mukaista oli ottaa euro käyttöön varhaisessa vaiheessa toimiensa rahallisena ”perustana”.

Kansalaisten puolestaan odotettiin olevan hidashiikkeisiä euron käyttöön siirtymisessä.

Näiden jotensakin ristiriitaisten tarpeiden edessä oli toteutettava periaatetta ”ei pakkoa, ei kieltoa” siten, että vastattiin mahdollisimman suuressa määrin jokaiseen niistä.

A. Euron käytön helpottaminen

Merkittäviä esteitä oli pyrittävä poistamaan.

- Kansallisissa laeissa, asetuksissa, sopimuksissa jne. määrättiin käyttämään kansallista valuuttaa. Tämä rajoitti merkittävästi mahdollisuutta valita euro.
- ”Ei pakkoa, ei kieltoa” –säännön soveltamiseen liittyi käytännössä ongelmia. Kuinka voitaisiin sovittaa yhteen yhden osapuolen toivomus käyttää euroyksikköä toisen osapuolen itsepintaisen vaatimuksen kanssa käyttää euron kansallista alayksikköä.

Nämä esteet voitettiin suuressa määrin seuraavin keinoin:

1. Euron käyttöönottoa koskevien asetusten tarjoama joustovara

Nämä asetukset (*katso luku II*) antoivat kansallisille viranomaisille mahdollisuuden korvata kansallinen valuuttayksikkö eurolla järjestäytyneillä tukkumarkkinoilla ja selvitys- sekä maksujärjestelmissä. Tämä suoritettiin asianmukaisesti ja se mahdollisti raha-, joukkovelkakirja-, osake- ja valuuttamarkkinoiden siirtymisen euroon heti EMU:n käynnistyessä.

Asetukset mahdollistivat pankeille ”välittäjänä toimimisen” maksujen kierrossa: ne saattoivat ts. suorittaa välttämättömät muunnokset, niin että asiakas voi antaa pankilleen euromääräisen maksumääräyksen, jonka vastaanottava pankki sitten maksaa saajalle hyvittämällä hänen kansallisen valuuttayksikön määräistä tiliään kyseisen euromäärän vastavalla.

2. EMU:un osallistuvien valtioiden euroa suosiva lähestymistapa

EMU:un osallistuvien valtioiden julkishallinto (*katso luku III*) jatkaa kansallisten valuuttayksiköidensä käyttöä sisäisessä kirjanpidossaan ja talousarvioissaan vuoden 2001 loppuun saakka. Alankomaat puolestaan on valinnut vähittäisen siirtymisen.

Kaikki EMU:un osallistuvat valtiot tarjoavat kuitenkin yrityksilleen ja itsenäisille ammatinharjoittajille mahdollisuuden valita euroyksikön ja kansallisen valuuttayksikön välillä suurimmassa osassa niiden ja julkishallinnon välistä rahoitusasioihin liittyvää yhteydenpitoa ja rahavirtoja. Tämä mahdollisuus tulee kyseeseen seuraavilla alueilla:

- yrityksen pääoman perustaminen tai sen arvon uudelleenmäärittely,
- lakisääteinen ja muu taloudellinen raportointi,
- pakollisten tilastojen antaminen tiedoksi,

- yrityksen kirjanpito,
- veromaksut,
- sosiaalivakuutusmaksujen ja kansallisten vakuutusmaksujen suorittaminen,
- verontarkastukset,
- veroilmoitusten kirjalliset tositteet.

Monet jäsenvaltiot kytkevät euron valintamahdollisuuden siihen, että yritys ottaa euron käyttöön kirjanpitoyksikkönään. Jotkut jäsenvaltiot eivät salli euron käyttämistä veroilmoituksissa eivätkä sosiaalivakuutusmaksuja ja kansallisia vakuutusmaksuja koskevissa ilmoituksissa.

Yksityishenkilöiden kohdalla euron valintamahdollisuudet ovat rajoitetummat.

Myös Euroopan komissio ja jäsenvaltioiden viranomaiset ovat tehneet euroa tukevia aloitteita. Niinpä kolmessa komission 23. huhtikuuta 1998 antamassa suosituksessa, jotka Ecofin-neuvosto vahvisti, käsiteltiin seuraavia kysymyksiä:

a) Euromuuntamisen pankkimaksut

Hyvän käytännön standardeja ehdotettiin: ne koskivat veloittamista maksujen muuntamisesta siirtymäkaudella ja tilien muuntamisesta siirtymäkauden lopussa sekä avoimuutta (todelliset muuntamiskurssit ja kaikki veloitukset näytettävä erikseen).

b) Hintojen ja muiden rahamäärien kaksoismerkintä

Vaikka komissio jätti nämä asiat ratkaistavaksi jäsenvaltioissa, se kuitenkin piti kiinni siitä, että kaksoismerkinnöissä esitettävät vasta-arvot lasketaan täsmällisten muuntokurssien mukaan, pyöristettynä lähimpään euron senttiin, ja asetetaan selvästi esiin. Liiallisen taakan välttämiseksi kaksoismerkinnät voidaan rajoittaa käytettäväksi ainoastaan lopullisen hinnan kohdalla.

c) Vuoropuhelu, seuranta ja tiedotus

Tämän otsikon alle on koottu kaupan alan järjestöjen ja kuluttajajärjestöjen väliset kaksoishinnoittelua koskevat sopimukset, suurten yritysten aloitteet pk-yritysten siirtymän helpottamiseksi, seurantakeskusten perustaminen valvomaan euroon siirtymistä, tiedostamisen lisääminen ja kohdennettu tiedotus, opettajien kouluttaminen ja opetusmateriaalin valmistelu.

Kesäkuun 30. päivänä 1998 jakelusektoria, matkailua, käsiteollisuutta ja pk-yrityksiä edustavat liitot allekirjoittivat kuluttajajärjestöjen kanssa sopimuksen kaksoishinnoittelua koskevista vapaaehtoisista menettelysäännöistä.

3. Pankkien tarjoamat euroon liittyvät palvelut

Innokkaina varmistamaan itselleen osuuden euromarkkinoista, pankit ja muut rahoituslaitokset suorittivat välttämättömät valmistelut voidakseen tarjota asiakkailleen laajan valikoiman erilaisia ”eurotuotteita” heti EMU:n alusta alkaen (*katsota luku IV*).

Erityisesti pankit mukauttivat tiliensä hoidon ja tiliotteensa, antaen jälkimmäisissä saldon tiedoksi euroissa, mikäli tiliä pidettiin kansallisissa valuuttayksiköissä, ja päinvastoin.

Useimmat paikallisten valuuttayksiköiden määräiset maksujärjestelmät ovat nyt saatavilla myös euromääräisinä.

Seteleiden vaihtoa varten pankit ovat noudattaneet komission suositusta: osto- ja myyntikurssin erona annettavasta hintailmoituksesta luovuttiin ja se korvattiin muuntokurssin ja perittyjen veloitusten ilmoittamisella erikseen. Tuloksena oli, että pankkien veloittamat maksut, jotka niillä oli tapana niputtaa yhteen kurssiriskinsä kanssa ja sisällyttää osto- ja myyntikurssien väliseen eroon, eritellään nyt selkeästi. Tästä on kuitenkin syntynyt vaikutelma, että pankit ovat veloittaneet uusia maksuja.

Samaa käytäntöä noudatetaan, kun käteistä nostetaan tililtä pankkiautomaatista ulkomailla: osto- ja myyntikurssin erona annettava hintailmoitus on hylätty, veloitukset eritellään. Hinnoittelusuunnitelmia on muutettu. Kokonaisuutena ottaen nostot ovat halventuneet kaikkialla, lukuun ottamatta hyvin pienten summien nostoa joissakin maissa.

Mitä tulee kotimaisiin shekkeihin, ne on tarkoitettu pääasiallisesti kotimaiseen käyttöön. Shekkien erilaiset formaatit ja kielet, shekkejä koskevan lainsäädännön erot, rajat ylittävän shekkien sähköisen käsittelyjärjestelmän puuttuminen, perintämaksut jne. selittävät sen, miksi niitä ei helposti hyväksytä ulkomailla ja miksi niiden lunastamisesta peritään ulkomaisessa pankissa korkeat maksut. Tämä pätee myös äskettäin luotuihin kotimaisiin euromääräisten maksujen suorittamiseen tarkoitettuihin shekkeihin.

Euroshekin kohdalla tilanne on erilainen, sillä se on standardisoitu tuote, joka sopii niin kotimaiseen kuin rajat ylittävään käyttöön.

Korteilla (luottokortit, maksukortit jne.) suoritettavat maksut lisääntyvät edelleen nopeasti. Pankit pyrkivät edelleen edistämään niitä, koska ne ovat vähemmän kalliita käsitellä kuin shekit, ja kortteihin liittyvät petokset on helpompi saada selville. Mahdollisuus maksaa euroissa pankkikortilla riippuu myyntipisteen tietokonepääteen kyvystä käsitellä euroa. Näiden päätteiden mukauttaminen on meneillään, mutta edistyy eri maissa eri nopeudella riippuen siitä, kuinka suuri määrä päätteitä on mukautettava tai korvattava uudella.

Sähkörahakukkarot kehitettiin alunperin palvelemaan pieniin maksuihin liittyviä kotimaisia tarpeita, käytettäväksi ruokakaupassa, pysäköintimittarissa, yleisöpuhelimessa jne. Eri jäsenvaltioiden ohjelmat saadaan todennäköisimmin siirtymäkauden lopulla yhteensopiviksi ja siten varmistetaan näiden korttien rajat ylittävä käyttö.

Kansalliset tilisiirtoja ja suoraveloitusta koskevat maksujärjestelmät on molemmat mukautettu euroon, mutta ainoastaan kotimaan sisällä.

Koko Euroopan kattavaa suoraveloitujärjestelmää ollaan kehittämässä.

Rajat ylittäviin tilisiirtoihin liittyvät pankkimaksut ovat alentuneet. Kuitenkin valuuttakurssiriskin poistuminen on ainoa kansallisten tilisiirtojärjestelmien rajat ylittävien toimien kustannuksia vähentävä osatekijä näiden järjestelmien ollessa yhä pohjimmiltaan yhteensopimattomia. Tämän seurauksena nämä siirrot – enimmäkseen arvoltaan vähäisiä maksuja – suoritetaan yhä yleensä ”kirjeenvaihtopankkien” verkoston kautta.

Tämän tilanteen parantamiseen tarvitaan aikaa ja resursseja, mutta markkinavoimat tulevat kiihdyttämään muutosvauhtia.

B. Euroon siirtyminen muussa liike-elämässä kuin rahoitusallalla

Yrityssektori on suuressa määrin tukenut EMU:a, koska se poistaa valuuttakurssiriskin ja parantaa makrotaloudellista ympäristöä alempien korkojen, hintavakauden ja terveellä pohjalla olevan julkistalouden kautta.

Tutkimukset ja selvitykset ovat paljastaneet, että yritysten reaktio euron käyttöönottoon on riippunut seuraavista seikoista:

- *yrityksen koko*: lähes kaikki yritykset, joiden palveluksessa on yli 200 työntekijää, ovat valmistautumassa siirtymään, alle 20 työntekijän yrityksistä hyvin harvat tekevät näin;
- *kansainvälistymisen vaikutus*: vientiyrityksissä ja niissä, jotka joutuvat kilpailemaan kotimarkkinoillaan, asiasta ollaan paremmin tietoisia;
- *osasto, josta on kyse*: useimmat yritykset näkevät siirtymän tilinpitoon ja rahoitukseen liittyvänä kysymyksenä. Sen tärkeimmät seuraamukset kuten se, miten hintojen vertailtavuus ja lisääntyvä pääsy rajat ylittäville markkinoille vaikuttavat kaupankäyntiin, on laajalti jätetty huomiotta. Tämä on vakava puute, joka tuo selvästi esiin kohdennetun tiedotuskampanjan tarpeellisuuden;
- *maantieteellinen sijainti*: maiden välillä on huomattavia eroja sen suhteen, kuinka paljon niiden yrityksillä on tietoa valmistautumisesta siirtymään;
- *toimintasektorit*: vähittäismyynti ja muut palvelusektorit, esimerkiksi matkailu, ovat eniten huolissaan markkinoiden tulevasta kehityksestä. Itse asiassa matkailijat ovat jo alkaneet maksaa euroissa luottokortilla, ja ainakin yksi suuri matkailualan yritys julkaisee hintaluettelon kaksoishinnoin ja tarjoaa mahdollisuutta maksaa euroissa luottokortilla. Vuoden 1999 ensimmäisen neljänneksen aikana lähtömaan mukaan laskettujen euromaksujen suhteellinen osuus vaihteli 2,5 %:n ja 7,5 %:n välillä.

Euron käytön tiellä olevien esteiden joukossa tärkein psykologinen este on euromääräisten metallirahojen ja seteleiden puuttuminen, mikä vaimentaa kiireellisyyden tunnetta. ”Ei pakkoa, ei kieltoa” –periaate kannustaa myös omaksumaan asenteen ”odotetaan ja katsotaan”. Seurauksena on, että atk-ohjelmistojen päivitys alkaa olla myöhässä.

Lisäksi useimmat yritykset eivät ole havainneet, mitä euro merkitsee kilpailun kannalta.

Julkishallinnon tarjoamat vajavaiset euron käyttömahdollisuudet ovat haitta. Joissakin maissa sosiaaliturvaa koskevat ilmoitukset on itse asiassa yhä tehtävä kansallisissa valuuttayksiköissä.

Yhtenäisvaluutta paljastaa koko Euroopan laajuisten rajat ylittävien välineiden puuttumisen. Viivästymiset ja käsittelykulut sekä erot pankkitakuita ja rahallisia vakuuksia koskevissa laeissa ovat turhauttavia pienten yritysten ja yleisön kannalta.

Tämä epätydyttävä tilanne tulisi korjata:

- ei lisäämällä tiedotusta – pk-yritykset ovat hukkumassa siihen – vaan suorilla yhteydenotoilla. Suuret yritykset voivat olla tärkeässä roolissa pienten yritysten tiedostuksen lisäämisessä, esimerkkeinä mainittakoon Siemensin ja Auchanin kokeilut;
- julkishallinnon ja erityisesti paikallishallinnon tulisi omaksua keskeinen rooli yritysten kannustamisessa euron käyttöön;
- nykyisille rajat ylittäviin maksuihin liittyville ongelmille tulisi löytää ratkaisut.

C. Kansalaiset ja euron käyttö

Useimmille euroalueen kansalaisille euron syntymä oli ennen kaikkea mediatapahtuma. Itse asiassa mikään ei muuttunut heidän elämässään, sillä he jatkoivat alempiarvoiseen asemaan joutuneiden valuuttojensa käyttämistä entiseen tapaan piittaamatta siitä tosiasiasta, että he oikeastaan käsittelivät euron alayksikköjä, uutta valuuttaansa (*katso luku VI*).

1. Alkuvaikeudet

Kahdella kuluttajia koskevalla alueella on kuitenkin ilmennyt huolestumista:

a) euroalueen seteleiden vaihtokustannukset

Euroopan komission annettua suosituksensa pankit eivät enää ilmoita osto- ja myyntikursseja euroalueen seteleiden käsittelyssä, vaan nykyään ne veloittavat erillisen maksun, joka lisätään kiinteän vaihtokurssin mukaiseen hintaan.

Vaihtokurssiriskin poistuminen on alentanut näitä maksuja edelliseen kurssierona perittyyn hintaan nähden; kuitenkin alentumisen määrä, joka lisäksi vaihtelee pankkien välillä ja vielä enemmän eri maiden välillä, oli pettymys ja huolenaihe komissiolle ja Euroopan parlamentille.

Juridisesti ilmaistuna euroalueen setelit ovat materiaalisessa muodossaan euron kansallisia alayksiköitä. Lisäksi ne ovat EKPJ:n (Euroopan keskuspankkijärjestelmän) vastuita ja perustamissopimuksen mukaan kaikki kansalliset keskuspankit vaihtavat tiloissaan muiden osallistujien liikkeeseen laskemia seteleitä paikallisiin seteleihin nimelliskurssiin, ts. kiinteiden muuntokurssien mukaisesti ja ilman kuluja.

Koska keskuspankeilla on vain pieni määrä omia toimipisteitä, laajan yleisön on kuitenkin turvaututtava lähipankkiinsa, joka on luonnollisesti oikeutettu perimään käsittelymaksun siitä, että se toimii keskuspankin sijaisena.

Tästä seuraa, että kunkin keskuspankin tulisi omaksua johto- ja kustannustenjakorooli minkä tahansa pyydetyn euroalueen seteleiden toimittamisessa paikallispankeilleen ja ottaa takaisin

niiden ylimääräiset varannot. Päämääränä tulisi olla, että seteleiden vaihtamisesta perittävät pankkimaksut olisivat kaikkialla alhaiset.

b) rajat ylittävien maksujen suorittamisen kustannukset euroalueella

Pankkien asiakkaat ovat alkaneet valittaa korkeista maksuista, joita peritään heidän rajat ylittävistä maksuistaan euroalueella.

Vaikka pankit ovat parantaneet erilaisia kansallisia vähittäismyyntin maksujärjestelmiään, niin että ne ovat voineet käsitellä euromaksuja rinnakkain kansallisen valuuttayksikön määräisten maksujen kanssa *kotimaassa*, ne eivät kuitenkaan ole varmistaneet näiden järjestelmien yhteensopivuutta, jotta niillä kyettäisiin hoitamaan *rajat ylittäviä maksuja*. Seurauksena on, että euroalueella rajat ylittävät vähittäismyyntiin liittyvät (ts. arvoltaan pienet) maksut, suoritettiinpa ne euroyksiköissä tai missä tahansa sen kansallisista alayksiköistä, käsitellään yhä pääasiassa aikaa vievää ja kalliin ”kirjeenvaihtajapankkien” verkoston kautta.

Pankit ovat tietoisia siitä, että tämä tilanne on korjattava. Siirtymäkauden loppu näyttäisi luonnostaan lankeavalta tavoitepäivämäärältä, johon mennessä tämä tulisi tehdä. Se saattaisi kuitenkin olla kunnianhimoinen tavoite, sillä pankeille on tuskin liiketoiminnallista etua siitä, että ne perustavat rajat ylittävän järjestelmän, jonka maksut tulisi saattaa yhdenmukaisiksi tuetuista kotimaisista siirroista nykyisin perittävien maksujen kanssa. Vaihtoehtoisesti kotimaisista siirroista perittäviä maksuja voitaisiin korottaa.

Pankkien ei tulisi kuitenkaan tarkastella ”maksukysymystä” ainoastaan kustannuspuolelta. On olemassa myös tuloapuoli, sillä pankkien rohkaisemina ihmiset hylkäävät setelit ja metallirahat siirtyen käyttämään pankkikortteja ja sähkörahakukkaroita maksuvälineinä. Tämä johtaa sekä pankkitilien määrän että niiden keskimääräisten saldojen kasvuun. Loppupäätelmänä on, että tuomalla nämä maksujärjestelmät saataville pankit lisäävät tulojaan, koska tämän seurauksena ne voivat käyttää antolainaukseensa suuremman positiivisista tilisaldoista kertyvän määrän ja periä velkakorkoa negatiivisista saldoista.

2. Kansalaiset ja euron käyttö siirtymäkaudella

Ihannetapauksessa kansalaisten tulisi käyttää siirtymäkautta vähittäiseen euroon siirtymiseen siten, että 1. tammikuuta 2002 ainoa vielä toteuttamaton osa siirtymistä olisi seteleiden ja metallirahojen vaihtaminen.

Vaikka on epätodennäköistä, että näin tapahtuu, tärkein syy pyrkiä tähän on se aika ja vaivannäkö, joita opettelu hintojen muistamiseen euroissa ja euromääräisen arvoasteikon omaksuminen tulevat vaatimaan jokaiselta. Toisin sanoen kansalaiselta/kuluttajalta ei vaadita ainoastaan, että hän painaa mieleensä tavanomaisen hyödyke- ja palvelukorinsa täysin erilaiset eurohinnat vaan että hän myös suhteuttaa nämä uudet hinnat toisiinsa eli arvioi niiden ”arvoerot”, mikä on vielä vaikeampaa.

Kaksoishinnoittelu auttaa tässä. Kaksoishinnoittelua ollaan vähitellen ottamassa käyttöön sen jälkeen, kun kuluttajajärjestöt ja jakelualan, matkailun, käsiteollisuuden ja pk-yrityssektorin ammattijärjestöt solmivat vapaaehtoisen kaksoishinnoittelua koskevan sopimuksen 30. toukokuuta 1998.

Kuitenkaan kaksoishinnoittelu ei yksinään riitä. Jos kuluttaja edelleen suorittaa maksunsa kansallisessa valuuttayksikössään, hän ei todellakaan todennäköisesti täysin huomioi eurohinnan merkintää. Sen sijaan hän varmasti huomioi sen, jos hän haluaa maksaa euroissa.

Tuleeko näin käymään, riippuu seuraavista seikoista:

- *30 toukokuuta 1998 solmitun sopimuksen allekirjoittajien halukkuus hyväksyä hintojen kaksoismerkinnän lisäksi myös se, että niille maksetaan euroissa.* Luonnollisesti rahoituksen välittäjät kuten pankit, pörssimeklarit, vakuutusyhtiöt jne. hyväksyvät euromääräiset maksut. Eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta myös julkishallinto ja yleishyödylliset yhtiöt hyväksyvät ne.
- *Erityisten euromääräisten maksuvälineiden saatavuus.* Hyödyllisimmät – ts. euromääräiset setelit ja metallirahat – eivät ole saatavilla. Shekkejä on tarjolla, mutta tämä merkitsee, että on kannettava mukana kahta shekkivihkoa. Erityisiä euromääräisiä maksuja voi suorittaa pankkikorteilla, mikäli maksupäättee erittelee yksikön, jossa rahamäärä maksetaan, seuraavaan tapaan: euro *tai* kansallinen yksikkö. Tavallisesti päätteet kuitenkin ilmoittavat summan rinnakkain molemmissa yksiköissä.
- *Kansalaisten motivaatio maksaa euroissa.* Tämä on suurin kompastuskivi. Itse asiassa kansalaiset voivat vapaasti suorittaa maksunsa kansallisissa yksiköissä siirtymäkauden loppuun asti. Pelkkä tottumus ja se, ettei euroissa maksamisesta ole saatavissa selkeästi havaittua hyötyä, saattavat itse asiassa saada useimmat heistä toimimaan juuri näin. Sekaannusten pelko toimii myös esteenä, esimerkiksi kahden shekkivihkon kantamiselle.

On tietysti mahdollista, että jotkut väestöluokat saattavat nopeasti tottua euroon. Asia voisi olla näin esimerkiksi niiden henkilöiden kohdalla, jotka asuvat raja-alueilla tai jotka ovat ammattinsa puolesta tekemisissä rajat ylittävän toiminnan kanssa, esimerkiksi matkailun tai kuljetusten parissa jne. tai yrityksissä tai jopa aloilla, jotka toimivat eurojen pohjalta, esimerkiksi maanviljelyssä tai sen johdannaisaloilla.

Kuitenkin suurin osa euroalueen väestöstä todennäköisesti pysyttäytyy tutussa valuutassaan pelkästä tottumuksesta ja pakottavan syyn puuttumisen vuoksi, ja joutuu siten uuvuttavan, ”big bang -tyyppisen” muutoksen eteen siirtymäkauden lopussa.

Tämä synkkä tulevaisuudennäkymä on saanut Euroopan komission, kansalliset viranomaiset, rahoituksen välittäjät, kuluttajajärjestöt ja muut erityisten väestöryhmien edustajat toteuttamaan suuren määrän tiedotus- ja viestintätoimia. Menetelminä on käytetty esitteitä, tiedotuslehtiä, asialle omistettuja faksi- ja puhelinnumeroita, sähköpostia, internetiä ja tv-spotteja.

Lisäksi komissio on perustanut kokeiluhankkeita käsitelläkseen ryhmiä, jotka tarvitsevat erityisiä viestintätapoja: ikääntyneet, näkö- ja kuulovammaiset henkilöt, taloudellisia vaikeuksia omaavat väestöryhmät.

Tästä huolimatta on tultava siihen johtopäätökseen, että kansalaisten siirtyminen euroon ei ole vielä käynnistynyt. Ja valitettavasti se on lähtenyt liikkeelle vähiten maksujen alueella, missä sillä on eniten merkitystä euromääräisten hintojen muistamisen oppimisessa ja euromääräisen arvoasteikon omaksumisessa.

Lisätiedotus ei yksinään riitä parantamaan tätä tilannetta. Kohdennetumpi viestintä saattaisi motivoida monia; mutta jotta laaja yleisö saataisiin valitsemaan euro mieluummin kuin tuttu kansallinen valuuttayksikkö, tarvitaan kannustimia. Mikäli nämä eivät ole onnistuneita, hintojen kaksoismerkintää saatetaan joutua käyttämään vielä pitkään siirtymäkauden päättymisen jälkeenkin.

Osa 2: EUROMÄÄRÄISTEN SETELEIDEN JA METALLIRAHOJEN KÄYTTÖNOTTO

Tammikuun 1. päivästä 2002 alkaen euromääräisiä seteleitä ja metallirahoja lasketaan liikkeeseen, ja kansalliset setelit ja metallirahat poistetaan käytöstä. Noin 12 miljardia euromääräistä seteliä ja 50 miljardia euromääräistä metallirahaa tulee olemaan käsillä tämän siirtymän toteuttamiseksi (*katso luku VII*).

Tämän tärkeän operaation avainkysymyksiä ovat:

1. Pankkimaksut

Komission 23. huhtikuuta 1998 antama suositus hyvän käytännön standardeista määrää, että pankkien tulisi muuntaa asiakkaittensa yksityiskäyttöön tarkoitetut rahamäärät ilmaiseksi. Niiden, jotka aikovat menetellä toisin, tulisi tiedottaa tästä asianmukaisesti asiakkailleen, mutta ei ole nähtävissä mitään merkkejä siitä, että pankit tekisivät näin. Espanjassa maksujen periminen on lailla kielletty ja samanlaisia kieltoja on valmiustilassa odottamassa muuallakin.

Vaikka pankkisektori on hyväksynyt lähtökohdaksi sen, ettei maksuja peritä, se kuitenkin odottaa keskuspankkien jakavan taakan ja operaation kustannukset.

”Yksityiskäyttöön” tarkoitettujen rahamäärien määrittelemineen on jätetty pankkien vastuulle useimmissa maissa tai käsite on määritelty lailla joissakin maissa. Rahamäärien suuruus on vaihtelevasti määritelty rajattomaksi (Suomi, Luxemburg, Espanja) ja 250:ksi (ehdotettu Alankomaissa).

Olisi syytä panna merkille, että seteleiden vaihtaminen muille kuin pankin asiakkaille on vielä avoin kysymys. Muiden euroalueen maiden seteleiden vaihtamisesta peritään maksuja.

2. Seteleiden ja metallirahojen rinnakkaiskäyttö

Euron käyttöönottoa koskeva asetus määrää, että ajanjakso, jona sekä euromääräiset että kansallisen valuuttayksikön määräiset setelit ja metallirahat ovat laillisen maksuvälineen asemassa, tulisi rajoittaa enintään kuuden kuukauden pituiseksi. Tätä ajanjaksoa voidaan lyhentää kansallisella lailla.

Lähestymistapa, joka on omaksuttu – useimmissa tapauksissa varauksin – on erilainen eri maissa. Alankomaissa pyritään neljän viikon jaksoon. Muissa maissa (Itävallassa, Belgiassa, Ranskassa, Saksassa, Irlannissa ja Luxemburgissa) kauden pituuden ennakoarviot vaihtelevat kuudesta viikosta kolmeen kuukauteen. Jotkut maat suorittavat

toteutettavuustutkimuksia. Viime aikoina on näyttänyt siltä, että ollaan pääsemässä yksimielisyyteen korkeintaan kahden kuukauden kaudesta.

3. *Logistiikkaan liittyvät kysymykset*

a) Ennakkotoimitukset

Tämä tarkoittaa sitä, että tietyille taloudellisille sektoreille toimitetaan euromääräisten seteleiden ja metallirahojen varasto ennen 1. tammikuuta 2002. Esimerkiksi:

- pankeille, jotka voivat näin tarjota asiakkailleen mahdollisuuden nostaa euromääräisiä seteleitä pankkiautomaateista 1. tammikuuta 2002 alkaen;
- vähittäismyyjille, jotta he voivat antaa vaihtorahat euroissa edellä mainitusta päivämäärästä alkaen;
- kuluttajille: ”aloituspakkauksia” saattaa olla saatavilla ennen 1. tammikuuta 2002 (vaikka seteleitä ja metallirahoja ei vielä siinä vaiheessa voida käyttää maksuihin), samaan tapaan kuin matkailijat voivat hankkia ulkomaista valuuttaa jo ennen ulkomaan matkalle lähtöä.

Tällaiset toimet epäilemättä vauhdittaisivat siirtymistä.

EKP hyväksyy ehdotuksen pankeille ja vähittäismyyjille suunnatuista ennakkotoimituksista. Niiden toimituskaudeksi katsotaan riittävän 1-3 kuukautta ennen euron täysimittaisen käyttöönoton päivämäärää eli ”E-päivää”. Oikeudelliset perusteet ja euromääräisten seteleiden ja metallirahojen ennaikaisen liikkeeseen laskun vaara kuitenkin estävät kuluttajille suunnattavat ennakkotoimitukset.

b) Turvallisuus, liikenne ja varastointimahdollisuudet

12 miljardia seteliä ja 50 miljardia metallirahaa on yhtä kuin 13 500 ja 250 000 tonnia ja tilavuudessa mitaten 80 000 ja 500 000 konttia. Nämä luvut havainnollistavat sitä, miten tärkeitä ennakkotoimitukset ovat.

Kaikissa maissa kuljetuksissa tarvitaan lisäkapasiteettia. Erilaisista vaihtoehtoista keskustellaan, mutta mitään päätöksiä ei ole vielä tehty.

- Pankit edellyttävät keskuspankkiensa vastaavan lisäkuljetusten ja turvallisuuden kustannuksista.
- Yksi ehdotus riskien ja kuljetusten vähentämiseksi on, että kansalliset setelit mitätöidään yksityisten pankkien tiloissa.
- Toinen ehdotus voisi olla kampanja, jolla kannustettaisiin luovuttamaan kansalliset metallirahat ennen ”E-päivää”.

c) Pankkiautomaattien mukauttaminen

Vuoden 1998 lopussa euroalueelle asennettiin 140 000 pankkiautomaattia. On arvioitu, että 70 % kaikista euromääräisistä seteleistä tullaan jakamaan niiden kautta. Pankkiautomaattien nopea muuntaminen on näin ollen nopean siirtymisen edellytys.

Itävallassa, Belgiassa ja Saksassa siirtymä tulee tapahtumaan yhdessä yössä. Muissa maissa on valittu asteittäisempi menettelytapa ja siis hitaampi siirtymä.

Osa 3: EURON KANSAINVÄLINEN KEHITYS

Euron syntyminen on herättänyt joillakin tahoilla toiveita ja toisilla tahoilla pelkoja siitä, että se saattaisi ennemmin tai myöhemmin uhata USA:n dollarin asemaa hallitsevana kansainvälisenä valuuttana.

Kaikki yritykset käsitellä tätä kysymystä voivat olla vain arvelun luontoisia. Valuutalle ei todellakaan myönnetä kansainvälistä asemaa virallisella määräyksellä vaan se on seuraus julkisten ja yksityisten toimijoiden samanaikaisesti eri puolilla maailmaa suorittamista valinnoista.

Monet valuutat toimivat varsin luontaisesti kansainvälisessä roolissa *kotimaansa* ulkomaankaupan laskutuksen ja maksujen yksikkönä. Teollisuusmaista USA onnistuu parhaiten käyttämään omaa valuuttaansa näin. Mutta useimmat maailman noin 200:sta valtiosta eivät voi määrätä omaa valuuttaansa tuontiinsa liittyvien maksujen suorittamisen valuutaksi ja saattavat jopa haluta, että niiden vientiin liittyvät maksut tulevat kotimaisen valuutan sijasta luotettavammassa tai käyttökelpoisemmassa ulkomaan valuutassa, esimerkiksi USA:n dollareissa.

Tätä itse asiassa tarkoitetaan dollarin ”kansainvälisellä” roolilla: sen käyttöä kolmansien maiden *välillä* samalla tavoin kuin sitä käytetään USA:n *sisällä*.

Dollari, jota kotimaassa käytetään tilinpitoyksikkönä, maksuvälineenä ja arvon säilyttäjänä, palvelee todellakin samoissa tehtävissä myös kolmansien maiden välillä sekä niiden yksityisillä että julkisilla sektoreilla:

- *yksityinen sektori*: näiden maiden *muualle* kuin USA:han viemiin tai *muualta* kuin USA:sta tuomiin hyödykkeisiin ja palveluihin liittyvä laskutus ja maksut dollareissa; dollarivarojen pitäminen, esimerkiksi talletuksina, joukkovelkakirjoina, jne.;
- *julkinen sektori*: dollari näiden maiden valuuttojen vaihtokurssien ”ankkurina” (kiinteä tai liukuva sitominen dollariin); dollarin valitseminen väliintulovaluutaksi näiden maiden valuuttamarkkinoilla; dollari näiden maiden keskuspankkien pääasiallisena reservivaluuttana.

Sen lisäksi, että dollaria käytetään maiden *välillä*, sitä saatetaan käyttää myös tietyn maan *sisällä*. Tämän niin kutsutun ”dollarisoimisen” suosituin muoto on dollarimääräisten seteleiden käyttäminen rinnakkaisvaluuttana joissakin kehittyvissä kansantalouksissa. Sen

äärimmäisin muoto – harkittavana Argentiinassa – on dollarin ottaminen käyttöön kansallisena valuuttana.

A. Vahvan euron kansainvälinen rooli

Vaikka dollari on yhä hallitsevassa asemassa, sen kansainvälinen rooli on ollut vähenemässä, kun Saksan markka, jeni, punta ja Ranskan frangi ovat myös omaksuneet kansainvälisen roolin. Euron käyttöönoton kynnyksellä Saksan markasta on tullut tärkeä kansainvälinen valuutta, joskin pääasiassa alueellisesti Euroopan valuuttajärjestelmän (EVJ:n) keskeisenä valuuttana, muiden järjestelmään osallistuvien maiden ankkuri-, väliintulo- ja reservivaluuttana. Myös ecusta oli kehittymässä kansainvälinen valuutta, ainakin siihen saakka, kun valuuttakurssimekanismin (ERM:n) vaihteluväliä laajennettiin vuonna 1993.

Eurosta tuli välittömästi kansainvälinen reservi- ja väliintulovaluutta, kun se peri Saksan markan, Ranskan frangin ja ecun siihen saakka omaaman roolin (*katso luku VIII*).

Kun tarkastellaan tilannetta jatkossa, tämän aloitustason jälkeen, euron kehitystä koskevat tulevaisuudennäkymät ovat lupaavat.

Tärkein edellytys on taloudellinen painoarvo. Mitä suurempi maa on kyseessä, sitä suurempi on sen BKT ja sen osuus maailmankaupasta. Tässä suhteessa euroalue näyttäytyy melko suosiollisessa valossa vertailtaessa Yhdysvaltoihin. Euroalueen väestömäärä on 290 miljoonaa, kun USA:n vastaava luku on 278 miljoonaa; BKT:t ovat vastaavasti 5,5 miljardia ja 6,8 miljardia; ja euroalueen osuus maailman viennistä on 18 %, kun USA:n osuus on 15 %.

Laajojen, monipuolisten ja likvidien euromääräisten rahoitusmarkkinoiden olemassaolo näyttelee myös merkittävää osaa euron kansainvälisessä kehityksessä. Lupaavaan alkuun päästiin 4. tammikuuta 1999, jolloin EMU-alueen raha-, joukkovelkakirja- ja osakemarkkinat alkoivat toimia euroissa. Ne houkuttelevat ulkomaisia lainaajia, lainanantajia, liikkeeseenlaskijoita sekä muita toimijoita huomattavasti suuremmassa määrin kuin aiemmat pirstoutuneet, monista kansallisista markkinoista koostuneet markkinat.

Tietenkin myös rahapolitiikalla on merkitystä. EKP:n perustamissopimuksessa määrätty tehtävä, hintatason vakauden valvominen, johtaa alhaiseen inflaatioon (määritelmän mukaan alle 2 %) euroalueella. Jotta tähän tavoitteeseen päästäisiin kestävältä pohjalta, vaaditaan johdonmukaista eri politiikkojen yhdistelmää yhteisen rahapolitiikan ja EMUun osallistuvien valtioiden vakaus- ja kasvusopimuksen puitteissa harjoittamien kansallisten budjettipolitiikkojen välillä. Yksi lisäedellytys euron kehittymiselle tärkeäksi kansainväliseksi valuutaksi täytyy, mikäli on uskottavaa, että näin tapahtuu.

Muutoshaluttomuus saattaa kuitenkin haitata euron kehitystä. Itse asiassa mitä enemmän valuuttaa käytetään kaikentyypisissä kansainvälisissä toimissa, sitä käyttökelpoisemmaksi ja huokeammaksi se tulee muille mahdollisille käyttäjille. Dollarilla on tämä niin kutsuttu ”verkkoetu”.

B. Euron jatkokehityksen erityisalueita

Vaikkakin EMU-alue muodostaa euron kotikentän, sen kehitystä edistetään alusta alkaen huomattavasti laajemmalla pohjalta.

1. EMUun liittymistä valmistelevien maiden ja kolmansien maiden euron käyttö

EMUun liittymistä valmistelevat maat tulevat välittömästi myötävaikuttamaan euron kansainväliseen kehitykseen siihen asti, kunnes niiden tulo mukaan EMUun laajentaa varsinaista euroaluetta¹ (*Katso luku IX*).

Liittymistä valmisteleville maille euro ei ole vain mikä tahansa ulkomainen valuutta. Niinpä Tanskalle ja Kreikalle, jotka liittyivät ERM:ään (valuuttakurssimekanismiin), eurosta on tullut niiden valuuttakurssien ankkurivaluutta ja se näyttölee yhä tärkeämpää roolia väliintulo- ja reservivaluuttana.

Liittymistä valmistelevien maiden yksityiseen sektoriin kohdistuvat todennäköisesti seuraavat vaikutukset:

- euroalueelle vievät yritykset joutuvat mukautumaan euron aikaansaamaan alhaisempien hintojen ympäristöön, kun taas tuojat hyötyvät tästä;
- sekä viejillä että tuojilla on vähemmän mahdollisuuksia määrätä, että niiden omaa valuuttaa käytetään hinnastoissa, laskutuksessa ja maksuissa. Tämä lisää niiden valuuttakurssiriskejä;
- vähittäismyyntisektorilla kehitty todennäköisesti kaksoishinnoittelu ja kahden valuutan rinnakkaiskäyttö maksuissa, alkaen matkailukeskuksista ja laajentuen, kun euromääräiset metallirahat ja setelit otetaan käyttöön EMUun osallistuvissa maissa.

Kehitty myös euron ”kotimaista” käyttöä – ts. sen käyttöä liittymistä valmistelevien maiden asukkaiden välillä –, koska paikalliset monikansalliset yritykset saattavat päättää siirtyä euroon varhaisessa vaiheessa. Viime aikoina tehdyssä tutkimuksessa selvisi, että joukko suuria Yhdistyneen kuningaskunnan viejiä tulee kannustamaan Yhdistyneeseen kuningaskuntaan sijoittuneita tavarantoimittajiaan käyttämään euroa.

Euron kehittymistä liittymistä valmistelevissa maissa helpottaa rahoitussektorin ja kansallisten viranomaisten mukautuva asenne – erityisesti Yhdistyneessä kuningaskunnassa, missä rahoitussektori on mukauttanut maksu- ja selvitysjärjestelmänsä mahdollistaakseen sen, että Lontoon City toimii maailmanlaajuisilla euromääräisillä pankkien välisillä markkinoilla sekä valuutta- ja joukkovelkakirjamarkkinoilla samanarvoisessa asemassa kuin sen varsinaiselle euroalueelle sijoittuneet kilpailijat (*katso luku IX*).

Toistaiseksi liittymistä valmistelevien maiden pankit tuntevat enemmän kiinnostusta euromääräisten palvelujen tarjoamiseen yritysasiakkailleen. Euromääräiset tilit ovat tietenkin

¹ Kreikka suunnittelee liittyvänsä vuoteen 2001 mennessä. Tanskan ja Ruotsin mukaantulosta päätetään kansanäänestyksellä. Mitään päivämäärää ei ole vielä päätetty. Viime helmikuussa Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus ilmoitti periaatteellisesta aikomuksestaan hakea jäsenyyttä seuraavan parlamentin toimikaudella, mahdollisesti toukokuun paikkeilla vuonna 2001. Mikäli päädytään suosiolliseen tulokseen, sitä seuraa tiivis valmistelujen kausi, ja mukaantulon voitaisiin kuvitella tapahtuvan vuoden 2004 alussa.

myös yksityisten asiakkaitten saatavilla niin kuin sellaisia on missä tahansa muussakin ulkomaan valuutassa. Niiden lukumäärä on kuitenkin pysynyt pienenä tähän asti ja yksityishenkilöiden euron käyttö pysyy todennäköisesti rajallisena, kun otetaan huomioon kurssiriski. Tämä saattaisi muuttua, jos tai kun päätös EMUun liittymisestä tehdään.

Keski- ja Itä-Euroopan maat ovat lähimpänä euroaluetta. Monet niistä ovat EU:n jäsenehdokkaista – tai sellaisia maita, jotka pyrkivät jäsenehdokkaiksi. Tämän näkökulman huomioiden Unkari ja Puola suunnittelevat valuuttansa sitomista euroon mahdollisesti ennen vuoden loppua. Valuuttahallintomaat kuten Bulgaria ja Viro korvaavat Saksan markan eurolla ankkurivaluuttanaan ja Liettuan valuuttakurssi on sidottu dollarin ja euron yhdistelmään suhteessa 50/50.

Mitä tulee Välimeren alueen maihin – *muun muassa* Egyptiin, Turkkiin, Israeliin, Libanoniin, Tunisiaan, Marokkoon, Jordaniaan ja Algeriaan – suurin osa näiden maiden ulkomaankaupasta on EU:n kanssa käytävää kauppaa, mutta harvoja poikkeuksia kuten Tunisiaa ja Marokkoa lukuunottamatta kaupan laskutus tapahtuu pääasiassa Yhdysvaltain dollareissa. Näin on asia myös, mitä tulee näiden maiden ulkomaiseen velkaan ja niiden valuuttavarantoihin. Tämä asiointi tulee todennäköisesti muuttumaan monissa näistä maista. Muutos on jo tapahtunut Ranskan frangin alueeseen kuuluvissa Afrikan maissa, joiden valuutat on nyt kytketty euroon.

Latinalainen Amerikka ja Aasia muodostavat vaikeamman haasteen eurolle, kun otetaan huomioon niiden läheiset siteet dollariin ja jälkimmäisen osalta myös jeniin. Kun teollisen ja rahoitussektorin maailmanlaajuistuminen edistyy kaikkialla maailmassa, euroa suosivan monipuolistumissuuntauksen voidaan kuitenkin odottaa toteutuvan myös näillä alueilla.

2. Euron tulo kansainvälisille rahoitusmarkkinoille

Euron tulo kansainvälisille joukkovelkakirjamarkkinoille on ollut valtaisa menestys (*katso luku IX*).

Vuoden 1999 ensimmäisellä neljänneksellä dollari- ja euromääräiset kansainväliset joukkovelkakirjojen emissiot vastasivat toisiaan markkinaosuuksina mitattuna: molempien osuus oli 44 %. Tämä on merkittävä tulos, kun ennen EMUa siihen osallistuvien maiden emissioiden osuus ei koskaan ylittänyt 36:a %.

Euron volyymissä mitattavien saavutusten lisäksi myös seuraavat myönteistä kehitystä kuvaavat seikat tulisi mainita: vähintään 1 miljardin euron suuruisten emissioiden lukumäärän kasvu, mikä tietää hyvää markkinoiden likviditeetin kannalta; yritysten suorittamien emissioiden lukumäärän kasvu, mikä on merkki siitä, että ollaan siirtymässä kiihtyvällä vauhdilla suoraan rahoitustoimintaan ilman välittäjien käyttöä; liikkeeseenlaskijoiden puolella on enemmän uusia tulokkaita, kun taas sijoittajapuolella oli pantavissa merkille japanilaisten ostojen kasvu. USA:n kysyntä pysyi muuttumattomana.

Valuuttamarkkinoilla on tapahtumassa toinen merkittävä kehitys: eurosta on tulossa ”välivaluutta”. Toisin sanoen euroa on alettu käyttää ”välittäjänä” valuuttojen ostossa/myynnissä valuuttamarkkinoilla, vaikka tämä on nykyäänkin yhä hyvin suuressa määrin USA:n dollarille kuuluva etuoikeus.

C. Euro ja kansainvälinen valuuttajärjestelmä

Kun otetaan huomioon USA:n ja euroalueen vastaavat taloudelliset painoarvot, euro/dollarikurssi on se valuuttakurssi, jolla tulee olemaan eniten merkitystä kansainvälisessä valuuttajärjestelmässä (*katso luku X*).

Tämä tulevaisuudennäkymä tarjoaa EMUun osallistuville maille ja EKP:lle haasteita kahdessa suhteessa:

1. Euroalueen ulkoisen rahapoliittisen asenteen määrittely

EMU:n luomiseen asti EU:n jäsenvaltioilla oli usein syytä muistaa USA:n entisen valtiovarainministerin letkautus:

”Dollari on meidän valuuttamme, mutta teidän ongelmanne.”

Noina aikoina USA:sta tuleva dollarivirta todellakin suuntautui suoraan Saksan markkaan nostoen sen kurssia ja jättäen Saksan kumppanit ERM:ssä huolehtimaan epäkiitollisesta tehtävästä: niiden oli nostettava omien valuuttojensa kurssia valuuttamarkkinoilla suoritettavilla tukioistoilla ja koron nostoilla säilyttääkseen kytkentänsä Saksan markkaan.

Nykyään asiat näyttävät erilaisilta. Euroalueelle suuntautuva dollarivirta nostaa euron kurssia, mutta kun EMUun osallistuvilla mailla on sama valuutta, kaikkien niiden valuutat nousevat yhdessä. Nyt niiden rahapoliittinen asenne ei vääristy, toisin kuin silloin, kun valuutta oli mukana ERM:ssä. On myös tarpeen korostaa erästä lisäpiirrettä: euroalueen sisäisestä kaupasta on tullut paikallista kauppaa. Vain EMUun osallistuvien maiden kaupan kolmansien maiden kanssa liittyy yhä valuuttakurssiriski. Vienti näihin maihin edustaa kuitenkin vain 13:a % EMU-maiden BKT:sta. USA:n kohdalla vastaava osuus on hieman pienempi. Euron käyttämisen viennin laskutusvaluuttana tulisi edelleen vähentää EMU-alueen alttiutta valuuttakurssiriskeille ja asettaa se lähes yhdenvertaiseen asemaan USA:n kanssa. Niinpä ei ainoastaan USA vaan myös EMU saattaisi hyvinkin suhtautua hieman välinpitämättömästi euro/dollarikurssin liikkeisiin.

Tämä on kuitenkin totta vain suhteessa juokseviin maksuihin. Pääomaliikkeet, jotka muodostavat valuuttamarkkinatoimien valtaosan, voisivat merkittävästi vahvistaa valuuttakurssien liikkeitä. USA:n ja EMU-alueen tulisi siis olla valmiita yhdessä puuttumaan molemmille haitallisiin poikkeamiin ja valuuttakurssien liialliseen epävakaisuuteen.

2. Euroalueen edustaminen kansainvälisissä rahapoliittisissa elimissä

Vuoden 1998 lopussa Eurooppa-neuvosto hyväksyi euroalueen edustamistavat G7-ryhmässä, Kansainvälisessä valuuttarahastossa (IMF:ssä) sekä valtuuskunnissa kolmansissa maissa. G7-ryhmää koskevia ehdotuksia – EKP ja euro-11-neuvoston puheenjohtaja olisivat molemmat mukana yhdessä neuvoston kanssa, jota komissio avustaisi – ei kuitenkaan hyväksytty. Erityisesti USA vastusti eurooppalaisten edustajien lukumäärän lisäämistä. Vuoden 1999 puolivälissä laadittiin siis muutetut ehdotukset.

Nämä vaikeudet johtuvat siitä, ja kuvastavat sitä, että EMUun osallistuvat valtiot ovat haluttomia mukauttamaan kansainvälisen edustuksensa muodon EMUn tuomiin institutionaalisiin muutoksiin.

Lisäksi euroalueen edustajien, saapa tämä edustus minkä muodon tahansa, tulisi kyetä esittämään yhteinen näkemys käsiteltävinä olevista asioista. Tämä on suuri, mutta olennainen vaatimus, mikäli EMUun osallistuvat valtiot haluavat enemmän sananvaltaa kansainvälisissä taloudellisissa ja rahapoliittisissa kysymyksissä.

L'EURO COMME 'DEVISE PARALLÈLE' 1999-2002

Le 1er janvier 1999, l'UEM (l'Union économique et monétaire) est entrée en vigueur dans onze États membres et l'euro est devenu la monnaie nationale de chacun d'eux.

Pendant une période transitoire allant jusqu'au 31 décembre 2001, et bien que les anciennes devises nationales aient cessé d'exister, ces pays ont conservé leurs *unités* monétaires respectives comme *sous-unités* non décimales de l'*unité euro*. Celle-ci est divisée en cent *cents*, son autre *sous-unité*.

Durant cette période, les opérations financières (paiements, conclusion de contrats, etc.), qu'elles soient en euros ou dans les devises nationales, représentent, d'un point de vue juridique, autant d'utilisations de l'euro, c'est-à-dire l'euro lui-même dans le premier cas et une de ses sous-unités nationales dans le second.

L'utilisation de l'unité euro suit le principe «pas d'obligation, pas d'interdiction»: chacun est libre de l'utiliser, mais personne n'y est contraint. Les pièces et les billets en euros n'étant pas disponibles pendant la période de transition, l'emploi de l'euro comme moyen de paiement dépend des services proposés par le secteur bancaire dans cette devise.

À l'issue de la période transitoire – c'est-à-dire dès le 1er janvier 2002 –, les sous-unités nationales cesseront définitivement d'exister. Toutes les références qui les désignent dans les actes juridiques – lois, règlements administratifs, moyens de paiement (à l'exception des billets et des pièces), contrats, etc. – deviendront automatiquement des références à l'unité euro, au taux de conversion applicable. Les billets et les pièces en euros seront introduits progressivement, tandis que ceux en monnaie nationale seront retirés de la circulation dans un délai maximum de six mois. Le calendrier et les modalités précises de ce processus seront fixés par les autorités nationales.

Partie 1 – LA PÉRIODE DE TRANSITION

La période de transition est destinée à garantir l'harmonie du passage à l'euro, en tenant compte des besoins de tous les acteurs concernés (*voir le chapitre I*).

Ainsi, certains secteurs, notamment le secteur financier, étaient désireux d'adopter immédiatement l'euro, dès janvier 1999. La BCE (Banque centrale européenne), par exemple, était tenue de mener sa politique monétaire uniquement en euros dès l'entrée en vigueur de l'UEM. Les gouvernements des pays qui participent à celle-ci étaient également censés émettre les nouveaux titres de la dette publique en euros et convertir l'encours. Dès lors, dans la zone euro, le marché monétaire, le marché des changes, celui des actions et celui des obligations avaient tout intérêt à être prêts à s'accommoder du «big-bang» à cette date.

Beaucoup de grandes entreprises avaient également intérêt à adopter rapidement l'euro comme monnaie de référence de leurs opérations.

Par contre, du côté des citoyens, on s'attendait à une certaine inertie.

Face à ces besoins quelque peu conflictuels, il a fallu mettre en œuvre le principe «pas d'obligation, par d'interdiction» d'une manière telle qu'il réponde autant que possible à chacun d'eux.

A. La facilitation de l'usage de l'euro

Plusieurs obstacles devaient être surmontés:

- les législations nationales, certains règlements, certains contrats, etc. imposaient l'utilisation de la devise nationale, ce qui limitait grandement la possibilité d'adoption de l'euro;
- l'application du principe «pas d'obligation, pas d'interdiction» se heurtait à des difficultés pratiques. Comment concilier, par exemple, le souhait d'une partie à une transaction d'utiliser l'euro avec l'insistance de l'autre partie pour utiliser la monnaie nationale?

Ces problèmes ont été largement résolus via les mécanismes ci-après.

1. La flexibilité des règlements sur l'introduction de l'euro

Ces règlements (*voir le chapitre II*) ont donné la possibilité aux autorités nationales de remplacer la devise nationale par l'euro dans les marchés de gros organisés et dans les systèmes de paiement et de compensation. Les gouvernements nationaux n'ont pas tardé à le faire, de sorte que leurs marchés monétaires, leurs marchés des changes, ceux des actions et des obligations ont pu passer à l'euro dès l'entrée en vigueur de l'UEM.

Ces règlements permettaient également aux banques d'«intervenir» dans le circuit des paiements, c'est-à-dire d'effectuer les conversions nécessaires de manière à ce qu'un client puisse donner un ordre de paiement en euros à sa banque et à ce que la banque destinataire puisse créditer le bénéficiaire qui le souhaite de la contre-valeur du paiement dans sa monnaie nationale.

2. La souplesse des États membres de l'UEM

Les administrations publiques des pays participant à l'UEM (*voir le chapitre III*) continueront d'utiliser leur monnaie nationale pour leur comptabilité et leurs budgets internes jusqu'à la fin de 2001, à l'exception des Pays-Bas, qui ont opté pour une transition progressive.

Cependant, tous les États membres de l'UEM laissent le choix aux entreprises et aux indépendants établis sur leur territoire d'utiliser soit l'euro, soit la monnaie nationale dans les communications et les flux financiers qu'ils entretiennent avec leurs administrations publiques. Les domaines couverts sont les suivants:

- la constitution ou le relibellé du capital des entreprises;
- les rapports statutaires et financiers;
- la communication des statistiques obligatoires;

- la comptabilité des entreprises;
- le paiement des impôts;
- le paiement des cotisations de sécurité sociale;
- les contrôles fiscaux;
- les pièces justificatives destinées aux déclarations fiscales.

Beaucoup d'États membres lient le choix de l'euro à l'adoption par les entreprises de la devise européenne comme unité comptable. Certains ne les autorisent pas encore à remplir leur déclaration fiscale ou à payer leurs cotisations sociales en euros.

Pour les particuliers, la gamme des options liées à l'euro est plus limitée.

La Commission européenne et les autorités nationales ont également pris des initiatives en faveur de l'euro. Ainsi en est-il des trois recommandations suivantes, adoptées par la Commission le 23 avril 1998 et entérinées par le Conseil Écofin.

a) Les frais bancaires de la conversion à l'euro

La Commission a proposé des normes de bonne pratique sur les frais de conversion des paiements durant la période transitoire, sur la conversion des comptes à la fin de cette période et sur la transparence (application du taux de conversion correct et indication séparée de tous les frais).

b) Le double affichage des prix et des montants monétaires

La Commission a laissé la compétence décisionnelle en la matière aux États membres mais insiste sur les éléments suivants: le calcul de la contre-valeur au taux de conversion correct, l'arrondissement au cent le plus précis et la clarté du double affichage. En outre, afin d'éviter la surcharge d'informations, la Commission a accepté que le double affichage soit limité aux prix finaux.

c) Le dialogue, le suivi et l'information

Cette recommandation rassemble les accords conclus entre les organisations commerciales et les associations de consommateurs sur le double affichage, les initiatives prises par les grandes entreprises pour faciliter le passage des PME à l'euro, la mise en place d'observatoires pour superviser cette transition, les actions de sensibilisation et les campagnes d'informations ciblées, la formation des enseignants et l'élaboration de matériel pédagogique.

Le 30 juin 1998, les associations représentatives du secteur de la distribution, du tourisme, de l'artisanat et des PME ont signé un accord avec les associations de consommateurs au sujet d'un code de conduite volontaire sur le double affichage.

3. Les services en euros offerts par le secteur bancaire

Soucieuses de conserver leur part du marché de l'euro, les banques et autres institutions financières ont pris les mesures nécessaires pour offrir à leurs clients une large gamme de produits en euros dès l'entrée en vigueur de l'UEM (*voir le chapitre IV*).

Les banques ont notamment adapté leurs systèmes de gestion des comptes et la présentation des extraits de compte, qui indiquent la contre-valeur des montants dans la monnaie nationale et en euros.

Elles ont également rendu la plupart de leurs services de paiement en devise nationale compatibles avec l'euro.

Pour le change de billets, les banques ont suivi la recommandation de la Commission: elles ont abandonné la marge de fluctuation et indiquent désormais séparément le taux de conversion et les frais appliqués. Le client connaît donc clairement les frais que les banques avaient l'habitude d'englober, avec leur risque de change, dans la marge entre le cours d'achat et le cours de vente. Cette nouvelle pratique a toutefois créé l'impression que les banques prélevaient de nouveaux frais.

Elles ont aussi appliqué cette pratique d'individualisation des frais aux retraits d'argent liquide à des distributeurs automatiques à l'étranger et ont modifié leurs systèmes de tarification. Dans l'ensemble, ces retraits sont devenus moins coûteux partout, sauf pour de très petites sommes dans certains pays.

Quant aux chèques nationaux, comme leur nom l'indique, ils sont essentiellement destinés à être utilisés sur le territoire du pays où ils ont été émis. Les différences du point de vue de leur conception, de leur langue, de la législation, l'absence de troncation transfrontalière, les frais d'encaissement, etc. sont autant de facteurs qui expliquent qu'ils sont mal acceptés à l'étranger et que leur encaissement dans une banque étrangère soit soumis à des frais élevés. Ce constat vaut aussi pour les nouveaux chèques nationaux destinés à effectuer des paiements en euros.

Pour les eurochèques, la situation est différente car il s'agit d'un produit standardisé qui peut être utilisé tant sur le territoire national qu'à l'étranger.

Les paiements par carte (de crédit, de débit, etc.) continuent de prendre de l'ampleur. Les banques en poursuivront la promotion car ils sont moins chers à traiter que les chèques et que les fraudes sont plus faciles à détecter. La possibilité de payer en euros à l'aide d'une telle carte dépend de l'eurocompatibilité des terminaux des points de vente. Leur adaptation est en cours et progresse différemment d'un pays à l'autre, en fonction du nombre de terminaux à adapter ou à remplacer.

Il faut également citer les porte-monnaie électroniques, qui étaient initialement destinés au paiement de petites sommes sur le territoire national (chez l'épicier, dans les parcmètres, les téléphones publics, etc.). L'interopérabilité entre les différents systèmes nationaux sera probablement réalisée pour la fin de la période de transition et permettra dès ce moment l'utilisation transfrontalière de ces cartes.

Les systèmes nationaux de paiement pour les virements et les prélèvements automatiques ont été adaptés à l'euro, mais seulement au niveau national.

L'élaboration d'un système paneuropéen de prélèvement automatique est en cours.

Les banques ont diminué leurs frais sur les virements transfrontaliers, mais l'élimination du risque de change est le seul élément qui ait permis une réduction du coût de ces opérations, les systèmes nationaux demeurant pour le reste incompatibles entre eux. Par conséquent, la plupart de ces virements – qui portent en général sur de petits montants – continuent d'être traités par les réseaux des «banques correspondantes».

L'amélioration de cette situation nécessitera du temps et de l'argent, mais les forces du marché en accéléreront le rythme.

B. Le basculement à l'euro dans le secteur commercial non financier

Le secteur privé (*voir le chapitre V*) est largement partisan de l'UEM car celle-ci a aboli le risque de change et amélioré l'environnement macroéconomique en abaissant les taux d'intérêt, en contribuant à la stabilité des prix et en imposant un assainissement des finances publiques.

Des études et des enquêtes ont révélé que la réaction des entreprises à l'introduction de l'euro a été déterminée par les facteurs suivants:

- *la taille de l'entreprise*: alors que presque toutes les entreprises de plus de 200 travailleurs se préparent à adopter l'euro, elles sont très peu nombreuses à avoir entamé ces préparatifs parmi celles de moins de 20 personnes;
- *l'effet de l'internationalisation*: les entreprises exportatrices et celles qui affrontent une concurrence sur leur marché national sont davantage sensibilisées à l'euro;
- *les départements concernés*: la plupart des entreprises considèrent le passage à l'euro comme une matière comptable et financière et en négligent largement des implications majeures, telles que les conséquences commerciales de la transparence des prix et du meilleur accès aux marchés transfrontaliers. Cette lacune grave souligne la nécessité d'une campagne de communication ciblée;
- *la localisation géographique*: il existe des différences profondes d'un pays à l'autre quant au degré d'information et de préparation des entreprises au passage à l'euro;
- *les secteurs d'activité*: le secteur de la vente au détail et ceux d'autres activités de services, comme le tourisme, figurent parmi les plus concernés par l'évolution future du marché. En effet, les touristes ont déjà commencé à payer en euros au moyen de leur carte de crédit et au moins une grande entreprise touristique publie ses tarifs en monnaie nationale et en euros et propose le paiement en euros par carte de crédit. Au cours du premier trimestre de 1999, les paiements dans la devise européenne ont atteint une proportion variant de 2,5 à 7,5 %, en fonction du pays d'origine du client.

Parmi les obstacles à l'utilisation de l'euro, l'absence de pièces et de billets est un gros obstacle psychologique qui relativise le degré d'urgence de l'adoption de la monnaie unique. De même, le principe «pas d'obligation, pas d'interdiction» encourage l'attentisme. Il en résulte que l'adaptation des logiciels informatiques prend elle aussi du retard.

À cela s'ajoute le fait que peu d'entreprises sont conscientes des implications de l'euro en termes de concurrence.

Le fait que les administrations publiques ne permettent pas que toutes les transactions avec elles s'effectuent en euros constitue également un handicap. Dans certains pays, par exemple, les déclarations de sécurité sociale doivent toujours être établies dans la devise nationale.

La monnaie unique met au grand jour l'absence d'instruments transfrontaliers paneuropéens. Les retards dans le traitement des transactions et leur coût, les différences dans les législations sur les garanties bancaires et financières sont autant de sources de frustration pour les petites entreprises et le grand public.

Cette situation pourrait être corrigée de la manière suivante:

- non pas en augmentant l'offre d'informations – les PME en sont inondées –, mais plutôt en intensifiant les contacts directs. Les grandes entreprises peuvent jouer un rôle majeur en améliorant la sensibilisation des petites, comme en témoignent les expériences menées par Siemens et Auchan;
- les administrations publiques et, en particulier, les administrations locales devraient jouer un rôle clé dans l'encouragement de l'utilisation de l'euro par les entreprises;
- il importe de trouver des solutions aux problèmes actuels des paiements transfrontaliers.

C. L'utilisation de l'euro par le citoyen

Pour la plupart des citoyens de la zone euro, la naissance de la monnaie unique fut surtout un événement médiatique. Rien n'a en effet changé dans leur vie puisqu'ils ont continué d'utiliser leurs devises nationales comme auparavant, ignorant qu'ils utilisaient en réalité des sous-unités de l'euro, leur nouvelle monnaie (*voir le chapitre VI*).

1. Des débuts hésitants

Des préoccupations ont surgi dans deux domaines qui touchent les consommateurs de près.

a) Les frais de change des billets dans la zone euro

Conformément à une recommandation de la Commission européenne, les banques n'utilisent plus de cours d'achat et de vente lorsqu'elles changent de l'argent liquide dans la zone euro, mais elles appliquent des frais distincts en plus du taux fixe de conversion.

La disparition du risque de change a diminué ces frais par rapport à autrefois, mais la faible ampleur de cette réduction qui, en outre, varie entre les banques et davantage encore entre les pays, est une source de déception et de préoccupation pour la Commission et le Parlement européen.

Du point de vue juridique, les billets des pays de la zone euro sont, matériellement, des sous-unités nationales de l'euro. De plus, ils constituent des éléments du passif du SEBC (le Système européen des banques centrales) et, conformément au traité, les banques centrales

nationales échangent au pair, contre des devises locales, les billets émis par les autres participants à l'UEM au taux fixe de conversion et sans frais.

Cependant, en raison de la rareté des agences des banques centrales, le grand public doit toujours s'adresser à sa banque «de proximité», qui est tout à fait en droit de prélever des frais de commission puisqu'elle agit pour le compte de sa banque centrale.

Il en ressort que les banques centrales devraient assumer une fonction de gestion et de partage des coûts en fournissant aux banques locales les billets de la zone euro dont celles-ci ont besoin et en reprenant leurs avoirs excédentaires, dans l'objectif de réduire les frais de change tous azimuts.

b) Le coût des paiements transfrontaliers dans la zone euro

La clientèle des banques se plaint des frais élevés qu'elles appliquent aux paiements transfrontaliers dans la zone euro.

En réalité, les banques ont adapté leurs différents systèmes nationaux de paiement de détail pour leur permettre, *au niveau national*, de traiter à la fois des paiements en euros et en monnaie nationale, mais elles n'ont pas instauré l'interopérabilité de ces systèmes pour les adapter aux opérations *transfrontalières*, de sorte que les paiements internationaux de détail (de faible valeur) à l'intérieur de la zone euro, qu'ils soient en euros ou en devises nationales, continuent d'être traités par le biais des réseaux des «banques correspondantes», ce qui nécessite du temps et de l'argent.

Les banques sont conscientes de la nécessité de corriger cette situation. La fin de la période de transition serait l'échéance idéale pour y parvenir, mais cette date est peut-être trop ambitieuse, car peu d'arguments commerciaux les poussent à mettre en place un système de paiement transfrontalier dont les frais devraient être alignés sur ceux prélevés sur les virements nationaux, qu'elles subventionnent abondamment, à moins de les augmenter.

Cependant, les banques ne devraient pas envisager ce problème uniquement du point de vue du coût. Elles devraient aussi s'arrêter à son aspect «recettes» à mesure que leurs clients, sous leur impulsion d'ailleurs, abandonnent l'utilisation de la monnaie fiduciaire au profit des cartes bancaires et des porte-monnaie électroniques. Cette évolution contribue à augmenter le nombre de comptes bancaires et le montant moyen de leurs soldes. En d'autres termes, en généralisant ces systèmes de paiement, les banques accroissent leurs revenus du fait qu'elles peuvent prêter un plus gros volume de soldes positifs et prélever des intérêts débiteurs sur les comptes en négatif.

2. L'utilisation de l'euro par le citoyen durant la période de transition

Idéalement, les citoyens devraient mettre cette période à profit pour passer progressivement à l'euro de manière telle qu'au 1er janvier 2002, il ne leur reste plus qu'à échanger leurs billets et leurs pièces de monnaie.

Il y a peu de chances que les choses se passent ainsi. Il faut pourtant inciter le citoyen à évoluer rapidement vers l'euro, ne serait-ce qu'en raison du temps et des efforts qu'exigera l'adaptation de sa mémoire aux prix et aux échelles de valeurs en euros. Le consommateur devra en effet mémoriser des prix complètement différents pour les biens et les services qu'il

a l'habitude d'acheter et il devra aussi, et ce sera plus difficile, relier ces nouveaux prix les uns avec les autres, c'est-à-dire évaluer leurs différences en termes de valeur.

Le double affichage des prix contribuera certainement à favoriser cette évolution. Il est mis en œuvre progressivement à la suite de l'accord volontaire signé le 30 juin 1998 entre les associations de consommateurs et les organisations professionnelles des secteurs de la distribution, du tourisme, de l'artisanat et des PME.

Toutefois, il ne suffira pas à provoquer le changement de comportement attendu de la part du consommateur. Si celui-ci continue de payer ses achats en monnaie nationale, les prix en euros capteront à peine son attention. En revanche, s'il a la volonté d'utiliser l'euro, il y sera nettement plus attentif.

Cela dépendra des éléments suivants:

- *la volonté des signataires de l'accord du 30 juin 1998 d'accepter d'être payés en euros*, à l'instar de ce que font déjà les intermédiaires financiers (banques, agents de change, compagnies d'assurances, etc.) et, à quelques exceptions près, les administrations publiques et les entreprises de services publics;
- *la disponibilité de moyens de paiement spécifiques en euros*. Les instruments les plus utiles (les billets et les pièces) n'existent pas encore. Des chèques en euros sont déjà en circulation, mais ils obligent les consommateurs à se déplacer avec deux chéquiers. Les cartes bancaires permettent d'effectuer des paiements en euros, à condition que les terminaux permettent de spécifier la devise utilisée (l'euro *ou* la monnaie nationale). Or, en général, ils indiquent les montants dans les deux devises;
- *la motivation des citoyens*. Il s'agit de la principale pierre d'achoppement. Les citoyens ont le loisir de continuer d'utiliser leur monnaie nationale jusqu'à la fin de la période de transition, et c'est ce qui risque fort de se passer, tant leurs habitudes sont tenaces et aussi parce qu'ils ne perçoivent aucun avantage à payer en euros. La crainte de la confusion (par exemple le fait de devoir se balader avec deux carnets de chèques) fait également obstacle à cette évolution.

Bien entendu, il est possible que certaines catégories de la population se familiarisent rapidement avec l'euro, comme les personnes qui habitent dans des régions frontalières, celles dont la profession implique des activités transfrontalières (comme le tourisme et le transport), ou encore celles qui travaillent dans des entreprises ou des secteurs qui utilisent déjà l'euro (comme l'agriculture et les secteurs connexes).

Il n'en reste pas moins vrai que la majeure partie de la population de la zone euro, autant par habitude que faute d'arguments suffisamment décisifs pour la faire changer d'avis, continuera d'utiliser sa devise familière et risque de devoir affronter l'euro *ex abrupto* à la fin de la période transitoire.

Cette sombre perspective a engendré un déploiement d'activités d'information et de communication de la part de la Commission européenne, des autorités nationales, des intermédiaires financiers, des associations de consommateurs et d'autres organisations représentatives de catégories spécifiques de la population. Ces activités ont été aussi diverses que la publication de brochures et de lettres d'information, l'ouverture de lignes spéciales de téléphone et de télécopieur et de services de messagerie électronique, la création de sites Internet, voire la diffusion de messages d'information sur les chaînes de télévision.

En outre, la Commission a mis en œuvre des projets pilotes destinés aux catégories présentant des besoins d'information spécifiques: les personnes âgées, les déficients visuels et auditifs et les catégories les moins favorisées de la population.

Force est pourtant de constater que les citoyens sont encore loin d'envisager leur passage à l'euro, et encore moins de prendre l'habitude de régler leurs achats en euros, alors que c'est là qu'il est de la plus haute importance qu'ils se forment une mémoire des prix et des échelles de valeurs dans la nouvelle devise.

Il ne suffira pas de redoubler les efforts d'information pour améliorer cette situation. Une politique de communication mieux ciblée pourrait générer une meilleure motivation, mais pour pousser le grand public à faire prévaloir l'euro sur sa monnaie nationale, il faudra lui donner des incitants sérieux. Sinon, le double affichage des prix risque d'être encore longtemps nécessaire après la période de transition.

Partie 2 – L'INTRODUCTION DES PIÈCES ET DES BILLETS EN EUROS

À partir du 1er janvier 2002, les pièces et les billets en euros seront mis en circulation, tandis que les pièces et les billets en devises nationales en seront progressivement retirés. Près de 12 milliards de billets et 50 milliards de pièces seront nécessaires pour mener à bien cette substitution (*voir le chapitre VII*).

Cette opération gigantesque sera tributaire des éléments suivants.

1. Les frais bancaires

La recommandation de la Commission du 23 avril 1998 relative aux normes de bonne pratique appelle les banques à convertir sans frais les sommes détenues par leurs clients en pièces et en billets. Celles qui ont l'intention de facturer cette opération devraient en informer leur clientèle, mais rien n'indique qu'elles prélèveront des frais sur ces échanges. En Espagne, cette pratique est d'ailleurs interdite par la loi. D'autres États membres se préparent à légiférer dans le même sens.

Le secteur bancaire accepte cette mesure de bon gré, mais espère que les banques centrales supporteront le coût de l'opération avec lui.

La plupart des pays laissent le soin au secteur bancaire de plafonner les montants en monnaie nationale que les clients pourront échanger gratuitement. Les autres États membres ont fixé un plafond par voie législative. Dans certains cas (comme aux Pays-Bas), ce plafond est fixé à 250 euros, tandis qu'ailleurs (en Finlande, au Luxembourg, en Espagne), il est totalement inexistant.

La facturation de l'échange de billets par les banques aux personnes qui ne sont pas clientes chez elles reste en suspens. Les échanges de billets venant d'un autre pays de la zone euro seront, eux, bel et bien soumis à des frais.

2. La double circulation des pièces et des billets en monnaie nationale et en euros

Le règlement sur l'introduction de l'euro précise que la période de double circulation des pièces et des billets en euros et en monnaie nationale ne devra pas dépasser six mois et que les États membres peuvent l'écourter par une loi nationale.

L'approche adoptée – en général provisoirement – varie d'un pays à l'autre. Les Pays-Bas voudraient limiter cette période à quatre semaines. D'autres (l'Allemagne, l'Autriche, la Belgique, la France, l'Irlande et le Luxembourg) prévoient de six semaines à trois mois. D'autres pays en sont encore au stade des études de faisabilité. Il semblerait qu'un consensus se dégage sur une période maximale de deux mois.

3. Les aspects logistiques

a) Le préapprovisionnement en pièces et en billets

Avant le 1er janvier 2002, il s'agira de fournir un stock suffisant de pièces et de billets en euros à certains secteurs économiques, notamment:

- les banques, qui devront permettre à leurs clients de retirer des billets en euros de leurs distributeurs automatiques;
- les détaillants, qui devront pouvoir rendre de la monnaie en euros à leurs clients;
- les consommateurs: des «kits de démarrage» devraient être disponibles avant le 1er janvier 2002 (même si les pièces et les billets en euros ne pourront pas être utilisés avant cette date). De même, les voyageurs devraient pouvoir obtenir ces pièces et ces billets avant de se déplacer à l'étranger.

Ces mesures devraient indubitablement accélérer l'utilisation de la nouvelle monnaie.

La BCE est d'accord avec la proposition d'approvisionner les banques et les détaillants en euros avant le jour J. Elle estime qu'une période de un à trois mois à l'avance devrait être suffisante. En ce qui concerne l'approvisionnement préalable des consommateurs, il se heurte à certains obstacles juridiques et au risque d'une circulation prématurée des euros.

b) La sécurité, le transport et la capacité de stockage

13 milliards de billets de banques et 50 milliards de pièces, cela représente respectivement 13 500 et 250 000 tonnes et 80 000 et 500 000 conteneurs. Ces chiffres illustrent l'importance que revêtira l'approvisionnement en pièces et en billets.

Tous les pays auront besoin de capacités de transport supplémentaires. Plusieurs options sont envisagées, mais aucune décision n'a encore été prise à ce jour.

- Les banques attendent des banques centrales qu'elles prennent en charge le coût des capacités de transport et des dispositifs de sécurité supplémentaires.
- Afin de réduire les risques et le transport, il est proposé que les billets en monnaie nationale soient rendus inutilisables dans les locaux mêmes des agences bancaires.
- Une autre proposition consiste à lancer une campagne visant à encourager les consommateurs à rentrer leurs pièces en monnaie nationale avant le 1er janvier 2002.

c) *L'adaptation des distributeurs automatiques de billets*

À la fin de 1998, on dénombrait dans la zone euro près de 140 000 distributeurs automatiques de billets. On estime que 70 % de l'ensemble des billets en euros seront distribués par ce biais. Il est donc indispensable d'adapter rapidement ces machines de manière à accélérer le passage à l'euro.

Certains pays, comme l'Allemagne, l'Autriche et la Belgique, procéderont à cette adaptation la nuit du 31 décembre 2001 au 1er janvier 2002. Les autres États membres l'étaleront sur un laps de temps plus long, ce qui retardera la généralisation de l'euro.

Partie 3 – LE DÉVELOPPEMENT INTERNATIONAL DE L'EURO

La naissance de l'euro a fait naître l'espoir chez certains, la crainte chez d'autres, qu'il finisse tôt ou tard par défier le statut du dollar comme monnaie internationale dominante.

La prévision de cette évolution ne peut être qu'aléatoire. En effet, le statut international d'une monnaie ne lui est pas accordé par une instance officielle quelconque. Il est le résultat de choix convergents des opérateurs publics et privés dans le monde.

Beaucoup de devises jouent quasi naturellement un rôle international comme unité de facturation et de paiement dans le commerce extérieur de *leur* pays. Le meilleur exemple dans les pays industrialisés est celui des États-Unis. Par contre, la plupart des quelque 200 pays de la planète ne peuvent pas imposer le paiement de leurs importations dans leur propre devise, mais ils peuvent exiger que leurs exportations soient payées non pas dans leur monnaie, mais dans une devise plus fiable ou plus aisément utilisable, comme le dollar.

C'est ce qu'on veut dire lorsqu'on évoque le rôle «international» du dollar: le fait qu'il soit utilisé *entre* des pays tiers de la même manière qu'*à l'intérieur* du territoire américain.

En effet, le dollar, utilisé aux États-Unis comme unité de compte, moyen de paiement et réserve de valeur, remplit des fonctions identiques entre d'autres pays, tant pour le secteur privé que pour le secteur public:

- *secteur privé*: facturation et paiement des exportations et des importations de marchandises et de services en dollars avec des pays *autres* que les États-Unis; détention d'actifs en dollars (dépôts, obligations, etc.);
- *secteur public*: le dollar sert d'ancrage au taux de change de leur monnaie (parité fixe ou flottante); choix du dollar comme monnaie d'intervention sur leur marché des changes et comme principale devise de réserve de leur banque centrale.

Le dollar n'est pas uniquement utilisé *entre* des pays, il peut aussi l'être *à l'intérieur* de certains d'entre eux. La forme la plus courante de cette «dollarisation» est l'utilisation parallèle du billet vert dans plusieurs économies émergentes. Dans sa variante la plus extrême, ce phénomène peut aller jusqu'à l'adoption du dollar comme monnaie nationale (c'est ce que l'Argentine envisage de faire).

A. Le rôle international d'un euro fort

S'il a conservé sa position dominante, le dollar a vu son rôle international s'effriter à mesure que le mark, le yen, la livre sterling et le franc français gagnaient du terrain sur la scène internationale. À l'aube de l'introduction de l'euro, le mark est devenu une monnaie internationale importante, même si son rôle est essentiellement régional, comme devise centrale du SME: monnaie d'ancrage, d'intervention et de réserve pour les autres participants. L'écu s'est également imposé comme monnaie internationale, du moins jusqu'à l'élargissement des marges de fluctuations du mécanisme des taux de change (MTC) en 1993.

Le 1er janvier 1999, l'euro est devenu instantanément monnaie de réserve et d'intervention en héritant du rôle joué jusque-là par le mark, le franc français et l'écu (*voir le chapitre VIII*).

Partant de là, l'euro offre des perspectives de développement prometteuses.

Il faut tenir compte du poids économique lié à la monnaie. Plus un pays est grand, plus haut est son PIB et plus grosse est sa part dans le commerce mondial. Sur ce critère, la zone euro soutient plutôt bien la comparaison avec les États-Unis. Sa population est de 290 millions d'habitants contre 278 millions outre-Atlantique, son PIB est de 5 500 milliards contre 6 800 milliards, et elle représente 18 % des exportations mondiales contre 15 % pour les États-Unis.

L'existence de vastes marchés financiers liquides et diversifiés en euros joue aussi un rôle clé dans le développement de cette devise. Un signe prometteur à cet égard fut l'adoption de l'euro par les marchés monétaires et obligataires et les marchés des valeurs de l'UEM le 4 janvier 1999, une ouverture qui leur permet d'attirer les emprunteurs, les prêteurs, les émetteurs et les autres opérateurs étrangers bien mieux que lorsque ces marchés étaient fragmentés au niveau national.

Bien entendu, la politique monétaire compte également. Le mandat constitutionnel de la BCE (assurer la stabilité des prix) devrait réduire l'inflation dans la zone euro sous les 2 %. Pour atteindre cet objectif et le maintenir, il faudra un dosage cohérent entre la politique monétaire unique et les politiques budgétaires nationales des États membres de l'UEM dans le cadre du pacte de stabilité et de croissance. De la crédibilité de cet équilibre dépendra la réalisation d'une autre condition préalable à l'évolution de l'euro comme grande devise internationale.

Cependant, l'inertie face au changement risque d'handicaper le développement de l'euro. En effet, plus une monnaie est utilisée dans les transactions internationales de toutes sortes, plus elle est utile et bon marché pour ses autres utilisateurs potentiels. Le dollar a cet avantage dit «de réseau».

B. Les régions spécifiques du développement de l'euro

Si l'UEM constitue la base de l'euro, son développement s'étendra, dès le départ, à des entités géographiques plus larges.

1. L'utilisation de l'euro dans les pays «pré-in» et les pays tiers

Les pays «pré-in» apporteront une contribution immédiate au développement de l'euro, jusqu'à ce que leur entrée dans l'UEM élargisse les frontières géographiques de la zone euro¹ (voir le chapitre IX).

Pour ces pays, l'euro n'est pas une devise étrangère comme les autres. Ainsi, pour le Danemark et la Grèce, qui ont rejoint le mécanisme des taux de change, l'euro est devenu la devise de référence pour les taux de change et joue un rôle croissant comme monnaie d'intervention et de réserve.

Le secteur privé des «pré-in» sera également affecté par la monnaie unique:

- les exportateurs à destination de la zone euro devront adapter leurs prix à l'environnement tarifaire moins coûteux de cette zone, tandis que les importateurs en bénéficieront;
- tant les exportateurs que les importateurs seront moins à même d'imposer leur propre monnaie pour leurs tarifs, leurs factures et leurs paiements. Cela augmentera leur exposition au risque de change;
- le double affichage et les paiements en devises nationales et en euros prendront de l'ampleur dans le secteur de la vente au détail, à commencer par les centres touristiques. Ce phénomène devrait encore s'amplifier lorsque les pièces et les billets en euros seront introduits dans les pays de la zone euro.

L'usage «intérieur» de l'euro – c'est-à-dire *entre* les résidents des «pré-in» – devrait également se développer à mesure que les multinationales locales décideront d'adopter précocement la monnaie unique. Une enquête récente a par exemple indiqué que plusieurs gros exportateurs britanniques encourageront leurs fournisseurs nationaux à utiliser l'euro.

Le développement de l'euro dans les pays «pré-in» est facilité par la position conciliante du secteur financier et des autorités nationales. C'est particulièrement le cas au Royaume-Uni, où le secteur financier a adapté ses systèmes de paiement et de règlement pour permettre aux opérateurs de la *City* londonienne de participer au marché interbancaire, au marché des changes et au marché obligataire en euros, sur le même pied que leurs concurrents de la zone euro (voir le chapitre IX).

À l'heure actuelle, les banques des «pré-in» s'attellent surtout à offrir des services en euros à leurs clients commerciaux. Évidemment, les particuliers peuvent aussi ouvrir un compte en euros, comme dans n'importe quelle autre devise étrangère, mais les demandes de leur part

¹ La Grèce prévoit de rejoindre l'UEM pour 2001. L'entrée du Danemark et de la Suède sera décidée par référendum, mais aucune date n'a encore été fixée à ce jour. En février dernier, le Royaume-Uni a annoncé son intention de principe de demander son adhésion au cours de la prochaine session parlementaire, sans doute vers mai 2001. Si cette requête est accueillie favorablement, l'adhésion du pays à l'UEM pourrait être envisagée pour le début de 2004, après une préparation intensive.

sont encore rares. L'utilisation de l'euro par les particuliers devrait rester limitée en raison du risque de change. Cette situation devrait se modifier lorsque ces pays prendront la décision de rejoindre l'UEM.

Les pays d'Europe centrale et orientale sont les plus proches de la zone euro. La plupart d'entre eux sont candidats ou candidats potentiels à l'adhésion à l'UE. Dans cette perspective, la Hongrie et la Pologne ont l'intention de fixer le cours de leur monnaie par rapport à l'euro, peut-être déjà pour la fin 1999. Des pays comme la Bulgarie et l'Estonie remplaceront le mark par l'euro comme monnaie de référence, tandis que la Lituanie aligne son taux de change sur le dollar et sur l'euro dans une proportion de 50/50.

Quant aux pays méditerranéens – entre autres l'Égypte, la Turquie, Israël, le Liban, la Tunisie, le Maroc, la Jordanie et l'Algérie –, ils réalisent la plus grande part de leur commerce avec l'UE mais, à de rares exceptions près (la Tunisie et le Maroc), ces échanges s'effectuent essentiellement en dollars, qui est également la devise de la dette extérieure et des réserves de change de ces pays. La situation devrait toutefois changer pour la plupart d'entre eux, à l'instar des pays africains de la zone du franc français, qui sont à présent liés à l'euro.

Les pays d'Amérique latine et d'Asie, qui entretiennent des liens étroits avec le dollar et aussi, pour les seconds, avec le yen, représentent un défi plus ardu à relever pour l'euro. Néanmoins, la mondialisation des secteurs industriels et financiers pourrait laisser entrevoir un mouvement de diversification en faveur l'euro dans ces régions.

2. L'entrée de l'euro sur les marchés financiers internationaux

L'entrée de l'euro sur le marché international des obligations fut un succès retentissant (*voir le chapitre IX*).

Au cours du premier trimestre de 1999, les émissions d'obligations internationales en dollars et en euros ont atteint une proportion équivalente (44 %). Ce résultat est d'autant plus remarquable qu'avant l'entrée en vigueur de l'UEM, la proportion combinée de ses participants n'avait jamais dépassé les 36 %.

En plus de ces performances en volume, il faut mentionner les éléments positifs suivants: l'augmentation du nombre d'émissions d'un milliard d'euros et plus, ce qui est de bon augure pour la liquidité du marché; l'augmentation du nombre d'émissions privées, signe d'une tendance accélérée à la «désintermédiation»; l'arrivée de nouveaux émetteurs et l'accroissement des achats par les investisseurs japonais. La demande américaine est demeurée stationnaire.

On constate un autre développement notable sur le marché des changes: l'euro devient une monnaie «véhiculaire». En d'autres termes, les utilisateurs commencent à l'utiliser comme intermédiaire dans les transactions d'achat et de vente de devises sur les marchés des changes, une prérogative qui était jusqu'ici essentiellement réservée au dollar.

C. L'euro et le système monétaire international

Puisque les États-Unis et la zone euro ont un poids économique semblable, le taux de change entre l'euro et le dollar revêtera une grande importance dans le système monétaire international (*voir le chapitre X*).

Cette perspective pose un double défi aux États membres de l'UEM et à la BCE.

1. La définition de la politique monétaire extérieure de la zone euro

Jusqu'à la création de l'UEM, la mauvaise plaisanterie qu'avait un jour lancée un ancien secrétaire d'État américain au Trésor a longtemps résonné aux oreilles des États membres de l'UE:

«Le dollar est notre monnaie, mais votre problème.»

En effet, à cette époque, tout afflux de dollars venant des États-Unis faisait directement grimper le mark, laissant les partenaires de l'Allemagne au sein du mécanisme des taux de change avec la tâche ingrate de relever leurs propres devises en intervenant sur le marché des changes et en relevant leur taux d'intérêt afin de préserver leurs liens avec la monnaie allemande.

Aujourd'hui, les choses sont différentes. Un afflux de dollars dans la zone euro fait monter l'euro mais, comme ils partagent la même devise, les membres de l'UEM montent ensemble et leur stabilité monétaire n'en souffre plus, contrairement à ce qui se passait au sein du MTC.

Un autre phénomène est à souligner: le commerce à l'intérieur de la zone euro est devenu du commerce local. Désormais, seuls les échanges de l'UEM avec les pays tiers restent exposés au risque de change, mais les exportations à destination de ces pays ne représentent que 13 % du PIB de l'UEM. Ce pourcentage est légèrement inférieur en ce qui concerne celles vers les États-Unis. L'utilisation de l'euro comme devise de facturation des exportations devrait contribuer à réduire l'exposition de l'UEM au risque de change et la mettre quasiment sur un pied d'égalité avec les États-Unis. Par conséquent, l'UEM devrait pouvoir à présent, comme les États-Unis, afficher un certain détachement vis-à-vis des mouvements du taux de change entre l'euro et le dollar.

Toutefois, ceci n'est vrai que pour les paiements courants. Les mouvements de capitaux, qui représentent la majorité des transactions sur les marchés des changes, risquent d'amplifier significativement les fluctuations monétaires. Les deux zones devraient donc être prêtes à affronter ensemble les risques de mauvais alignements et de volatilité excessive des taux de change, qui leur seraient préjudiciables à toutes deux.

2. La représentation de la zone euro dans les institutions monétaires internationales

À la fin de 1998, le Conseil européen a arrêté les modalités de la représentation de la zone euro au sein du Groupe des sept (G7), du Fonds monétaire international (FMI) et dans les missions dans les pays tiers. Les propositions relatives au G7 – la zone euro devant être représentée par la BCE et la présidence du Conseil de la zone euro, ce dernier étant assisté

par la Commission – n'ont cependant pas été acceptées. Les États-Unis, surtout, s'opposaient à voir augmenter le nombre de représentants européens. De nouvelles propositions ont été faites à la mi-1999.

Ces difficultés sont le résultat, en même temps qu'elles les illustrent, des réticences des États membres de l'UEM à adapter la forme de leurs représentations sur la scène internationale aux modifications institutionnelles engendrées par l'UEM.

En outre, quelle que soit sa forme, la représentation de la zone euro, appelée à s'exprimer au nom de onze pays, devrait être en mesure de présenter des positions communes. Ce n'est pas une mince affaire, mais c'est un élément capital si les États membres de l'UEM veulent peser d'un plus grand poids dans les dossiers économiques et monétaires internationaux.

L'EURO COME "MONETA PARALLELA" 1999-2002

Il 1° gennaio 1999 è stata avviata l'UEM (Unione economica e monetaria) cui aderiscono undici Stati membri e l'euro è divenuto la moneta nazionale di ciascuno di tali paesi.

Per la durata del periodo transitorio, fino al 31 dicembre 2001, le *unità* monetarie nazionali, nonostante abbiano cessato di esistere, vengono mantenute quali *suddivisioni* non decimali dell'*unità* euro. Quest'*unità* – un euro – è divisa in cento cent (centesimi), che corrispondono alle sue *suddivisioni*.

Durante il periodo in questione, l'uso dell'euro o di una "moneta" nazionale per effettuare pagamenti o stipulare contratti, e così via, da un punto di vista legale costituisce sempre un uso dell'euro: nel primo caso è utilizzata la stessa unità euro, nel secondo caso una delle suddivisioni nazionali dell'euro.

L'utilizzazione dell'euro è regolata dal principio "nessun obbligo, nessun divieto": ognuno è libero di utilizzarlo, ma nessuno è obbligato a farlo. Tuttavia, poiché nel periodo transitorio non saranno disponibili banconote né monete metalliche in euro, l'uso dell'euro quale mezzo di pagamento dipenderà dall'offerta di servizi di pagamento in euro da parte del settore bancario.

Al termine del periodo transitorio – ovvero a partire dal 1° gennaio 2002 – le suddivisioni nazionali cesseranno di avere corso legale. Tutti i riferimenti a tali suddivisioni presenti negli strumenti giuridici – disposizioni legislative e amministrative, strumenti di pagamento (ad eccezione delle banconote e delle monete metalliche), contratti e così via – si intendono automaticamente come riferimenti all'unità euro sulla base del tasso di conversione applicabile. Le banconote e le monete metalliche in euro saranno introdotte progressivamente e quelle con denominazione nazionale saranno ritirate entro un lasso di tempo non superiore a sei mesi. Le autorità nazionali fisseranno l'esatto calendario e le modalità di attuazione.

Parte 1: IL PERIODO TRANSITORIO

Il periodo transitorio è inteso a garantire il passaggio all'euro in maniera fluida, sulla base delle esigenze di tutti gli interessati (*cfr. Capitolo I*).

Per taluni settori, ad esempio quello finanziario, comunque, era necessario procedere ad un passaggio immediato già nel gennaio 1999. La BCE (Banca centrale europea) è tenuta a condurre la propria politica monetaria esclusivamente in euro già dall'avvio dell'UEM. Inoltre, i governi dei partecipanti sono obbligati ad emettere il nuovo debito pubblico in euro e convertire altresì il rimanente stock. Per questo motivo, era fondamentale che i mercati monetario, valutario, obbligazionario ed azionario della zona euro fossero preparati al passaggio "big bang" lo stesso giorno.

Anche numerose grandi imprese avevano tutto l'interesse ad una rapida adozione dell'euro quale moneta di "base" per le loro operazioni.

Da parte dei cittadini, invece, ci si attendeva scarso interesse nei confronti dell'utilizzo dell'euro.

Era necessario, pertanto, attuare il principio "nessun obbligo, nessun divieto" in modo da soddisfare quanto più possibile ciascuna di queste esigenze, in qualche modo contrastanti.

A. Agevolare l'uso dell'euro

Gli ostacoli da superare erano numerosi.

- Leggi, regolamenti, contratti nazionali, e così via, imponevano l'uso della moneta nazionale, il che limitava non poco la possibilità di scegliere l'euro.
- L'applicazione della regola "nessun obbligo, nessun divieto" presentava problemi pratici. Come conciliare il desiderio di una parte di usare l'unità euro con l'insistenza dell'altra parte di ricorrere alla suddivisione nazionale dell'euro?

Si è ovviato a tali problemi principalmente con:

1. La flessibilità prevista nei regolamenti sull'introduzione dell'euro

I regolamenti in questione (*cf. Capitolo II*) davano alle autorità nazionali la possibilità di sostituire l'unità nazionale con l'euro nei mercati organizzati degli operatori e nei sistemi di compensazione e di liquidazione. L'osservanza delle norme ha garantito il passaggio all'euro dei mercati monetari, obbligazionari, azionari e valutari proprio all'avvio dell'UEM.

I regolamenti inoltre consentivano alle banche di "agire da intermediari" nel circuito di pagamento, ovvero di procedere alle necessarie conversioni per consentire ai clienti di richiedere alla propria banca di effettuare un ordine di pagamento in euro che la banca ricevente versa sul conto in moneta nazionale del beneficiario accreditando il controvalore.

2. L'approccio favorevole all'euro degli Stati membri dell'UEM

Le pubbliche amministrazioni (*cf. Capitolo III*) dei paesi partecipanti all'UEM continueranno ad utilizzare l'unità monetaria nazionale per la contabilità interna ed i bilanci fino alla fine del 2001. I Paesi Bassi invece hanno dato la preferenza ad una transizione graduale.

Tutti gli Stati membri dell'UEM, tuttavia, offrono alle loro imprese ed ai lavoratori autonomi la possibilità di utilizzare l'unità euro o l'unità monetaria nazionale per le comunicazioni finanziarie ed i flussi finanziari con le rispettive pubbliche amministrazioni. I settori coperti sono:

- creazione o ridenominazione del capitale sociale,
- relazione finanziaria obbligatoria e di altro tipo,
- comunicazione delle statistiche obbligatorie,

- contabilità aziendale,
- pagamenti delle imposte,
- pagamento degli oneri sociali e di previdenza nazionale,
- controlli fiscali,
- documentazione scritta della dichiarazione dei redditi.

Numerosi Stati membri fanno dipendere l'utilizzazione dell'euro dall'adozione da parte dell'impresa dell'euro quale unità contabile. Taluni Stati non consentono l'uso dell'euro per la dichiarazione dei redditi e le dichiarazioni in materia di oneri sociali e di previdenza nazionale.

Per le persone fisiche, le possibilità di utilizzare l'euro sono più limitate.

Iniziative a sostegno dell'euro sono state intraprese anche dalla Commissione europea e dalle autorità nazionali. Le tre raccomandazioni della Commissione del 23 aprile 1998, adottate dal Consiglio Ecofin, riguardavano i seguenti aspetti:

a) Spese bancarie per la conversione in euro

Sono state proposte norme di buona pratica in materia di spese per la conversione dei pagamenti nel periodo transitorio e per la conversione dei conti alla fine del periodo e in materia di trasparenza (corretto tasso di conversione e indicazione separata di tutte le spese).

b) Doppia indicazione dei prezzi e di altri importi monetari

La Commissione, pur rimettendo la risoluzione di tali problemi a livello nazionale, ha nondimeno ribadito che i controvalori nelle doppie indicazioni devono essere calcolati utilizzando i tassi di conversione fissati, arrotondati al centesimo di euro più vicino nonché esposti in maniera non equivoca. Per evitare un eccessivo numero di cifre, la doppia indicazione potrebbe essere limitata al prezzo finale.

c) Dialogo, monitoraggio e informazione

Rientrano in questa sezione gli accordi fra le organizzazioni professionali e le associazioni dei consumatori sulla doppia indicazione dei prezzi, le iniziative delle grandi imprese per agevolare il passaggio all'euro per le PMI, la creazione di osservatori per monitorare il passaggio all'euro, una maggiore sensibilizzazione e diffusione di informazioni mirate, la formazione degli insegnanti e la preparazione del materiale didattico.

Il 30 giugno 1998, le organizzazioni di categoria del settore della distribuzione, del turismo, dell'artigianato e delle PMI hanno firmato un accordo con le associazioni dei consumatori su un codice di condotta volontario in materia di doppia indicazione dei prezzi.

3. I servizi in euro offerti dal settore bancario

Ansiose di garantirsi una propria quota nel nuovo mercato in euro, le banche e le altre istituzioni finanziarie si sono adoperate per offrire ai propri clienti una vasta gamma di prodotti in euro fin dall'avvio dell'UEM (*cfr. Capitolo IV*).

In particolare, le banche hanno adeguato la gestione dei conti e la redazione degli estratti conto, riportando, a fini informativi, il saldo anche in euro se il conto è tenuto nell'unità nazionale e viceversa.

La maggior parte dei servizi di pagamento in unità nazionali sono stati resi disponibili anche in unità euro.

Per il cambio delle banconote, le banche hanno seguito la raccomandazione della Commissione: lo "spread" (scarto) è stato abbandonato e sostituito da un'individuazione separata del tasso di conversione e delle spese addebitate. Le spese che le banche in genere applicavano unitamente al rischio di cambio nello "spread" tra i tassi di acquisto e vendita sono ora indicate in maniera esplicita, anche se tale operazione ha comunque dato l'impressione che le banche stessero addebitando nuovi costi.

Per il ritiro di contanti all'estero dagli ATM (sportelli automatici), si è seguita la stessa prassi: è stato abbandonato lo "spread" e sono state indicate separatamente le spese. Gli schemi dei prezzi sono stati modificati. In generale, i prelievi sono divenuti meno costosi dovunque, eccetto per importi di valore non elevato in taluni paesi.

Per quanto riguarda gli assegni nazionali, essi sono destinati essenzialmente ad essere utilizzati entro il territorio nazionale. Formati differenti, la lingua, la legislazione, l'assenza di troncamenti transfrontalieri, le spese d'incasso, e così via, spiegano il motivo per cui gli assegni nazionali non sono prontamente accettati all'estero e le spese sono elevate quando vengono cambiati in una banca estera. Lo stesso dicasi per i nuovi assegni nazionali creati di recente per effettuare i pagamenti in euro.

La situazione è diversa per l'eurocheque, che è un prodotto standardizzato adatto sia per uso nazionale che transfrontaliero.

I pagamenti attraverso le carte (carte di credito, carte di addebito, e così via) sono in costante e rapido aumento. Le banche continueranno a promuovere tali sistemi perché sono meno costosi rispetto agli assegni e le truffe perpetrate attraverso le carte sono più facili da individuare. La possibilità di pagare in euro con una carta di credito emessa da una banca dipende dalla capacità in euro del terminale POS (point of sale, cioè punto vendita). Il loro adeguamento è in fase di attuazione, ma i progressi differiscono a seconda dei paesi, sulla base del numero di terminali da adattare o sostituire.

Le carte "portafogli elettronici" sono state elaborate inizialmente per effettuare pagamenti di valore non elevato a livello nazionale: negozi, parchimetri, telefoni pubblici, eccetera. L'interoperatività fra i vari sistemi nazionali sarà probabilmente raggiunta alla fine del periodo transitorio e ne verrà pertanto garantito l'uso transfrontaliero.

I sistemi nazionali di pagamento per i trasferimenti di credito e gli addebiti diretti sono stati adeguati all'euro, ma solo a livello nazionale.

Sono in fase di esecuzione lavori per l'elaborazione di un sistema di addebito diretto a livello paneuropeo.

Per quanto riguarda i trasferimenti di credito transfrontalieri, le banche hanno ridotto le spese. L'eliminazione del rischio di cambio è l'unica componente che ha determinato la riduzione dei costi delle operazioni transfrontaliere dei sistemi nazionali di trasferimento di credito che comunque rimangono fondamentalmente non compatibili. Ne consegue che tali trasferimenti – soprattutto i pagamenti di valore non elevato – sono, in generale, effettuati tuttora attraverso le reti delle “banche corrispondenti”.

Sono necessari tempo e risorse per migliorare la situazione, ma le forze di mercato accelereranno il ritmo dei cambiamenti.

B. La transizione all'euro nel settore commerciale non finanziario

Le imprese (*cf. Capitolo V*) hanno ampiamente sostenuto l'UEM poiché elimina il rischio di cambio e migliora l'ambiente macroeconomico, favorendo tassi di interesse inferiori, stabilità dei prezzi e sane finanze pubbliche.

Studi ed analisi hanno rivelato che la reazione delle imprese all'introduzione dell'euro è dipesa da diversi fattori:

- *dimensione dell'azienda*: quasi tutte le imprese con oltre 200 dipendenti si stanno preparando al passaggio all'euro, mentre non si può dire lo stesso di quelle con meno di 20 dipendenti;
- *effetto internazionalizzazione*: la sensibilizzazione è maggiore nelle imprese di esportazione e in quelle che affrontano la concorrenza nel loro mercato nazionale;
- *dipartimenti interessati*: la maggior parte delle imprese considera il passaggio all'euro come una questione contabile e finanziaria. Le implicazioni più importanti, ad esempio le conseguenze commerciali della trasparenza dei prezzi e di un più ampio accesso al mercato transfrontaliero, sono trascurate, il che sottolinea la necessità di avviare una campagna informativa mirata;
- *ubicazione geografica*: esistono notevoli differenze tra i diversi paesi per quanto riguarda il grado di informazione delle imprese sulla preparazione al passaggio all'euro;
- *settori di attività*: il settore del commercio al dettaglio ed altri settori dei servizi, quali il turismo, sono tra i più interessati dalla futura evoluzione del mercato. Infatti, i turisti hanno già cominciato a pagare in euro con le carte di credito ed almeno una grande compagnia turistica ha pubblicato un elenco con doppia indicazione dei prezzi e propone pagamenti in euro attraverso le carte di credito. Nei primi tre mesi del 1999, la percentuale di pagamenti in euro variava tra il 2,5% ed il 7,5%, a seconda del paese di origine.

Un importante ostacolo psicologico che si frappone all'uso dell'euro è la mancanza di monete metalliche e di banconote in euro, che ne attenua il senso di urgenza. Il principio “nessun obbligo, nessun divieto”, inoltre, favorisce un atteggiamento di attesa. Ne consegue che anche l'aggiornamento dei software va a rilento.

Inoltre, la maggior parte delle imprese non percepisce le implicazioni dell'euro in termini di concorrenza.

Costituiscono un ostacolo anche le incomplete possibilità di utilizzazione dell'euro offerte dalle pubbliche amministrazioni. In alcuni paesi, infatti, le dichiarazioni relative alla previdenza sociale devono essere presentate nella moneta nazionale.

La moneta unica rivela l'assenza di strumenti transfrontalieri paneuropei. I ritardi e i costi di elaborazione, nonché le differenze legislative sulle garanzie bancarie e finanziarie frustrano le piccole imprese ed il pubblico.

Sarebbe opportuno porre rimedio a questa situazione insoddisfacente:

- non già con maggiori informazioni – le PMI sono bombardate di informazioni –, bensì con contatti diretti. Le grandi imprese possono svolgere un ruolo importante per sensibilizzare le imprese più piccole all'uso dell'euro. Ricordiamo, a titolo di esempio, gli esperimenti di Siemens e Auchan;
- le pubbliche amministrazioni e, in particolare, le amministrazioni locali dovrebbero assumere un ruolo fondamentale nell'incoraggiare maggiormente le imprese ad utilizzare l'euro;
- si dovrebbero trovare soluzioni agli attuali problemi per i pagamenti transfrontalieri.

C. L'uso dell'euro da parte dei cittadini

Per la maggior parte dei cittadini della zona euro, la nascita dell'euro è stato un evento dei mezzi di informazione. Infatti, non hanno punto cambiato le loro abitudini dato che hanno continuato ad usare le unità monetarie usuali – ormai obsolete –, ignorando il fatto che stessero in realtà utilizzando suddivisioni della nuova moneta (*cf. Capitolo VI*).

1. Primi adeguamenti

Due settori di particolare importanza per i consumatori hanno comunque attirato la loro attenzione:

a) Il costo del cambio delle banconote della zona euro

A seguito di una raccomandazione della Commissione europea, le banche non riportano più i tassi di acquisto/vendita per le transazioni in banconote della zona euro e attualmente addebitano una spesa separata sul tasso di conversione fissato.

L'eliminazione del rischio di cambio ha fatto diminuire alcune spese rispetto al precedente "spread"; tale riduzione, che peraltro varia a seconda della banca e soprattutto del paese, è stata una delusione ed è causa di preoccupazione per la Commissione ed il Parlamento europeo.

Da un punto di vista giuridico, le banconote della zona euro sono materialmente suddivisioni nazionali dell'euro. Sono inoltre passività del SEBC (Sistema europeo di banche centrali). Ai sensi del trattato, ciascuna banca centrale nazionale cambia al suo interno le banconote

emesse dagli altri paesi partecipanti con banconote locali su un piano di parità, ovvero al tasso di conversione fissato e senza spese.

Tuttavia, a causa dell'esiguo numero di filiali di banche centrali, il pubblico è costretto ad affidarsi alla cosiddetta banca "della porta accanto", autorizzata ovviamente a prelevare una spesa di "operazione" dato che agisce in veste di "intermediario" per la sua banca centrale.

Di conseguenza, ciascuna banca centrale dovrebbe assumersi la gestione dei costi e condividerli, rifornendo le proprie banche locali con qualsiasi banconota della zona euro richiesta e a farsi carico delle quantità in eccesso. L'obiettivo dovrebbe essere quello di applicare basse spese bancarie per il cambio di banconote in generale.

b) Il costo dei pagamenti transfrontalieri nella zona euro

I clienti delle banche hanno già reclamato per le elevate spese che gravano sui pagamenti transfrontalieri nella zona euro.

Anche se le banche hanno aggiornato i vari sistemi di pagamento nazionali, consentendo ai clienti di effettuare, *a livello nazionale*, pagamenti in euro in aggiunta a quelli in unità nazionale, non hanno garantito l'interoperatività tra i sistemi a livello *transfrontaliero*. In tal modo, i piccoli pagamenti transfrontalieri (ovvero esigui valori) nella zona euro, sia nell'unità euro o in qualsiasi suddivisione nazionale, sono tuttora effettuati attraverso la costosa rete delle "banche corrispondenti", le cui operazioni richiedono molto tempo.

Le banche sono consapevoli della necessità di porre rimedio a tale situazione. La scadenza più ovvia in questo senso sembrerebbe la fine del periodo transitorio, ma potrebbe non essere così dato che le banche non sono economicamente motivate alla creazione di un sistema transfrontaliero in base al quale tali spese dovrebbero essere allineate a quelle attualmente gravanti sui trasferimenti nazionali sovvenzionati. In alternativa, potrebbero essere aumentate queste ultime.

Il "problema spese" tuttavia non dovrebbe essere considerato dalle banche solo dal punto di vista dei costi. Vi è anche un margine di guadagno poiché le persone, incoraggiate dalle banche, abbandonano le banconote e le monete metalliche e prediligono le carte di credito bancarie ed i portafogli elettronici come mezzi di pagamento. Ciò comporta un aumento sia del numero dei conti bancari che, in media, dei saldi. In conclusione, rendendo disponibili questi sistemi di pagamento, le banche incrementano le loro entrate poiché possono concedere maggiori prestiti grazie ai saldi positivi e addebitare interessi passivi sui conti scoperti.

2. L'uso dell'euro da parte dei cittadini nel periodo transitorio

Idealmente, in questo periodo i cittadini dovrebbero abituarsi ad un passaggio graduale all'euro. In tal modo, il 1° gennaio 2002, l'unico passaggio sarebbe il cambio di banconote e monete metalliche.

Anche se ciò è improbabile, un motivo in più per affrettare il passaggio è costituito dal tempo e dallo sforzo che ciascuno impiegherà per acquisire una memoria del prezzo in "euro" e le nuove scale di valori. In altre parole, il cittadino consumatore non solo dovrà

memorizzare completamente i nuovi prezzi in euro per il suo abituale paniere di beni e servizi, ma – operazione più difficile – dovrà mettere a confronto i nuovi prezzi, ovvero valutarne le differenze di “valore”.

La doppia indicazione dei prezzi risulterà utile. A seguito dell'accordo volontario sulla doppia indicazione dei prezzi, sottoscritto il 30 maggio 1998 tra le associazioni dei consumatori e le associazioni professionali del settore della distribuzione, del turismo, dell'artigianato e delle PMI, il sistema della doppia indicazione dei prezzi verrà introdotto gradualmente.

Il doppio prezzo da solo, comunque, non sarà sufficiente. Infatti, se il consumatore continua a pagare nell'unità monetaria nazionale, è improbabile che il prezzo in euro attiri la sua attenzione. Ciò può accadere solo se vorrà pagare in euro.

La scelta di utilizzare l'euro dipenderà:

- *dalla volontà dei firmatari dell'accordo del 30 maggio 1998 di accettare, oltre alla doppia indicazione dei prezzi, i pagamenti in euro.* Ovviamente, i pagamenti in euro sono accettati dagli intermediari finanziari quali le banche, i mediatori di borsa, le compagnie assicurative, eccetera e, con alcune eccezioni, le pubbliche amministrazioni e gli enti di pubblica utilità;
- *dalla disponibilità di specifici mezzi di pagamento in euro.* Gli strumenti più utili – ovvero le banconote e le monete metalliche in euro – non sono disponibili. Sono invece utilizzabili gli assegni, ma ciò significa disporre di due libretti di assegni. Specifici pagamenti in euro possono essere effettuati attraverso le carte di credito bancarie se il terminale di pagamento individua l'unità di pagamento dell'importo: euro o unità nazionale. Di solito l'importo viene indicato in entrambe le unità;
- *dalla motivazione del cittadino a pagare in euro.* Questo è l'ostacolo maggiore. I cittadini sono liberi di pagare nell'unità monetaria nazionale fino alla conclusione del periodo transitorio. In effetti, la semplice abitudine e la mancanza di un vantaggio chiaramente individuabile di pagare in euro può indurre la maggior parte dei consumatori ad utilizzare la moneta nazionale. Anche la paura di confusione costituisce un ostacolo: ad esempio, portare due libretti di assegni.

È possibile che taluni gruppi si abituino rapidamente ad utilizzare l'euro: ad esempio coloro che vivono nelle regioni di frontiera o che svolgono attività professionali a carattere transfrontaliero quali il turismo ed i trasporti, e così via, o ancora le imprese e i settori che operano su base euro, ad esempio l'agricoltura e l'industria dei derivati.

È probabile comunque che la maggior parte della popolazione della zona euro, per pura abitudine e per mancanza di un motivo convincente, rimarrà ancorata alla moneta consueta e dovrà subire così un drammatico “big bang” alla fine del periodo transitorio.

Questa oscura prospettiva è alla base di una vasta gamma di attività di informazione e di comunicazione avviata dalla Commissione europea, dalle autorità nazionali, dagli intermediari finanziari, dalle organizzazioni di consumatori e da altri gruppi specifici di rappresentanza della popolazione. I metodi impiegati includono pieghevoli informativi, bollettini, fax e numeri di telefono dedicati, posta elettronica, Internet e spot televisivi.

La Commissione ha inoltre elaborato progetti pilota per i gruppi che necessitano di forme specifiche di comunicazione quali gli anziani, gli audiolesi ed i videolesi ed i gruppi di persone in difficoltà economica.

Si dovrebbe concludere che il passaggio all'euro da parte dei cittadini non è ancora una realtà, soprattutto per quanto riguarda i pagamenti, settore in cui invece sarebbe necessario impegnarsi per acquisire la memoria dei prezzi in euro e le nuove scale di valori.

Per migliorare la situazione non basteranno semplicemente ulteriori informazioni. Sarebbe opportuna una comunicazione più mirata, ma per convincere il pubblico a scegliere l'euro rispetto all'unità monetaria nazionale cui è abituato sarà necessario intervenire con incentivi. Se questi ultimi non si riveleranno sufficienti, la doppia indicazione dei prezzi potrebbe accompagnarci ancora per lungo tempo anche dopo la fine del periodo transitorio.

Parte 2: L'INTRODUZIONE DELLE BANCONOTE E MONETE METALLICHE IN EURO

A partire dal 1° gennaio 2002, le banconote e le monete metalliche in euro verranno immesse in circolazione mentre quelle nazionali saranno ritirate. Per effettuare questo passaggio saranno disponibili circa 12 milioni di banconote e 50 miliardi di monete metalliche in euro (*cfr. Capitolo VII*).

Le questioni fondamentali di questa storica operazione sono le seguenti:

1. Spese bancarie

La raccomandazione della Commissione del 23 aprile 1998 relativa alle norme di buona pratica stabilisce che le banche dovrebbero cambiare senza spese per i loro clienti banconote e monete metalliche per importi di "ammontare abituale". Le banche che intendono operare diversamente, dovrebbero informare debitamente i loro clienti, ma non vi sono indicazioni in questo senso. In Spagna le spese sono vietate per legge e simili disposizioni stanno per essere introdotte anche in altri paesi.

Tuttavia, anche se il settore bancario accetta il principio "nessuna spesa", le banche centrali dovrebbero condividere l'onere ed il costo dell'operazione.

La definizione di "ammontare abituale" è lasciata al settore bancario nella maggior parte degli Stati o fissata per legge in altri. Gli importi variano da nessun limite (Finlandia, Lussemburgo, Spagna) a €250 proposti nei Paesi Bassi.

Dovrebbe essere notato che il cambio di banconote per i consumatori non titolari di conto bancario è ancora una questione aperta. Le spese sono applicate per cambiare le banconote di altri paesi della zona euro.

2. Doppia circolazione di banconote e monete metalliche

Il regolamento sull'introduzione dell'euro prevede che il periodo di doppia circolazione di banconote e monete metalliche di corso legale sia in euro che nell'unità nazionale non sia superiore a sei mesi. Tale periodo può essere ridotto per legge nazionale.

L'approccio adottato – per lo più in via sperimentale – differisce da paese a paese. I Paesi Bassi prevedono un periodo di quattro settimane. Altri Stati (Austria, Belgio, Francia, Germania, Irlanda e Lussemburgo) prevedono da 6 settimane a 3 mesi. Altri ancora stanno svolgendo studi di fattibilità. Ultimamente sembra delinarsi un consenso su un periodo massimo di due mesi.

3. Questioni logistiche

a) Rifornimento frontale

Si tratta di fornire a specifici settori economici uno stock di banconote e monete metalliche in euro prima del 1° gennaio 2002, quali:

- le banche, per consentire loro di offrire ai propri clienti la possibilità di ritirare banconote in euro dagli sportelli automatici già a partire dal 1° gennaio 2002;
- i venditori al dettaglio, per consentire loro di dare cambio in euro a partire dalla stessa data;
- i consumatori: prima del 1° gennaio 2002 potrebbero essere resi disponibili “kit di familiarizzazione” (anche se in quella fase le banconote e le monete metalliche non potrebbero essere spese), così come accade per i turisti che possono ottenere monete straniere prima di recarsi all'estero.

Tali misure accelererebbero indubbiamente la transizione all'euro.

La BCE è concorde con la proposta di rifornire le banche e i venditori al dettaglio. Si ritiene che un periodo da uno a tre mesi precedenti l'“euro-day” sia adeguato, mentre aspetti giuridici e il rischio di una circolazione prematura di banconote e monete metalliche in euro non rendono consigliabile il rifornimento dei consumatori.

b) Sicurezza, trasporto e capacità di deposito

12 miliardi di banconote e 50 miliardi di monete metalliche rappresentano circa 13.500 e 250.000 tonnellate, per le quali sono necessari rispettivamente 80.000 e 500.000 contenitori. Tali cifre indicano l'importanza del rifornimento.

In tutti i paesi è necessaria un'ulteriore capacità di trasporto. Sono in discussione varie opzioni, ma non è stata ancora adottata alcuna decisione.

- Le banche attendono che le banche centrali sostengano i costi aggiuntivi del trasporto e della sicurezza.
- Una proposta per ridurre il rischio ed il trasporto è l'annullamento delle banconote nazionali nelle sedi delle banche private.
- Un'altra soluzione potrebbe essere una campagna per incoraggiare la consegna di monete metalliche nazionali prima dell'“euro-day”.

c) *Adeguamento degli sportelli automatici*

Alla fine del 1998, nella zona euro erano operativi 140.000 sportelli automatici. Si calcola che il 70% di tutte le banconote in euro sarà distribuita attraverso tale tipo di servizio. La rapida conversione degli ATM è quindi un requisito essenziale per una transizione in tempi brevi.

In Austria, Belgio e Germania si è optato per la conversione notturna. Gli altri paesi hanno preferito un approccio più graduale e di conseguenza un cambiamento meno rapido.

Parte 3 - LO SVILUPPO INTERNAZIONALE DELL'EURO

La nascita dell'euro ha infuso la speranza in alcuni e il timore in altri che prima o poi la nuova moneta potrebbe pregiudicare la posizione del dollaro statunitense quale moneta internazionale dominante.

Qualsiasi tentativo di affrontare la questione può solo essere sperimentale. Infatti, lo status di moneta internazionale non è garantito dall'autorizzazione ufficiale, ma è il risultato di scelte concorrenti fatte dagli operatori pubblici e privati in tutto il mondo.

Per numerose monete è naturale avere un ruolo internazionale quali unità di fatturazione e di pagamento nel commercio estero dei *rispettivi* paesi. Tra i paesi industrializzati, gli USA riescono ad imporre la propria moneta nella maggior parte dei casi. Dei circa 200 paesi del mondo, pochissimi sono in grado di fare utilizzare la propria moneta nei pagamenti per le loro esportazioni, anzi la maggior parte di essi preferisce addirittura che le esportazioni non siano liquidate nella moneta nazionale, ma in una valuta estera più affidabile o spendibile, ad esempio il dollaro statunitense.

Questo è ciò che si intende per ruolo "internazionale" del dollaro: il suo uso *tra* paesi terzi in maniera analoga a quanto avviene *all'interno* degli USA.

Il dollaro, che a livello nazionale è usato come unità di conto, mezzo di pagamento e deposito di valore, svolge le stesse funzioni tra diversi paesi nel settore sia privato che pubblico:

- nel *settore privato*: fatturazione e pagamento in dollari delle esportazioni/importazioni di merci e servizi con paesi *diversi* dagli USA; riserve di liquidi in dollari per depositi, obbligazioni, e così via;
- nel *settore pubblico*: dollaro "ancora" per il tasso di cambio (fisso o variabile) delle monete nazionali; scelta del dollaro come moneta di intervento sui mercati valutari e come principale moneta di riserva delle banche centrali.

Inoltre, oltre all'uso *fra* paesi, il dollaro può essere usato *all'interno* di un dato paese. La forma più comune della cosiddetta "dollarizzazione" è l'uso parallelo di banconote in dollari in alcune economie emergenti, mentre la forma più estrema - in fase di studio in Argentina - è l'adozione del dollaro come moneta nazionale.

A. Il ruolo internazionale di un euro forte

Pur essendo ancora dominante, il ruolo del dollaro quale moneta internazionale ha cominciato una fase di declino, mentre il marco tedesco (DM), lo yen, la sterlina inglese e il franco francese (FF) hanno assunto tale ruolo. Alla vigilia dell'introduzione dell'euro, il DM è divenuto un'importante valuta internazionale, soprattutto a livello regionale in quanto valuta centrale dello SME: valuta ancora, di intervento e di riserva per gli altri paesi partecipanti. Anche l'ECU aveva sviluppato un proprio ruolo di moneta internazionale, almeno fino all'ampliamento dei margini di fluttuazione del meccanismo di cambio nel 1993.

Il 1° gennaio 1999 l'euro è divenuto immediatamente una valuta di riserva e di intervento internazionale, ereditando il ruolo svolto fino a quel momento da DM, FF ed ECU (*cf. Capitolo VIII*).

Vista la base di partenza, le prospettive per un ulteriore sviluppo dell'euro sono promettenti.

Una condizione di fondamentale importanza è il peso economico. Maggiore è un paese, più elevati sono il PIL e la quota di commercio mondiale. A questo proposito, la zona euro regge favorevolmente il confronto con gli USA. La popolazione della zona euro conta 290 milioni di abitanti contro i 278 milioni degli USA; il PIL è pari a € 5.500 miliardi contro €6.800 miliardi e rappresenta il 18% delle esportazioni mondiali contro il 15% degli USA.

L'esistenza di ampi mercati finanziari, diversificati e liquidi in euro è molto importante per lo sviluppo internazionale di quest'ultimo. Il 4 gennaio 1999 ha costituito un giorno molto importante a questo proposito dato che i mercati monetario, obbligazionario ed azionario dell'UEM hanno iniziato ad operare in euro. Tali mercati attireranno mutuatari, prestatori, emittenti e operatori analoghi stranieri, in misura superiore rispetto ai mercati nazionali fino a quel momento frammentati.

Naturalmente, anche la politica monetaria ha una propria importanza. Il mandato costituzionale della BCE di garantire la stabilità dei prezzi favorirà una zona euro a basso tasso di inflazione (inferiore al 2%). Per conseguire tale obiettivo su base sostenibile, sarà necessaria una combinazione coerente tra la politica monetaria unica e le politiche nazionali di bilancio degli Stati membri dell'UEM, nel rispetto del patto di stabilità e di crescita. La credibilità di questo obiettivo costituisce un prerequisito per lo sviluppo dell'euro quale principale valuta internazionale.

Uno scarso interesse per i cambiamenti potrebbe comunque ostacolare lo sviluppo dell'euro. Infatti, quanto più una valuta viene utilizzata in transazioni internazionali di ogni tipo, tanto più utile ed economica diventa per altri potenziali utenti. Il dollaro possiede questo vantaggio cosiddetto "di rete".

B. Settori specifici del futuro sviluppo dell'euro

Se l'UEM costituisce la base dell'euro, numerosi altri fattori ne favoriscono lo sviluppo su base più ampia.

1. L'uso dell'euro da parte dei "PRE-IN" e dei paesi terzi

Un contributo immediato allo sviluppo internazionale dell'euro verrà dai "PRE-IN" (paesi del secondo turno), fino al momento in cui la loro partecipazione nell'UEM determinerà l'ampliamento della zona euro vera e propria¹ (cfr. Capitolo IX).

Per i "PRE-IN" l'euro non è semplicemente un'altra moneta estera. Per Danimarca e Grecia, che hanno aderito al meccanismo di cambio, l'euro è divenuto l'ancora del rispettivo tasso di cambio e svolge un ruolo sempre più importante quale moneta di intervento e di riserva.

Il settore privato dei "PRE-IN" sarà probabilmente influenzato nel modo seguente:

- gli esportatori verso la zona euro dovranno adeguarsi alla riduzione dei prezzi indotta dall'euro, di cui beneficeranno invece gli importatori;
- sia gli esportatori che gli importatori avranno meno possibilità di imporre la propria moneta nei listini dei prezzi, nelle fatturazioni e nei pagamenti, il che aumenterà la loro esposizione al rischio di cambio;
- la doppia indicazione dei prezzi e dei pagamenti si svilupperà probabilmente nella vendita al dettaglio, a cominciare dai centri turistici, e si espanderà quando le monete metalliche e le banconote in euro saranno introdotte negli "IN" (paesi partecipanti).

L'uso "nazionale" dell'euro - ovvero l'uso *fra* i residenti dei "PRE-IN" - si svilupperà se le multinazionali dovessero optare per un passaggio immediato all'euro. Da una recente indagine è emerso che numerose grandi imprese di esportazione del Regno Unito incoraggeranno i fornitori ad utilizzare l'euro.

Lo sviluppo dell'euro nei paesi "PRE-IN" è facilitato dall'orientamento favorevole del settore finanziario e delle autorità nazionali – specialmente nel Regno Unito in cui il settore finanziario ha adeguato i sistemi di pagamento e le transazioni in modo da consentire alla City of London di partecipare ai mercati globali in euro interbancari, valutari ed obbligazionari su un piano di parità con i suoi concorrenti della zona euro propriamente detta (cfr. Capitolo IX).

Attualmente, le banche nei paesi "PRE-IN" sono interessate a fornire servizi in euro alle imprese clienti. Naturalmente, anche per le persone fisiche sono disponibili conti in euro, così come in qualsiasi valuta estera. Il numero di conti in euro è tuttora esiguo e probabilmente l'uso dell'euro da parte delle persone fisiche rimarrà limitato in considerazione del rischio di cambio. Tale situazione potrebbe cambiare se e quando si dovesse prendere la decisione di aderire all'UEM.

¹ La Grecia intende aderire per l'anno 2001. L'ingresso di Danimarca e Svezia sarà deciso per referendum, ma non è stata fissata ancora alcuna data. Lo scorso febbraio, il governo del Regno Unito ha reso nota la propria intenzione di aderire, in linea di massima, durante la prossima legislatura, possibilmente nel maggio 2001. Se il risultato sarà favorevole, a seguito di un'accurata preparazione l'ingresso potrebbe essere previsto per gli inizi del 2004.

I paesi dell'Europa centrale ed orientale sono i più vicini alla zona euro. Molti di loro sono candidati – o aspiranti tali – all'adesione all'UE. In questa prospettiva, l'Ungheria e la Polonia progettano di ancorare la loro moneta all'euro possibilmente prima della fine dell'anno. I paesi che si avvalgono dei "currency board" (comitati valutari), quali Bulgaria ed Estonia, sostituiranno l'attuale moneta ancora, cioè il marco tedesco, con l'euro; in Lituania il tasso di cambio dollaro/euro è 50/50.

I paesi mediterranei – *inter alia* Egitto, Turchia, Israele, Libano, Tunisia, Marocco, Giordania ed Algeria – commerciano principalmente con l'UE, ma, tranne rare eccezioni, ad esempio Tunisia e Marocco, la fatturazione è effettuata per lo più in dollari USA. Lo stesso dicasi per il debito estero e le riserve valutarie. È probabile che tale situazione cambierà per molti paesi, come è accaduto nei paesi africani della zona del franco che sono adesso ancorati all'euro.

L'America latina e l'Asia, dati i loro stretti legami con il dollaro e, per quanto riguarda l'Asia anche con lo yen, rappresentano una sfida più impegnativa per l'euro. Tuttavia, poiché la globalizzazione del settore industriale e finanziario prosegue a livello mondiale, anche in queste regioni potrebbe avere luogo un processo di diversificazione a favore dell'euro.

2. L'ingresso dell'euro nei mercati finanziari internazionali

L'ingresso dell'euro nel mercato obbligazionario internazionale è stato un enorme successo (*cfr. Capitolo IX*).

Nei primi tre mesi del 1999, le emissioni internazionali di obbligazioni in dollari ed in euro hanno ottenuto la stessa quota di mercato, posizionandosi entrambe al 44%. Il nuovo risultato è considerevole se si pensa che prima dell'UEM le emissioni combinate dei suoi partecipanti non avevano mai superato il 36%.

Oltre ai risultati in termini di volume, sono degni di nota anche i seguenti sviluppi positivi: aumento del numero di emissioni per oltre 1 miliardo di euro, che costituisce un elemento favorevole per la liquidità del mercato; aumento del numero di emissioni aziendali, segno di una sempre più forte tendenza verso la disintermediazione: ingresso di nuovi enti emettitori e, dal lato degli investitori, aumento degli acquisti da parte del Giappone. La domanda degli USA è rimasta stazionaria.

Sui mercati valutari si può osservare un altro fenomeno, cioè il fatto che l'euro sta diventando una moneta "veicolare" (di scambio). In altre parole, l'euro ha iniziato ad essere usato come un "*passe-partout*" nell'acquisto/vendita di valuta sui mercati dei cambi. Oggi questa possibilità è tuttora una prerogativa del dollaro statunitense.

C. L'euro ed il sistema monetario internazionale

Dato che il peso economico degli USA è paragonabile a quello della zona euro, il tasso di cambio euro/dollaro sarà fondamentale per il sistema monetario internazionale (*cf.* Capitolo X).

Gli Stati membri dell'UEM e la BCE sono pertanto tenuti ad intervenire in due direzioni:

1. La definizione dell'orientamento della politica monetaria estera della zona euro

Fino alla creazione dell'UEM, gli Stati membri dell'UE hanno spesso avuto occasione di ricordare il sarcasmo di un ex segretario del tesoro USA, il quale sosteneva che:

“Il dollaro è la nostra moneta, ma un vostro problema”.

Infatti, proprio in quei giorni, un flusso di dollari proveniente dagli USA si era riversato direttamente sul marco tedesco, spingendolo in alto e lasciando ai partner della Germania nel meccanismo di cambio l'ingrato compito di fare lo stesso con le loro monete attraverso interventi sul mercato valutario ed aumenti del tasso di interesse al fine di mantenere la parità con il marco tedesco.

Oggi la situazione appare diversa. Un flusso di dollari nella zona euro spinge in alto l'euro, ma tutti i partecipanti all'UEM, dato che condividono la stessa moneta, si muovono all'unisono. Diversamente da quanto accadeva nel meccanismo di cambio, la loro posizione monetaria non viene distorta.

È opportuno sottolineare un'ulteriore caratteristica: il commercio interno della zona euro è divenuto commercio locale. Solo il commercio dell'UEM con i paesi terzi è tuttora esposto ai rischi di cambio. Le esportazioni verso questi paesi rappresentano comunque solo il 13% del PIL dell'UEM. Per gli USA la cifra è leggermente inferiore. L'uso dell'euro come moneta di fatturazione per le esportazioni dovrebbe ridurre ulteriormente l'esposizione dell'UEM al rischio di cambio estero e posizionarla su un piano di quasi parità con gli USA. Ne consegue che non solo da parte degli USA, ma anche dell'UEM potrebbe emergere un certo distacco rispetto ai movimenti del tasso di cambio euro/dollaro.

Ciò, tuttavia, vale solo per i pagamenti correnti. I movimenti di capitale, che rappresentano la maggior parte delle transazioni sui mercati valutari, potrebbero amplificare in maniera significativa i movimenti del tasso di cambio. Di conseguenza, le due zone dovrebbero essere pronte ad affrontare insieme il rischio di disallineamenti reciprocamente pregiudizievoli e di un'eccessiva instabilità del tasso di cambio.

2. La rappresentanza della zona euro nelle istituzioni monetarie internazionali

Alla fine del 1998, il Consiglio europeo ha approvato le modalità della rappresentanza della zona euro nel Gruppo dei sette (G7), nel Fondo monetario internazionale (FMI) e nelle missioni presso i paesi terzi. Le proposte concernenti il G7 – in base alle quali sarebbero state coinvolte la BCE e la Presidenza del Consiglio euro-11, quest'ultimo assistito dalla Commissione – non sono state accettate. Gli USA, in particolare, erano contrari a qualsiasi

aumento del numero delle rappresentanze europee. Di conseguenza, a metà del 1999, sono state presentate proposte di modifica.

Queste difficoltà sono il frutto e contemporaneamente la dimostrazione della riluttanza degli Stati membri dell'UEM di adeguare la forma delle loro rappresentanze internazionali ai cambiamenti istituzionali provocati dall'UEM.

Inoltre, indipendentemente dalla forma, una rappresentanza della zona euro, parlando per undici paesi, dovrebbe essere in grado di portare avanti una visione comune sulle questioni più importanti. Si tratta di un'impresa difficile, ma essenziale se gli Stati membri dell'UEM vogliono avere maggiore voce in capitolo nelle questioni economiche e monetarie internazionali.

DE EURO ALS 'PARALLELE MUNTEENHEID'**1999-2002**

Op 1 januari 1999 is de EMU (Economische en Monetaire Unie) met elf lidstaten van start gegaan en is de euro in elk van deze landen ingevoerd.

Ofschoon de oude nationale munten derhalve officieel niet langer bestaan, worden hun respectieve nationale *munteenheden* gedurende de overgangperiode, die loopt tot 31 december 2001, als niet-decimale *subeenheden* van de euro-*eenheid* gehandhaafd. Deze euro-*eenheid* – één euro – is bovendien onderverdeeld in honderd eurocent, haar andere *subeenheid*.

Gedurende deze periode wordt bij betalingen en contracten in zowel de euro als een nationale “munt” wettig gebruik gemaakt van de euro: in het eerste geval van de euro-*eenheid* zelf; in het tweede geval van een van de nationale *subeenheden* van de euro.

De stelregel "geen verplichting, geen verbod" is van toepassing op het gebruik van de euro: eenieder kan er gebruik van maken, maar niemand is ertoe verplicht. Aangezien eurobankbiljetten of –munten in de overgangperiode echter nog niet beschikbaar zijn, hangt het gebruik van de euro als betaalmiddel af van de beschikbaarheid van door de banksector aangeboden betaaldiensten in de euro.

Aan het einde van de overgangperiode – ofwel vanaf 1 januari 2002 – moeten de nationale *subeenheden* ophouden te bestaan. Alle verwijzingen ernaar in rechtsinstrumenten – wetten en administratieve bepalingen, betaalinstrumenten (uitgezonderd bankbiljetten en munten), contracten etc. – moeten worden gelezen als verwijzingen naar de euro-*eenheid* tegen de passende conversiekoers. De eurobankbiljetten en –munten zullen geleidelijk worden ingevoerd en de nationale bankbiljetten en munten worden binnen maximaal zes maanden uit de circulatie gehaald. Het exacte tijdstip en de wijze van uitvoering moeten door de nationale overheden worden bepaald.

Deel 1: DE OVERGANGSPERIODE

De bedoeling van de overgangperiode is de overstap naar de euro soepel te laten verlopen, in overeenstemming met de behoeften van alle betrokkenen (*zie hoofdstuk I*).

Zo was het voor sommige sectoren noodzakelijk om onmiddellijk in januari 1999 over te stappen. Dit was het geval voor de financiële sector. De ECB (Europese Centrale Bank) zou vanaf de aanvang van de EMU haar monetair beleid enkel in euro voeren. Bovendien zouden de regeringen van de deelnemende lidstaten hun nieuwe schuldpapieren in euro uitgeven en tevens het uitstaande aandelenkapitaal in euro's converteren. De geldmarkt, wisselmarkt en obligatie- en aandelenmarkten in de eurozone hadden er derhalve alle belang bij om gereed te zijn voor een plotsklapse overstap op die bewuste datum.

Veel grote ondernemingen hadden eveneens belang bij de vroegtijdige toepassing van de euro als “basis”-geldeenheid voor hun transacties.

Van de burgers daarentegen werd verwacht dat hun belangstelling voor het gebruik van de euro enigszins trager op gang zou komen.

Gezien deze enigszins strijdige behoeften, moest de stelregel “geen verplichting, geen verbod” worden toegepast op een wijze die zoveel mogelijk aan ieders behoefte voldeed.

A. Bevordering van het gebruik van de euro

Er moest iets gedaan worden aan de volgende grote struikelblokken:

- In nationale wetten, verordeningen, contracten etc. werd het gebruik van de nationale munt voorgeschreven. Dit betekende een drastische beperking van de mogelijkheid om te opteren voor de euro.
- Er deden zich praktische problemen voor bij de toepassing van de stelregel “geen verplichting, geen verbod”. Hoe viel de wens van de ene partij om de euro-eenheid te gebruiken te verenigen met de volharding van de andere partij om de nationale subeenheid van de euro te blijven gebruiken?

Deze struikelblokken werden voor een groot deel uit de weg geruimd door:

1. De door de verordeningen betreffende de invoering van de euro verschaftte flexibiliteit

De desbetreffende verordeningen (*zie hoofdstuk II*) boden de nationale overheden de keuzemogelijkheid om de nationale valuta door de euro te vervangen bij gestructureerde groothandelstransacties en bij verrekenings- en betalingssystemen. Dit werd prompt gedaan, zodat de geld-, obligatie-, aandelen- en wisselmarkten direct vanaf het begin van de EMU op de euro konden overschakelen.

De verordeningen maakten het tevens mogelijk voor de banken om te “bemiddelen” in het betalingscircuit: ofwel de benodigde conversies te maken zodat een klant zijn bank een betalingsopdracht in euro kan geven die vervolgens door de ontvangende bank aan de begunstigde wordt uitbetaald door hem voor de tegenwaarde op zijn in nationale valuta luidende rekening te crediteren.

2. De euro-vriendelijke benadering van de EMU-lidstaten

De overheden (*zie hoofdstuk III*) van de EMU-deelnemers blijven de nationale valuta gebruiken voor hun nationale financiële administratie en begroting tot eind 2001. Nederland heeft daarentegen voor een geleidelijke overgang gekozen.

Alle EMU-lidstaten bieden hun ondernemingen en zelfstandigen de keuze tussen de euro en de nationale valuta voor het grootste deel van hun financiële rapportage en betalingsverkeer met de overheid. Dit omvat de volgende gebieden:

- vaststelling of wijziging van de munteenheid van bedrijfskapitaal,
- wettelijk voorgeschreven en andere financiële verslaglegging,
- berichtgeving betreffende verplichte statistieken,

- bedrijfsboekhouding,
- belastingbetalingen,
- betalingen van sociale lasten,
- fiscale controles,
- schriftelijke bewijsstukken voor belastingaangifte.

Veel lidstaten brengen de euro-optie in verband met de toepassing van de euro als rekeneenheid door ondernemingen. In sommige landen is het gebruik van de euro niet toegestaan voor belastingaangifte en de opgave van sociale lasten.

Voor particulieren is het aantal euro-opties beperkter.

Tevens zijn door de Europese Commissie en de nationale overheden stappen ondernomen ter ondersteuning van de euro. Zo werden in drie door de Raad van ministers van Economische Zaken en Financiën goedgekeurde aanbevelingen van de Commissie van 23 april 1998 de volgende punten behandeld:

a) Bankkosten voor conversie naar de euro

Er werden normen voor een goede aanpak voorgesteld: met betrekking tot de kosten voor de conversie van betalingen in de overgangsperiode en voor de conversie van rekeningen aan het einde van deze periode; alsmede met betrekking tot transparantie (correcte conversiekoers en specificatie van alle kosten).

b) Dubbele aanduiding van prijzen en andere monetaire bedragen

Ofschoon deze zaken op nationaal niveau moeten worden opgelost, drong de Commissie er niettemin op aan dat de tegenwaarden bij dubbele prijsaanduiding tegen de exacte conversiekoersen worden berekend, met afronding op hele eurocenten, waarbij de prijzen duidelijk worden vermeld. Terwille van de overzichtelijkheid zou dubbele vermelding tot de eindprijs kunnen worden beperkt.

c) Dialoog, toezicht en informatie

Hieronder vallen overeenkomsten tussen handels- en consumentenorganisaties inzake dubbele prijsaanduiding, initiatieven van grote bedrijfsorganisaties om de overstap van het MKB te vergemakkelijken, het opzetten van waarnemingsposten voor toezicht op de overgang naar de euro, bewustmaking en doelgerichte informatie, bijscholing van leraren en het samenstellen van lesmateriaal.

Op 30 juni 1998 werd door de vakverenigingen die de distributiesector, toeristensector, de ambachtelijke sector en het MKB vertegenwoordigen een overeenkomst met de consumentenorganisaties ondertekend inzake een vrijwillige gedragscode ten aanzien van dubbele prijsaanduiding.

3. Door de banksector geboden eurodiensten

Erop gebrand hun deel van de euromarkt veilig te stellen, troffen de banken en andere financiële instellingen de nodige voorbereidingen teneinde hun klanten vanaf de aanvang van de EMU een breed scala van europroducten te kunnen bieden (*zie hoofdstuk IV*).

Met name de banken pasten hun rekeningbeheer en –afschriften aan, waarbij op de laatstgenoemde - ter informatie - het saldo in euro wordt vermeld als de rekening in de nationale valuta wordt aangehouden, en *vice versa*.

De meeste betaaldiensten in plaatselijke valuta zijn ook in de euro beschikbaar gemaakt.

Wat het wisselen van bankbiljetten betreft, hebben de banken de aanbeveling van de Commissie gevolgd: de “dubbele” wisselkoersnotering verdween en werd vervangen door een specificatie van de conversiekoers en de berekende kosten. Dientengevolge worden de kosten die de banken voordien onder een noemer brachten met hun wisselkoersrisico in de discrepantie tussen de aan- en verkoopkoersen nu expliciet vermeld. Dit heeft echter de indruk gewekt dat de banken nieuwe kosten gingen berekenen.

Voor geldopnamen uit geldautomaten in het buitenland geldt hetzelfde: de dubbele wisselkoersnotering is verdwenen en de kosten zijn gespecificeerd. De prijsregelingen zijn veranderd. In het algemeen zijn geldopnamen overal minder duur geworden, behalve de opnamen van zeer geringe bedragen in sommige landen.

Wat binnenlandse cheques betreft, deze zijn voornamelijk bestemd voor binnenlands gebruik. De verschillen in uitvoering, taal, wetgeving, het ontbreken van grensoverschrijdende limieten, inningskosten, etc. maken dat zij niet gemakkelijk in het buitenland worden geaccepteerd en dat de kosten voor verzilvering bij een buitenlandse bank hoog zijn. Dit geldt tevens voor de onlangs verschenen binnenlandse cheques voor betalingen in euro.

De situatie is anders voor de eurocheque, een gestandaardiseerd product dat voor zowel binnenlands als grensoverschrijdend gebruik geschikt is.

Het aantal betalingen met een bankpas (creditcard, betaalpas, etc.) neemt nog steeds snel toe. De banken blijven deze betalingswijzen promoten omdat de verwerkingskosten ervan minder hoog zijn dan die van cheques en bankpasfraude gemakkelijker valt te ontdekken. De mogelijkheid om met een bankpas in euro te betalen hangt af van de geschiktheid van de betaalautomaat voor euro. Er wordt aan de aanpassing van de betaalautomaten gewerkt, maar de vorderingen verschillen van land tot land, naar gelang het aantal betaalautomaten dat aangepast of vervangen moet worden.

Chipkaarten werden aanvankelijk ontwikkeld voor kleine betalingen op nationaal niveau: kruidenier, parkeermeter, publieke telefoon, etc. Interoperabiliteit van de diverse nationale systemen zal hoogst waarschijnlijk aan het einde van de overgangperiode worden bereikt, waarmee grensoverschrijdend gebruik van de chipkaarten verzekerd wordt.

De nationale betaalsystemen zijn zowel voor kredietoverschrijvingen als voor automatische afschrijvingen aangepast aan de euro, maar alleen op binnenlands niveau.

Er wordt gewerkt aan de ontwikkeling van een pan-Europees automatisch afschrijfsysteem.

De bankkosten voor grensoverschrijdende kredietoverschrijvingen zijn verlaagd. Maar het schrappen van het wisselkoersrisico is het enige kostenverlagende bestanddeel in de grensoverschrijdende transacties van nationale kredietoverschrijvingssystemen, die in wezen onverenigbaar blijven. Dientengevolge worden deze overschrijvingen – meestal betalingen van kleine bedragen – in het algemeen nog steeds verwerkt via “correspondentbanken”-netwerken.

Voor een verbetering van deze situatie zijn tijd en middelen benodigd, maar het marktmechanisme zorgt er voor dat de veranderingen elkaar sneller opvolgen.

B. De overgang naar de euro in de niet-financiële commerciële sector

De bedrijfssector (*zie hoofdstuk V*) heeft de EMU in hoge mate gesteund, omdat het wisselkoersrisico erdoor verdwijnt en het macro-economische klimaat - via lagere rentetarieven, prijsstabiliteit en goede overheidsfinanciën - erdoor verbetert.

Uit studies en onderzoeken is gebleken dat de reactie van bedrijven op de invoering van de euro afhangt van:

- *bedrijfsgrootte*: bedrijven met meer dan 200 werknemers bereiden zich bijna alle voor op de overgang; van de bedrijven met minder dan 20 werknemers zijn er maar weinig dit doen;
- *internationaliseringseffect*: het bewustzijn is groter bij exportbedrijven en bij degenen die met concurrentie op de binnenlandse markt worden geconfronteerd;
- *betrokken afdelingen*: de meeste bedrijven zien de overgang als een boekhoudkundige en financiële kwestie. Grote implicaties als de commerciële gevolgen van prijstransparantie en van de toegenomen grensoverschrijdende markttoegang worden grotendeels veronachtzaamd. Dit is een ernstige tekortkoming die duidelijk maakt dat er een doelgerichte communicatiecampagne geboden is;
- *geografische locatie*: er bestaan aanzienlijke verschillen tussen de landen onderling ten aanzien van de mate waarin bedrijven over informatie over de voorbereiding voor de overgang beschikken;
- *werkkerreinen*: de detailhandel en andere dienstverlenende sectoren, zoals toerisme, houden zich onder meer het meest bezig met de toekomstige marktontwikkeling. Toeristen zijn in feite al begonnen met creditcardbetalingen in euro en door tenminste één grote toeristenbranche wordt een prijslijst met dubbele prijsaanduiding verstrekt en voorgesteld om in euro met creditcard te betalen. Gedurende het eerste kwartaal van 1999 varieerde het percentage eurobetalingen van 2,5% tot 7,5%, naar gelang het land van oorsprong.

Een van de beletsels voor het gebruik van de euro – van voornamelijk psychische aard – is het ontbreken van euromunten en –bankbiljetten, wat afbreuk doet aan het besef van urgentie. De stelregel “geen verplichting, geen verbod” werkt eveneens een afwachtende houding in de hand. Dientengevolge is de aanpassing van IT-software vertraagd.

Bovendien beseffen de meeste bedrijven niet wat de gevolgen van de euro ten opzichte van mededinging zijn.

Het door de overheid geboden onvolledige pakket euro-mogelijkheden vormt een belemmering. Zo moeten in sommige landen de bedragen op de opgave van sociale lasten nog steeds in de nationale valuta worden aangeduid.

Het bestaan van één munteenheid heeft duidelijk gemaakt dat pan-Europese grensoverschrijdende instrumenten ontbreken. Vertragingen, verwerkingskosten en juridische verschillen betreffende bank- en financiële garanties zijn frustrerend voor kleine bedrijven en voor het publiek. Deze onbevredigende situatie moet verholpen worden:

- niet door meer informatie – het MKB wordt erdoor overspoeld – maar door rechtstreekse contacten. Grote bedrijven kunnen een belangrijke rol vervullen bij de bewustmaking van de kleinere bedrijven: voorbeelden zijn de experimenten van Siemens en Auchan;
- overheden, en met name de plaatselijke overheden, moeten een sleutelrol spelen bij het bevorderen van het gebruik van de euro door bedrijven;
- er moeten oplossingen worden gevonden voor de huidige grensoverschrijdende betalingsproblemen.

C. Het gebruik van de euro door de burger

Voor de meeste burgers van de euro-zone was de geboorte van de euro bovenal een mediagebeuren. Er veranderde wat dat betreft niets in hun leven doordat zij hun gedegradeerde valuta's als vanouds bleven gebruiken, daarmee voorbijgaand aan het feit dat zij in feite gebruik maakten van subeenheden van de euro, de nieuwe munteenheid (*zie hoofdstuk VI*).

1. Startperikelen

Niettemin is op twee consumentgevoelige gebieden bezorgdheid naar voren gekomen:

a) de kosten van het wisselen van bankbiljetten in de eurozone

Ingevolge een aanbeveling van de Europese Commissie vermelden de banken geen aan-/verkoop tarieven meer bij de handel in bankbiljetten in de eurozone en rekenen tegenwoordig een apart tarief bovenop de vaste conversiekoers.

Het schrappen van het wisselkoersrisico heeft de tarieven verlaagd in vergelijking met de voorgaande situatie, maar de mate waarin dit is geschied – hetgeen bovendien varieert tussen de banken en nog meer tussen de landen – was een teleurstelling en een reden tot bezorgdheid voor de Commissie en het Europees Parlement.

Juridisch gezien, zijn de bankbiljetten in de eurozone, in materiële vorm, nationale subeenheden van de euro. Bovendien behoren zij tot de passiva van het ESCB (Europees Stelsel van Centrale Banken) en, conform het Verdrag, moet elke nationale centrale bank, in haar pand, de door de andere deelnemers in omloop gebrachte bankbiljetten wisselen in lokale bankbiljetten à pari: tegen de vaste conversiekoers en zonder kosten.

Wegens het geringe aantal centralebankvestigingen is het grote publiek weliswaar nog steeds aangewezen op de dichtstbijzijnde bank, welke zeker gerechtigd is afhandelingskosten te rekenen voor het optreden als “vervanger” van de centrale bank.

Elke centrale bank moet derhalve de rol van beheerder aannemen en een deel van de kosten op zich nemen bij het verstrekken van de gevraagde bankbiljetten in de eurozone aan de lokale banken en hun overschotten overnemen. Er moet naar gestreefd worden de bankkosten voor het wisselen van bankbiljetten over de hele linie laag te houden.

b) de kosten van grensoverschrijdende betalingen in de eurozone

De cliënten van het bankwezen zijn begonnen te klagen over de hoge kosten die worden berekend voor grensoverschrijdende betalingen in de eurozone.

Ofschoon de banken de diverse nationale betalingssystemen voor de detailhandel hebben verbeterd teneinde, *op binnenlands niveau*, eurobetalingen naast betalingen in de nationale valuta te kunnen verwerken, hebben zij geen zorg gedragen voor de interoperabiliteit van deze systemen door er een *grensoverschrijdende* capaciteit aan te verbinden. Met als gevolg dat grensoverschrijdende detailhandelbetalingen (ofwel kleine bedragen) in de eurozone, zij het in de euro of in een van de nationale subeenheden, nog steeds grotendeels via de tijdrovende en dure “correspondentbanken”-netwerken worden verwerkt.

De banken zijn zich ervan bewust dat de situatie verbeterd moet worden. De voor de hand liggende termijn hiervoor zou het einde van de overgangperiode zijn. Dit zou echter ambitieus zijn, omdat het voor de banken, zakelijk gezien, eigenlijk niet aantrekkelijk is om een grensoverschrijdend systeem op te zetten waarvan de tarieven aangepast zouden moeten worden aan de kosten die tegenwoordig voor de gesubsidieerde binnenlandse overschrijvingen worden berekend. Als alternatief zouden de laatstgenoemde bankkosten verhoogd kunnen worden.

De “tarievenkwestie” zou door de banken evenwel niet alleen van de kostenzijde bezien moeten worden. Er is tevens een batenzijde, aangezien het publiek, hiertoe gestimuleerd door de banken, in plaats van bankbiljetten en munten steeds meer de bankpas en chipkaart als betaalmiddel gaat gebruiken. Dit resulteert in een toename van zowel het aantal bankrekeningen als de gemiddelde rekeningsaldi. Kortom, door deze betalingssystemen beschikbaar te maken verhogen de banken hun opbrengsten, omdat zij dankzij de positieve rekeningsaldi voor een groter bedrag aan leningen kunnen verstrekken en degenen die rood staan debetrente kunnen berekenen.

2. Het gebruik van de euro door de burger in de overgangperiode

In het gunstigste geval zouden de burgers deze periode moeten aanwenden voor een geleidelijke overstap naar de euro, zodat op 1 januari 2002 de laatste stap slechts het wisselen van de bankbiljetten en munten is.

Al is het onwaarschijnlijk dat dit verwezenlijkt wordt, een belangrijke reden om hierop de nadruk te leggen is de tijd en de moeite die het iedereen gaat kosten om een geheugen voor europrijzen en waardebesef te verkrijgen. Met andere woorden, de burger-consument moet niet alleen verschillende europrijzen voor zijn gebruikelijke goederen- en dienstenpakket volledig onthouden, maar – wat nog moeilijker is – hij moet deze nieuwe prijzen ook met elkaar kunnen vergelijken, ofwel hun “waarde”-verschillen kunnen beoordelen.

Dubbele prijsaanduiding brengt uitkomst. Ingevolge de overeenkomst inzake vrijwillige dubbele prijsaanduiding van 30 mei 1998, tussen de consumentenorganisaties en de beroepsorganisaties van de distributiesector, de toeristensector, de ambachtelijke sector en het MKB, wordt dubbele prijsaanduiding geleidelijk ingevoerd.

Toch is alleen dubbele prijsaanduiding misschien niet voldoende. Als de consument immers in de nationale valuta blijft betalen, is het onwaarschijnlijk dat de europrijs zijn volledige aandacht trekt. Dit gebeurt beslist wel als hij in euro wil betalen.

Of dit het geval zal zijn hangt af van:

- *De bereidheid van de ondertekenaars van de overeenkomst van 30 mei 1998 om naast de dubbele prijsaanduiding ook betaling in euro te aanvaarden.* Eurobetalingen worden klaarblijkelijk geaccepteerd door bemiddelende financiële instellingen als banken, effectenmakelaars, verzekeringsmaatschappijen, etc. Dit geldt eveneens voor overheden en openbare nutsbedrijven, enige uitzonderingen daargelaten.
- *De beschikbaarheid van specifieke euro-betaalmiddelen.* De beste hulpmiddelen – eurobankbiljetten en –munten – zijn niet beschikbaar. Cheques zijn er wel, maar dat betekent dat men twee chequeboekjes bij zich moet hebben. Specifieke eurobetalingen kunnen met een bankpasje worden verricht indien de betaalautomaat de munteenheid waarin het te betalen bedrag is aangegeven, kan onderscheiden: euro of nationale valuta. Maar meestal wordt het bedrag in beide munteenheden aangeduid.
- *De motivatie van de burger om in euro te betalen.* Dit vormt het grootste struikelblok. De burgers mogen immers tot het einde van de overgangperiode in de nationale valuta blijven betalen. Louter uit gewoonte en doordat er geen duidelijk voordeel wordt gezien in het betalen in euro, is het mogelijk dat de meesten dan ook gewoon op de oude voet doorgaan. De vrees voor verwarring vormt ook een belemmering: men moet bijvoorbeeld twee chequeboekjes bij zich hebben.

Het is natuurlijk mogelijk dat sommige bevolkingsgroepen snel vertrouwd raken met de euro. Dit zou bijvoorbeeld kunnen opgaan voor degenen die in grensgebieden wonen of beroepsmatig betrokken zijn bij grensoverschrijdende activiteiten (toerisme, vervoer, etc.) of werkzaam zijn in bedrijven of sectoren waar de transacties op eurobasis geschieden, zoals in de landbouw of in aanverwante sectoren.

Toch zal het gros van de bevolking in de eurozone – louter uit gewoonte en zonder dwingende reden - waarschijnlijk trouw blijven aan zijn nationale valuta, waardoor men pas aan het einde van de overgangperiode, tot grote schrik, de schok te verwerken krijgt.

Dit troosteloze vooruitzicht heeft de aanzet gegeven tot een grote hoeveelheid voorlichtings-/communicatieactiviteiten van de Europese Commissie, nationale overheden, bemiddelende financiële instellingen, consumentenorganisaties en andere organisaties die specifieke bevolkingsgroepen vertegenwoordigen. De aangewende methoden omvatten: brochures, nieuwsbrieven, aan dit doel gewijde fax- en telefoonnummers, e-mail, Internet en televisiespots.

Bovendien zijn er proefprojecten opgezet door de Commissie ter wille van bevolkingsgroepen die specifieke communicatietechnieken behoeven: ouderen, slechtienden of –horenden, bevolkingsgroepen met economische problemen.

Desalniettemin moet er geconcludeerd worden dat de overgang naar de euro door de burgers nog niet van de grond is gekomen. En dit geldt helaas met name op het gebied van de betalingen, waar het juist van belang is om een geheugen voor europrijzen en waardebesef te verkrijgen.

Alleen meer informatie verstrekken is niet voldoende om deze situatie te verbeteren. Meer doelgerichte communicatie zou velen kunnen motiveren, maar er zijn stimulansen voor nodig om het grote publiek de euro boven de vertrouwde nationale valuta te doen verkiezen. Als deze niet succesvol zijn, zou dubbele prijsaanduiding nog lange tijd na het einde van de overgangperiode noodzakelijk kunnen zijn.

Deel 2: DE INVOERING VAN EUROBANKBILJETTEN EN -MUNTEN

Vanaf 1 januari 2002 worden er eurobankbiljetten en –munten in omloop gebracht en worden de nationale bankbiljetten en munten uit de circulatie genomen. Er zullen circa 12 miljard eurobankbiljetten en 50 miljard euromunten voorhanden zijn om deze overgang uit te voeren (*zie hoofdstuk VII*).

De hoofdpunten bij deze gedenkwaardige operatie zijn:

1. Bankkosten

De aanbeveling van de Commissie van 23 april 1998 inzake normen voor een goede aanpak bepaalt dat banken de bankbiljetten en munten ten bedrage van het “gezinsbudget” van hun cliënten gratis moeten omwisselen. De banken die dit niet van plan zijn te doen, dienen hun cliënten hiervan naar behoren op de hoogte te stellen, maar het ziet er niet naar uit dat dit het geval is. In Spanje is het berekenen van kosten wettelijk verboden en soortgelijke verbodsbepalingen zijn paraat in andere landen.

Ofschoon de banksector weliswaar instemt met de vooronderstelling van de gratis omwisseling, wordt er van de centrale banken verwacht dat zij in de lasten en de kosten van de operatie zullen delen.

De definitie van “gezinsbudget” wordt in de meeste landen aan de banksector overgelaten en in andere landen wettelijk vastgelegd. De bedragen variëren van onbegrensd (Finland, Luxemburg en Spanje) tot 250 (voorgesteld in Nederland).

Er zij op gewezen dat de kwestie van omwisseling van bankbiljetten door niet-bankcliënten nog een open vraag blijft. Er worden wel kosten berekend voor het omwisselen van bankbiljetten uit andere landen in de eurozone.

2. *Dubbele omloop van bankbiljetten en munten*

De verordening betreffende de invoering van de euro bepaalt dat de periode waarin de in omloop zijnde bankbiljetten en munten in zowel de euro als de nationale valuta de status van wettig betaalmiddel hebben, tot hooguit zes maanden beperkt moet blijven. Deze periode kan in de nationale wet verkort worden.

De - door de meeste landen voorlopig - gevolgde benadering verschilt van land tot land. Nederland streeft naar een periode van vier weken. Andere landen (Oostenrijk, België, Frankrijk, Duitsland, Ierland en Luxemburg) denken aan zes weken/3 maanden. In weer andere landen worden nog haalbaarheidsstudies uitgevoerd. Volgens de laatste berichten lijkt men het eens te worden over een maximumperiode van twee maanden.

3. *Logistieke kwesties*

a) *Voorbevoorrading*

Dit houdt in dat vóór 1 januari 2002 aan specifieke economische sectoren een voorraad eurobankbiljetten en –munten wordt verstrekt. Bijvoorbeeld:

- aan banken, die aldus hun klanten de mogelijkheid kunnen bieden per 1 januari 2002 eurobankbiljetten uit de geldautmaten op te nemen;
- aan detaillisten, opdat zij vanaf die bewuste dag wisselgeld in euro's kunnen geven;
- aan consumenten, aan wie misschien vóór 1 januari 2002 "startpakketten" beschikbaar worden gesteld (hoewel de bankbiljetten en munten in deze fase nog niet kunnen worden besteed) - zoals toeristen vreemde valuta kunnen verkrijgen voordat zij naar het buitenland reizen.

Dergelijke maatregelen zouden de overgang ongetwijfeld bespoedigen.

De ECB gaat akkoord met het voorstel van de voorbevoorrading van banken en detaillisten. Een periode van een tot drie maanden voorafgaand aan "E-day" wordt voldoende geacht. Juridische overwegingen en het risico van het voortijdig in omloop komen van eurobankbiljetten en –munten vormen echter een beletsel voor de voorbevoorrading van consumenten.

b) *Beveiliging, vervoer en opslagcapaciteit*

12 miljard bankbiljetten en 50 miljard munten vertegenwoordigen een gewicht van respectievelijk 13.500 en 250.000 ton en een volume van respectievelijk 80.000 and 500.000 containers. Deze getallen maken duidelijk hoe belangrijk voorbevoorrading is.

In alle landen is extra vervoerscapaciteit benodigd. Er zijn diverse opties in behandeling, maar er zijn nog geen beslissingen genomen.

- De banken verwachten dat hun centrale bank de kosten van extra vervoer en beveiliging zal dragen.

- Er is een voorstel gedaan om het risico en het vervoer te beperken door de nationale bankbiljetten in de panden van de particuliere banken ongeldig te maken.
- Een ander voorstel zou zijn om een campagne te organiseren ter bevordering van het inleveren van nationale munten vóór "E-day".

c) *Aanpassing van de geldautomaten*

Eind 1998 waren er 140.000 geldautomaten geïnstalleerd in de eurozone. Naar schatting zal 70% van alle eurobankbiljetten via deze automaten worden gedistribueerd. Voor een snelle overgang is een snelle overschakeling van de geldautomaten derhalve een eerste vereiste.

In Oostenrijk, België en Duitsland zal de overschakeling van de ene op de andere dag plaatsvinden. De andere landen hebben gekozen voor een meer geleidelijke aanpak en, bijgevolg, een minder snelle overgang.

Deel 3: DE INTERNATIONALE ONTWIKKELING VAN DE EURO

De geboorte van de euro heeft bij sommigen hoop gewekt en anderen bevreesd gemaakt dat hierdoor, vroeg of laat, de positie van de US dollar als de dominante internationale munteenheid op de proef wordt gesteld.

Er kan enkel een voorzichtige poging worden gedaan om deze kwestie te behandelen. De internationale status van een valuta wordt immers niet met officiële toestemming toegekend maar vloeit voort uit overeenkomstige keuzen die door het publiek en particuliere deelnemers aan het handelsverkeer over de hele wereld worden gemaakt.

Vele valuta's spelen uiteraard een internationale rol doordat er gebruik van wordt gemaakt voor de facturering en betaling bij de buitenlandse handel van *hun* land. Maar de meeste van de ongeveer 200 landen in de wereld kunnen niet hun eigen valuta opleggen bij de betaling van hun importen en het is zelfs mogelijk dat zij willen dat hun exporten niet in hun eigen valuta maar in een meer betrouwbare of gangbare buitenlandse munt, zoals de US dollar, worden betaald.

Dit is wat in feite wordt bedoeld met de "internationale" rol van de dollar: het gebruik ervan *tussen* derde landen lijkt in zekere zin op het gebruik ervan *in* de VS.

De dollar, die op binnenlands niveau als rekeneenheid, betaalmiddel en waardepapier wordt gebruikt, vervult in feite dezelfde functies tussen derde landen ten behoeve van zowel de particuliere als overheidssector:

- de *particulier sector*: facturering en betaling in dollars van de export/import van goederen en diensten met *andere* landen dan de VS; vermogensbezit in dollars, zoals deposito's, obligaties, etc.;
- de *overheidssector*: de dollar is de basis voor de wisselkoers (vaste of zwevende wisselkoers) van de valuta's van deze landen, interventievaluta op de wisselmarkt en de belangrijkste reservevaluta van de centrale banken.

Naast het gebruik van de dollar *tussen* landen kan de dollar bovendien ook gebruikt worden *in* een bepaald land. De meest populaire vorm van deze zogenaamde "dollarisering" is het parallelle gebruik van dollarbiljetten in sommige opkomende economieën. De meeste extreme vorm is de aanneming van de dollar als de nationale valuta – in overweging in Argentinië.

A. De internationale rol van een sterke euro

Ofschoon nog steeds dominant, is er sprake geweest van een achteruitgang in de internationale rol van de dollar, omdat de DEM, de yen, het Britse pond en de FRF ook een internationale plaats innamen. Op de vooravond van de invoering van de euro was de DEM een belangrijke internationale valuta geworden - zij het op regionaal niveau - als de belangrijkste valuta van het EMS: basis-, interventie- en reservevaluta voor de andere deelnemers. De ecu begon ook een rol als internationale munt te spelen, tenminste tot de verruiming van de fluctuatiemarges van het wisselkoersmechanisme in 1993. Op 1 januari 1999 werd de euro onmiddellijk een internationale reserve- en interventievaluta door de taak die tot dusver door de DEM, FRF en de ecu was vervuld te krijgen (*zie hoofdstuk VIII*).

Afgezien van deze goede start, zijn ook de toekomstperspectieven voor de verdere ontwikkeling van de euro veelbelovend.

Een belangrijke eerste vereiste is economisch belang. Hoe groter een land, des te groter is zowel de waarde van het BBP als het aandeel in de werelddaan deel van dit land. Op grond hiervan geeft een vergelijking tussen de eurozone en de VS een tamelijk gunstig beeld: de bevolkingsgrootte is 290 miljoen tegen 278 miljoen; het BBP bedraagt 5.500 miljard tegen 6.800 miljard; en de eurozone neemt 18% van de wereldexport voor haar rekening, in vergelijking met 15% voor de VS.

Het bestaan van grote, gediversifieerde en liquide financiële markten in euro speelt ook een belangrijke rol in de internationale ontwikkeling van de munt. Een veelbelovende start vond plaats op 4 januari 1999, toen de geld-, obligatie- en aandelenmarkten van de EMU de euro invoerden. In veel sterkere mate dan de vroegere versplinterde nationale markten zullen zij buitenlandse kredietnemers, kredietverschaffers, emittenten en meer van dit soort geldhandelaren aantrekken.

Het monetair beleid is uiteraard ook van belang. Het constitutionele mandaat van de ECB om prijsstabiliteit veilig te stellen, zal resulteren in een eurozone met een laag inflatiepercentage (minder dan 2%). Om dit doel op duurzame basis te bereiken, is een coherente beleidsmix tussen het gemeenschappelijk monetair beleid en het nationale begrotingsbeleid van de EMU-lidstaten, in het kader van het stabiliteits- en groeipact, vereist. Als het aannemelijk is dat dit gebeurt, kan aan een andere noodzakelijke voorwaarde voor de ontwikkeling van de euro als een belangrijke internationale munt worden voldaan.

Een apathische houding tegenover de verandering zou de ontwikkeling van de euro desondanks kunnen belemmeren. Hoe meer een munt immers wordt gebruikt voor allerlei internationale transacties, des te nuttiger en voordeliger deze wordt voor ander potentiële gebruikers. De dollar beschikt over dit zogenaamde "netwerk"-voordeel.

B. Specifieke gebieden met betrekking tot de verdere ontwikkeling van de euro

Als de EMU de thuisbasis van de euro vormt, heeft de ontwikkeling van de euro, van meet af aan, een veel breder draagvlak.

1. Het gebruik van de euro door de niet-deelnemende lidstaten en door derde landen

Een rechtstreekse bijdrage aan de internationale ontwikkeling van de euro moet komen van de niet-deelnemende lidstaten die door hun deelname aan de EMU de eigenlijke eurozone kunnen uitbreiden¹ (*zie hoofdstuk IX*).

Voor deze laatstgenoemde landen is de euro niet zomaar een vreemde valuta. Zo is de euro voor Denemarken en Griekenland, die zich bij het wisselkoersmechanisme hebben aangesloten, de basis voor hun wisselkoers geworden en vervult de euro in toenemende mate de taak van interventie- en reservevaluta.

De particuliere sector van de niet-deelnemende lidstaten zal waarschijnlijk de volgende veranderingen ondergaan:

- exporteurs naar de eurozone moeten zich aanpassen aan de door de euro teweeggebrachte lagere prijzen, terwijl de importeurs ervan zullen profiteren;
- zowel de exporteurs als de importeurs zullen hun eigen valuta minder kunnen toepassen in prijslijsten, bij facturering en betaling. Hierdoor lopen zij meer wisselkoersrisico.
- dubbele prijsaanduiding en betaling zal waarschijnlijk doordringen in de detailhandel - te beginnen in toeristencentra - en zich uitbreiden als de euromunten- en biljetten in de deelnemende lidstaten zijn ingevoerd.

Het “binnenlands” gebruik van de euro - ofwel het gebruik *tussen* ingezetenen van de niet-deelnemende lidstaten zal zich ook ontwikkelen, omdat plaatselijke multinationals kunnen beslissen tot een voortijdige overgang naar de euro. Uit een recent onderzoek is gebleken dat een aantal grote Britse exporteurs hun Britse leveranciers wil aanmoedigen tot het gebruik van de euro.

De ontwikkeling van de euro in de niet-deelnemende lidstaten wordt vergemakkelijkt door de aanpassingsgezindheid van de financiële sector en de nationale overheden - vooral in het Verenigd Koninkrijk, waar de financiële sector de betaal- en afwikkelingsystemen heeft aangepast, teneinde financiële handelaren in de City of London in staat te stellen om op gelijke voet met hun concurrenten in de eigenlijke eurozone deel te nemen aan de mondiale euro-interbancaire markt, -deviezenhandel en -obligatiemarkten (*zie hoofdstuk IX*).

Vooralsnog zijn de banken in de niet-deelnemende lidstaten veeleer geïnteresseerd in het verlenen van eurodiensten aan hun bedrijfscliënten. Uiteraard staan er ook eurorekeningen ter beschikking van particuliere cliënten, zoals in elke andere vreemde valuta. Maar tot

¹ Griekenland is van plan vóór het jaar 2001 deel te nemen. Over de toetreding van Denemarken en Zweden zal bij referendum worden beslist. Tot dusver is er geen datum vastgesteld. In februari 1999 maakte de Britse regering bekend dat zij in het volgende parlement in principe voornemens is om mogelijk rond mei 2001 het lidmaatschap aan te vragen. In afwachting van een gunstige afloop, gevolgd door intensieve voorbereiding, zou toetreding in het begin van 2004 denkbaar zijn.

duzver bestaat er nog maar een klein aantal van dergelijke rekeningen en het gebruik van de euro door particulieren zal waarschijnlijk beperkt blijven, gezien het wisselkoersrisico. Hier zou verandering in kunnen komen indien/als wordt besloten tot deelname aan de EMU.

De Midden- en Oost-Europese landen zijn de dichtstbijzijnde landen van de eurozone. Veel van deze landen zijn kandidaat – of kandidaat in spe – voor toetreding tot de EU. In dit licht zijn Hongarije en Polen van plan hun valuta aan de euro vast te koppelen, mogelijk vóór eind 1999. Van de landen met een valutabeleidscomité zullen Bulgarije en Estland de DEM vervangen door de euro als hun basisvaluta en zal Litouwen een gecombineerde aan de dollar en de euro gekoppelde wisselkoersverhouding op een 50/50-basis hanteren.

Wat de landen van het Middellandse-Zeegebied betreft - *inter alia* Egypte, Turkije, Israël, Libanon, Tunesië, Marocco, Jordanië and Algerije – het grootste deel van hun handel wordt gevoerd met de EU, maar – enige uitzonderingen als Tunesië en Marocco daargelaten – de facturering van de handelstransacties vindt hoofdzakelijk in US dollars plaats. De dollar wordt ook gebruikt voor hun buitenlandse schuld en hun deviezenreserves. Waarschijnlijk gaat dit voor veel van deze landen veranderen. Dit is al gebeurd bij de Afrikaanse landen in de franczone die nu aan de euro zijn gekoppeld.

Latijns-Amerika en Azië vormen, gezien hun nauwe banden met de dollar en, wat Azië betreft, ook met de yen, een grotere uitdaging voor de euro. Aangezien de globalisering van de industriële en financiële sectoren mondiaal voortschrijdt, kan toch worden verwacht dat er ook in deze gebieden een verschuiving naar de euro zal optreden.

2. De euro's intrede op de internationale financiële markten

De euro's intrede op de internationale obligatiemarkt is een daverend succes geweest (*zie hoofdstuk IX*). In het eerste kwartaal van 1999 evenaarden de internationale uitgaven van obligaties in dollar en euro elkaar in marktaandeel: beide kwamen uit op 44%. Dit resultaat is opmerkelijk, aangezien de gecombineerde emissie van de EMU-deelnemers vóór de EMU nooit boven de 36% uitkwamen.

Naast de prestaties wat de grootte van het marktaandeel betreft, zijn ook de volgende positieve ontwikkelingen vermeldenswaard: een toename in het aantal emissies van ruim 1 miljard euro, wat een goed voorteken is voor de liquiditeit van de markt; een toename in het aantal bedrijfsemissies, een teken van een toenemende trend in de richting van afbraak van de bemiddelingsfunctie; meer nieuwkomers aan de zijde van de emittent, terwijl aan de zijde van de investeerder een toename in de Japanse vraag werd geconstateerd. De Amerikaanse vraag bleef constant.

Op de wisselmarkten is een andere opmerkelijke ontwikkeling gaande: de euro is een intermedium aan het worden. Met andere woorden, men is begonnen de euro als tussenschakel te gebruiken bij het aan-/verkopen van valuta's op de wisselmarkten. Thans is dit voorrecht nog vooral aan de US dollar voorbehouden.

C. De euro en het internationaal monetair stelsel

Gezien het vergelijkbare economische belang van de VS en de eurozone, is de euro/dollarkoers de wisselkoers die het meest van belang zal zijn in het internationaal monetair stelsel (*zie hoofdstuk X*).

Dit vooruitzicht vormt een uitdaging voor de EMU-lidstaten en de ECB, en wel in twee opzichten:

1. Bepaling van het buitenlands monetair beleid van de eurozone

Tot het ontstaan van de EMU, hadden de EU-lidstaten vaak reden om terug te denken aan de spitsvondige opmerking van een gewezen Amerikaanse minister van Financiën:

"De dollar is onze munt, maar uw probleem"

Destijds leidde een afvloeiing van dollars naar Duitsland immers regelrecht tot opdrijving van de DEM, waarna de partners van Duitsland in het wisselkoersmechanisme de ondankbare taak hadden hun eigen valuta's op te drijven door middel van interventies op de wisselmarkt en verhogingen van de rentetarieven teneinde hun koppeling aan de DEM in stand te houden.

Tegenwoordig ziet de situatie er anders uit. Een afvloeiing van dollars naar de eurozone drijft de euro op maar alle EMU-deelnemers gaan hier eendrachtig in mee, omdat zij dezelfde munt delen. In tegenstelling tot hun positie bij het wisselkoersmechanisme, wordt hun monetair beleid niet uit balans gebracht.

Er moet nog een aspect worden benadrukt: het handelsverkeer in de eurozone is lokale handel geworden. Alleen de handel van de EMU met derde landen is nog onderhevig aan wisselkoersrisico. Maar exporten naar deze landen vertegenwoordigen slechts 13% van het BBP van de EMU. Voor de VS valt dit enigszins lager uit. Door het gebruik van de euro voor facturering bij exporten zou de monetaire handel van de EMU nog minder beïnvloed worden, waardoor de EMU als het ware op één lijn zou komen te staan met de VS. Dientengevolge zouden niet alleen de VS maar ook de EMU heel goed enige afstandelijkheid aan de dag kunnen leggen ten opzichte van verschuivingen in de euro/dollarkoers.

Dit gaat echter alleen op met betrekking tot lopende betalingen. Kapitaalverschuivingen, die het grootste deel van de wisselmarkttransacties uitmaken, zouden de wisselkoersverschuivingen aanzienlijk kunnen vergroten. De twee zones moeten derhalve paraat staan om samen het risico van voor beide partijen schadelijke wanverhoudingen en buitensporige instabiliteit van de wisselkoers aan te pakken.

2. De vertegenwoordiging van de eurozone in internationale monetaire instellingen

Eind 1998 ging de Europese Raad akkoord met de wijze van vertegenwoordiging van de eurozone in de Groep van Zeven (G-7), het Internationaal Monetair Fonds (IMF) en in afvaardigingen naar derde landen. De voorstellen met betrekking tot de G-7 – de ECB en het voorzitterschap van de euro-11 Raad zouden er beide bij betrokken zijn, waarbij de Raad zou worden bijgestaan door de Commissie – werden echter niet aanvaard. Met name de VS maakten bezwaar tegen een toename van het aantal Europese afgevaardigden. Bijgevolg werden er medio 1999 gewijzigde voorstellen gedaan.

Deze moeilijkheden zijn het gevolg van, en illustreren, de onwil van de EMU-lidstaten om de grootte van hun internationale vertegenwoordigingen aan te passen aan de door de EMU teweeggebrachte institutionele veranderingen.

Bovendien moet een vertegenwoordiging van de eurozone die spreekt namens elf landen, ongeacht haar grootte, bij machte zijn een gemeenschappelijk standpunt over de zaken in kwestie naar voren te brengen. Dit mag dan een onredelijke eis lijken, maar het is wel van essentieel belang als de EMU-lidstaten meer te zeggen willen hebben in internationale economische en monetaire kwesties.

O EURO ENQUANTO 'MOEDA PARALELA' 1999-2002

No dia 1 de Janeiro de 1999, deu-se início à UEM (União Económica e Monetária) composta por onze Estados-Membros, e o euro passou a ser a moeda nacional de cada um deles.

Durante um período de transição que decorre até 31 de Dezembro de 2001, e apesar de as moedas nacionais degradadas terem deixado de existir, as *unidades* destas moedas são mantidas como *subunidades* não decimais da *unidade* euro. Esta unidade - um euro - também está dividida em cem cêntimos, sendo o cêntimo a sua outra *subunidade*.

Sob o ponto de vista jurídico, no período em questão, qualquer pagamento, assinatura de contrato, etc., sejam eles referenciados em euros ou numa "moeda" nacional, correspondem de facto a uma utilização do euro: no primeiro caso, utiliza-se a unidade euro propriamente dita; no segundo caso, utiliza-se uma das subunidades nacionais do euro.

O princípio "nem obrigação, nem proibição" aplica-se à utilização da unidade euro: qualquer pessoa é livre de a usar, mas ninguém é obrigado a fazê-lo. No entanto, uma vez que no período de transição não há notas nem moedas em euros disponíveis, a utilização do euro como meio de pagamento depende da existência de serviços de pagamento em euros oferecidos pelo sector bancário.

No final do período de transição - ou seja, a partir de 1 de Janeiro de 2002 - as subunidades nacionais deixam de existir. Todas as referências que lhes sejam feitas em instrumentos jurídicos - leis e regulamentos administrativos, meios de pagamento (excepto notas e moedas), contratos, etc. - transformam-se automaticamente em referências à unidade euro, à taxa de conversão aplicável. As notas e moedas denominadas em euros serão introduzidas gradualmente, e as de denominação nacional serão retiradas dentro de um prazo máximo de seis meses. O calendário exacto e a metodologia a seguir serão fixados pelas autoridades nacionais.

Parte 1: O PERÍODO DE TRANSIÇÃO

A existência de um período de transição visa permitir que a passagem para o euro se processe suavemente, de acordo com as necessidades de todos os interessados (*ver Capítulo I*).

Nestas condições, para alguns sectores, houve necessidade de proceder a uma mudança imediata em Janeiro de 1999. Tal foi o caso do sector financeiro. O BCE (Banco Central Europeu) tinha de conduzir a sua política monetária exclusivamente em euros logo desde o início da UEM. Além disso, os Governos dos países participantes tinham de emitir a sua nova dívida em euros e redenominar também a dívida em curso. Desta forma, o mercado monetário da zona do euro, o mercado cambial, os mercados obrigacionista e accionista tinham todo o interesse em estar preparados para uma mudança de tipo "big bang" nessa mesma data.

De igual modo, muitas das grandes empresas tinham interesse em adoptar desde logo o euro como moeda de "base" para as suas operações.

Esperava-se que os cidadãos, por seu lado, demonstrassem uma certa inércia face à utilização do euro.

Face a estas exigências algo contraditórias, o princípio "nem obrigação, nem proibição" tinha de ser aplicado de maneira a responder, tanto quanto possível, a cada uma delas.

A. Facilitar a utilização do euro

Havia importantes obstáculos que urgia enfrentar.

- Leis nacionais, regulamentações, contratos etc., impunham a utilização da moeda nacional. Tal facto limitava seriamente a possibilidade de se optar pelo euro.
- A aplicação da regra "nem obrigação, nem proibição" suscitava problemas de ordem prática. Como é que seria possível conciliar, por um lado, o desejo daqueles que pretendiam utilizar a unidade euro e, por outro lado, a insistência dos que queriam continuar a utilizar a subunidade nacional do euro?

Estes obstáculos foram, em grande medida, ultrapassados da seguinte forma:

1. A flexibilidade permitida pelos regulamentos relativos à introdução do euro.

Estes regulamentos (*ver Capítulo II*) deram às autoridades nacionais a possibilidade de optarem por substituir a unidade nacional pela unidade euro nos mercados organizados, bem como nos sistemas de compensação e de pagamento. Esta substituição foi devidamente realizada e permitiu que os mercados monetários, obrigacionistas, accionistas e cambiais efectuassem a passagem para o euro logo no início da UEM.

Os regulamentos também permitem que os bancos sirvam de "intermediários" no circuito dos pagamentos, ou seja, façam as conversões necessárias para que um cliente possa dar ao seu banco uma ordem de pagamento em euros que depois o banco receptor paga ao beneficiário, creditando-lhe o contravalor na sua conta em unidade nacional.

2. A abordagem amigável ao euro por parte dos Estados-Membros da UEM.

As Administrações Públicas (*ver Capítulo III*) dos países participantes da UEM continuarão a utilizar a respectiva unidade de conta nacional na sua contabilidade interna e nos seus orçamentos até ao fim de 2001. Os Países Baixos, pela sua parte, optaram por uma mudança gradual.

No entanto, todos os Estados-Membros da UEM oferecem às suas empresas e trabalhadores independentes a possibilidade de escolherem entre a unidade euro e a unidade nacional para

a maior parte das suas comunicações e movimentos financeiros com as respectivas Administrações Públicas. As áreas cobertas são:

- criação ou redenominação do capital de uma empresa,
- relatórios estatutários e financeiros,
- comunicação de estatísticas obrigatórias,
- contabilidade da empresa,
- pagamentos de impostos,
- pagamentos de encargos sociais e seguros nacionais,
- auditorias fiscais,
- provas escritas para declarações de impostos.

Muitos Estados-Membros associam a opção pelo euro à adopção desta moeda, pela empresa, como sua unidade de contabilidade. Alguns deles não permitem a utilização do euro para declarações fiscais nem para declarações de encargos sociais e de seguros nacionais.

Para os cidadãos considerados individualmente, o leque de opções pelo euro é mais estreito.

Também a Comissão Europeia e as autoridades nacionais tomaram iniciativas de apoio ao euro. Assim, três recomendações da Comissão com data de 23 de Abril de 1998, subscritas pelo Conselho Ecofin, tratam das seguintes questões:

a) Comissões bancárias de conversão para o euro.

Nesta recomendação foram propostos princípios de boa prática, ou seja, os princípios relativos às comissões de conversão de pagamentos no período de transição e de conversão de contas no final deste período, bem como os que dizem respeito à transparência (taxa de conversão correcta e identificação, em separado, de todas as comissões eventualmente aplicadas).

b) Dupla afixação de preços e de outros montantes monetários.

Apesar de deixar estas questões para serem resolvidas a nível nacional, a Comissão insistiu no sentido de que os contravalores em dupla afixação sejam calculados com base nas taxas de conversão irrevogavelmente fixadas, arredondadas para o cêntimo do euro mais próximo, e sejam afixados de forma inequívoca. A fim de evitar uma sobrecarga, as duplas afixações poderão cingir-se ao preço final.

c) Diálogo, acompanhamento e informação.

Neste título estão incluídos os acordos entre organizações profissionais e de consumidores sobre a dupla afixação, as iniciativas a desenvolver por grandes empresas a fim de facilitar a transição por parte das PME, a criação de observatórios para acompanharem a passagem para o euro, as acções específicas de sensibilização e informação, a formação de docentes e a preparação de material didáctico.

No dia 30 de Junho de 1998, as associações que representam o sector da distribuição, o turismo, o artesanato e as PME assinaram com as organizações de consumidores um acordo relativo a um código de conduta voluntário sobre dupla afixação.

3. Os serviços em euros oferecidos pelo sector bancário.

Ansiosos por assegurar a sua parte no mercado do euro, os bancos e outras instituições financeiras fizeram os preparativos necessários para poderem oferecer aos seus clientes um vasto leque de produtos em euros a partir do início da UEM (*ver Capítulo IV*).

De um modo especial, os bancos adaptaram a sua gestão de contas e os seus extractos, passando estes últimos a referir, a título informativo, o saldo em euros no caso de se tratar de uma conta na unidade nacional e *vice versa*.

A maior parte dos serviços de pagamento em unidades locais passaram a estar também disponíveis na unidade euro.

Para o câmbio de notas, os bancos seguiram a recomendação feita pela Comissão: a cotação do "spread" foi abandonada e substituída por uma identificação separada da taxa de conversão e das comissões aplicadas. Em consequência, as comissões que os bancos costumavam juntar ao risco de câmbio no "spread" entre taxas de compra e taxas de venda são agora explicitadas. Esta prática, porém, deu a impressão de que os bancos estavam a cobrar novos encargos.

Para o levantamento de dinheiro no estrangeiro através das caixas ATM (Automated Teller Machines, ou máquinas de pagamento automático), segue-se a mesma prática: abandonou-se a cotação do "spread" e as comissões passaram a ser identificadas separadamente. Os sistemas de preços foram alterados. De um modo geral, os levantamentos tornaram-se mais baratos em toda a parte, excepto para montantes muito reduzidos em alguns países.

Quanto aos cheques nacionais, eles destinam-se essencialmente ao uso interno. As diferenças a nível do formato, da língua e da legislação aplicável, a inexistência de truncamento transfronteiriço, a aplicação de comissões de cobrança, etc., são os motivos que impedem a sua rápida aceitação no estrangeiro e que levam à aplicação de elevadas comissões quando são descontados num banco estrangeiro. O mesmo se pode dizer em relação aos cheques nacionais recentemente criados para a realização de pagamentos em euros.

A situação é diferente para o eurocheque, que é um produto normalizado adequado para uso interno e transfronteiriço.

Os pagamentos com cartões (cartões de crédito, cartões de débito, etc.) continuam a crescer rapidamente. Os bancos continuarão a promovê-los porque o seu tratamento fica mais barato do que o dos cheques e é mais fácil detectar fraudes no seu uso. A possibilidade de pagar em euros com um cartão bancário depende da capacidade do PDV (Ponto de Venda) terminal para efectuar pagamentos em euros. A adaptação desses terminais está em curso mas a um ritmo que varia de país para país e que depende do número de terminais que é necessário adaptar ou substituir.

Inicialmente foram desenvolvidos cartões como porta-moedas electrónicos a fim de satisfazer necessidades de pagamento de pequenos montantes a nível doméstico: merceiro, parquímetro, telefone público, etc. É possível que a interoperabilidade entre os diferentes sistemas nacionais esteja assegurada no fim do período de transição, permitindo assim a sua utilização além-fronteiras.

Os sistemas nacionais de pagamento de Transferências de Créditos e Débitos Directos foram adaptados ao euro, mas apenas a nível interno.

Estão a decorrer os trabalhos com vista ao desenvolvimento de um sistema pan-europeu de débito directo.

As comissões dos bancos registaram uma redução nas transferências de créditos transfronteiriças. Todavia, a eliminação do risco cambial é a única componente da redução de custos nas operações transfronteiriças dos sistemas nacionais de transferência de crédito, os quais, no essencial, continuam a não ser compatíveis. Daí resulta que, de um modo geral, estas transferências - que na maior parte das vezes correspondem a pagamentos de pequenos montantes - continuem a processar-se através de redes de "bancos correspondentes".

É necessário dispor de tempo e de meios para melhorar esta situação, mas as forças do mercado irão acelerar o ritmo da mudança.

B. A transição para o euro no sector comercial não financeiro

O sector empresarial (*ver Capítulo V*) tem apoiado amplamente a UEM, uma vez que esta elimina o risco cambial e melhora o ambiente macroeconómico através de taxas de juro mais baixas, da estabilidade dos preços e de finanças públicas saudáveis.

Os estudos e análises realizados revelaram que a reacção das empresas à introdução do euro dependia dos seguintes factores:

- *dimensão da empresa*: quase todas as empresas com mais de 200 empregados estão a preparar-se para a passagem para o euro; das que têm menos de 20 empregados, são muito poucas as que estão a fazê-lo;
- *efeito da internacionalização*: o nível de sensibilização é muito maior nas empresas de exportação do que naquelas que enfrentam a concorrência no seu mercado nacional;
- *departamentos interessados*: a maior parte das empresas encaram a passagem para o euro como uma questão contabilística ou financeira. As grandes implicações de tal passagem, designadamente as consequências comerciais da transparência dos preços e de um maior acesso aos mercados além-fronteiras, são grandemente negligenciadas. Esta é uma deficiência grave que põe em evidência a necessidade de uma campanha de comunicação dirigida;
- *localização geográfica*: existem importantes diferenças entre os países quanto ao grau de informação das respectivas empresas sobre a preparação para a passagem;
- *sectores de actividade*: os sectores retalhistas e de outros serviços, tais como o turismo, estão entre aqueles que mais se preocupam com a futura evolução do mercado. Com

efeito, os turistas já começaram a pagar em euros através dos cartões de crédito e há pelo menos uma grande empresa de turismo que publica uma lista com dupla afixação de preços e propõe o pagamento em euros com cartão de crédito. Durante o primeiro trimestre de 1999, a percentagem de pagamentos em euros situou-se entre os 2,5% e os 7,5%, dependendo do país de origem.

Entre os obstáculos à utilização do euro, existe um de ordem psicológica, que é a inexistência de moedas e notas em euros, o que abafa a noção de urgência. O princípio "nem obrigação, nem proibição" também encoraja uma atitude de "esperar para ver". Em consequência, a actualização do *software* de TI está atrasada.

Acresce ainda que a maior parte das empresas não têm uma percepção das implicações do euro a nível da concorrência.

As opções pelo euro incompletas oferecidas pelas Administrações Públicas constituem uma desvantagem. Efectivamente, em alguns países as declarações da segurança social ainda têm de ser apresentadas na denominação nacional.

A moeda única revela a ausência de instrumentos transfronteiriços pan-europeus. Os atrasos e os custos de processamento, as diferenças das legislações em matéria de garantias bancárias e financeiras são frustrantes para as pequenas empresas e para o público. Esta situação pouco satisfatória deveria ser remediada:

- não através de mais informação - as PME estão submersas em informações - mas através de contactos directos. As grandes empresas podem desempenhar um importante papel na sensibilização das empresas mais pequenas: vejam-se, por exemplo, as experiências feitas pela Siemens e pela Auchan;
- as Administrações Públicas e, de um modo especial, as Administrações Locais deveriam desempenhar um papel-chave para incentivar as empresas a utilizarem o euro;
- deveriam encontrar-se soluções para os problemas que presentemente dificultam os pagamentos transfronteiriços.

C. A utilização do euro pelo cidadão

Para a maioria dos cidadãos da zona do euro, o nascimento da nova moeda foi, acima de tudo, um acontecimento mediático. Com efeito, nada se alterou nas suas vidas, uma vez que continuaram a utilizar como antes as suas velhas moedas, ignorando que, na realidade, estão a utilizar subunidades do euro, a sua nova moeda (*ver Capítulo VI*).

1. Os soluções iniciais

Começam, no entanto, a manifestar-se preocupações em duas áreas sensíveis para os consumidores:

a) *o custo do câmbio de notas da zona do euro*

Em conformidade com uma recomendação da Comissão Europeia, os bancos já não referem as taxas de compra/venda de notas da zona do euro, e actualmente aplicam uma comissão separada, a adicionar à taxa de conversão fixada.

A eliminação do risco cambial fez baixar estas comissões, quando comparadas com o "spread" anterior; mas o nível dessa redução, que é variável de banco para banco, e ainda mais de país para país, constituiu uma decepção e um motivo de preocupação para a Comissão e para o Parlamento Europeu.

Em termos jurídicos, as notas da zona do euro são, numa forma material, subunidades nacionais do euro. Além disso, constituem o passivo do SEBC (Sistema Europeu de Bancos Centrais) e, em conformidade com o Tratado, cada banco central nacional, no seu local, troca as notas emitidas pelos outros participantes por notas locais à taxa de conversão fixada e sem encargos.

Todavia, devido ao número reduzido de agências dos bancos centrais, o público em geral ainda tem de recorrer ao banco mais próximo, que certamente tem o direito de aplicar uma comissão de "gestão" pelo facto de intervir como "substituto" do seu banco central.

Por conseguinte, cada banco central deveria assumir um papel na partilha da gestão e dos encargos, fornecendo aos seus bancos locais qualquer uma das notas da zona do euro solicitadas e controlando as detenções em excesso. O objectivo seria o de fazer baixar em toda a parte as comissões aplicadas pelos bancos ao câmbio de notas.

b) *o custo da realização de pagamentos transfronteiriços na zona do euro*

Os clientes dos bancos começaram a queixar-se das comissões elevadas que lhes são cobradas pelos seus pagamentos transfronteiriços dentro da zona do euro.

Embora os bancos tenham actualizado os seus diferentes sistemas nacionais de pagamento a retalho que lhes permite tratar, *a nível interno*, os pagamentos na unidade euro a par dos pagamentos na unidade nacional, não foi assegurada a interoperabilidade desses sistemas por forma a permitir-lhes a realização de operações *transfronteiriças*. Em consequência, os pagamentos a retalho (i.e. de montantes reduzidos) transfronteiriços dentro da zona do euro, seja na unidade euro seja em qualquer uma das suas subunidades nacionais, continuam a ser processados maioritariamente através das redes de "bancos correspondentes", que são morosas e dispendiosas.

Os bancos estão cientes da necessidade de pôr cobro a esta situação. O fim do período de transição pareceria ser o prazo óbvio a ter em vista. Mas tal prazo poderia ser ambicioso porque, no que respeita aos bancos, dificilmente poderiam considerar um bom negócio a criação de um sistema transfronteiriço que teria de ser adaptado às comissões que neste momento estão a ser aplicadas às transferências internas subsidiadas. Em alternativa, estas últimas poderiam ser aumentadas.

A "questão das comissões " não deveria, porém, ser encarada pelos bancos apenas pelo lado dos encargos. Existe também o lado das receitas, uma vez que as pessoas, incentivadas pelos bancos, abandonariam as notas e moedas e passariam a utilizar os cartões e porta-moedas electrónicos como meios de pagamento. Uma tal mudança induziria um aumento do número de contas bancárias, bem como do montante médio dos respectivos saldos. Concluindo, ao disponibilizar estes sistemas de pagamento, os bancos aumentam as suas receitas, uma vez que isso lhes permite garantir um maior volume de saldos positivos e cobrar juros sobre os saldos negativos.

2. A utilização do euro pelos cidadãos durante o período de transição

Em termos ideais, os cidadãos deveriam aproveitar este período para efectuarem uma passagem gradual para o euro, de modo que, no dia 1 de Janeiro 2002, a única transição a completar seria a troca das notas e moedas.

Embora seja improvável que isto venha a acontecer, existe uma forte razão para exercer pressões nesse sentido, a qual tem a ver com o tempo e o esforço que serão necessários para que toda a gente adquira uma memória de preços e escalas de valores em "euros". Por outras palavras, o cidadão-consumidor não só terá de memorizar preços em euros totalmente diferentes para o seu cabaz habitual de bens e serviços mas, o que é ainda mais difícil, terá também de relacionar esses novos preços entre si, ou seja, avaliar as suas diferenças de "valor".

A dupla afixação de preços vai ajudar a resolver o problema. No seguimento do acordo voluntário sobre dupla afixação de preços de 30 de Maio de 1998, celebrado entre organizações de consumidores e associações profissionais dos sectores da distribuição, do turismo, do artesanato e das PME, a dupla afixação de preços está a ser introduzida progressivamente.

No entanto, a dupla afixação, só por si, pode não ser suficiente. Com efeito, se o consumidor continua a pagar na sua unidade nacional, é pouco provável que a marcação do preço em euros atraia toda a sua atenção. Isso acontecerá certamente se ele quiser pagar em euros.

A possibilidade de tal acontecer depende dos seguintes factores:

- *Vontade dos signatários do acordo de 30 de Maio de 1998 de também aceitarem, além da dupla afixação de preços, pagamentos em euros.* Como é óbvio, os pagamentos em euros são aceites pelos intermediários financeiros, designadamente os bancos, os corretores da Bolsa, as companhias de seguros, etc. Com algumas excepções, também as Administrações Públicas e as Empresas Públicas aceitam tais pagamentos.
- *Disponibilidade de meios de pagamento específicos em euros.* Os meios mais úteis - ou seja, as notas e moedas em euros - não se encontram disponíveis. Os cheques sim, mas isso implica andar com dois livros de cheques. É possível fazer pagamentos específicos em euros através de cartões bancários, se o terminal de pagamento individualizar a unidade em que o pagamento deverá ser feito: o euro *ou* a unidade nacional. Normalmente, porém, os terminais indicam o montante em ambas as unidades.

- *A motivação do cidadão para pagar em euros.* É aqui que reside o principal obstáculo. A verdade é que os cidadãos são livres de pagar na moeda nacional até ao fim do período de transição. De facto, o mero hábito e a inexistência de uma vantagem evidente do pagamento em euros pode levar a maior parte deles a agir precisamente dessa forma. O receio da confusão constitui igualmente um obstáculo: por exemplo, o ter de transportar dois livros de cheques.

É evidente que algumas categorias da população poderão vir a familiarizar-se rapidamente com o euro. Tal pode acontecer, por exemplo, com as pessoas que vivem em zonas de fronteira ou com os profissionais que estão envolvidos em actividades transfronteiriças, tais como o turismo e os transportes, etc., ou em empresas ou mesmo em sectores que operem na base do euro: por exemplo, a agricultura e indústrias derivadas.

No entanto, é provável que a maior parte da população da zona do euro, por mero hábito e por falta de uma motivação, se mantenha agarrada à moeda que lhe é familiar, enfrentando assim um angustiante "big bang" no fim do período de transição.

Estas perspectivas sombrias deram origem a inúmeras actividades de informação/comunicação por parte da Comissão Europeia, das autoridades nacionais, dos intermediários financeiros, das organizações de consumidores e de outras organizações representantes de grupos específicos da população. Os métodos utilizados incluem brochuras, boletins informativos, números de fax e de telefone especializados, correio electrónico, Internet e *spots* televisivos.

Além disso, a Comissão criou projectos-piloto para lidar com grupos que requerem formas de comunicação específicas: idosos, pessoas com deficiências visuais ou auditivas, grupos da população com dificuldades económicas.

De qualquer modo, é-se levado a concluir que a passagem para o euro por parte dos cidadãos ainda não arrancou. E, lamentavelmente, isso verifica-se sobretudo naquelas áreas de pagamento onde o que mais interessa é adquirir uma memória dos preços e escalas de valores em euros.

A divulgação de mais informação, só por si, não será suficiente para melhorar a situação. Uma comunicação mais dirigida poderá motivar muita gente, mas será necessário criar incentivos para levar o público em geral a optar pelo euro em detrimento da moeda nacional que lhe é familiar. Se esses incentivos não derem resultado, a dupla afixação de preços poderá ficar connosco ainda por muito tempo depois de findo o período de transição.

Parte 2: A INTRODUÇÃO DAS NOTAS E MOEDAS EM EUROS

A partir de 1 de Janeiro de 2002, serão postas em circulação as notas e moedas em euros, e serão retiradas as notas e moedas nacionais. Cerca de 12 mil milhões de notas e 50 mil milhões de moedas em euros serão disponibilizadas para se proceder a esta substituição (*ver Capítulo VII*).

Vejamos as principais questões decorrentes desta operação crucial:

1. Comissões bancárias

A recomendação da Comissão de 23 de Abril de 1998 relativa aos princípios de boa prática determina que os bancos deverão converter gratuitamente para os seus clientes "quantidades limitadas" de notas e moedas. Aqueles que pretenderem agir de outra forma deverão informar devidamente os seus clientes, mas não há indicações de que isso possa acontecer. Em Espanha as comissões são proibidas por lei, e outros países estão já preparados para introduzirem proibições semelhantes.

No entanto, embora o sector bancário concorde com a premissa "sem comissão", ele espera que os bancos centrais ajudem a suportar os encargos resultantes desta operação.

A definição de "quantidades limitadas" é deixada ao critério do sector bancário na maior parte dos países, ou é fixada por lei noutros. Os montantes variam entre o ilimitado (Finlândia, Luxemburgo, Espanha) e os € 250 (propostos nos Países Baixos).

É de assinalar que o câmbio de notas por não clientes dos bancos continua a ser uma questão em aberto. São aplicadas taxas ao câmbio de notas de outros países da zona do euro.

2. Dupla circulação de notas e moedas

O regulamento relativo à introdução do euro estabelece que o período de dupla circulação de notas e moedas com curso legal, tanto em euros como nas unidades nacionais, deverá ser limitado a seis meses, no máximo. Este prazo pode ser reduzido pela legislação nacional.

A metodologia adoptada - provisoriamente para a maior parte - varia de país para país. Os Países Baixos têm em vista um período de quatro semanas. Outros países (Áustria, Bélgica, França, Alemanha, Irlanda e Luxemburgo) prevêem um prazo entre as 6 semanas e os 3 meses. Outros estão ainda a realizar estudos de viabilidade. Ultimamente parece que está a emergir um consenso sobre um período máximo de dois meses.

3. Questões logísticas

a) "Front-loading"

Trata-se de uma operação que consiste em fornecer determinados sectores económicos com uma reserva em notas e moedas em euros antes de 1 de Janeiro de 2002. Por exemplo:

- os bancos, que dessa forma podem oferecer aos seus clientes a possibilidade de retirarem notas em euros das suas caixas ATM a partir de 1 de Janeiro de 2002;
- os retalhistas, permitindo-lhes dar trocos em euros a partir da mesma data;
- os consumidores: antes de 1 de Janeiro de 2002 poderiam ser fornecidos "starter kits" (embora as notas e moedas não pudessem ser gastas nessa fase), da mesma forma que os turistas podem obter divisas estrangeiras antes de viajarem para o estrangeiro.

Estas medidas iriam, sem dúvida, acelerar a passagem para o euro.

O BCE concorda com a proposta de fornecer antecipadamente reservas aos bancos e retalhistas. Considera-se que é adequado prever um período de um a três meses antes do "dia E". Todavia, argumentos de ordem jurídica e o risco de uma circulação prematura de notas e moedas em euros constituem obstáculos ao fornecimento antecipado para os consumidores.

b) Segurança, capacidade de transporte e de armazenamento

12 mil milhões de notas e 50 mil milhões de moedas representam cerca de 13 500 e 250 000 toneladas e um volume de, respectivamente, 80 000 e 500 000 contentores. Estes números ilustram a importância do "front-loading".

É necessário assegurar em todos os países uma capacidade adicional de transporte. Estão a ser discutidas várias opções, mas ainda não foram tomadas quaisquer decisões.

- Os bancos esperam que os seus bancos centrais suportem os custos adicionais a nível do transporte e da segurança.
- Uma proposta para reduzir o risco e o transporte aponta para a invalidação das notas nacionais nas instalações dos bancos privados.
- Uma outra solução poderia ser a realização de uma campanha para incentivar a entrega de moedas nacionais antes do "dia E".

c) Adaptação das ATM (máquinas de pagamento automático)

No fim de 1998, foram instaladas 140 000 caixas ATM na zona do euro. Calcula-se que 70% das notas em euros serão distribuídas através destas máquinas. A rápida conversão das ATM constitui, portanto, uma condição prévia indispensável para uma rápida passagem para o euro.

Na Áustria, Bélgica e Alemanha serão feitas conversões de um dia para o outro. Os restantes países optaram por uma abordagem mais gradual e, por conseguinte, por uma passagem menos rápida.

Parte 3: O DESENVOLVIMENTO DO EURO A NÍVEL INTERNACIONAL

O nascimento do euro suscitou esperanças nuns, e receios noutros, de que, mais tarde ou mais cedo, a nova moeda possa vir a desafiar a posição do dólar americano enquanto moeda internacional dominante.

Qualquer tentativa para resolver esta questão não pode ir além disso. Com efeito, o estatuto internacional de uma moeda não é conferido por meio de um decreto oficial, antes resulta de opções convergentes feitas pelos operadores públicos e privados em todo o mundo.

Muitas moedas desempenham de forma bastante natural um papel a nível internacional como unidade de facturação e pagamento do comércio externo dos *seus* países. Entre os países industrializados, os EUA são aquele que maior êxito tem a esse nível. Mas a maioria dos 200 e tal países existentes em todo o mundo não podem impor as suas próprias moedas para pagamento das suas importações e podem até querer que as suas exportações sejam pagas, não nas suas moedas, mas numa moeda estrangeira mais segura ou utilizável, como o dólar americano.

Tal é, com efeito, o significado do papel "internacional" do dólar: ser utilizado *entre* países terceiros da mesma forma como é utilizado *dentro* dos EUA.

Na verdade, o dólar, que a nível doméstico é utilizado como uma unidade de conta, como meio de pagamento e reserva de valor, desempenha as mesmas funções entre países, tanto a nível dos respectivos sectores privados como públicos:

- o *sector privado*: facturação e pagamentos em dólares da exportação/importação de bens e serviços com *outros* países além dos EUA; detenção de bens em dólares, tais como depósitos, obrigações, etc.;
- o *sector público*: o dólar como "âncora" para a taxa de câmbio das suas moedas (índice fixo ou ajustável); escolha do dólar como moeda de intervenção nos seus mercados cambiais; o dólar como principal moeda de reserva dos seus bancos centrais.

Além disso, para além da sua utilização *entre* países, o dólar pode ainda ser utilizado *dentro* de um determinado país. A forma mais popular desta chamada "dolarização" é a utilização paralela de notas de dólares em algumas economias emergentes. A sua forma extrema - que está a ser estudada na Argentina - é a adopção do dólar como moeda nacional.

A. O papel internacional de um euro forte

Embora seja ainda dominante, o papel internacional do dólar tem registado uma tendência para o declínio desde que o marco alemão, o iene, a libra esterlina e o franco francês assumiram também um protagonismo internacional. Na véspera da introdução do euro, o marco alemão tornou-se uma importante moeda internacional, sobretudo a nível regional, enquanto moeda central do SME: moeda âncora, moeda de intervenção e de reserva para os outros participantes. O ecu também desenvolveu um papel como moeda internacional, pelo menos até se verificar o alargamento das margens de flutuação do MTC em 1993.

Em 1 de Janeiro de 1999, o euro tornou-se de imediato uma moeda internacional de reserva e de intervenção, ao herdar o papel que até então tinha sido desempenhado pelo marco alemão, pelo franco francês e pelo ecu (*ver Capítulo VIII*).

Quando olhamos para lá deste nível inicial, as perspectivas de um futuro desenvolvimento do euro são promissoras.

Uma condição importante para que isso aconteça é o peso económico. Quanto maior é o país, maior é o seu PIB e maior a sua quota-parte no mercado mundial. Nesse aspecto, a zona do euro compara-se de forma bastante favorável aos EUA. A sua população cifra-se nos 290 milhões contra 278 milhões; o PIB ascende a 5 500 mil milhões de euros contra 6 800 mil milhões; e representa 18% das exportações mundiais contra 15% dos EUA.

A existência de mercados financeiros em euros, de grande dimensão, diversificados e líquidos, desempenha igualmente um papel crucial no desenvolvimento internacional desta moeda. Um começo promissor teve lugar a 4 de Janeiro de 1999, quando os mercados monetários, obrigacionistas e accionistas da UEM começaram a operar em euros. Muito mais do que os antigos mercados nacionais fragmentados, estes novos mercados irão atrair entidades estrangeiras de contracção e concessão de crédito assim como emissores de títulos e outros operadores afins.

É evidente que a política monetária também é importante. O mandato constitucional do BCE no sentido de assegurar a estabilidade dos preços irá conduzir a uma zona do euro com uma inflação baixa (fixada abaixo dos 2%). Para atingir este objectivo numa base duradoura, será necessário combinar de forma coerente a política monetária comum e as políticas orçamentais nacionais dos Estados-Membros da UEM, sob a protecção do Pacto de Estabilidade e Crescimento. Se isso acontecer de forma credível, ficará satisfeita uma outra condição prévia para que o euro possa desenvolver-se como uma moeda internacional importante.

A inércia face à mudança poderá, no entanto, dificultar o desenvolvimento do euro. Com efeito, quanto mais utilizada é uma moeda em todo o tipo de transacções internacionais, mais útil e barata ela se torna para outros utilizadores potenciais. O dólar possui essa chamada vantagem de "rede".

B. Áreas específicas de um futuro desenvolvimento do euro

Se a UEM constitui a base de partida do euro, o seu desenvolvimento está a ser alimentado, bem desde o início, numa base muito mais ampla.

1. A utilização do euro pelos países "PRÉ-IN" e por países terceiros

Uma contribuição imediata para o desenvolvimento internacional do euro será dada pelos países "PRÉ-IN", até que a sua participação na UEM venha alargar a verdadeira zona do euro¹ (*ver Capítulo IX*).

¹ A Grécia tenciona aderir em 2001. A entrada da Dinamarca e da Suécia será decidida por meio de referendo. Ainda não foi fixada qualquer data para o efeito. No passado mês de Fevereiro, o Governo do Reino Unido declarou a sua intenção, em princípio, de se candidatar à adesão no próximo Parlamento, eventualmente por volta do mês de Maio de 2001. Se houver um resultado favorável, seguido de uma preparação intensiva, poder-se-á prever a entrada para o início de 2004.

Para os "PRÉ-IN", o euro não é apenas mais uma moeda estrangeira. Assim, para a Dinamarca e a Grécia, que aderiram ao MTC (Mecanismo das Taxas de Câmbio), o euro passou a ser a sua taxa de câmbio âncora e desempenha um papel cada vez mais importante como moeda de intervenção e de reserva.

O sector privado dos "PRÉ-IN" poderá vir a ser afectado da seguinte forma:

- os exportadores para a zona do euro terão de adaptar-se ao ambiente de preços mais baixos induzido pelo euro, enquanto os importadores irão beneficiar dessa situação;
- tanto os exportadores como os importadores serão cada vez menos capazes de impor a sua própria moeda nas listas de preços, facturação e pagamentos, pois isso aumenta a sua exposição aos riscos cambiais;
- é possível que se desenvolvam a afixação de preços e os pagamentos em duas moedas no sector retalhista, a começar pelos centros de turismo, para se alargar a outros sectores quando as moedas e notas em euros forem introduzidas nos países "IN".

A utilização "interna" do euro - ou seja, a sua utilização *entre* residentes dos "PRÉ-IN" - também se irá desenvolver, pois as multinacionais locais poderão optar por uma passagem antecipada para o euro. Um estudo recente concluiu que um certo número de grandes exportadores do Reino Unido irão incentivar os seus fornecedores naquele país a utilizarem o euro.

O desenvolvimento do euro nos países "PRÉ-IN" é facilitado pela atitude acomodatória do sector financeiro e das autoridades nacionais - especialmente no Reino Unido, onde o sector financeiro adaptou os seus sistemas de pagamento e de regularização de contas por forma a permitir que a *City* de Londres participe nos mercados globais interbancários, de divisas estrangeiras e obrigacionistas em euros, em pé de igualdade com os seus concorrentes da zona do euro (*ver Capítulo IX*).

No momento actual, os bancos dos países "PRÉ-IN" estão principalmente interessados em prestar serviços em euros às empresas suas clientes. Evidentemente, os clientes privados também podem abrir contas em euros, como acontece com qualquer outra divisa estrangeira. Até este momento, porém, o número deste tipo de contas tem permanecido reduzido, e é provável que a utilização do euro pelos particulares continue a ser limitada devido ao risco cambial. Esta situação poderá alterar-se se/quando for tomada uma decisão de adesão à UEM.

Os países da Europa Central e Oriental são os que se encontram mais perto da zona do euro. Muitos deles são candidatos - ou aspirantes a candidatos - à adesão à UE. Nesta perspectiva, a Hungria e a Polónia tencionam indexar a sua moeda ao euro, se possível, antes do fim do ano. Países como a Bulgária e a Estónia, cuja moeda tem uma paridade fixa em relação a outra moeda, substituirão o marco alemão pelo euro como sua moeda âncora, e a indexação da taxa de câmbio da Lituânia combina o dólar e o euro numa base de 50/50.

Quanto aos países do Mediterrâneo - *inter alia* o Egipto, a Turquia, Israel, o Líbano, a Tunísia, Marrocos, a Jordânia e a Argélia - a maior parte das suas trocas comerciais são feitas com a UE mas, salvo raras excepções, tais como a Tunísia e Marrocos, a respectiva facturação é feita maioritariamente em dólares americanos. O mesmo acontece com as suas

dívidas externas e com as suas reservas em divisas. É provável que esta situação se altere para muitos deles, como já aconteceu com os países africanos da zona do franco francês que agora estão ligados ao euro.

A América Latina e a Ásia, em virtude dos seus laços estreitos com o dólar, e, no caso dos países asiáticos também com o iene, representam um desafio mais difícil para o euro. Todavia, como a globalização dos sectores industrial e financeiro progride a nível mundial, é de esperar que nessas regiões possa também vir a ocorrer um movimento de diversificação a favor do euro.

2. A entrada do euro nos mercados financeiros internacionais

A entrada do euro no mercado obrigacionista internacional tem tido um êxito retumbante (*ver Capítulo IX*).

No primeiro trimestre de 1999, as emissões de obrigações internacionais em dólares e em euros obtiveram quotas de mercado equivalentes: ambas se situaram nos 44%. Este resultado é notável porque, antes da UEM, as emissões combinadas dos seus participantes nunca ultrapassaram os 36%.

Para além dos resultados obtidos em termos de volume, são igualmente dignos de nota: um aumento no número de emissões de mil milhões de euros e mais, o que constitui um bom presságio para a liquidez do mercado; um aumento no número de emissões de empresas, sinal de uma tendência aceleradora para a desintermediação; mais recém-chegados à parte emitente, enquanto da parte dos investidores se registou um aumento das compras japonesas. A procura nos EUA manteve-se estacionária.

Nos mercados cambiais, está a registar-se um outro desenvolvimento digno de nota: o euro está a transformar-se numa moeda "veículo". Por outras palavras, o euro começou a ser utilizado como um "intermediário" na compra/venda de moedas nos mercados cambiais. Hoje esta continua a ser em grande medida uma prerrogativa do dólar americano.

C. O euro e o Sistema Monetário Internacional

Atendendo ao peso económico semelhante dos EUA e da zona do euro, a taxa euro/dólar é a taxa de câmbio que irá assumir maior relevo no Sistema Monetário Internacional (*ver Capítulo X*).

Esta perspectiva constitui um desafio para os Estados-Membros da UEM e para o BCE em dois aspectos:

1. Definição da posição da política monetária externa da zona do euro

Até à criação da UEM, muitas vezes os Membros da UE tiveram motivos para se lembrarem do comentário sarcástico de um antigo Secretário do Tesouro dos EUA:

"O dólar é a nossa moeda, mas é problema vosso".

Com efeito, nessa altura, um desinvestimento no dólar dos EUA correspondia imediatamente a um investimento no marco alemão, fazendo-o subir e deixando aos parceiros da Alemanha no MTC a ingrata tarefa de fazerem subir as suas próprias moedas através de intervenções nos mercados cambiais e de subidas das taxas de juro, a fim de preservar a sua ligação com o marco alemão.

Hoje em dia, as coisas parecem ser diferentes. Um fluxo do dólar para a zona do euro faz subir o euro mas, ao partilharem a mesma moeda, todos os participantes da UEM sobem em unísono. Ao contrário do que acontecia no MTC, a sua posição monetária não é distorcida. Há ainda um outro aspecto que deve ser salientado: o comércio dentro da zona do euro passou a ser um comércio local. Apenas o comércio da UEM com países terceiros continua exposto aos riscos cambiais. No entanto, as exportações para esses países representam apenas 13% do PIB da UEM. Este número é ligeiramente inferior para os EUA. A utilização do euro como moeda de facturação para as exportações deverá reduzir ainda mais a exposição da UEM à moeda estrangeira e colocá-la quase a par da dos EUA. Consequentemente, não só os EUA mas também a UEM poderiam muito bem mostrar um certo desprendimento face às oscilações da taxa euro/dólar.

Esta situação, porém, só se verifica em relação aos pagamentos correntes. Os movimentos de capitais, que representam a maior parte das transacções do mercado cambial poderiam amplificar de forma significativa as oscilações das taxas de câmbio. Logo, as duas zonas deveriam estar prontas para enfrentar em conjunto os riscos de desalinhamentos e de uma excessiva volatilidade das taxas de câmbio, que seriam prejudiciais para ambos os lados.

2. A representação da zona do euro nas instituições monetárias internacionais.

Em finais de 1998, o Conselho Europeu aprovou as modalidades da Representação da zona do euro no Grupo dos Sete (G7), no Fundo Monetário Internacional (FMI) e em missões a países terceiros. Todavia, as propostas respeitantes ao G7 - o BCE e a Presidência do Conselho Euro-11 fariam parte dessa representação, sendo o Conselho assistido pela Comissão - não foram aceites. Os EUA em particular levantaram objecções a qualquer aumento do número de representantes europeus. Consequentemente, em meados de 1999, foram apresentadas novas propostas modificadas.

Conforme se pode ver, estas dificuldades resultam da relutância dos Estados-Membros da UEM em adaptarem o formato das suas Representações internacionais às mudanças institucionais induzidas pela UEM.

Além do mais, qualquer que seja o seu formato, uma Representação da zona do euro que fale por onze países deverá ser capaz de apresentar uma posição comum sobre os pontos em debate. Esta é uma grande exigência, mas é essencial, se os Estados-Membros da UEM quiserem ter uma maior intervenção nos assuntos económicos e monetários a nível internacional.

EURON SOM ”PARALLELL VALUTA” 1999-2002

Den 1 januari 1999 inleddes den Ekonomiska och monetära unionen (EMU) med elva medlemsstater. Euron blev då den nationella valutan i alla dessa länder.

Övergångsperioden varar fram till den 31 december 2001 och till dess finns ländernas respektive nationella valutaenheter kvar som icke-decimala *underenheter* till euroenheten, trots att de gamla nationella valutorna upphört att existera. Euroenheten är indelad i etthundra cent, vilket är dess andra *underenhet*.

Ur rättssynpunkt används euron under denna period både vid betalning och då man tecknar avtal m.m. i euro eller i nationell ”valuta”. I det första fallet används själva euroenheten och i det andra fallet en av eurons nationella underenheter.

För användningen av euroenheten tillämpas principen ”inget tvång, inget förbud”. Alla får använda den men ingen måste göra det. Eftersom sedlar och mynt i euro inte finns tillgängliga under övergångsperioden beror dock användningen av euron på vilka tjänster banksektorn erbjuder för betalning i euro.

Vid övergångsperiodens slut, dvs. från och med den 1 januari 2002, upphör de nationella underenheterna att existera. Alla hänvisningar till dessa enheter i rättsliga instrument som lagar och administrativa bestämmelser, betalningsinstrument (undantaget sedlar och mynt), avtal osv. blir automatiskt hänvisningar till euroenheten till gällande omräkningskurs. Sedlar och mynt i euro kommer att införas gradvis och inom högst sex månader dras de nationella denomineringarna in. De nationella myndigheterna bestämmer själva den exakta tidpunkten och villkoren för detta.

Del 1: ÖVERGÅNGSPERIODEN

Syftet med övergångsperioden är att övergången till euro skall gå smidigt och anpassas till behoven hos alla inblandade (*se kapitel I*).

Därför var vissa sektorer tvungna att genomgå en omedelbar övergång i januari 1999, vilket skedde inom finanssektorn. ECB (Europeiska centralbanken) skulle endast föra sin monetära politik i euro från det att EMU inleddes. Dessutom skulle regeringarna i de deltagande länderna utfärda sin nya skuld i euro samt räkna om utestående stockar. Eurozonens penningmarknad, valutamarknad, obligations- och aktiemarknader hade därmed ett stort intresse av att vara redo för övergångens ”big bang” samma dag.

Även många större företag ville på ett tidigt stadium anta euron som ”grundvaluta” för sin verksamhet.

Medborgarna å sin sida väntades uppvisa en del motvilja mot att använda euron.

Inför dessa något motstridiga krav måste principen om ”inget tvång, inget förbud” genomföras på ett sätt som i största möjliga utsträckning motsvarade dem alla.

A. Underlätta eurons användning

Man stod inför flera stora hinder.

- I nationella lagar, förordningar, kontrakt osv. användes den nationella valutan. Detta begränsade starkt möjligheten att välja euron.
- Att tillämpa regeln ”inget tvång, inget förbud” innebar praktiska problem. Hur kan man förena den ena partens önskan att använda euroenheten med den andra partens krav på att använda eurons nationella underenhet?

Dessa hinder övervanns till stor del genom:

1. Flexibilitet som uppkommit genom förordningarna om införandet av euron

Dessa förordningar (*se kapitel II*) gav de nationella myndigheterna möjligheten att ersätta den nationella enheten med euroenheten genom organiserade delmarknader samt genom clearing- och betalningssystem. Detta gjordes och därmed kunde en övergång till euron på penning-, obligations-, aktie- och valutamarknaderna ske direkt vid EMU:s start.

Enligt förordningarna kunde också bankerna fungera som ”intermediärer” i betalningsförloppet, dvs. göra de omräkningar som behövs för att en kund skall kunna ge sin bank en betalningsorder i euro som den mottagande banken sedan betalar ut genom att kreditera betalningsmottagaren med motsvarande belopp på dennes konto i den nationella enheten.

2. EMU-medlemmarnas positiva inställning till euron

De offentliga förvaltningarna i EMU:s deltagarländer (*se kapitel III*) kommer att fortsätta använda den nationella valutaenheten i sin interna bokföring och budget fram till slutet av 2001. Nederländerna har däremot valt en gradvis övergång.

Alla medlemsstater i EMU ger företag och egenföretagare möjlighet att välja mellan att använda euroenheten och den nationella enheten till större delen av sina finansiella redovisningar och betalningsflöden till och från den offentliga förvaltningen. De områden som omfattas är:

- fastställande eller redenominering av ett företags kapital,
- lagstadgad och annan finansiell redovisning,
- inlämning av obligatorisk statistik,
- företagsredovisning,
- skattebetalningar,

- betalning av socialavgifter,
- skattekontroller,
- skriftliga underlag för inkomstdeklarationer.

Många medlemsstater anser att euroalternativet är gjort då ett företag antar euron som sin redovisningsenhet. Vissa tillåter dock inte att euron används för inkomstdeklarationer och deklarationer av socialavgifter.

För den enskilde individen är eurons möjligheter mer begränsade.

Initiativ till stöd för euron har även tagits av Europeiska kommissionen och av de nationella myndigheterna. Tre rekommendationer från kommissionen av den 23 april 1998 har lagts fram, vilka fått stöd av Ekofinrådet. De behandlade:

a) Bankavgifter för omräkning till euro

Normer för god praxis föreslogs, t.ex. angående avgifterna för omräkning av betalningar under övergångsperioden och för omräkning av konton då denna period upphör, samt för tydlig information (korrekt omräkningskurs och redovisning av alla avgifter var för sig).

b) Parallella angivelser av priser och andra monetära belopp

Även om kommissionen låter denna fråga avgöras på nationell nivå, framhåller den att motvärden i parallella angivelser skall beräknas efter exakta omräkningskurser, avrundas till närmaste eurocent och anges tydligt och klart. Parallella angivelser kan för att undvika för mycket arbete begränsas endast till slutpriset.

c) Dialog, uppföljning och information

Denna rubrik omfattar avtal mellan handels- och konsumentorganisationer om parallella prisangivelser, initiativ från större företag som underlättar små och medelstora företags övergång, inrättande av observationscentra för uppföljning av övergången till euron, riktad information för att höja kunskaperna, utbildning av lärare samt utarbetande av undervisningsmaterial.

Den 30 juni 1998 undertecknade branschorganisationer på områdena distribution, turism, hantverk samt små och medelstora företag ett avtal med konsumentorganisationerna om en frivillig uppförandekod rörande parallella prisangivelser.

3. Eurotjänster inom banksektorn

Banker och andra finansinstitut ville försäkra sig om att behålla sin del av euromarknaden och gjorde därför de förberedelser som krävdes för att erbjuda kunderna ett brett utbud av eurotjänster redan vid EMU:s start (*se kapitel IV*).

Bankerna anpassade särskilt sin kontohantering och kontoutdragen. På kontoutdragen visas i informationssyfte saldot i euro om kontot hålls i en nationell valutaenhet och vice versa.

De flesta betaltjänster i nationella enheter finns nu också i euroenheten.

Vad beträffar växling av sedlar har bankerna följt kommissionens rekommendation. Angivelsen av ”kursdifferens” övergavs och ersattes med separata angivelser av omräkningskursen samt de avgifter som tas ut. Detta har lett till att de avgifter som bankerna tidigare slog ihop med växelkursrisken i ”kursdifferensen” mellan köp- och säljkurser nu är explicita. Detta har dock givit intrycket att bankerna tar ut nya avgifter.

Samma praxis gäller vid kontantuttag utomlands från bankautomater. Kursdifferensen har övergivits och avgifterna visas separat. Prissättningen har ändrats. Generellt sett har uttag blivit billigare överallt, med undantag för i vissa länder vid uttag av mycket små belopp.

Vad beträffar nationella checkar är de huvudsakligen avsedda för nationellt bruk. Olika format, språk, lagstiftning, avsaknad av gränsöverskridande trunkering, inkasseringsavgifter etc. förklarar varför checkarna inte gärna godtas utomlands och varför avgifterna är så höga vid inlösen i utländsk bank. Detta gäller även de nya nationella checkar som utformats för betalning i euro.

Situationen är dock annorlunda för eurocheckar eftersom de är standardiserade och lämpar sig både för nationell och gränsöverskridande användning.

Kortbetalningarna (kreditkort, bankkort etc.) fortsätter att öka snabbt. Bankerna kommer att fortsätta att främja dessa betalningar eftersom det kostar mindre att behandla dem än checkar och det är lättare att avslöja kortbedrägerier. Möjligheten att betala i euro med kontokort beror på om en butikskassas dataterminal godtar euro. Arbetet med att anpassa dem pågår men varierar mellan olika länder beroende på antalet terminaler som skall anpassas eller bytas ut.

Elektroniska plånböcker togs inledningsvis fram till mindre betalningar för hushållsbruk: i livsmedelsaffärer, parkeringsmätare, telefonkiosker osv. Korten kommer med största sannolikhet att fungera mellan de olika nationella systemen vid övergångsperiodens slut och därmed kommer de att kunna användas över gränserna.

Nationella betalsystem för kreditöverföringar och autogiro har båda anpassats till euro men endast på nationell nivå.

Ett autogirosystem för hela Europa håller på att utvecklas.

Bankavgifterna för kreditöverföringar mellan olika länder har sänkts. Det enda kostnadsminskande inslaget i gränsöverskridande transaktioner via nationella kreditöverföringssystem, vilka är långt ifrån kompatibla, är dock att växelkursrisken har försvunnit. Därför behandlas dessa överföringar, som huvudsakligen består av mindre betalningar, generellt via nätverk inom det traditionella banksamarbetet över gränserna.

För att förbättra denna situation krävs både tid och resurser. Marknadskrafterna kommer dock att se till att förändringarna sker snabbare.

B. Övergången till euron inom den icke-finansiella handelssektorn

Företagssektorn (*se kapitel V*) har i hög grad ställt sig positiv till EMU eftersom växelkursriskerna försvinner och den samhällsekonomiska miljön förbättras i och med lägre räntor, prisstabilitet och sunda statsfinanser.

Flera studier och undersökningar har visat att företagens agerande inför eurons införande beror på:

- *företagets storlek*: nästan alla företag med mer än 200 anställda förbereder sig för en övergång; bland företag med färre än 20 anställda är det mycket få som gör det;
- *internationaliseringseffekten*: exportföretag och företag som konkurrerar på sin hemmamarknad är mer insatta;
- *berörda avdelningar*: på de flesta företag betraktas övergången som en fråga för ekonomi och redovisning. Man har i hög grad förbisett viktiga följder såsom konsekvenserna inom handeln av jämförbarhet mellan priser och mer lättillgängliga marknader över gränserna. Detta är en allvarlig brist som understryker behovet av en riktad informationskampanj;
- *geografiskt läge*: länderna uppvisar stora skillnader i hur mycket information företagen har om förberedelserna inför övergången;
- *verksamhetssektor*: bland de som är mest angelägna om framtidens marknadsutveckling ingår återförsäljare och andra tjänstesektorer som exempelvis turismen. Vissa turister har redan börjat betala med euro via kreditkort och åtminstone ett större företag inom turistbranschen ger ut parallella prislistor och föreslår betalning i euro med kreditkort. Under 1999 års första kvartal låg andelen betalningar i euro på mellan 2,5 % och 7,5 %, beroende på ursprungsland.

Ett stort psykologiskt hinder för användningen av euron är att det inte finns några eurosedlar och euromynt, vilket leder till att frågan inte känns särskilt brådskande. Principen om ”inget tvång, inget förbud” understöder också inställningen att man skall vänta och se hur det går. Detta leder till att anpassningen av IT-mjukvara drar ut på tiden.

De flesta företag har inte heller klart för sig eurons inverkan på konkurrensen.

Bristen på fullständiga euroalternativ från de offentliga förvaltningarna är ett problem. I vissa länder måste deklARATIONER av socialavgifter fortfarande göras i den nationella valutaenheten.

Den gemensamma valutan påvisar också bristen på europeiska gränsöverskridande instrument. Förseningar och behandlingskostnader samt skillnader i lagstiftningen om bankgarantier och finansiella garantier skapar stor frustration hos småföretag och privatpersoner.

Denna otillfredsställande situation bör avhjälpas genom följande:

- inte genom mer information eftersom små och medelstora företag redan drunknar i information, utan genom direkta kontakter. Stora företag kan spela en stor roll när det

gäller att öka kunskaperna i mindre företag. Exempel på detta är de experiment som utförts av Siemens och Auchan;

- de offentliga förvaltningarna och i synnerhet kommunförvaltningarna bör inneha en nyckelroll i att uppmuntra företagen att använda euron;
- lösningar bör utarbetas till de aktuella problemen med gränsöverskridande betalningar.

C. Medborgarnas användning av euron

För de flesta invånare i eurozonen var eurons tillkomst mest en tilldragelse i massmedia. Deras liv förändrades inte eftersom de fortsatte att använda sina nationella valutor som förr, och de fäste inte heller någon vikt vid att de egentligen använde underenheter till sin nya eurovaluta (*se kapitel VI*).

1. Problem i inledningsfasen

Två områden på konsumentområdet har trots detta givit upphov till oro:

a) avgifterna för att växla sedlar i eurozonen

Enligt en rekommendation från kommissionen anger bankerna inte längre köp- och säljkursen vid handel med sedlar i eurozonen utan de tar nu ut en separat avgift utöver den fasta omräkningskursen.

I och med att växelkursrisken försvunnit har dessa avgifter gått ned i jämförelse med den tidigare kursdifferensen. Minskningens storlek, som för övrigt varierar mellan banker och än mer mellan länder, blev dock en besvikelse och en fråga som kommissionen och Europaparlamentet anser som bekymmersam.

Ur rättslig synpunkt är sedlarna i eurozonen, i sin fysiska form, nationella underenheter till euron. De är dessutom Europeiska centralbankssystemets skuldförbindelser (ESCB) och i enlighet med fördraget växlar alla nationella centralbanker på sina kontor sedlar utfärdade av de övriga deltagarländerna mot landets sedlar till nominellt värde, dvs. till den fasta omräkningskursen och utan kostnad.

På grund av att det finns mycket få centralbankskontor måste allmänheten ändå lita till sin bank "runt hörnet" och dessa banker har full rätt att ta ut en "expeditionsavgift" för att de agerar som "stand-in" för sin centralbank.

Därmed bör varje centralbanks roll vara att styra och dela de kostnader som uppkommer av att tillhandahålla de lokala bankerna med de sedlar från eurozonen som bankerna begärt samt överta deras överskott. En generell målsättning skall vara låga bankavgifter för växling av sedlar.

b) avgifterna för att göra betalningar över gränserna inom eurozonen

Bankernas kunder har börjat klaga över de höga avgifter som tas ut på gränsöverskridande betalningar inom eurozonen.

Även om bankerna uppgraderade sina olika betalningssystem för detaljhandeln så att de *på nationell nivå* kan hantera både betalningar i euro och i nationella enheter, såg de inte till att dessa system fungerade sinsemellan så att de kunde få en *gränsöverskridande* kapacitet. Detta har lett till att betalningar över gränserna inom detaljhandeln (dvs. mindre betalningar) huvudsakligen sker genom det tidskrävande och dyra traditionella banksamarbetet över gränserna, oavsett om betalningarna sker i euroenheten eller i någon av de nationella underenheterna.

Bankerna vet om att denna situation måste avhjälpas. Den naturliga tidsgränsen att sikta på bör vara övergångsperiodens slut. Detta kan dock vara väl ambitiöst eftersom bankerna inte har något affärsmässigt intresse av att inrätta ett gränsöverskridande system i vilket avgifterna måste anpassas till de avgifter som nu tas ut för subventionerade nationella överföringar. Ett annat alternativ skulle kunna vara att höja de inhemska avgifterna.

”Avgiftsfrågan” bör dock från bankernas sida inte endast betraktas ur kostnadssynpunkt. Det finns även en intäktssida som uppstår när människor, med stöd från bankerna, övergår från sedlar och mynt som betalningsmedel till bankkort och elektroniska plånböcker. Detta leder till fler bankkonton och ökade genomsnittssaldon på dessa konton. Sammanfattningsvis kan sägas att genom att tillgängliggöra dessa betalningssystem ökar bankerna sina intäkter, eftersom de kan låna ut fler positiva kontosaldon och ta ut ränta på de som står på minus.

2. Medborgarnas användning av euron under övergångsperioden

Det idealiska skulle vara att medborgarna använde denna period för en gradvis övergång till euron så att den enda ändringen den 1 januari 2002 blir att byta sedlar och mynt.

Även om det är osannolikt att detta sker är det viktigt att påskynda saken på grund av den tid och det arbete som krävs för att alla skall bilda sig en uppfattning om priser och värden i euro. Med andra ord kommer medborgaren/konsumenten inte bara tvingas lära sig helt nya europriiser för sin vanliga priskorg med varor och tjänster utan måste även kunna jämföra dessa priser med varandra och bedöma ”värdeskillnaderna”, vilket är ännu svårare.

Parallella prisangivelser kommer att vara till hjälp. De har tillämpats alltmer sedan det frivilliga avtalet om parallella prisangivelser av den 30 maj 1998 mellan konsument- och branschorganisationerna från områdena distribution, turism, hantverk samt små och medelstora företag.

Trots det kan det hända att parallella prisangivelser i sig inte räcker. Om konsumenterna fortsätter att betala i sin nationella valutaenhet fäster de förmodligen ingen större uppmärksamhet vid europriislappen, vilket de med största säkerhet gör om de vill betala i euro.

Om detta skall ske beror på:

- *Hur pass villiga signatärerna i avtalet av den 30 maj 1998 är att också godta betalningar i euro, utöver tillämpningen av parallella prisangivelser.* Betalningar i euro godtas givetvis av finansiella förmedlare som banker, fondmäklare, försäkringsbolag osv. Så är fallet även med offentliga förvaltningar och statliga allmännyttiga företag, dock med vissa undantag.
- *Hur många sätt det finns att betala med euro.* Det mest användbara, dvs. eurosedlar och euromynt, finns inte. Checkar finns, men då krävs att man har två checkhäften. Det går att göra specifika eurobetalningar med bankkort om beloppet som skall betalas specificeras av terminalanslutningen i antingen euro *eller* en nationell valutaenhet. Oftast anges dock beloppet i båda enheterna.
- *Medborgarnas intresse av att betala i euro.* Detta är den största stöttestenen. Medborgarna har all rätt att betala i sin nationella valutaenhet till slutet av övergångsperioden. De flesta av dem kommer nog att göra just det på grund av gammal vana och att de inte ser någon klar fördel med att betala i euro. Även risken för förvirring är ett problem, t.ex. att ha två olika checkhäften.

Det är givetvis möjligt att vissa delar av befolkningen snabbt kommer att känna sig hemmastadda vad beträffar euron. Detta kan exempelvis ske för boende i gränsområden, personer med yrken som omfattar gränsöverskridande verksamhet såsom turism, transport osv., eller inom företag och sektorer vars verksamhet grundar sig på euron, t.ex. jordbruket och tillhörande industrier.

Större delen av eurozonens befolkning kommer sannolikt dock att hålla fast vid sin gamla valutaenhet på grund av vana och avsaknaden av en övertygande anledning att använda den. De står därmed inför en omskakande "big bang" då övergångsperioden är slut.

Dessa dystra utsikter har lett till mängder av informationsinsatser från Europakommissionen, nationella myndigheter, finansiella förmedlare, konsumentorganisationer och andra som representerar särskilda befolkningsgrupper. Bland de metoder som används ingår bl.a. broschyrer, nyhetsbrev, för ändamålet uppsatta fax- och telefonnummer, e-post, Internet samt TV-reklam.

Dessutom har kommissionen satt upp pilotprojekt för grupper som kräver särskilda kommunikationssätt, t.ex. äldre, syn- eller hörselskadade samt ekonomiskt svaga befolkningsgrupper.

Slutsatsen är ändå att medborgarnas övergång till euron ännu inte har tagit fart, minst av allt på betalningsområdet vilket är det viktigaste för att man skall få en känsla för europriser och värde.

Det räcker inte bara med mer information för att förbättra denna situation. Många kanske påverkas av riktad information, men för att få den breda allmänheten att välja euron framför sin vanliga nationella valutaenhet krävs stimulansåtgärder. Om dessa inte fungerar kan parallella prisangivelser dröja sig kvar långt efter det att övergångsperioden tagit slut.

Del 2: INFÖRANDE AV EUROSEDLAR OCH EUROMYNT

Från och med den 1 januari 2002 kommer sedlar och mynt i euro att sättas i omlopp och de nationella sedlarna och mynten dras in. Ungefär 12 miljarder eurosedlar och 50 miljarder euromynt kommer att finnas till hands för att iscensätta övergången (*se kapitel VII*).

De viktigaste frågorna för denna kritiska händelse är:

1. *Bankavgifter*

Kommissionens rekommendation av den 23 april 1998 om normer för god praxis föreskriver att bankerna kostnadsfritt bör räkna om sina kunders "hushållsbelopp" i sedlar och mynt. De banker som inte avser följa detta skall informera sina kunder, men det finns inga tecken på att bankerna gör det. I Spanien är avgifter förbjudna enligt lag och liknande förbud finns i beredskap i andra länder.

Även om banksektorn håller med om principen om "inga avgifter" räknar de med att centralbankerna skall dela bördan och kostnaderna för det hela.

I de flesta länder definieras "hushållsbelopp" av banksektorn medan de i andra är fastställda enligt lagen. Beloppen varierar mellan att inte ha någon gräns alls (Finland, Luxemburg, Spanien) och 250 (förslag i Nederländerna).

Det bör noteras att det fortfarande är en öppen fråga vad som händer då personer som inte är kunder i en bank vill växla sedlar. Avgifter tas ut för växling av sedlar från andra länder i eurozonen.

2. *Två valutors sedlar och mynt i omlopp*

I förordningen om eurons införande fastställs att den period då giltiga betalningsmedel i sedlar och mynt i både euro och nationella valutaenheter är i omlopp skall begränsas till högst sex månader. Denna period kan i nationell lagstiftning förkortas.

Det tillvägagångssätt som försöksvis antagits varierar mellan de olika länderna. Nederländerna satsar på en fyraveckorsperiod. Andra länder (Österrike, Belgien, Frankrike, Tyskland, Irland och Luxemburg) planerar 6 veckor/3 månader. I andra länder pågår genomförbarhetsstudier. På senare tid verkar det som att den allmänna meningen lutar åt en maxperiod på två månader.

3. *Logistikfrågor*

a) *Lagring i förväg*

Med detta avser man att vissa ekonomiska sektorer skall få ett lager med eurosedlar och euromynt före den 1 januari 2002, t.ex.:

- bankerna, därmed får kunderna möjlighet att ta ut eurosedlar från sina bankautomater från och med den 1 januari 2002;
- detaljhandeln, så att de kan ge växel i euro från samma datum;
- konsumenterna: ”startpaket” kan finnas före den 1 januari 2002 (trots att det då inte går att handla med sedlarna och mynten), på samma sätt som turister kan få utländsk valuta innan de reser bort.

Sådana åtgärder skulle utan tvekan snabba på övergången.

ECB har gett sitt samtycke till förslaget att tillhandahålla banker och detaljhandel i förhand. Det vore lämpligt att göra detta under en period på en till tre månader före ”E-dagen”. Det finns dock vissa hinder för lagring i förväg hos konsumenterna. Exempel på dessa är juridiska argument och risken för att eurosedlar och euromynt skall sättas i omlopp för tidigt.

b) *Säkerhet, transport och lagringskapacitet*

12 miljarder sedlar och 50 miljarder mynt motsvarar ca 13 500 respektive 250 000 ton och en volym på 80 000 och 500 000 containrar. Dessa siffror visar tydligt att det är viktigt att lagra i förväg.

Extra transportkapacitet behövs i alla länder. Flera olika alternativ diskuteras men ännu har inga beslut tagits.

- Bankerna räknar med att deras centralbanker skall stå för kostnaderna för utökade transporter och säkerhet.
- Ett förslag som syftar till att minska risker och transport är att ogiltigförklara de nationella sedlarna i privatbankernas lokaler.
- Ett annat förslag kan vara en kampanj som främjar inlämning av nationella mynt före ”E-dagen”.

c) *Anpassning av bankautomater*

I slutet av 1998 fanns det 140 000 bankautomater i eurozonen. Man har uppskattat att 70 % av alla eurosedlar kommer att distribueras via dessa automater. Förutsättningen för en snabb övergång är därmed att bankautomaterna snabbt anpassas.

I Österrike, Belgien och Tyskland kommer anpassningen att ske över en natt. De övriga har valt en mer gradvis metod och därmed en långsammare övergång.

Part 3: EURONS INTERNATIONELLA UTVECKLING

Eurons tillkomst har väckt förhoppningar hos vissa och farhågor hos andra om att den förr eller senare kan komma att utmana US-dollarns ställning som dominerande internationell valuta.

Alla försök till diskussioner i denna fråga kan bara vara spekulativa. En valutas internationella status garanteras inte av officiella dekret utan uppstår då allmänna och privata aktörer över hela världen samfällt väljer den.

Många valutor har av sig själva fått en internationell roll som fakturerings- och betalningsenhet för utrikeshandeln i *sina* länder. Av industriländerna är USA det land som bäst lyckats med detta. De flesta av världens ca 200 länder kan dock inte kräva att använda sina egna valutor som betalning för sin import och de kanske till och med vill att exporten inte skall betalas i deras egna valutor utan i en tillförlitligare eller mer användbar utländsk valuta, exempelvis US-dollar.

Det är egentligen detta som dollarns ”internationella” roll innebär, att den används *mellan* tredje länder på samma sätt som *inom* USA.

Dollarn, som på nationell nivå används som valutaenhet för redovisning, betalningsmedel och värdereserv, fyller också samma funktion mellan olika länder, både i de privata och offentliga sektorerna:

- *den privata sektorn*: fakturering och betalning i dollar för export/import av varor och tjänster till och från *andra* länder än USA, innehav av dollartillgångar såsom inlåning, obligationer osv.;
- *den offentliga sektorn*: dollarförankring för valutornas växelkurser (fast eller rörlig); dollarn som interventionsvaluta på deras valutamarknader; dollarn som huvudsaklig reservvaluta för centralbankerna.

Utöver dollarns användning *mellan* olika länder kan den även användas *inom* ett visst land. Den vanligaste formen av denna dollarutbredning är den parallella användningen av dollarsedlar i vissa framväxande ekonomier. Den mest extrema formen av detta övervägs för närvarande i Argentina och innebär att dollarn kan komma att antas som nationell valuta.

A. En stark euros internationella roll

Även om dollarn fortfarande är den dominerande valutan har dess internationella betydelse minskat något i och med att även tyska mark, yen, pund sterling och franska franc fått en internationell roll. Innan eurons införande hade den tyska marken blivit en viktig internationell valuta, dock huvudsakligen på regional nivå som huvudvaluta inom EMS, dvs. som förankrings-, interventions- och reservvaluta för de andra deltagarna. Ecu antog också en funktion som internationell valuta, åtminstone fram till det att växelkursmekanismens fluktuationsutrymme utvidgades 1993.

Den 1 januari 1999 blev euron genast en internationell reserv- och interventionsvaluta genom att ta över den roll som den tyska marken, franska francen och ecun tidigare haft (*se kapitel VIII*).

Med en sådan utgångspunkt ser utsikterna för eurons utveckling lovande ut.

En väsentlig förutsättning är ekonomisk tyngd. Ju större ett land är, desto högre är dess BNP och dess andel av världshandeln. I detta avseende kan eurozonen ges en ganska fördelaktig jämförelse gentemot USA. Eurozonens befolkning är 290 miljoner mot 278 miljoner; dess BNP ligger på 5 500 miljarder gentemot 6 800 miljarder och den står för 18 % av världens export jämfört med USA:s 15 %.

Det är också viktigt för eurons internationella utveckling att det finns betydande, diversifierade och likvida finansmarknader för euron. En lovande inledning på detta kom den 4 januari 1999 då EMU:s penning-, obligations- och börsmarknader inledde sin verksamhet i euro. Dessa kommer i större utsträckning än de tidigare splittrade nationella marknaderna att dra till sig både utländska låntagare, kreditgivare, emittenter och andra aktörer.

Givetvis har även valutapolitiken betydelse. ECB:s författningsenliga huvudmål att säkerställa prisstabiliteten kommer att leda till en eurozon med låg inflation (bestämd till lägre än 2 %). För att denna målsättning skall uppnås och bli varaktig måste man föra en politik som inom ramen för stabilitets- och tillväxtpakten har följdriktiga inslag av både den gemensamma valutapolitiken och den nationella budgetpolitiken i EMU:s olika medlemsländer. Om målsättningen är trovärdig innebär det att förutsättningarna för att euron skall utvecklas till en betydande internationell valuta ökar ytterligare.

Den avog inställningen till en förändring kan dock försvåra eurons utveckling. Ju mer en valuta används till alla slags internationella transaktioner, desto mer användbar och förmånlig blir den för andra tänkbara användare. Dollarn åtnjuter fördelarna med att ha just ett sådant "nätverk".

B. Specifika områden för eurons vidareutveckling

EMU är eurons hemmaarena, men dess utveckling sker också från allra första början i ett mycket större sammanhang.

1. Användningen av euron i länderna med undantag (pre-ins) och i tredje länder

Ett direkt bidrag till eurons internationella utveckling kommer att komma från länderna med undantag (EU-länder som inte deltar i EMU) till dess att de blir medlemmar i EMU och utvidgar själva eurozonen¹ (*se kapitel IX*).

¹ Grekland planerar att gå med 2001. Danmarks och Sveriges inträde skall bestämmas av folkomröstning. Inga datum har ännu fastslagits. I februari förklarade Storbritanniens regering att man in princip hade för avsikt att ansöka om medlemskap under nästa mandatperiod, möjligen omkring maj 2001. Förutsatt att utgången är positiv och intensiva förberedelser har gjorts kan ett inträde tänkas ske i början av 2004.

För dessa länder är euron inte bara ännu en utländsk valuta. Danmark och Grekland som gick med i växelkursmekanismen har förankrat sina valutor i euron och den har fått en allt mer betydelsefull roll som interventions- och reservvaluta.

Den privata sektorn i undantagsländerna kommer sannolikt att påverkas på följande sätt:

- exportörer till eurozonen måste anpassa sig till den lägre prisnivå som föranleds av euron medan importörerna kommer att gagnas av den;
- både export- och importföretag kommer att få det svårare att utnyttja sin egen valuta till prislistor, fakturering och betalning. Detta gör att de är mer utsatta för växelkursrisker;
- parallella prisangivelser och betalningar kommer sannolikt att utvecklas inom detaljhandeln med början i olika turistområden, för att sedan utvidgas då eurosedlar och euromynt införs i EMU-länderna.

Den ”nationella” användningen av euron – dvs. *mellan* invånarna i länderna med undantag – kommer också att öka i och med att multinationella bolag i regionen bestämmer sig för en tidig övergång till euron. En färsk undersökning visade att en rad större brittiska exportföretag avser uppmuntra sina brittiska underleverantörer till att använda euron.

Eurons utveckling i dessa länder underlättas av att finanssektorn och de nationella myndigheterna antagit en positiv inställning. Detta har i synnerhet skett i Storbritannien där finanssektorn anpassat sina betalnings- och avräkningssystem så att Londons finansvärld kan delta i de globala euromarknaderna mellan banker samt för utländsk valuta och obligationer, och då vara jämställd med konkurrenterna i själva eurozonen (*se kapitel IX*).

Bankerna i undantagsländerna är för närvarande särskilt intresserade av att tillhandahålla eurotjänster till sina företagskunder. Givetvis kan även privatkunder ha konton i euro, på samma sätt som med andra utländska valutor. Än så länge är dock dessa mycket få och privatpersonernas användning av euron kommer sannolikt med tanke på växelkursrisken att fortsätta vara begränsad. Här kan dock en förändring ske om/när man tar beslutet att gå med i EMU.

Länderna i Central- och Östeuropa ligger närmast eurozonen. Många av dem är kandidatländer till medlemskap i EU, eller länder som vill bli kandidater. Mot denna bakgrund planerar Ungern och Polen att förankra sin valuta i euron eventuellt redan innan årets slut. Länder med sedelfond som Bulgarien och Estland kommer att använda euron som förankringsvaluta istället för den tyska marken och Litauens valuta är knuten till dollarn och euron på 50/50-basis.

Medelhavsländerna, bl.a. Egypten, Turkiet, Israel, Libanon, Tunisien, Marocko, Jordanien och Algeriet, handlar till största delen med EU, men med några få undantag såsom Tunisien och Marocko, sker faktureringen inom handeln huvudsakligen i US-dollar. Så är även fallet med deras utlandsskulder och valutareserver. Detta kommer sannolikt att förändras för många av dem. Så har redan skett för de afrikanska länderna i det franska franc-området, som nu är kopplat till euron.

Latinamerika och Asien är en större utmaning för euron på grund av deras nära anknytning till dollarn och för Asien även till yenen. Allt eftersom industri- och finanssektorerna världen över globaliseras kan en spridning som gynnar euron väntas även i dessa områden.

2. Eurons inträde på de internationella finansmarknaderna

Eurons inträde på den internationella obligationsmarknaden har varit mycket framgångsrikt (*se kapitel IX*).

Under första kvartalet 1999 hade dollarn och euron en lika stor marknadsandel av de internationella obligationsemissionerna. Båda låg på 44 %. Detta resultat är anmärkningsvärt eftersom de kombinerade emissionerna i EMU:s deltagarländer aldrig översteg 36 % innan EMU inleddes.

Utöver de höga volymerna kan följande positiva trender nämnas: en ökning av antalet emissioner på 1 miljard euro och mer, vilket är gynnsamt för marknadens likviditet, en ökning i antalet företagsemissioner, vilket tyder på en snabbare utveckling mot affärer i värdepapper direkt mellan säljare och köpare, fler nykomlingar på emissionsidan medan investeringssidan sett en ökning av japanska investeringar. USA:s efterfrågan var oförändrad.

En annan viktig utveckling har skett på valutamarknaden. Euron håller på att bli en "bärrarvaluta". Den har med andra ord börjat användas som en "mellanhand" för att köpa och sälja valuta på valutamarknaderna. Detta är ännu idag något som i stor utsträckning förbehålles US-dollarn.

C. Euron och det internationella monetära systemet

På grund av att USA och eurozonen har ungefär lika stor ekonomisk tyngd är euro/dollarkursen den växelkurs som kommer att ha mest betydelse i det internationella monetära systemet (*se kapitel X*).

Dessa utsikter innebär en utmaning för EMU:s medlemsstater och ECB i två avseenden:

1. Bestämma eurozonens ståndpunkt i den externa valutapolitiken

Fram till inrättandet av EMU har EU:s medlemmar ofta haft orsak att påminna sig följande kommentar från en amerikansk före detta finansminister:

"Dollarn är vår valuta, men ert problem".

På den tiden gick ett utflöde av dollar från USA rätt in i tyska mark och drev upp marken. För att Tysklands partners i växelkursmekanismen skulle kunna upprätthålla sin koppling till den tyska marken tvingades de driva upp sina egna valutor med hjälp av räntehöjningar och stödköp på valutamarknaden.

Idag är situationen en helt annan. Ett dollarflöde in i eurozonen driver upp euron men eftersom alla deltagare i EMU delar samma valuta rör de sig uppåt tillsammans. Till skillnad från då växelkursmekanismen rådde snedvrids nu inte penningpolitiken.

Ytterligare ett inslag måste framhållas. Handeln inom eurozonen har nu blivit lokal handel. Det är bara EMU:s handel med tredje länder som nu kan drabbas av växelkursriskerna. Exporten till dessa länder motsvarar dock endast 13 % av EMU:s BNP. Denna siffra är något lägre för USA. Användningen av euron som faktureringsvaluta för exporten bör ytterligare minska EMU:s växelkursrisker och ställa det på nästan samma nivå som USA. Därmed är det sannolikt att inte bara USA utan även EMU kan visa en svag likgiltighet inför rörelser i euro/dollarkursen.

Detta gäller dock endast löpande betalningar. Största delen av valutamarknadens transaktioner utgörs av rörelser av kapital och dessa kan öka växelkursrörelserna betydligt. Följaktligen bör de två zonerna tillsammans bearbeta risken för negativa avvikelser och hög instabilitet i växelkurserna.

2. Eurozonens representation i internationella penninginstitutioner

Europeiska rådet godkände i slutet av 1998 sammansättningen av eurozonens representation i G7, Internationella valutafonden och i delegationer till tredje länder. Förslagen beträffande G7 innebar att både ECB och rådets ordförandeskap för de 11 euro-länderna skulle delta samt att rådet skulle få hjälp av kommissionen, men dessa förslag godkändes inte. I synnerhet USA motsatte sig en ökning av antalet europeiska representanter. Följaktligen presenterades nya förslag i mitten av 1999.

Svårigheterna har sin grund i och visar på EMU-ländernas motvilja att anpassa sammansättningen av sin internationella representation till de institutionella ändringar som föranletts av EMU.

Oavsett sammansättningen av eurozonens representation, som för elva länders talan, måste den kunna lägga fram en gemensam åsikt i de frågor som diskuteras. Det är en svår men mycket viktig uppgift om EMU-länderna vill ha en större roll i internationella ekonomi- och valutafrågor.

